



วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา



Journal of BSRU-Research and Development Institute

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2564)

Vol. 6 No. 1 (January - June 2021)

- ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ยุพิน มีใจเจริญ
- การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ปานดวงใจ เสนชู, ชุติพร หิตอักษร, กิจติยา รัตนมณี, ศิริลักษณ์ เมืองไทย
- คุณภาพชีวิตแรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก
อังคณา ตาเสนา, อีรศิลป์ กันธา, มัลลิกา ทองเอน
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบ
นพพร หงส์พันธุ์, ดาราวดี นรมาตร
- การใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการให้ความรู้ทางการเมือง
วนภรณ์ จักรมานนท์, วิทยาธร ท่อแก้ว, สุภาภรณ์ ศรีดี
- การขับเคลื่อนงานศิลปวัฒนธรรมในบริบทสังคมไทย : บทสังเคราะห์อุปสรรคและทางออกจากประสบการณ์นักขับเคลื่อนงานศิลปวัฒนธรรม
เชาวนมนัส ประภักดี
- การออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก ในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน
เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม
ปนัดดา ใจบุญลือ, กัมปนาท คูศิริรัตน์, เกษม กมลชัยพิสิฐ, เขียวธาดา หิรัญญะชาติธาดา, ชยรัตน์ ศรีสุนนท์
- ระบบการเสริมสร้างศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา สู่การเป็น “นวัตกรรมน้อย”
แฝงกมล เพชรเกลี้ยง, วรรณีย์ โกวิทากร, จิราพร อุทัยวัฒน์, ทักษา ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, ประณัฐ กิจรุ่งเรือง
- การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานีเพื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา
ดิเรก همانมานะ, มุฮัมหมัดราฟิ์ มะเก็ง
- การศึกษาและเปรียบเทียบสภาวะการสกัดน้ำมันมะพร้าวด้วยวิธีสกัดแบบเย็นและแบบร้อน
ศิริวิภา เคียงพิมาย, หนึ่งฤทัย เอกธรรมทัศน์, พรชัย พรฤทธิ์, สุภาภรณ์ คางคำ
- เชื่อมต่อโลก: บทบาทของอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งในยุคโควิด-19
ฐิติยา เนตรวงศ์
- การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร
วารีคิมต์ อธิพัฒน์เดชากร, พัชรา เดชโฮม
- การพัฒนาประสิทธิภาพการอ่านด้วยสื่อดิจิทัลร่วมกับการโค้ช สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา
ขวัญทิศา เชื้อหอม
- การพัฒนาเกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรฐานวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
ปิยะทิพย์ ประดุงพรม, กนก พานทอง, รุ่งฟ้า กิตติญาณสุนต์
- กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญจากแอปพลิเคชันเว็บตูน
อัครวิทย์ เรืองรอง
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบางน้ำผึ้ง
กันยารวรรณ กำเนิดสินธุ์
- รูปแบบการสื่อสารทุนชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จังหวัดบุรีรัมย์
ณริศา ชัยศุภมมงคลลาภ

วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
Journal of BSRU-Research and Development Institute

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564)

Vol.6 No.1 (January-June 2021)

วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ISSN : 2465-4523

หน่วยงานที่รับผิดชอบ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริม สนับสนุน ให้นักศึกษา อาจารย์ นักวิจัย และนักวิชาการทั่วไป ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการ และบทความจากผลงานวิจัยในศาสตร์ทางด้าน สหวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2. เพื่อกระตุ้นให้นักศึกษา อาจารย์ นักวิจัย และนักวิชาการทั่วไป ตระหนักถึงความจำเป็นในการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศเพื่อการศึกษา (E-education) ค้นคว้า และวิจัย

3. เพื่อเป็นสื่อกลางในการศึกษา ค้นคว้า ข้อมูลและแหล่งวิทยาการความรู้ต่าง ๆ อันเป็นการเปิดโลกกว้างทางการเรียนรู้ แก่สาธารณชนทั่วไป

ปีที่พิมพ์	ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2564)
กำหนดออกวารสาร	ปีละ 2 ฉบับ มกราคม - มิถุนายน , กรกฎาคม – ธันวาคม
ครั้งที่พิมพ์/จำนวน	1/200 เล่ม
จำนวนหน้า	224 หน้า
จัดพิมพ์โดย	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ชั้น 7 อาคาร 100 ปี ศรีสุริยวงศ์ 1061 ซอยอิสรภาพ 15 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600 โทรศัพท์. 0-2473-7000 ต่อ 1600 , 1606 โทรสาร. 0-2473-7000 ต่อ 1601 เว็บไซต์: http://research.bsru.ac.th จดหมายอิเล็กทรอนิกส์: rdibsrugo@bsru.ac.th
พิมพ์ที่	ห้างหุ้นส่วนจำกัด วรานนท์ เอ็นเตอร์ไพรส์ เลขที่ 6, 8 ซอยสะแกงาม 13 ถนนสะแกงาม แขวงสามยุค เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร 10150 โทรศัพท์. 0-2894-9050-3 จดหมายอิเล็กทรอนิกส์: k_varanon@hotmail.com
ราคาเล่มละ	200 บาท

วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ทุกบทความได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (Peer Review) อย่างน้อย 3 ท่าน ก่อนลงตีพิมพ์ในวารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ประเภทของการประเมินวารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีรูปแบบการประเมิน โดยที่ผู้วิจัยจะไม่ทราบถึงข้อมูลคณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (Peer Review) แต่คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (Peer Review) จะสามารถเข้าถึงข้อมูลผู้วิจัยได้ (Single Blinded)

บทความหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ในวารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เป็นวรรณกรรมของผู้เขียนโดยเฉพาะ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาและกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอกบทความเพื่อการศึกษาแต่ให้อ้างอิงแหล่งที่มาให้ครบถ้วนสมบูรณ์

สารบัญ

สารจากอธิการบดี	ก
บทบรรณาธิการ	ข
Publication Ethics	ฅ
บทความวิจัยและบทความวิชาการ	
1. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (The relationship between Accounting Professional Skepticism and Academic Performance) ยุพิน มีใจเจริญ (Yuphin Meechaicharoen)	1
2. การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี (The Development of Outpatient Service of Public Health Service Center, Surat Thani Municipality, Bueng Khun Thale, Muang Surat Thani District, Surat Thani Province) ปานดวงใจ เสนชู (PanDuangjai Senchu) ชุลีพร หีตอักษร (Chuleeporn Heetakson) กิตติยา รัตนมณี (Kittiya Rattanamanee) ศิริลักษณ์ เมืองไทย (Siriluk Mungthai)	9
3. คุณภาพชีวิตแรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก (Quality of Life among Thai Worker in Tak Special Economic Development Zone) อังคณา ตาเสนา (Angkana Tasena) ธีรศิลป์ กันธา (Teerasin Kanta) มลลิกา ทองเอม (Manliga Thong-em)	20
4. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี่เสริมมันเทศสีม่วงฉาบ (Development of Khao Mao Mee mixed crispy purple sweet potato chips product) นวพร หงษ์พันธุ์ (Nawaporn Hongpan) ดาราวดี นรมมาตร (Darawadee Noramatr)	33
5. การใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการให้ความรู้ทางการเมือง (Folk Media for Political Knowledge Dissemination) วนภรณ์ จักรมานนท์ (Wanaporn Jakmanon) วิทยาธร ท่อแก้ว (Wittayatorn Tokeaw) สุภาภรณ์ ศรีดี (Supaporn Sridee)	45
6. การขับเคลื่อนงานศิลปวัฒนธรรมในบริบทสังคมไทย: บทสังเคราะห์อุปสรรคและทางออกจากประสบการณ์ นักขับเคลื่อนงานศิลปวัฒนธรรม (Operating arts and Culture Work in the Context of Thai Society: Synthesis of Obstacles and Solutions from Experiences of Art and Culture Operating) เชาวน์มนัส ประภักดี (Chaomanat Prapakdee)	57

สารบัญ (ต่อ)

7. การออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้ 68
จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชุมชนบ้านคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม
(The Design and development of animation information graphic based on infographic principles for transferring knowledge to the community to promoting environmental conservation knowledge at Ban Khlong Khon, Samut Songkhram)
ปนัดดา ใจบุญลือ (Panadda Jaiboonlue)
กัมปนาท คูศิริรัตน์ (Kampanart Kusirirat)
เกษม กมลชัยพิสิฐ (Kasem Kamolchaipisit)
เจียรธาดา ทิรัญญาชาติธาดา (Tiantada Hiranyachattada)
ชยารัตน์ ศรีสุนนท์ (Chayarat Srisunont)
8. ระบบการเสริมสร้างศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษาสู่การเป็น “นวัตกรรมน้อย” 81
(Primary School Students’ Innovative Thinking Enhancement System in Preparation for “Little Innovators”)
แฝงกมล เพชรเกลี้ยง (Fangkamol Phetklianng)
ทรรศนัย โกวิทยากร (Thasanai Gowithayakorn)
จิราพร อุทัยวัฒน์ (Jiraporn Uthaiwat)
ทัชชา ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา (Tuchcha Parakawong Na Ayutthaya)
ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง (Poranat Kitrungruang)
9. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานีเพื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา 92
(The Development of the Pattani Bay Local Curriculum for Elementary Science Learning)
ดิเรก หมานมานะ (Direak Manmanah)
มุฮัมหมัดราพีร์ มะเก็ง (Muhummadrapee Makeng)
10. การศึกษาและเปรียบเทียบสภาวะการสกัดน้ำมันมะพร้าวด้วยวิธีสกัดแบบเย็นและแบบร้อน 105
(The study and comparison of coconut extraction condition with hot and cool extraction)
ศิริวิภา เคียงพิมาย (Sirivipa Keangphimai)
หนึ่งฤทัย เอกธรรมทัศน์ (Nuengruethai Ekthammathat)
พรชัย พรหุทัย (Pornchai Pornharuthai)
สุภาภรณ์ คางคำ (Supaporn Khangkham)
11. เชื่อมต่อโลก: บทบาทของอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งในยุคโควิด-19 115
(The Connected World: The Role of the Internet of Things in COVID-19 Era)
ฐิตียา เนตรวงษ์ (Titiya Netwong)
12. การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก 128
สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร
(STUDENT DEVELOPMENT ACTIVITIES ADMINISTRATION OF ADMINISTRATOR AT WAT BANGKHUNTIANNOK SCHOOL CHOMTHONG DISTRICT BANGKOK METROPOLIS)
วาร์คิมต์ อธิธิพัฒน์เดชากร (Varkimt Itthipatdechakorn)
พัชรา เดชโฮม (Patchara Dechhome)

สารบัญ (ต่อ)

13. การพัฒนาประสิทธิภาพการอ่านด้วยสื่อดิจิทัลร่วมกับการโค้ชสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา (The development of reading performance through digital media integrated with coaching approach for primary school students) ขวัญทิชา เชื้อหอม (Kwanticha Chuahom)	140
14. การพัฒนาเกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (Development of a Norm of Flourishing Scale for Upper-secondary School Students) ปิยะทิพย์ ประดุงพรหม (Piyathip Pradujprom) กนก พานทอง (Kanok Panthong) รุ่งฟ้า กิติยานุสนต์ (Roongfa Kitiyanusan)	147
15. กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญจากแอปพลิเคชันเว็บตูน (Language Techniques to Convey the Fear in Horror Cartoons from the Application Webtoon) อัศวิทย์ เรืองรอง (Akhawit Ruengrong)	159
16. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบางน้ำผึ้ง (Factors Affecting Ecotourism Management of Bang Nam Pheung Community) กัญยาวรรณธ์ กำเนิดสินธุ์ (Kanyawan Kamnedsin)	173
17. รูปแบบการสื่อสารทุนชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จังหวัดบุรีรัมย์ (The communication pattern of community capital for community based tourism: A case study of OTOP Nawatwithi community tourism, Buri Ram province) เนริสา ชัยคุมมงคลลาภ (Nerisa Chaisupamongkollarp)	184

คำแนะนำการตีพิมพ์บทความ

สารจากอธิการบดี

วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา เป็นวารสารที่มีคุณภาพด้านวิชาการเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ความคิดและพัฒนาการต่างๆที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยตลอดจนความเคลื่อนไหวในแง่มุมต่างๆของวิทยาการอันหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยุคของการเปิดเสรีทางการศึกษา และสามารถเข้าถึงข้อมูลขององค์ความรู้อย่างไม่จำกัดนั้นการเผยแพร่บทความทางวิชาการ จึงมีความสำคัญมาก โดยจะเป็นแหล่งความรู้ที่ผลักดันให้เกิดการบริการข่าวสารข้อมูลและองค์ความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ

สถาบันวิจัยและพัฒนาในฐานะเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนทางวิชาการได้เล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่งานวิชาการ จึงได้จัดทำวารสารสถาบันวิจัยและพัฒนาขึ้นซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาก่อให้เกิดการส่งเสริมศักยภาพของนักวิชาการให้พัฒนายิ่งขึ้นไปด้วย

สิ่งที่พึงตระหนักและพัฒนาควบคู่ไปกับวิชาการ คือความมีศีลธรรมจรรยาบรรณ ของความเป็นนักวิชาการกล่าวคือต้องมีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลอย่างละเอียด ถึงแหล่งปฐมภูมิเคารพกติกาและสิทธิของบุคคลที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งรายงานผลการวิจัยหรือผลการศึกษามาตามความเป็นจริงในเชิงสร้างสรรค์วิพากษ์วิจารณ์อยู่บนฐานข้อมูลและหลักแห่งเหตุผล ที่สำคัญนักวิชาการ ต้องสามารถนำความรู้ที่นำไปพัฒนาประเทศชาติอย่างสร้างสรรค์และเทิดทูนไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์



(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลินดา เกณฑ์มา)

อธิการบดี

บทบรรณาธิการ

วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2564) กองบรรณาธิการได้จัดพิมพ์บทความวิจัยและบทความวิชาการ ของนักวิจัยและนักวิชาการรวมทั้งหมด 17 เรื่อง โดยแต่ละท่านนำเสนอแนวคิด ตามหลักวิชาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความวิจัยและบทความวิชาการ ทางกองบรรณาธิการ จึงหวังว่า ผลงานวิชาการที่ได้รวบรวมมาเผยแพร่จะเป็นแหล่งทางการเรียนที่เป็นประโยชน์ ซึ่งวารสารประกอบด้วยนักวิจัยและนักวิชาการดังต่อไปนี้

ยุพิน มีใจเจริญ ได้นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง **ความสัมพันธ์ระหว่างการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน** มีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ตาก จำนวน 254 คน โดยเลือกตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิตามชั้นปีของนักศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามเกี่ยวกับบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา สถิติการถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญระหว่างบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แสดงให้เห็นว่า การมีบุคลิกภาพด้านความสงสัยและรอบคอบ ด้านการไตร่ตรองพิจารณาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ด้านความเชื่อมั่นในข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ และด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ส่งผลให้นักศึกษามีผลการเรียนสะสมที่เพิ่มขึ้น

ปานดวงใจ เสนชู, ชุติพร ทิตอักษร, กิจติยา รัตนมณี และ ศิริลักษณ์ เมืองไทย ได้นำเสนอ บทความวิจัยเรื่อง **การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี บึงขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี** มีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีบึงขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน เป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย 1) ระยะก่อนการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แพทย์ พยาบาลวิชาชีพ นักวิชาการสาธารณสุข เกษตรกร ที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ใช้บริการ จำนวน 8 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยสัมภาษณ์เชิงลึกประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการผู้ป่วยนอก 2) ระยะพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แพทย์ พยาบาลวิชาชีพ นักวิชาการสาธารณสุข เกษตรกร ที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 8 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสนทนากลุ่มที่วิชาชีพที่ให้บริการในการออกแบบระบบบริการ 3) การทดลองใช้รูปแบบและการประเมินผล กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใช้บริการ จำนวน 226 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล 2) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อระบบด้านการคัดกรอง ด้านบริการเวช

ระเบียบ และด้านบริการตรวจรักษาโรค 3) แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ผลการดำเนินการพัฒนาระบบครอบคลุมทั้งด้านการคัดกรอง ด้านบริการเวชระเบียน และด้านบริการตรวจรักษาโรค กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อระบบบริการ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการคัดกรอง 2) ด้านบริการเวชระเบียน และ 3) ด้านบริการตรวจรักษาโรค ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.58$, $SD = 0.53$) ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำระบบบริการที่ได้จากการพัฒนาในครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงคุณภาพบริการเพื่อเพิ่มความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ

อังคณา ตาเสนา, อีรศิลป์ กันธา และ มัลลิกา ทองเอน ได้นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง **คุณภาพชีวิตแรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก** มีเนื้อหาโดยสรุปคือ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ แรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความสัมพันธ์และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Anova) ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานขายโดยทำงานมาแล้ว 1-3 ปี และพักอาศัยบ้านของตนเอง ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยต่อปี 60,001 – 120,000 บาท รายจ่ายเฉลี่ยต่อปี 60,001 – 120,000 บาท และมีเงินเก็บ/ออมเฉลี่ยต่อปีน้อยกว่า 12,000 บาท สำหรับคุณภาพชีวิตของแรงงานไทย ภาพรวมมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, $S.D. = 1.02$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ใน 3 ลำดับแรกอยู่ในระดับมาก ดังนี้ 1) ด้านประชาธิปไตยในสถานประกอบการ ($\bar{X} = 3.56$, $S.D. = 0.96$) 2) ด้านประโยชน์และความรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{X} = 3.54$, $S.D. = 0.97$) และ 3) ด้านการพัฒนาความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 3.51$, $S.D. = 0.95$) การเปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทย พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษาและอายุการทำงานที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานไทย แต่สถานภาพกับอาชีพที่แตกต่างกันมีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

นวพร หงส์พันธุ์ และ ดาราวดี นรมาตร ได้นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง **การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี่เสริมมันเทศสีม่วงฉาบ** มีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้ ศึกษาสูตรพื้นฐานของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี่เสริมมันเทศสีม่วงฉาบด้วยเทคนิค Ratio Profile Technique ผลแสดงให้เห็นว่าส่วนประกอบหลักของสูตรพื้นฐานที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี่ ประกอบด้วย ข้าวเม่าพอง ร้อยละ 32.22 ถั่วลิสงอบ ร้อยละ 24.78 เต้าหู้ทอด ร้อยละ 19.83 กุ้งแห้ง ร้อยละ 12.39 น้ำตาล ร้อยละ 7.43 กระเทียม ร้อยละ 2.48 เกลือ ร้อยละ 0.37 รากผักชีและพริกไทย ร้อยละ 0.25 ทำการศึกษาระดับการเสริมมันเทศสีม่วงฉาบในผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี่ 4 ระดับ ได้แก่

ร้อยละ 5, 10 และ 15 ผลพบว่า ผลผลิตพันธุ์ข้าวเม่าหมีที่เสริมมันสำปะหลัง ร้อยละ 10 ได้รับคะแนนความชอบโดยรวมสูงสุด (7.60 คะแนน) โดยมีคุณภาพทางเคมีกายภาพ ดังนี้ คือ ปริมาณน้ำอิสระ (aw) เท่ากับ 0.37 ความชื้น ร้อยละ 2.37 โยอาหาร ร้อยละ 2.84 เถ้า ร้อยละ 3.40 ปริมาณกรดไทโอบาร์บิทูริก (TBA) เท่ากับ 2.88 มิลลิกรัมมาโลนัลดีไฮด์ต่อกิโลกรัม และปริมาณจุลินทรีย์ทั้งหมด ยีสต์และรา น้อยกว่า 10 โคโลนีต่อกรัม เมื่อบรรจุในกล่องพลาสติกโพลีโพรพิลีนมีฝาปิดสนิท พบว่าผลผลิตพันธุ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันสำปะหลังมีอายุการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้อง (25 ± 2 องศาเซลเซียส) เป็นเวลานาน 4 สัปดาห์ ดังนั้น การพัฒนาผลผลิตพันธุ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันสำปะหลัง จึงเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับข้าวเม่าและเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของอาหารว่างรูปแบบใหม่ที่มีรสชาติดีและมีคุณค่าทางโภชนาการสำหรับผู้บริโภค

วนภรณ์ จักรมานนท์, วิทยากร ท่อแก้ว และ สุภาภรณ์ ศรีดี ได้นำเสนอบทความวิชาการเรื่อง **การใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อให้ความรู้ทางการเมือง** ซึ่งเป็นการนำเสนอความรู้แง่มุมของการประยุกต์ใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อเป็นช่องทางในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น ด้วยเพราะลักษณะของสื่อพื้นบ้านที่มักมีความเป็นมาและความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นมาช้านาน อีกทั้งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี จนได้รับการสืบทอดกันมาจนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ประกอบกับเป็นตัวประสานสัมพันธ์กับบุคคลตามบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน ซึ่งบทความดังกล่าวนี้ถือเป็นนวัตกรรมการสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่ง ที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างเนื้อหาทางการเมืองกับการใช้ศาสตร์ด้านวัฒนธรรมมาผสมผสานเข้าด้วยกัน อันจะนำมาสู่แนวคิดและการประยุกต์ใช้สื่อพื้นบ้านในการให้ความรู้ทางการเมืองในท้องถิ่นอื่น ๆ รวมถึงนักการเมือง นักวิชาการหรือผู้สนใจสามารถนำแนวทางในการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อให้ความรู้ทางการเมืองไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน

เชาวน์มนัส ประภักดี ได้นำเสนอบทความวิชาการเรื่อง **การขับเคลื่อนงานศิลปวัฒนธรรมในบริบทสังคมไทย: บทสังเคราะห์อุปสรรคและทางออกจากประสบการณ์นักขับเคลื่อนงานศิลปวัฒนธรรม** มีเนื้อหาโดยสรุปคือ บทความนี้นำเสนอปัญหาและทางออกของการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากประสบการณ์ของนักขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมจำนวน 10 คน พบว่า ปัญหาหรืออุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาหรือขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมประกอบด้วย 1) การนิยามความหมายของคำว่าศิลปวัฒนธรรมที่จำกัดอยู่กับชุดความทรงจำเพียงชุดเดียว 2) องค์กรภาครัฐหรือหน่วยงานที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายด้านการพัฒนา ได้แก่ การจำกัดพื้นที่ความรู้ของระบบการศึกษาไทยที่ผลิตซ้ำอยู่กับชุดความรู้ที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ การไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจังและต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการไม่มีพื้นที่สำหรับขับเคลื่อนผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม 3) การบริหารจัดการ ได้แก่ การนำเสนอผลงานของศิลปินไม่มีความน่าสนใจ และการแทรกแซงทางการเมืองหรือมีผลประโยชน์ซ้อนทับ 4) บริบททางสังคมวัฒนธรรมมิได้เอื้อให้เด็ก เยาวชนและคนในสังคมเรียนรู้เรื่องใกล้ตัว และผลงานไม่ได้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนและบริบททางสังคม 5) คุณสมบัติเฉพาะตัวของศิลปิน ได้แก่ การขาดทักษะด้านการบริหารจัดการ และผลงานที่นำเสนอเข้าถึงได้ยาก

ทางออกสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และปลูกฝังค่านิยมใหม่ทางด้านศิลปวัฒนธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน 2) องค์ครภาครัฐที่มีบทบาทและอำนาจต้องขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมบนพื้นฐานของความเข้าใจและจริงจัง 3) ผู้สร้างสรรค์ผลงานต้องเข้าใจบริบททางสังคมวัฒนธรรมไทย ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และรสนิยมทางสังคม และ 4) การขับเคลื่อนต้องเกิดขึ้นจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนอย่างเข้าใจบริบท เข้าถึงปัญหา และเปิดโอกาสให้มีเสรีภาพในการสร้างสรรค์ผลงาน อันจะส่งผลให้การขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมของสังคมไทยเกิดการพัฒนายั่งยืน

บัณฑิตา ใจบุญลือ, กัมปนาท คูศิริรัตน์, เกษม กมลชัยพิสิฐ, เขียรธาดา หิรัญญะชาติธาดา และชยารัตน์ ศรีสุนนท์ ได้นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง การออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก ในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชุมชนบ้านคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม มีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความรู้จากงานวิจัยในการออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก 2) เพื่อออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก 3) เพื่อหาประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก และ 4) เพื่อประเมินการรับรู้ของคนในชุมชนต่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชาวบ้านหมู่ 3 บ้านคลองโคน ตำบลคลองโคน อำเภอมืองจำนวน 226 คน โดยเลือกตามความสะดวก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) สื่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก 2) แบบวิเคราะห์การออกแบบและพัฒนาเนื้อหาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก 3) แบบประเมินประสิทธิภาพข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว 4) แบบประเมินประสิทธิภาพข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก 5) แบบประเมินการรับรู้ข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก สถิติที่ใช้ในวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า องค์ความรู้จากงานวิจัยในการออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก ประกอบด้วยปัจจัยอิทธิพลจาก 1) สภาพภูมิประเทศ 2) สภาพภูมิอากาศ 3) การปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม 4) การทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลจากชุมชน 5) การปล่อยสิ่งปฏิกูลจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ส่งผลต่อคุณภาพน้ำ ระดับออกซิเจนในน้ำ อุณหภูมิในบริเวณชุมชนคลองโคน และอาหารของหอยแครงที่ขาดแคลน ผลการออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก ได้เสนอข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว เรื่อง รักษารธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่มีความยาว 4.25 นาที ความละเอียด 720p แบบ High Definition (1,280 x 720 pixels) ที่นำเสนอข้อมูลสารสนเทศจากปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมในการผลิตหอยแครงในชุมชนบ้านคลองโคน นำเสนอข้อมูลการแก้ปัญหาและวิธีการรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนบ้านคลองโคนด้วยสื่อ

โมชันอินโฟกราฟิก ประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อดิจิทัลมีเดีย พบว่า ประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.15$ S.D. = 0.62) และจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.07$ S.D. = 0.75) และผลการประเมินการรับรู้ของคนในชุมชนต่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ พบว่า การรับรู้ของคนในชุมชนต่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวฯ มีค่าเฉลี่ยการรับรู้อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.16$ S.D.= 0.68)

แฝงกมล เพชรเกลี้ยง, ทรศนัย โกวิทธาการ, จิราพร อุทัยวัฒน์, ทัชชา ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา และ ประณัฐ กิจรุ่งเรือง ได้นำเสนอบทความวิชาการเรื่อง **ระบบการเสริมสร้างศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษาสู่การเป็น “นวัตกรรมน้อย”** มีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอระบบการเสริมสร้างศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษาสู่การเป็น “นวัตกรรมน้อย” ซึ่งได้อธิบายถึงสภาพสังคมในปัจจุบัน ลักษณะของเด็กที่ควรเป็นในโลกยุคศตวรรษที่ 21 เหตุผลในการสร้างเด็กให้เป็นนวัตกรรม ลักษณะของนวัตกรรม บทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็กในการส่งเสริมความเป็นนวัตกรรม รวมถึงอธิบายเกี่ยวกับระบบการสร้างเสริมศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมอย่างเป็นขั้นเป็นตอน และผลงานที่สะท้อนความเป็นนวัตกรรม

ดิเรก همانมานะ และ มุฮัมหมัดราฟิ์ มะเก็ง ได้นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานีเพื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา** มีเนื้อหาโดยสรุปคือ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรอ่าวปัตตานีอย่างยั่งยืนในโรงเรียนประถมศึกษา กระบวนการวิจัยมี 2 ระยะ ได้แก่ระยะที่ 1 การพัฒนาโจทย์วิจัย เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร และระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างหลักสูตร 2) การทดลองใช้หลักสูตร และ 3) การประเมินหลักสูตร ซึ่งเป็นขั้นวิเคราะห์ผลการทดลองใช้และปรับปรุงหลักสูตร เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม การสังเกต การสัมภาษณ์กลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลจากการศึกษา ได้หลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานีเพื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย สารการเรียนรู้ที่เป็นสาระหลักของวิทยาศาสตร์พื้นฐานที่นักเรียนทุกคนต้องเรียนรู้ คือ วิทยาศาสตร์ที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการ มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าและหาความรู้ด้วยตนเอง มีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบและการแก้ปัญหาที่หลากหลาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน มีการทำกิจกรรมด้วยการลงมือปฏิบัติจริงอย่างหลากหลายและเหมาะสมกับระดับชั้น

ศิริวิภา เคียงพิมาย, หนึ่งฤทัย เอกธรรมทัศน์, พรชัย พรฤทธิ์ และ สุภาภรณ์ คางคำ ได้นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง การศึกษาและเปรียบเทียบสภาวะการสกัดน้ำมันมะพร้าวด้วยวิธีสกัดแบบเย็นและแบบร้อน มีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้ มะพร้าวเป็นผลไม้ที่มีผลผลิตตลอดทั้งปี จัดเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย บางช่วงมะพร้าวมีราคาสูงและบางช่วงมีราคาตกต่ำส่งผลกระทบต่อเกษตรกรเป็นอย่างมาก งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการเพิ่มมูลค่ามะพร้าวให้กับชุมชน โดยการแปรรูปมะพร้าวเป็นน้ำมันมะพร้าวด้วยวิธีการสกัดแบบเย็นและแบบร้อน ผู้วิจัยทำการศึกษาและเปรียบเทียบสภาวะการสกัดน้ำมันมะพร้าว ในการศึกษาครั้งนี้ใช้มะพร้าวในพื้นที่อำเภอยะผา จังหวัดนครราชสีมา เป็นกรณีศึกษา ขอบเขตการศึกษา คือ ศึกษาผลของวิธีการสกัดน้ำมันมะพร้าวโดยวิธีการ สกัดเย็นกับการสกัดร้อนต่อปริมาณผลผลิตน้ำมันมะพร้าว สมบัติทางกายภาพ สมบัติทางเคมี และฤทธิ์การต้านอนุมูลอิสระในน้ำมันที่สกัดได้ ผลการศึกษา พบว่า การสกัดน้ำมันมะพร้าวด้วยวิธีสกัดแบบเย็นสามารถสกัดน้ำมันได้มากกว่าวิธีสกัดแบบร้อน โดยน้ำมันมะพร้าวสกัดแบบเย็นมีค่ากรดและค่าแซฟอนิฟิเคชันน้อยส่งผลให้มีความเหม็นหืนน้อยกว่า น้ำมันมะพร้าวสกัดแบบร้อน เมื่อทำการศึกษาฤทธิ์ในการต้านอนุมูลอิสระด้วยวิธี DPPH พบว่า น้ำมันมะพร้าวสกัดแบบร้อนมีฤทธิ์ในการต้านอนุมูลอิสระสูงกว่าน้ำมันมะพร้าวสกัดแบบเย็น

ฐิตยา เนตรวงษ์ ได้นำเสนอบทความวิชาการเรื่อง เชื่อมต่อโลก: บทบาทของอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งในยุคโควิด-19 มีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้ การระบาดใหญ่ของโควิด-19 ทำให้เห็นสรรพกำลังของเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้คนหลายร้อยล้านคนสามารถทำงาน เรียนรู้ และเชื่อมต่อแบบดิจิทัลได้ในสถานการณ์ที่เปราะบางส่งผลกระทบต่อเทคโนโลยี ผู้กำหนดนวัตกรรมสังคม มีการพัฒนาและประยุกต์ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งเพื่อจัดการและต่อสู้กับโควิด-19 ในการปรับสภาพการดำเนินชีวิตแบบปกติใหม่ การประยุกต์ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งในงานด้านต่าง ๆ แบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ ผู้บริโภค องค์กร และพื้นที่สาธารณะ แต่อย่างไรก็ตามการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งก็นำมาซึ่งความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว และสิทธิมนุษยชน จึงต้องมีการกำกับดูแลที่เหมาะสมเพื่อสร้างความมั่นใจในการใช้งานสำหรับผู้บริโภค องค์กร และสาธารณะให้สามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งเพื่อประโยชน์ร่วมกันในสังคมได้เท่าเทียมและยั่งยืน

วรัศมิศ อธิพัฒน์เดชากร และ พัชรา เดชโสม ได้นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร มีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการจัดการองค์การ 3) ด้านการบังคับบัญชา 4) ด้านการประสานงาน 5) ด้านการควบคุมงาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2563 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการวางแผน ส่วนด้านการประสานงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ขวัญทิศา เชื้อหอม ได้นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง **การพัฒนาประสิทธิภาพการอ่านด้วยสื่อดิจิทัล ร่วมกับการโค้ชสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา** มีเนื้อหาโดยสรุปคือ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของสื่อดิจิทัล เรื่อง การอ่านสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและการทดลอง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวทางการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 3 ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กอ่อน (แบ่งประเภทกลุ่มตามคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3 กลุ่ม ได้แก่ เก่ง ปานกลางและอ่อน) ผู้วิจัยเลือกแบบวิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านไม่คล่อง ได้แก่ การอ่านรูปคำ และการตีความหมายของคำ (โดยการคัดกรองของครูประจำชั้น) จำนวน 1 ห้องเรียน จากทั้งหมด 11 ห้องเรียนของโรงเรียนในสังกัดเขตธนบุรี จำนวน 4 โรงเรียน ประจำปีการศึกษา 2563 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาการประถมศึกษา ร่วมกับครูประจำการในภาคการศึกษาปฏิบัติการสอนในโรงเรียน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพของสื่อดิจิทัล เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 83.92/85.58 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

ปิยะทิพย์ ประดุงพรม, กนก พานทอง และ รุ่งฟ้า กิตติญาณสันต์ ได้นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง **การพัฒนาเกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย** มีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการนำคะแนนดิบที่ได้จากการทดสอบมาตรวัดความเจริญงอกงาม มาแปลงเป็นปกติวิสัยในรูปของตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ และคะแนนมาตรฐาน (คะแนนซี คะแนนที และคะแนน สเตโนน) ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,599 คน โดยใช้โปรแกรม LERTAP 5 ซึ่งนำมากำหนดเป็นช่วงคะแนนของมาตรวัดและเปรียบเทียบเป็นสเตโนน ออกเป็น 3 ช่วง เท่า ๆ กัน มาตรวัดความเจริญงอกงาม มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ความเจริญงอกงามทางปัญญา ความเจริญงอกงามทางจิตใจ และความเจริญงอกงามทางสังคม ด้านละ 15 ข้อ รวมทั้งสิ้น 45 ข้อ ผลการวิจัยปรากฏว่า

เกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับดีมาก มีตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ตั้งแต่ 77.01 ขึ้นไป (สเตโนนที่ 7-9) ระดับดี มีตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ตั้งแต่ 23.01 ถึง 77.00 (สเตโนนที่ 4-6) และ ระดับพอใช้ มีตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 23.00 (สเตโนนที่ 1-3) สรุปว่ามาตรวัดความเจริญงอกงามที่พัฒนาขึ้นสามารถนำมาใช้วัดความ

เจริญงอกงามของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้ และมีการแปลความหมายตามเกณฑ์ปกติวิสัยในแต่ละระดับ เพื่อให้นักเรียนใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขการดำเนินชีวิตของตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

อัครวิทย์ เรืองรอง ได้นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง **กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญจากแอปพลิเคชันเว็บตูน** มีเนื้อหาโดยสรุปคือ การเข้าถึงข้อมูลในอินเทอร์เน็ตมากขึ้นในยุคปัจจุบัน ทำให้มีผู้อ่านการ์ตูนในรูปแบบของแอปพลิเคชันมากขึ้น ผู้วิจัยสนใจเรื่องความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญ เนื่องจากมนุษย์แสดงออกมาตามธรรมชาติเมื่อรู้สึกกลัวซึ่งเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์หาทางอยู่รอดทั้งนำมาเป็นแรงผลักดันในทางถูกต้องที่สามารถพัฒนามนุษย์ไปสู่การพัฒนาสังคมได้

งานวิจัยเรื่องกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญจากแอปพลิเคชันเว็บตูน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาลักษณะของเนื้อหาความกลัว 2. ศึกษาการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัว ผู้วิจัยเลือกข้อมูลจากการ์ตูนแนวระทึกขวัญในแอปพลิเคชันเว็บตูน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2558 - 31 ธันวาคม 2560 จำนวน 5 เรื่อง โดยเลือกจากจำนวนยอดไลค์ของผู้อ่าน ได้แก่ 1. เรื่อง Bastard 2. เรื่อง ตอนนี้องเรียนของเรา... 3. เรื่อง เรื่องเล่าจากวิญญาณ 4. เรื่อง Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน และ 5. เรื่อง ร่องรอยจากมือถือ โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้กรอบความคิดในเรื่องของความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญและกลวิธีการใช้ภาษา แล้วนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า 1. ลักษณะของเนื้อหาความกลัวพบ 5 ลักษณะ ซึ่งมีลำดับดังนี้ คือ ความกลัวเกี่ยวกับตัวเองและความกลัวเกี่ยวกับความจริง เป็นเนื้อหาที่ผู้แต่งนิยมใช้มากที่สุด และเนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่รู้และไม่สามารถสัมผัสได้ ความกลัวเกี่ยวกับผู้อื่น ความกลัวเกี่ยวกับสัตว์และแมลง เป็นเนื้อหาที่ผู้แต่งนิยมใช้รองลงมาตามลำดับ 2. กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัว มีกลวิธีการใช้วจนภาษาเพื่อสื่อสารความกลัว คือการใช้คำ และใช้ภาพพจน์ล้วนช่วยสื่อความหมายและความลึกซึ้งทางอารมณ์ให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น และกลวิธีการใช้วจนภาษาเพื่อสื่อสารความกลัว คือการใช้สีหน้า ใช้ท่าทาง ใช้สี ใช้ลายเส้น และใช้ขนาดตัวอักษร เรียงลำดับจากมากไปน้อย ลักษณะดังกล่าวช่วยเน้นความหมายและความรู้สึกของตัวละครให้เข้มข้นยิ่งขึ้นเนื้อหาความกลัวที่ปรากฏในการ์ตูนแนวระทึกขวัญสามารถพบได้ในชีวิตประจำวันจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนชีวิตของมนุษย์ ในการแสดงความกลัวเหล่านั้นออกมาผ่านทั้งวจนภาษาและอวจนภาษา

กันยารวรรณ์ กำเนิดสินธุ์ ได้นำเสนอบทความวิชาการเรื่อง **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบางน้ำผึ้ง** มีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้ บทความวิชาการเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบางน้ำผึ้ง” วัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จย่อมไม่พ้น 4 M คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) และการจัดการ (Management) ซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ คน ซึ่งหมายรวมทั้งผู้นำและผู้ตาม เพราะทรัพยากรและงบประมาณที่มีจำนวนมาก แต่ขาดคนที่มาบริหารจัดการ และขาดคนที่จะนำทรัพยากรมาสร้างมูลค่าเพิ่มได้ จากผลงานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการ

จัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม จะพบว่าคนมีบทบาทสำคัญอย่างมาก ในระดับผู้นำเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และมีคุณลักษณะเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย สามารถสร้างการมีส่วนร่วมในทุกระดับและร่วมในการบริหารจัดการในทุกขั้นตอนกระทั่งประสบความสำเร็จ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยสมบูรณ์ ทำให้สมาชิกชุมชนเกิดรายได้เสริม สร้างความรัก ความสามัคคี และความภาคภูมิใจ จึงทำให้เกิดการพัฒนาควบคู่การอนุรักษ์ทรัพยากรและวัฒนธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ณริศา ชัยคุมกงคลลาภ ได้นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง **รูปแบบการสื่อสารทุนชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จังหวัดบุรีรัมย์** มีเนื้อหาโดยสรุปดังนี้ ผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารทุนชุมชนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ทั้ง 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนท่องเที่ยว นวัตวิถี บ้านสวายสอ และชุมชนบ้านตาลอง มีการนำทุนชุมชนมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นจุดขายของการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และสมาชิกชุมชนเป็นเจ้าบ้านที่ดี โดยมีรูปแบบการสื่อสารแบบผสมผสาน ทั้งการสื่อสารแบบเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ ทั้งในลักษณะการสื่อสารจากบนลงล่าง ซึ่งเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ หรือผู้นำชุมชนจะใช้ในการชี้แจงและการสร้างความเข้าใจในเบื้องต้น จากนั้นในระยะต่อไปจะเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นรูปแบบของการสื่อสารจากล่างขึ้นบน เมื่อเข้าสู่ช่วงเวลาในการต้อนรับนักท่องเที่ยว สมาชิกของชุมชนจะร่วมมือร่วมใจกันทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่ รูปแบบการสื่อสารจะเป็นลักษณะตามแนวนอน และแบบสองทาง ทั้งนี้ในภาพรวมของการสื่อสารทุนชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ท่วงทำนองในการสื่อสารระหว่างกันเป็นไปด้วยความเอาใจใส่ ให้กำลังใจในการทำงาน แสดงให้เห็นถึงการสื่อสารในเชิงบวก ส่วนในด้านการสื่อสารทุนชุมชนไปยังนอกชุมชน ทั้ง 2 ชุมชนมีการสื่อสารแนวคิดหลักที่ชัดเจนเพื่อเสนอจุดขายของชุมชน โดยชุมชนท่องเที่ยว นวัตวิถี บ้านสวายสอ อำเภอเมือง สื่อสารด้วยแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และชุมชนบ้านตาลอง อำเภอสตึก สื่อสารด้วยแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิต



Publication Ethics

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิพนธ์ (Duties of Authors)

ผู้นิพนธ์ต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. รับรองว่าผลงานที่ส่งมานั้นเป็นผลงานใหม่และไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน
2. รายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย ไม่บิดเบือนข้อมูล หรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ
3. อ้างอิงผลงานของผู้อื่น หากมีการนำผลงานเหล่านั้นมาใช้ในผลงานตัวเอง รวมทั้งจัดทำรายการอ้างอิงท้ายบทความ
4. เขียนบทความวิจัยให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้ใน "คำแนะนำผู้เขียน"
5. ชื่อที่ปรากฏในบทความทุกคน ต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการวิจัยจริง
6. ระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้
7. ระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (หากมี)

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Duties of Editors)

บรรณาธิการต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. มีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ
2. ไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์ และ ผู้ประเมินบทความ แก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
3. ตัดสินใจคัดเลือกบทความมาตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความสำคัญ ความใหม่ ความชัดเจน และความสอดคล้องของเนื้อหา กับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ
4. ไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว
5. ไม่ปฏิเสธ การตีพิมพ์บทความเพราะความสงสัยหรือไม่แน่ใจ ผู้นิพนธ์ต้องหาหลักฐานมาพิสูจน์ข้อสงสัยนั้น ๆ ก่อน
6. ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์ ผู้ประเมิน และคณะผู้บริหาร
7. มีการตรวจสอบบทความในด้าน การคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง โดยใช้โปรแกรมที่เชื่อถือได้ เพื่อให้แน่ใจว่าบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร ไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น
8. หากตรวจพบ การคัดลอกผลงานของผู้อื่น ในกระบวนการประเมินบทความ บรรณาธิการต้องหยุดกระบวนการประเมิน และติดต่อผู้นิพนธ์หลักทันทีเพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการ "ตอบรับ" หรือ "ปฏิเสธ" การตีพิมพ์บทความนั้น ๆ

บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (Duties of Reviewers)

ผู้ประเมินบทความต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. รักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความที่ส่งมา เพื่อพิจารณาแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ (Confidentiality)
2. หลังจากได้รับบทความจากบรรณาธิการวารสาร และผู้ประเมินบทความ ตระหนักว่า ตัวเองอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้พิมพ์ เช่น เป็นผู้ร่วมโครงการ หรือรู้จักผู้พิมพ์เป็นการส่วนตัว หรือเหตุผลอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น ๆ
3. ประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่จะมีต่อสาขานั้น ๆ คุณภาพของการวิเคราะห์ และ ความเข้มข้นของผลงาน ไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความวิจัย
4. ระบุผลงานวิจัยที่สำคัญ ๆ และสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้พิมพ์ไม่ได้อ้างถึง เข้าไปในการประเมินบทความด้วย นอกจากนี้ หากมีส่วนใดของบทความ ที่มีความเหมือน หรือ ซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชี กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

The relationship between Accounting Professional Skepticism and Academic Performance

ยุพิน มีใจเจริญ^{1*} (Yuphin Meechaicharoen)

¹อาจารย์สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ตาก
(Lecturer, Department of Accounting, Faculty of Business Administration and Liberal arts , Rajamangala University of
Technology Lanna Tak)

*Corresponding Author. E-mail : yuphin1250@gmail.com

(Received: January 7, 2021; Revised: May 5, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือนักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ตาก จำนวน 254 คน โดยเลือกตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิตามชั้นปีของนักศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามเกี่ยวกับบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา สถิติการถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญระหว่างบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แสดงให้เห็นว่า การมีบุคลิกภาพด้านความสงสัยและรอบคอบ ด้านการไตร่ตรองพิจารณาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ด้านความเชื่อมั่นในข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ และด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ส่งผลให้นักศึกษามีผลการเรียนสะสมที่เพิ่มขึ้น

คำสำคัญ : บุคลิกภาพ; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; การสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชี; บุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบ

Abstract

This study examined the relationships between observation personality and accounting professional skepticism with learning achievement. The samples were 254 accounting students of Rajamangala University of Technology Lanna Tak. It used stratified sampling by the class year. Data was collected using accounting professional skepticism behavior questionnaires and analyzed using descriptive statistics, multiple regression statistics. The finding showed that there was a significant positive relationship between professional accounting skepticism and learning achievement. It indicates that the personality (Skepticism and thoughtfulness, Pondering reliable sources, Empirical evidence, Self-confidence) likely was more effective on learning achievement.

Keywords : Personality; Learning Achievement; Observation and Accounting Professional skepticism; Five Personality Elements

บทนำ

หลักสูตรการบัญชีของทุกมหาวิทยาลัยมีเป้าหมายมุ่งผลิตบัณฑิตให้เป็นนักบัญชีและผู้สอบบัญชีที่มีคุณภาพและมีคุณสมบัติตามข้อกำหนดของสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2557) คุณสมบัติดังกล่าวคือการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ ซึ่งเป็นบุคลิกภาพเฉพาะของนักศึกษาระดับปริญญาการบัญชีที่ประกอบด้วย ความละเอียดรอบคอบ ความระมัดระวัง การสังเกตและการตั้งข้อสงสัย (จิรัฐติกาล วุฒิพันธุ์, 2560) คนส่วนใหญ่จึงมักเห็นว่านักบัญชีและนักศึกษาระดับปริญญาการบัญชีมีลักษณะบุคลิกภาพแบบเก็บตัว มีความระมัดระวัง ชอบทำงานคนเดียวมากกว่าการทำงานเป็นกลุ่ม (Dibabe, et.al, 2015) นักศึกษาระดับปริญญาการบัญชีที่มีบุคลิกภาพเหล่านี้จะเป็นนักบัญชีที่สามารถช่วยสนับสนุนข้อมูลทางการเงินที่ถูกต้องให้กับผู้มีส่วนได้เสียในธุรกิจ เช่น ผู้บริหาร ผู้ถือหุ้น เป็นต้น นักบัญชีที่มีวิจรรย์ญาณหรือดุลยพินิจในการวิเคราะห์เกี่ยวกับรายงานทางการเงินทั้งข้อมูลที่เป็นตัวเลขและข้อมูลที่ไม่เป็นตัวเลขหรือข้อมูลที่มีนัยสำคัญทางธุรกิจจะช่วยให้ข้อมูลถูกต้อง มีผลสัมฤทธิ์พร้อมที่ผู้มีส่วนได้เสียทางธุรกิจจะนำไปใช้ในการตัดสินใจดำเนินธุรกิจได้ รวมถึงบุคลิกภาพแบบการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ ยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกิจกรรมการตรวจสอบงบการเงินที่เป็นไปตามข้อกำหนดของมาตรฐานการตรวจสอบบัญชีทั้งในประเทศและต่างประเทศ (Quadackers, L. et.al, 2014) โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลระบบบัญชีประติษฐ์เข้ามาทำงานแทนมนุษย์เกือบทุกสาขาอาชีพรวมถึงอาชีพนักบัญชี ทำให้นักศึกษาระดับปริญญาการบัญชีต้องปรับตัวเองเพื่อเป็นผู้ตัดสินใจและคัดเลือกข้อมูลข่าวสารจำนวนมากเพื่อให้เกิดคุณภาพต่อบริษัทหรือนายจ้าง นักบัญชีจะประสบความสำเร็จจำเป็นต้องพัฒนาบุคลิกภาพปรับบทบาทของตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง มีความรอบรู้และเข้าใจในด้านต่าง ๆ ขององค์กรได้เป็นอย่างดี (Wangcharoendate S., 2013)

บุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีในสาขาทางการบัญชี หมายถึง ทักษะคติของบุคคลที่มีความมั่นใจในตนเอง ในการที่จะตัดสินใจด้วยตนเองจากการตั้งข้อสงสัย คิดวิเคราะห์ มีความสนใจอยากรู้ มีการไตร่ตรอง ค้นหาคำตอบที่จะประเมินหลักฐาน ความถูกต้องของข้อมูล เป็นการตั้งคำถามไว้ในใจ เน้นที่จะมีการติดตามข้อมูลหลักฐานเพื่อให้หายสงสัย (Nolder & Kadous, 2018) ในขณะที่สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ (สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, 2557) ได้ให้ความหมายไว้คือ ทักษะคติที่รวมถึงความรู้สึกนึกคิดในการตั้งข้อสงสัย การใช้วิจรรย์ญาณในการประเมินสถานการณ์ที่อาจชี้ให้เห็นถึงการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงที่อาจเกิดขึ้นจากข้อผิดพลาดหรือการทุจริตและการประเมินหลักฐานการสอบบัญชีอย่างระมัดระวัง โดยที่บุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีมีความหมายเหมือนกันกับบุคลิกภาพแบบพิถีพิถัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของบุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบในสาขาจิตวิทยาที่ประกอบด้วย บุคลิกภาพด้านความพิถีพิถัน บุคลิกภาพด้านการเปิดรับประสบการณ์ บุคลิกภาพด้านการเปิดเผยตนเองต่อสิ่งภายนอก บุคลิกภาพด้านความมั่นคงทางอารมณ์ และบุคลิกภาพด้านการเข้าใจผู้อื่น (สุนิสา บุญคล่อง และ ญาณกร วรากุลรักษ์, 2561; สุธาทิพย์ กลีบบัว และคณะ, 2562)

โดยที่การศึกษาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการของนักศึกษาและอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยเพื่อให้นักศึกษามีบุคลิกลักษณะบางประการตามที่มหาวิทยาลัยต้องการ เช่น นักศึกษาที่จบจากมหาวิทยาลัยควรมีบุคลิกภาพที่มีความรู้ความเข้าใจ มีประสบการณ์ชีวิตในด้านการเรียน มีความรู้เดิมผสมผสานกับความรู้ใหม่ที่อาจารย์ได้ถ่ายทอดให้ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่รวดเร็ว การมีความรู้เพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอสำหรับบุคคล ดังนั้นควรต้องเพิ่มการมีความรู้ในเชิงสร้างสรรค์ ความพิถีพิถันในงานมากขึ้น (Holford, 2019) และมีทักษะการสื่อสารที่แข็งแกร่งในวิชาชีพบัญชี ดังนั้นการทำความเข้าใจกับนักศึกษาระดับปริญญาการบัญชีเกี่ยวกับความแตกต่างของผลการเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคลิกภาพด้านความพิถีพิถันหรือความการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพมีมากขึ้น ทั้งนี้มีหลายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา เช่น สภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย สภาพแวดล้อมของ

ครอบครัว นิัยการเรียนรู้ และแรงจูงใจของนักศึกษา (Rai & Khanal, 2017) การมีความพึงพิถันในการเรียนยอมส่งผลให้นักศึกษามีบุคลิกภาพด้านการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพทางการบัญชีมากขึ้น บุคลิกภาพด้านนี้จึงสำคัญกับนักบัญชีมาก จึงเป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทุกแห่งที่เปดการเรียนการสอนหลักสูตรการบัญชีต้องพัฒนาบุคลิกภาพด้านความพึงพิถันในการทำงาน ซึ่งได้แก่ ความละเอียดรอบคอบ การสังเกตและการตั้งข้อสงสัย การค้นหาหลักฐาน และความเชื่อมั่นในตนเอง ต่อการเรียนเพื่อส่งผลดีต่อการทำงานในอนาคตของนักศึกษากการบัญชี

จากความสำคัญของบุคลิกภาพและการทบทวนงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเชื่อว่านอกจากความสามารถด้านสติปัญญาที่จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาดีขึ้นแล้ว การที่นักศึกษามีบุคลิกภาพความพึงพิถันในการเรียนหรือมีความสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพมากขึ้น จะมีความสัมพันธ์ที่จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น ดังนั้นในงานวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพการสังเกตและความสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษากการบัญชี ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่จะทำให้ นักศึกษากการบัญชีมีบุคลิกภาพความพึงพิถันหรือความสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีมากขึ้น ส่งผลทำให้มีความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพนักบัญชีในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สมมติฐานและกรอบแนวคิดการวิจัย

บุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี (หรือในทางสาขจิตวิทยาเรียกว่าบุคลิกภาพแบบพึงพิถัน) เป็นบุคลิกภาพเฉพาะสำหรับนักบัญชีจะประกอบด้วย 4 ด้านคือ ด้านความสงสัยและรอบคอบ ด้านการไตร่ตรองพิจารณาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ด้านความเชื่อมั่นในข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ และด้านความเชื่อมั่นในตนเอง (Ciolek, 2018; สวัสดิ์ หากิน, 2561; และวรวิทย์ เลาหะเมทนี, 2559) เมื่อเทียบเคียงกับงานวิจัยทางด้านการจัดการศึกษากับบุคลิกภาพเฉพาะด้านความพึงพิถันแล้ว พบว่าม้งานวิจัยของ Sorić, et.al. (2017) ได้ศึกษาหลาย ๆ งานวิจัยในอดีตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพิถันกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสรุปได้ว่า บุคคลที่มีความพึงพิถันหรือความเข้มงวดมีระเบียบเรียบร้อยขยันหมั่นเพียรมีความรับผิดชอบและมีวินัย จะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kirkağaç & Öz (2017) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษที่ถือเป็นภาษาต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างบุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษที่ถือเป็นภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะบุคลิกแบบความพึงพิถันสามารถทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในอนาคตได้ และในงานวิจัยของ Eyong et.al. (2014) ศึกษาอิทธิพลของบุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉพาะด้านบุคลิกภาพความพึงพิถัน พบว่านักเรียนที่มีความพึงพิถันในการเรียนสูงจะมีผลการเรียนที่สูงกว่านักเรียนที่มีบุคลิกภาพความพึงพิถันต่ำ

ดังนั้นสมมติฐานการวิจัยเกี่ยวกับการมีบุคลิกภาพแบบพึงพิถันหรือบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษากการบัญชี จึงคาดว่า

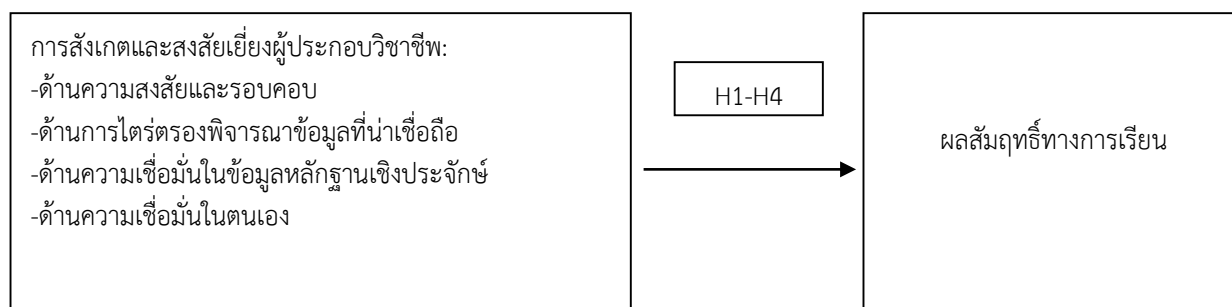
H1: มีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างบุคลิกภาพด้านความสงสัยและรอบคอบ กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาการบัญชี

H2: มีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างบุคลิกภาพด้านการไตร่ตรองพิจารณาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาการบัญชี

H3: มีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างบุคลิกภาพด้านความเชื่อมั่นในข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาการบัญชี

H4: มีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างบุคลิกภาพด้านความเชื่อมั่นในตนเองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาการบัญชี

และแสดงถึงกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้



ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักศึกษาสาขาการบัญชี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาตาก จำนวน 397 คน เลือกตัวอย่างด้วยวิธีการจำแนกออกเป็นชั้นภูมิตามลักษณะจำนวนของนักศึกษาแต่ละชั้นปีและเลือกกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน ซึ่งมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 254 คน ดังนี้ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 27 คน ปีที่ 2 จำนวน 40 คน ปีที่ 3 จำนวน 34 คน ปีที่ 4 จำนวน 61 คน และ ปีที่ 1 (เทียบโอนรายวิชา) จำนวน 48 คน ปีที่ 2 (เทียบโอนรายวิชา) จำนวน 28 คน ปีที่ 3 (เทียบโอนรายวิชา) จำนวน 16 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามออนไลน์ให้กับนักศึกษาการบัญชี

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถามเพื่อวัดคุณลักษณะของตัวแปรบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความสงสัยและรอบคอบ ด้านการไตร่ตรองพิจารณาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ด้านความเชื่อมั่นในข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ และด้านความเชื่อมั่นในตนเอง (Ciolek, 2018; สวัสดิ์ หากิน, 2561; และวรวิทย์ เลหาเหมทน์, 2559) การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามแบบ Likert Scale 5 ระดับ ให้อาจารย์สาขาการบัญชีจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรงถือว่าใช้ได้ (ประสพชัย พสุนนท์, 2558) ซึ่งแบบสอบถามทุกข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.66 – 1.00 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหา และทดสอบค่าความเชื่อมั่นกับนักศึกษาการบัญชีกลุ่มอื่นจำนวน 30 คน ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการทดสอบ เพื่อทดสอบความสอดคล้องกันของข้อคำถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาค (Cronbach's α) โดยจะต้องมีค่าไม่น้อยกว่า 0.70 (Nunnally and Bernstein, 1994) ผลการวิเคราะห์พบว่าทุกข้อคำถามมีค่า

ระดับความเชื่อมั่นในอยู่ที่ระดับเกินกว่า 0.70 ได้แก่ ด้านความสงสัยและรอบคอบเท่ากับ 0.73 ด้านการไตร่ตรองพิจารณาข้อมูลที่น่าเชื่อถือเท่ากับ 0.80 ด้านความเชื่อมั่นในข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์เท่ากับ 0.80 และด้านความเชื่อมั่นในตนเองเท่ากับ 0.77 ตามลำดับ

คุณลักษณะของตัวแปรผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้

การวัดคุณลักษณะของตัวแปรผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ (GRAD) วัดจาก เกรดเฉลี่ยสะสมของนักศึกษาเนื่องจากมีหลาย ๆ งานวิจัยที่นิยมวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ด้วยเกรดเฉลี่ยสะสม (Brahmakasikara, 2013; Pornsakulvanich, 2012; Joubert, 2015)

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติ Multiple Regression โดยที่ทำการทดสอบข้อมูลตามข้อกำหนดของสถิติดังกล่าว ซึ่งพบว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง และมีการกระจายแบบปกติ โดยวัดจาก Normal Q-Q Plot ไม่เกิดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนมีค่าคงที่ ตามสมการที่ 1 ดังนี้

$$GRAD = \beta_0 + \beta_1 DOUBT + \beta_2 CONSIDER + \beta_3 EVIDENCE + \beta_4 CONFIDENT + e \quad (\text{สมการที่ 1})$$

โดยที่

GRAD	=	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
DOUBT	=	ด้านความสงสัยและรอบคอบ
CONSIDER	=	ด้านการไตร่ตรองพิจารณาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ
EVIDENCE	=	ด้านความเชื่อมั่นในข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์
CONFIDENT	=	ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาการบัญชี ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ทราบคุณลักษณะของแต่ละตัวแปรเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสมต่อการนำไปทดสอบสมมติฐาน ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาลักษณะของตัวแปร

ตัวแปร	Min	Max	Mean	Std. Deviation
ประสิทธิภาพการเรียน	1.85	4.00	3.02	0.50
ความสงสัยและรอบคอบ	2.00	5.00	3.64	0.83
การไตร่ตรองพิจารณาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ	1.00	5.00	3.14	0.98
ความเชื่อมั่นในข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์	1.00	5.00	3.85	0.86
ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง	2.00	5.00	4.01	0.76

จากตารางที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยมีเกรดเฉลี่ยสะสมเท่ากับ 3.02 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50 เกรดต่ำสุดเท่ากับ 1.85 และเกรดสะสมสูงสุดเท่ากับ 4.00 และบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วย ความสงสัยและรอบคอบมีเกรดเฉลี่ยสะสมเท่ากับ 3.64 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

เท่ากับ 0.83 เกรดต่ำสุดเท่ากับ 2.00 และเกรดสูงสุดเท่ากับ 5.00 การพิจารณาข้อมูลที่น่าเชื่อถือมีเกรดเฉลี่ยสะสมเท่ากับ 3.14 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.98 เกรดต่ำสุดเท่ากับ 1.00 และเกรดสูงสุดเท่ากับ 5.00 ความเชื่อมั่นในข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ มีเกรดเฉลี่ยสะสมเท่ากับ 3.85 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.86 เกรดต่ำสุดเท่ากับ 1.00 และเกรดสูงสุดเท่ากับ 5.00 และ ด้านความเชื่อมั่นในตนเองมีเกรดเฉลี่ยสะสมเท่ากับ 4.01 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.76 เกรดต่ำสุดเท่ากับ 2.00 และเกรดสูงสุดเท่ากับ 5.00 ตามลำดับ

ทำการทดสอบสมมติฐานบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ (ความพิถีพิถัน) กับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลที่ได้ปรากฏตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพกับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Model	Unstandardized Coefficients	Std. Error	Std. Coeff.		
	B	Error	Beta	t	Sig.
(Constant)	1.016	0.110		9.229	0.000
ความสงสัยและรอบคอบ	0.040	0.008	0.251	4.969	0.000***
การพิจารณาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ	0.116	0.021	0.228	5.653	0.000***
ความเชื่อมั่นในข้อมูลหลักฐาน	0.040	0.007	0.271	5.467	0.000***
ความเชื่อมั่นในตนเอง	0.060	0.008	0.376	7.579	0.000***
F	96.748				
Prob. F	0.000				
Adjusted R ²	0.602				

*** ระดับนัยสำคัญที่ .01

จากตารางที่ 2 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพตามสมมติฐาน H1 H2 H3 และ H4 ตามสมการที่ 1 พบว่าสมการมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ($F=96.748$, $p=.000$, $R^2=0.602$) แสดงให้เห็นว่าบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบอาชีพการเปลี่ยนแปลงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้ร้อยละ 60.20 เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ตัวแปรทั้ง 4 ด้านมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ได้แก่ ด้านความสงสัยและรอบคอบ ($B= 0.040$, $t=4.969$, $P<0.05$) ด้านการพิจารณาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ($B= 0.116$, $t=5.653$, $P<0.05$) ด้านเชื่อมั่นในข้อมูลหลักฐาน ($B= 0.040$, $t=5.467$, $P<0.05$) ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ($B= 0.060$, $t=7.579$, $P<0.05$) ดังนั้นการที่ นักศึกษามีบุคลิกภาพความสงสัยและรอบคอบ การพิจารณาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ความเชื่อมั่นในข้อมูลหลักฐานและความเชื่อมั่นในตนเอง มากขึ้นจะส่งผลทำให้ผลการเรียนหรือเกรดสะสมของนักศึกษาเพิ่มขึ้นด้วย

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพกับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาการบัญชี (หรือในทางสาขาจิตวิทยา เรียกว่า บุคลิกภาพแบบพิถีพิถัน)

ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพความสงสัยและรอบคอบ ด้านการพิจารณาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ด้านความเชื่อมั่นในข้อมูลหลักฐาน และด้านความเชื่อมั่น ในขณะที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแสดงให้เห็นจากผลการเรียนที่เปลี่ยนแปลงไป คือ เกรดสะสมในแต่ละเทอม ผลการทดสอบจากสถิติเชิงพรรณนาจะพบว่านักศึกษาการบัญชีส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง ให้ความสำคัญกับหลักฐานเชิงประจักษ์ มีความละเอียดรอบคอบสูง และการพิจารณาข้อมูลที่น่าเชื่อถือในระดับปานกลาง ในขณะที่ทั้ง 4 ด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงถึงการที่นักศึกษาการบัญชีที่มีบุคลิกภาพสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ (ด้านความสงสัยและความรอบคอบ ด้านการไตร่ตรองพิจารณาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ด้านมีความเชื่อมั่นในข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ และด้านมีความเชื่อมั่นในตนเอง) มีแนวโน้มที่จะทำให้ผลการเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้นหรือมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลาย ๆ งานวิจัยที่พบว่า นักศึกษาที่มีความพิถีพิถันในการเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงอย่างชัดเจน (Kırkağaç & Öz, 2017; Sorić, et.al., 2017; Eyong et.al., 2014) จึงสรุปได้ว่า การที่นักศึกษามีบุคลิกภาพแบบการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีหรือบุคลิกภาพแบบพิถีพิถันมากจะทำให้มีผลการเรียนสะสมมากขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถยืนยันได้ว่าการมีบุคลิกภาพแบบพิถีพิถันหรือบุคลิกภาพแบบการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพมากจะทำให้มีผลการเรียนสะสมมากขึ้น ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรการบัญชี นอกจากให้ความสำคัญกับความรู้ความสามารถทางด้านการเรียนของนักศึกษาแล้ว ควรปลูกฝังบุคลิกภาพแบบพิถีพิถันหรือบุคลิกภาพแบบการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพให้กับนักศึกษาเพราะจะเป็นผลดีต่อนักศึกษาในอนาคตต่อไป

เนื่องจากบุคลิกภาพการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีเป็นบุคลิกภาพเฉพาะสำหรับนักบัญชีเท่านั้น ผู้วิจัยจึงทำการเทียบเคียงกับบุคลิกภาพแบบ 5 องค์ประกอบเฉพาะบุคลิกภาพด้านความพิถีพิถันเท่านั้น ดังนั้นงานวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษาให้ครบทุกองค์ประกอบ และอาจศึกษาเฉพาะรายวิชาทางการบัญชีต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จิรัฐติกาล วุฒิพันธุ์. (2560). การใช้วิจารณ์ญาณในการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสหกรณ์ ในสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ ที่ 5. *Journal of Modern Management Science*, 10(2), 155-168.
- ประสพชัย พสุนนท์. (2558). ความเที่ยงตรงของแบบสอบถามสำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ*, 18, 375-396.
- วรวิทย์ เลหาเมธณี. (2559). อิทธิพลความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านจริยธรรมความรอบคอบระมัดระวังเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพและการสอบทานด้วยความสงสัย: หลักฐานเชิงประจักษ์จากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 8(3), 43-53.
- สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. 2557. มาตรฐานการสอบบัญชีรหัส 200 วัตถุประสงค์โดยรวมของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตและการปฏิบัติงานตรวจสอบตามมาตรฐานการสอบบัญชี. สืบค้นจาก https://acpro-std.tf.ac.or.th/uploads/files/TSA/2557_TSA200.pdf.
- สวัสด์ หากิน และ วรวิทย์ เลหาเมธณี. (2561). โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นอิสระตามความเป็นจริงกับการสังเกตและสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพและการรายงานอย่างมีจริยธรรม: การศึกษาเชิงประจักษ์จากผู้สอบบัญชี รับอนุญาตในประเทศไทย. *Journal of Modern Management Science*, 11(2), 25-41.

- สุธาทิพย์ กลีบบัว และคณะ. (2562). **ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบกับการควบคุมตนเองของเยาวชนที่กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด**. วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. Academic services Journal, Prince of Songkla University, 30(1), 189-199.
- สุนิสา บุญคล่อง และ ญาณกร วรากุลรักษ์. (2561). **ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของพนักงานในกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์นิคมอุตสาหกรรมนวนคร จังหวัดปทุมธานี**. Journal of Pacific Institute of Management Science (Humanities and Social Science), 4(2), 302-312.
- Brahmakasikara, L. (2013). **Learning styles and academic achievement of English III students at assumption University of Thailand**. ABAC Journal, 33(3), 41-52.
- Ciolek, M. (2018). **Search for knowledge and professional skepticism of accounting students-an experimental study**. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, (515), 243-256.
- Dibabe, T. M., Wubie, A. W., & Wondmagegn, G. A. (2015). **Factors that affect students' career choice in accounting: A case of Bahir Dar University students**. Research Journal of Finance and Accounting, 6(5), 146-153.
- Eyong, E. I., David, B. E., & Umoh, A. J. (2014). **The influence of personality trait on the academic performance of secondary school students in Cross River State, Nigeria**. IOSR Journal of Humanities and Social Science, 19(3), 12-19.
- Holford, W.D. (2019). **The Future of Human Creative Knowledge Work within the Digital Economy**, Futures, 105, 143-154.
- Joubert, C. P. (2015). **The relationship between procrastination and academic achievement of high school learners in North West province, South Africa**, Doctoral dissertation, University of South Africa).
- Kirkagac, S., & Öz, H. (2017). **The Role of Big Five Personality Traits in Predicting Prospective EFL Teachers' Academic Achievement**. Online Submission, 4(4), 317-328.
- Nolder, C. J., & Kadous, K. (2018). **Grounding the professional skepticism construct in mindset and attitude theory: A way forward**. Accounting, Organizations and Society, 67, 1-14.
- Nunnally, J.C. and Bernstein, I.H. (1994). **The Assessment of Reliability**. Psychometric Theory, 3, 248-292.
- Pornsakulvanich, V., Dumrong Siri, N., Sajampun, P., Sornsri, S., John, S. P., Sriyabhand, T., & Jiradilok, S. (2012). **An analysis of personality traits and learning styles as predictors of academic performance**. ABAC Journal, 32(3), 1-19.
- Quadackers, L., Groot, T., & Wright, A. (2014). **Auditors' professional skepticism: Neutrality versus presumptive doubt**. Contemporary accounting research, 31(3), 639 -657.
- Rai, D., & Khanal, Y. K. (2017). **Emotional Intelligence and Emotional maturity and their relationship with academic achievement of college students in Sikkim**. International Journal of Education and Psychological Research, 6(2), 1-5.
- Sorić, I., Penezić, Z., & Burić, I. (2017). **The Big Five personality traits, goal orientations, and academic achievement**. Learning and individual differences, 54, 126-134.
- Wangcharoendate, S. (2013). **Roles of Accountants as Chief Financial Officers**. Naresuan University Journal: Science and Technology (NUJST), 12(2), 51-56.

การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี
(บึงขุนทะเล) อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

The Development of Outpatient Service of Public Health Service Center, Surat Thani
Municipality, Bueng Khun Thale, Muang Surat Thani District, Surat Thani Province

ปานดวงใจ เสนชู¹ (PanDuangjai Senchu),
ชุลีพร หิตถักษร^{2*} (Chuleeporn Heetakson),
กิตติยา รัตนมณี³ (Kittiya Rattanamane),
ศิริลักษณ์ เมืองไทย⁴ (Siriluk Mungthai)

¹ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) (Outpatient Service Users of Public Health Service Center, Surat Thani Municipality)

^{2, 3, 4} วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี (Boromarajonani College of Nursing, Surat Thani)

*Corresponding Author. E-mail: chuleeporn.ekt@gmail.com

(Received: January 7, 2021; Revised: April 20, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน เป็น 3 ระยะ ประกอบด้วย 1) ระยะก่อนการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แพทย์ พยาบาลวิชาชีพ นักวิชาการสาธารณสุข เภสัชกร ที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ใช้บริการ จำนวน 8 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยสัมภาษณ์เชิงลึกประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการผู้ป่วยนอก 2) ระยะพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แพทย์ พยาบาลวิชาชีพ นักวิชาการสาธารณสุข เภสัชกร ที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 8 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสนทนากลุ่มทีมวิชาชีพที่ให้บริการในการออกแบบระบบบริการ 3) การทดลองใช้รูปแบบและการประเมินผล กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใช้บริการ จำนวน 226 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล 2) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อระบบด้านการคัดกรอง ด้านบริการเวชระเบียน และด้านบริการตรวจรักษาโรค 3) แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า ผลการดำเนินการพัฒนาระบบครอบคลุมทั้งด้านการคัดกรอง ด้านบริการเวชระเบียน และด้านบริการตรวจรักษาโรค กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อระบบบริการ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการคัดกรอง 2) ด้านบริการเวชระเบียน และ 3) ด้านบริการตรวจรักษาโรค ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.58$, $SD = 0.53$) ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำระบบบริการที่ได้จากการพัฒนาในครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงคุณภาพบริการเพื่อเพิ่มความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ

คำสำคัญ : การพัฒนา; ความพึงพอใจ; ระบบบริการผู้ป่วยนอก

Abstract

This research aimed to develop an out-patient service system of the Public Health Service Center, Surat Thani City Municipality, Bueng Khun Thale, Muang Surat Thani District, Surat Thani Province. The operating procedures were defined in three phases, consisting of 1) the pre-development phase of the out-patient department service system. The purposive sampling was eight people, consisting of medical physicians, registered nurses, public health technical officers, pharmacists, who perform related tasks, and service receivers. The data were collected by in-depth interviews about problems and obstacles in providing out-patient department services, 2) the out-patient service system development phase. The purposive sampling was eight people, consisting of medical physicians, registered nurses, public health technical officers, service receivers. The research instrument was a focus group discussion with a professional team serving the design of the service system, and 3) the model trial and evaluation. The sample consisted of 226 service receivers. The research instruments were divided into three parts: 1) personal information questionnaire, 2) satisfaction questionnaire of screening system, medical record service, and treatment service, and 3) open-ended questionnaire about the recommendations. The data were analyzed by descriptive statistics such as percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

This research indicated that the system development results cover the screening system, medical record service, and treatment service. The overall samples were satisfied with three service systems: 1) screening, 2) medical record service, and 3) treatment service was at the highest level ($M = 4.58$, $SD = 0.53$). This system development results can apply for improving service quality to increase the satisfaction of service receivers.

Keywords: Development ; Satisfaction ; Out-patient Service System

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมโลกไม่ว่าเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ทำให้มีการพัฒนาประเทศเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง มีการปฏิรูประบบสุขภาพมุ่งเน้นการให้บริการในระดับปฐมภูมิเป็นด่านหน้าของยุทธศาสตร์การสร้างระบบบริการสุขภาพใหม่ เพราะเป็นระบบบริการขั้นพื้นฐานที่ใกล้ชิดประชาชนที่สุด สามารถเข้าถึงสุขภาพประชาชนได้ง่ายและต้นทุนต่ำ (นิทรา กิจธีระวุฒิจิษฐ์, ศันสนีย์ เมฆรุ่งเรืองวงศ์, อาทิตยา วังวนสินธุ์ และบัวพลอย พรหมแจ, 2562) รวมทั้งนโยบายพัฒนาด้านบริการสุขภาพในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) ได้มุ่งเน้นการสร้างสุขภาพและระบบสุขภาพ โดยให้คนไทยทุกคนมีหลักประกันสุขภาพ สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สามารถดูแลตนเองได้ เข้าถึงบริการสุขภาพอย่างเสมอภาค รวมทั้งมีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีและระบบการสื่อสารที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ทำให้ผู้รับบริการด้านสุขภาพ มีการรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึงและมีความคาดหวังในการรับบริการที่สูงขึ้น ดังนั้นจึงมีการพัฒนาคุณภาพของการบริการให้มีมาตรฐาน

จากนโยบายต่าง ๆ ที่กล่าวมาทำให้สถานบริการสุขภาพมีการปรับตัวเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริการให้เป็นที่ยอมรับ มีการพัฒนาการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น การพัฒนาและรับรองคุณภาพ

บริการด้านสุขภาพ ประกอบด้วยมาตรฐานการรักษา และความพึงพอใจต่อการรับบริการ เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญในการประเมินคุณภาพการให้บริการที่เน้น ผู้ป่วยหรือผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง (นิสกร กรุงไกรเพชร และณรงค์ศักดิ์ ทองธรรมชาติ, 2550) โดยเฉพาะด้านคุณภาพการบริการพยาบาลเพื่อให้ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจในการบริการมากที่สุด ความพึงพอใจของผู้รับบริการเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญที่แสดงถึงความสำเร็จของการใช้บริการทางการแพทย์ และยังใช้เป็น การปรับปรุงคุณภาพการบริการทางการแพทย์ (ศิริรัตน์ ภูโอบ และมณีนรัตน์ ภาครูป, 2559) ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นเครือข่ายการบริการด้านสาธารณสุขระดับปทุมภูมิ สังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีเพื่อให้บริการด้านสาธารณสุขพื้นฐานแก่ประชาชน มีการกึ่งในการให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการให้บริการประชาชนที่มารับบริการที่ครอบคลุมใน 4 มิติ คือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ โดยมีเป้าหมายของการให้บริการที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน มีความปลอดภัยและควบคู่กับความพึงพอใจของผู้รับบริการมากที่สุด จากสถิติจำนวนผู้ใช้บริการที่ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) ย้อนหลัง 3 ปี 2560-2562 พบว่ามีผู้มาใช้บริการเฉลี่ยวันละ 120 คนต่อวัน ตามลำดับ พบว่าผู้รับบริการใช้ระยะเวลานานในการรอคอยการรับบริการ ตั้งแต่ขั้นตอนการยื่นบัตรจนถึงขั้นตอนการให้คำแนะนำก่อนกลับบ้าน

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะพยาบาลวิชาชีพ จึงสนใจที่จะพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งนี้เพื่อพัฒนาคุณภาพบริการ ได้รูปแบบในการให้บริการซึ่งจะช่วยลดระยะเวลาการรอคอยการรับบริการอันจะส่งผลต่อความพึงพอใจต่อบริการที่ได้รับของผู้รับบริการต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) สถานที่ทำการวิจัย คือ แผนกผู้ป่วยนอกของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือน ตุลาคม 2562 - กันยายน 2563

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งตามระยะการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ระยะที่ 1 ระยะก่อนการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก กลุ่มตัวอย่างได้แก่ แพทย์ จำนวน 1 คน พยาบาลวิชาชีพ จำนวน 2 คน นักวิชาการสาธารณสุข จำนวน 1 คน เภสัชกร จำนวน 1 คน ตัวแทนอสม. ที่ให้บริการ จำนวน 5 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

2. ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก กลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาระบบเป็นทีมวิชาชีพ ได้แก่ แพทย์ จำนวน 1 คน พยาบาลวิชาชีพ จำนวน 5 คน นักวิชาการสาธารณสุข จำนวน 2 คน เภสัชกร จำนวน 1 คน ตัวแทนอสม. ที่ให้บริการ จำนวน 8 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

3. ระยะที่ 3 ทดลองใช้ระบบและการประเมินผลหลังการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มารับบริการที่ผู้ป่วยนอกของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้จำนวนประชากรผู้ป่วยเฉลี่ยในแต่ละเดือน ในปีงบประมาณ 2562 จำนวน 550 คน โดยใช้ตาราง เครจซี่และมอร์แกน (บุญใจ ศรีสถิตนรากร, 2550) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 226 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) กำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

1. เป็นเพศชายหรือหญิงที่มาใช้บริการอายุมากกว่า 18 ปี ขึ้นไป
2. สามารถอ่านและสื่อสารได้ด้วยภาษาไทย
3. ยินดีที่จะเข้าร่วมตอบแบบสอบถามการวิจัย
4. เข้ารับการตรวจรักษาที่หน่วยงานผู้ป่วยนอก ของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระหว่างเดือน เมษายน 2563 – เดือน กรกฎาคม 2563

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งตามระยะการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ระยะที่ 1 ระยะก่อนการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่มิวชาชีพที่ให้บริการ มีลักษณะเป็นแนวคำถามปลายเปิด ประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการผู้ป่วยนอก
2. ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสนทนากลุ่มที่มิวชาชีพที่ให้บริการในการออกแบบระบบบริการ
3. ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบและการประเมินผลหลังการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่
 - 3.1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ใช้บริการ ได้แก่ อายุ สถานภาพ สมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนครั้งที่ใช้บริการ สิทธิคุ้มครองการรักษาพยาบาลของผู้ป่วย
 - 3.2 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการให้บริการของแผนกผู้ป่วยนอก ได้แก่ ความพึงพอใจต่อระบบบริการจำแนกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการคัดกรอง 2. ด้านบริการเวชระเบียน 3. ด้านบริการตรวจรักษาโรค ซึ่งลักษณะของแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้บริการมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด
 - 3.3 แบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงระบบบริการแผนกผู้ป่วยนอก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะดำเนินการวิจัย มี 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะก่อนการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก ผู้วิจัยได้สำรวจสภาพปัญหาของระบบการให้บริการ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการผู้ป่วยนอก กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ แพทย์ พยาบาลวิชาชีพ นักวิชาการสาธารณสุข เภสัชกร ที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนอสม. ที่ใช้บริการ

ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก ใช้วิธีการสนทนากลุ่มที่มิวชาชีพที่ให้บริการ ระดมสมองพัฒนาระบบบริการที่ต้องการพัฒนา และร่วมกันวางแผนออกแบบระบบบริการผู้ป่วยนอก

ระยะที่ 3 ทดลองใช้ระบบและประเมินผลหลังการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก ระหว่างเดือน ธันวาคม 2562 – เดือน กรกฎาคม 2563 ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการให้บริการของแผนกผู้ป่วยนอก

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถด้านการบริการ คุณภาพ จำนวน 2 ท่าน และอาจารย์พยาบาลที่มีความรู้เกี่ยวกับการบริการคุณภาพ จำนวน 1 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความชัดเจน และความครอบคลุมของแบบสอบถาม แล้วนำไปหาค่าดัชนีความตรงของเนื้อหา ความชัดเจน และความครอบคลุมของแบบสอบถาม และให้ผู้ทรงคุณวุฒิให้คะแนนความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item Objective Congruence: IOC) หลังจากนั้นผู้วิจัยนำน้ำหนัก

ในแต่ละข้อรายการมาหาค่า IOC โดยใช้เกณฑ์ดัชนีความสอดคล้องเป็นรายข้อมากกว่า .60 เมื่อได้ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว นำแบบสอบถามไปปรับปรุงและแก้ไขตามคำแนะนำการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับผู้ให้บริการที่แผนกผู้ป่วยนอก ของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานีจำนวน 30 คน นำข้อมูลที่ได้ไปหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่น .85

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป และความพึงพอใจโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา
2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

จริยธรรมวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่างโดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย การรวบรวมข้อมูล และระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งชี้แจงสิทธิของกลุ่มตัวอย่างในการตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัยครั้งนี้ให้ผู้ให้ข้อมูลทราบ ผู้ให้ข้อมูลสามารถถอนตัวจากการวิจัยได้ทันทีที่ต้องการโดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล ข้อมูลที่ได้จะได้รับการปกปิดและจะนำเสนอข้อมูลในภาพรวมและนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้นรวมทั้งจะทำลายข้อมูลทันทีหลังจากได้รายงานวิจัยที่แล้วเสร็จอย่างสมบูรณ์

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา มีการดำเนินงาน 3 ระยะ ประกอบด้วย 1) ระยะก่อนดำเนินการพัฒนาระบบ 2) ระยะพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก และ 3) ทดลองใช้ระบบและประเมินผลหลังการพัฒนาระบบบริการ ผลลัพธ์แต่ละระยะมีดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาก่อนการดำเนินการพัฒนาระบบ จากการศึกษาประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการจากทีมวิชาชีพ และผู้ให้บริการ มีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้

ด้านการคัดกรอง พบว่า ขั้นตอนแรกในการยื่นบัตรและรอรับบัตรคิวใช้เวลานาน ไม่มีการจัดบัตรคิวพิเศษแก่ผู้สูงอายุ ผู้พิการ พระภิกษุที่มารับบริการตรวจโรค ระยะเวลาการรอคอยใช้เวลานาน

ด้านบริการเวชระเบียน พบว่า การหาบัตรเวชระเบียนผู้รับบริการ เมื่อผู้มารับบริการมายื่นขอคิวรับบริการ ไม่ได้มีการหาบัตรเวชระเบียนไว้ล่วงหน้า ทำให้ผู้รับบริการไม่ได้รับความสะดวก เกิดความล่าช้าในการนัดผู้ป่วยโรคเรื้อรังไม่มีการระบุช่วงเวลา ทำให้การทำงานล่าช้า ผู้ป่วยรอนาน ยังมีการลงข้อมูลการนัดในสมุดนัด ทำให้ช่วงระยะเวลานานขึ้น

ด้านบริการตรวจรักษาโรคยังไม่มีการจัดทำแนวทางการปฏิบัติการพยาบาล ในกลุ่มโรคที่พบบ่อยในหน่วยบริการ

2. การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก โดยการสนทนากลุ่ม และระดมสมองร่วมกันทีมวิชาชีพที่ให้บริการ โดยนำเสนอผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากระยะที่ 1 นำมาพัฒนาระบบบริการโดยกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาระบบ คือ ความพึงพอใจต่อการใช้บริการหลังการพัฒนาระบบ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50 ขึ้นไป ซึ่งมีรูปแบบในการดำเนินการดังนี้

ตารางที่ 1 แนวทางการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี
(บึงขุนทะเล) อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ระบบบริการผู้ป่วยนอก (เดิม)	ระบบบริการผู้ป่วยนอก (ใหม่)
ด้านการคัดกรอง	
1. ขั้นตอนแรก ยืนยันบัตรและรอรับบัตรคิว (ด้านในส่วนรอรับบริการ) เกิดความล่าช้า ผู้รับบริการรอคอยนาน	1. จัดให้มีจุดคัดกรอง (ก่อนเข้าด้านในส่วนบริการ) เพื่อแยกผู้ป่วยตามประเภท/ความรีบด่วน ลดการแพร่กระจายเชื้อ ช่วยลดการรอคอยและได้รับการทันทั่วทั้งที่
2. ไม่มีการจัดบัตรคิวพิเศษแก่ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ พระภิกษุที่มารับบริการตรวจโรค ระยะเวลาการรอคอยใช้เวลานาน	2. จัดบัตรคิวพิเศษแก่ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ พระภิกษุที่มารับบริการทุกบริการ เพื่อลดระยะเวลาการรอคอย
ด้านการบริการเวชระเบียน	
3. การหาบัตรเวชระเบียนผู้รับบริการ เมื่อผู้มารับบริการมายื่นขอคิวรับบริการ ไม่ได้มีการหาบัตรเวชระเบียนไว้ล่วงหน้า ทำให้ผู้รับบริการไม่ได้รับความสะดวก เกิดความล่าช้า	3. กรณีผู้ป่วยนัด หาบัตรเวชระเบียนไว้ล่วงหน้าในเวลาย่ำของวันก่อนนัด โดยแยกตามประเภทบริการ ได้แก่ การตรวจโรค การทำแผลฉีดยา และการเจาะเลือด
4. การนัดผู้ป่วยโรคเรื้อรังไม่มีการระบุช่วงเวลา ทำให้การทำงานล่าช้า ผู้ป่วยรอนาน	4. ระบุช่วงเวลานัดผู้ป่วยเรื้อรัง โดย - ผู้ป่วยเบาหวานนัดช่วงเวลา 8.00-9.30 น. (งดน้ำงดอาหารเจาะน้ำตาลก่อนพบแพทย์) เพื่อลดระยะเวลาการรอคอย - ผู้ป่วยความดันโลหิตสูง นัดช่วงเวลา 9.30-11.00 น. เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกับผู้ป่วยเบาหวานและลดระยะเวลาการรอคอย
5. ยังมีการลงข้อมูลการนัดในสมุดนัด ทำให้ช่วงระยะเวลาขึ้น	5. ลงข้อมูลการนัดในคอมพิวเตอร์ ลดเวลาการลงข้อมูล
6. เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานตามความเหมาะสมแต่ละวัน	6. จัดตารางการปฏิบัติงานและผู้รับผิดชอบแต่ละห้องที่บริการ
ด้านบริการตรวจรักษาโรค	
7. ยังไม่มีการจัดทำแนวทางการปฏิบัติการพยาบาลในกลุ่มโรคที่พบบ่อยในหน่วยบริการ	7. ดำเนินการจัดทำและใช้ Guideline การพยาบาล ผู้รับบริการในกลุ่มโรคที่พบบ่อยในหน่วยบริการ

3. การทดลองใช้ระบบและประเมินผลหลังการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก ได้นำรูปแบบระบบบริการผู้ป่วยนอกนำไปใช้ และเก็บข้อมูลหลังการทดลองใช้รูปแบบโดยการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการให้บริการของแผนกผู้ป่วยนอก ผลการศึกษาพบว่า

3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ใช้บริการได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สิทธิคุ้มครองการรักษาพยาบาลของผู้ป่วย

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละคุณลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n = 226)

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	90	39.83
หญิง	136	60.17
อายุ		
21-30	18	7.96
31-40	21	9.29
41-50	40	17.69
51-60	69	30.54
60 ขึ้นไป	78	34.52
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	97	42.93
มัธยมศึกษา	10	4.42
ปริญญาตรี	69	30.53
สูงกว่าปริญญาตรี	50	22.12
สิทธิคุ้มครองการรักษาพยาบาล		
ไม่มีหลักประกันสุขภาพ	7	3.12
บัตรทอง(30บาท)	60	26.53
บัตรทอง (ฟรี)	79	34.96
ประกันสังคม	46	20.35
ข้าราชการ/ข้าราชการบำนาญ	30	13.27
รัฐวิสาหกิจ	4	1.77

จากตารางที่ 2 พบว่า ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 34.52 มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 42.93 สิทธิคุ้มครองการรักษาพยาบาลที่ผู้ป่วยมี ส่วนใหญ่ สิทธิบัตรทอง (ฟรี) ร้อยละ 34.96

2. ความพึงพอใจของผู้รับบริการแผนกผู้ป่วยนอก ประกอบด้วย ความพึงพอใจต่อระบบบริการจำแนก เป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการคัดกรอง 2) ด้านบริการเวชระเบียน 3) ด้านบริการตรวจรักษาโรค

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจของผู้รับบริการ แผนกผู้ป่วยนอก ประกอบด้วย ความพึงพอใจต่อระบบบริการของแผนกผู้ป่วยนอก (n =226)

คุณภาพบริการ	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านการคัดกรอง			
1. ขั้นตอนการบริการ ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเข้าใจง่าย	4.57	0.64	มากที่สุด
2. ความชัดเจนในการอธิบาย ชี้แจง และแนะนำ ขั้นตอนในการให้บริการตรวจรักษา	4.54	0.69	มากที่สุด

ตารางที่ 3 (ต่อ)

คุณภาพบริการ	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
3. มีการจัดลำดับ ก่อน-หลัง การเข้าพบแพทย์ อย่างเป็นระบบ	4.54	0.70	มากที่สุด
4. ระยะเวลาในการรอพบแพทย์เพื่อเข้ารับการ ตรวจรักษามีความเหมาะสม	4.53	0.69	มากที่สุด
5. การติดต่อประสานงานระหว่างจุดบริการต่างๆ มี ความสะดวกรวดเร็ว	4.54	0.73	มากที่สุด
6. บริเวณจุดคัดกรอง มีที่นั่ง/เก้าอี้เพียงพอสำหรับ ผู้รับบริการ	4.48	0.74	มาก
7. มีการคัดกรองแยกประเภทผู้ป่วย ลดการ แพร่กระจายเชื้อ	4.47	0.78	มาก
8. เจ้าหน้าที่ตอบข้อสงสัยแก่ท่านและญาติด้วย ความเต็มใจ	4.57	0.68	มากที่สุด
9. เจ้าหน้าที่มีความสุภาพ อ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส วาจาสุภาพ	4.59	0.69	มากที่สุด
10. เจ้าหน้าที่มีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ ขั้นตอนการให้บริการ	4.56	0.68	มากที่สุด
ด้านบริการเวชระเบียน			
1. มีการจัดลำดับก่อน-หลังการเข้ารับบริการ	4.50	0.71	มากที่สุด
2. กรณีผู้ป่วยได้นัดหมาย มีการหาประวัติไว้บริการ ล่วงหน้า	4.49	0.77	มาก
3. มีการระบุช่วงเวลานัดหมายผู้ป่วยเรียบร้อย เป็นระบบ	4.53	0.67	มากที่สุด
4. ขั้นตอนการบริการ ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเข้าใจง่าย	4.61	0.62	มากที่สุด
5. เจ้าหน้าที่ห้องบัตรให้บริการด้วยความสุภาพ อ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส วาจาสุภาพ	4.56	0.75	มากที่สุด
6. สถานที่นั่งรอรับบริการมีที่นั่ง/เก้าอี้เพียงพอ	4.51	0.76	มากที่สุด
ด้านบริการตรวจรักษาโรค			
1. มีป้ายบอกชื่อแพทย์ในการตรวจรักษาโรคชัดเจน	4.65	0.67	มากที่สุด
2. มีป้ายแสดงตารางเวลาการตรวจโรคของแพทย์ อย่างชัดเจน	4.56	0.70	มากที่สุด
3. การจัดห้องตรวจรักษาโรคมีความเหมาะสม อากาศถ่ายเท สะอาด	4.62	0.67	มากที่สุด
4. ระยะเวลาในการตรวจรักษามีความเหมาะสม	4.57	0.70	มากที่สุด
5. ได้รับข้อมูล คำแนะนำเกี่ยวกับการรักษาโรค อย่างครอบคลุมและเข้าใจง่าย	4.67	0.62	มากที่สุด

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจของผู้รับบริการ แผนกผู้ป่วยนอก จำแนกรายรายด้าน (n =226)

คุณภาพบริการ	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านการคัดกรอง	4.55	0.52	มากที่สุด
ด้านบริการเวชระเบียน	55.4	54.0	มากที่สุด
ด้านบริการตรวจรักษาโรค	4.63	0.52	มากที่สุด
รวม	4.58	0.53	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อระบบบริการของแผนกผู้ป่วยนอก ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการคัดกรอง ด้านบริการเวชระเบียน ด้านบริการตรวจรักษาโรค พบว่าความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.58$, $SD = 0.53$)

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงระบบบริการแผนกผู้ป่วยนอก

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการให้ข้อเสนอแนะหลังจากการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก และได้เข้ามาใช้บริการ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการคัดกรอง ด้านบริการเวชระเบียน ด้านบริการตรวจรักษาโรค มีความรวดเร็วขึ้น มีป้ายติดบอกรายละเอียดขั้นตอนการรับบริการชัดเจนขึ้น ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เข้าใจได้ง่าย กรณีที่ได้นัดตรวจไว้ มีการหาประวัติไว้บริการล่วงหน้า ผู้ให้บริการทุกคนไม่ว่าจะเป็นพยาบาลวิชาชีพ แพทย์ เจ้าหน้าที่ต่างๆ ให้บริการด้วยความยิ้มแย้ม พุดจาไพเราะ และขอชื่นชมในการพัฒนาระบบบริการให้ดีขึ้น

อภิปรายผล

ผลการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีมีการเปลี่ยนแปลงในด้านการคัดกรอง ด้านบริการเวชระเบียน ด้านบริการตรวจรักษาโรค อภิปรายผลตามระยะการพัฒนา ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะก่อนดำเนินการพัฒนาระบบ พบว่า ด้านการคัดกรองในขั้นตอนแรกของการยื่นบัตรและรอรับบัตรคิวใช้เวลานาน ไม่มีการจัดบัตรคิวพิเศษแก่ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ พระภิกษุที่มารับบริการตรวจโรค และระยะเวลาการรอคอยใช้เวลานาน ด้านบริการเวชระเบียน พบว่าเมื่อผู้มารับบริการมายื่นขอคิวรับบริการ ไม่ได้มีการหาบัตรเวชระเบียนไว้ล่วงหน้า ทำให้ผู้รับบริการไม่ได้รับความสะดวกเกิดความล่าช้า และในการนัดผู้ป่วยโรคเรื้อรังไม่มีการระบุช่วงเวลา ทำให้การทำงานล่าช้า ผู้ป่วยรอนาน ในการลงข้อมูลการนัดยังมีการลงในสมุดนัดทำให้ช่วงระยะเวลานานขึ้น ด้านบริการตรวจรักษาโรคนั้นยังไม่มีการจัดทำแนวทางการปฏิบัติการพยาบาล ในกลุ่มโรคที่พบบ่อยในหน่วยบริการ ทั้งนี้เนื่องจากมีผู้รับบริการเป็นจำนวนมาก ผู้รับบริการต้องการลดระยะเวลาการรอคอย และยังไม่มีการจัดทำแนวทางการดำเนินงานของแผนกผู้ป่วยนอกในแต่ละด้านอย่างชัดเจน สอดคล้องกับการศึกษาของกัลยาณี จีระเร็นศักดิ์, ทิพาพันธ์ สังฆะพงษ์ และรัตนา ปานเรียนแสน. (2559) ศึกษาการปรับปรุงกระบวนการบริการแผนกผู้ป่วยนอกคณะแพทยศาสตร์วชิรพยาบาล พบว่าปัญหาในกระบวนการบริการของแผนกผู้ป่วยนอกส่วนใหญ่สืบเนื่องจากจากความต้องการในด้านเวลา ดังนั้นเมื่อลดระยะเวลาในการรอตรวจได้ จะทำให้การจัดบริการอื่น ๆ ตามมาได้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของวิสารกร มดทอง, พรธณินา รักพาณิชย์ และอุรสา อำไพพิศ. (2557) ศึกษาการพัฒนาระบบการดูแลผู้ป่วยให้ปลอดภัยห้องตรวจ

อายุรกรรมงานผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลบุรีรัมย์ พบว่าการจัดทำแนวทางการดำเนินงานอย่างเป็นระบบช่วยให้ผู้ป่วยได้รับบริการเร็วขึ้นลดระยะเวลาการรอคอยและผู้ป่วยได้รับความปลอดภัยมากขึ้น

ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอก ผลการดำเนินการพัฒนาระบบครอบคลุมทั้งด้าน การคัดกรอง ด้านบริการเวชระเบียน และด้านบริการตรวจรักษาโรค การจัดการสนทนากลุ่ม ระดมสมอง โดยการอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) โดยการศึกษา ค้นหาปัญหา ระดมสมองร่วมกัน และวิเคราะห์หาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ความต้องการและความคาดหวังของผู้ใช้บริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการผู้ป่วยนอกของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของอัสมา วารีย์, อาริวรรณ กลั่นกลิ่นและอรอนงค์ วิชัยคำ. (2555) ศึกษาการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกสำหรับโรคเบาหวาน โรงพยาบาลสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การพัฒนาระบบบริการที่ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในทุกขั้นตอนทำให้มีการวิเคราะห์สภาพปัญหาด้วยตนเอง เกิดการรับรู้ตระหนักถึงปัญหาในการปฏิบัติงานและต้องการแก้ไขปัญหาทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดความสามัคคี และเกิดการทำงานเป็นทีมสหสาขาวิชาชีพ ช่วยให้ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจในการใช้บริการของแผนกผู้ป่วยนอก นอกจากนั้นการพัฒนาบริการผู้ป่วยนอกต้องคำนึงถึงมาตรฐานลดการแพร่กระจายเชื้อโรค ลดการรอคอยและให้ผู้ใช้บริการได้รับบริการอย่างทันทั่วถึง สอดคล้องกับการศึกษาของคัทลียา วสุธาดา. (2560) ที่ศึกษาการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานเพื่อลดระยะเวลาการรอคอยการรับบริการในผู้ป่วยโรคเรื้อรังศูนย์สุขภาพชุมชนเมืองท่าช้าง จังหวัดจันทบุรี พบว่าการคำนึงถึงความเหมาะสมของมาตรฐาน ระยะเวลาการรอคอย และการลดขั้นตอนที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อการให้บริการ ซึ่งเป็นไปตามความต้องการมุมมองและความคาดหวังของผู้รับบริการ สามารถลดระยะเวลาการรอคอยการรับบริการของผู้รับบริการได้

ระยะที่ 3 การทดลองใช้ระบบและประเมินผลหลังการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกที่ได้พัฒนาขึ้นสามารถนำมาใช้ได้จริง ผลลัพธ์ของการพัฒนาโดยกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาระบบ คือ ความพึงพอใจต่อการใช้บริการหลังการพัฒนาระบบ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50 ขึ้นไป พบว่าความพึงพอใจระบบบริการผู้ป่วยนอกของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจ ต่อระบบบริการของแผนกผู้ป่วยนอก ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการคัดกรอง ด้านบริการเวชระเบียน ด้านบริการตรวจรักษาโรค โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.58$, $SD = 0.53$) ทั้งนี้เนื่องจากหลังจากการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยนอกมีการจัดทำแนวทางขั้นตอนการให้บริการมีความชัดเจนขึ้น ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เข้าใจได้ง่าย สอดคล้องกับการศึกษาของเอมิกา แซ่มศรีรัตน์, พูลฉัตร วิชัยดิษฐ์ และสนชัย ใจเย็น. (2559). ศึกษาการพัฒนางานศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การพัฒนาด้านคุณภาพการให้บริการโดยการจัดทำแนวทางในการปฏิบัติงานภายในศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี (บึงขุนทะเล) ที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้จริง แก้ไขปัญหาที่ประชาชนผู้เข้ารับบริการได้เกิดความพึงพอใจ และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้มารับบริการได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยและสามารถพัฒนาเชิงนโยบาย

1.1 ควรจัดทำนโยบายสนับสนุนการพัฒนารูปแบบระบบบริการผู้ป่วยนอก ในศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ที่เทศบาลนครสุราษฎร์ธานีรับผิดชอบ เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางเดียวกันเพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้รับบริการ และสามารถนำระบบบริการที่ได้จากการพัฒนาในครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงคุณภาพบริการเพื่อเพิ่มความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ

1.2 ผู้บริหารการพยาบาลควรมีการส่งเสริมให้มีการนำความรู้จากหลักฐานเชิงประจักษ์มาใช้ในการพยาบาลตามแนวทางการปฏิบัติ และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดูแลผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง

1.3 ควรมีการทบทวน ตรวจสอบซ้ำถึงผลลัพธ์เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการดูแลผู้ป่วยนอกอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการพัฒนาระบบผู้ป่วยนอกโดยใช้รูปแบบการศึกษาทดลองและมีกลุ่มเปรียบเทียบ

2.2 ควรมีการศึกษาเพื่อประเมินผลระบบบริการแผนกผู้ป่วยนอกต่อเนื่องในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กัลยาณี จีราระรินศักดิ์, ทิพาพันธ์ สังฆะพงษ์ และรัตนา ปานเรียนแสน. (2559). การปรับปรุงกระบวนการบริการแผนกผู้ป่วยนอกคณะแพทยศาสตร์วชิรพยาบาล. รายงานการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 7. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- คัทลียา วสุธาตา. (2560). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานเพื่อลดระยะเวลารอคอยการรับบริการในผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ศูนย์สุขภาพชุมชนเมืองท่าช้าง จังหวัดจันทบุรี. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี, 28(1), 80-89.
- นิทรา กิจธีระวุฒิวงษ์, ศันสนีย์ เมฆรุ่งเรืองวงศ์, อาทิตยา วังวนสินธุ์ และบัวพลอย พรหมแจ. (2562). พัฒนาการระบบสุขภาพอำเภอของประเทศไทย. วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 12(3), 1-8.
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. (2553). ระเบียบวิธีวิจัยทางพยาบาลศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ยูแอนด์ไออินเตอร์มีเดีย.
- วิสารกร มดทอง, พรรณนิภา รักพาณิชย์ และอรุชา อำไพพิศ. (2557). การพัฒนาระบบการดูแลผู้ป่วยให้ปลอดภัยห้องตรวจอายุรกรรมงานผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลบุรีรัมย์. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 23(6), 1045-1050.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560 - 2564. เข้าถึงได้จาก <http://www.plan.cmru.ac.th/documents/nation/121-60-64.pdf>
- เอมิกา แซ่มศรีรัตน์, พูลฉัตร วิชัยดิษฐ์ และสนชัย ใจเย็น. (2559). การพัฒนางานศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 3(2), 213-234.

คุณภาพชีวิตแรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก

Quality of Life among Thai Worker in Tak Special Economic Development Zone

อังคณา ตาเสนา^{1*} (Angkana Tasena),ธีรศิลป์ กันธา² (Teerasin Kanta),มัลลิกา ทองเอม³ (Manliga Thong-em)^{1,2,3}อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด (Lecturer of Kampheng Phet Rajabhat University, Maesot)

*Corresponding Author. E-mail : tasena.nuna@gmail.com

(Received: January 12, 2021; Revised: April 19, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ แรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความสัมพันธ์และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Anova) ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานขายโดยทำงานมาแล้ว 1-3 ปี และพักอาศัยบ้านของตนเอง ซึ่งมีรายได้เฉลี่ยต่อปี 60,001 – 120,000 บาท รายจ่ายเฉลี่ยต่อปี 60,001 – 120,000 บาท และมีเงินเก็บ/ออมเฉลี่ยต่อปี น้อยกว่า 12,000 บาท สำหรับคุณภาพชีวิตของแรงงานไทย ภาพรวมมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.47$, S.D.=1.02) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ใน 3 ลำดับแรกอยู่ในระดับ มาก ดังนี้ 1) ด้านประชาธิปไตยในสถานประกอบการ ($\bar{X}=3.56$, S.D.=0.96) 2) ด้านประโยชน์และความรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{X}=3.54$, S.D.=0.97) และ 3) ด้านการพัฒนาความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน ($\bar{X}=3.51$, S.D.=0.95) การเปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทย พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษาและอายุการทำงานที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของ แรงงานไทย แต่ สถานภาพกับอาชีพที่แตกต่างกันมีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิต; แรงงานไทย; เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก

Abstract

This research aimed to study the quality of life among Thai workers in Tak Special Economic Development Zone. The population used in this study was 400 Thai workers in Tak Special Economic Development Zone. The instrument was a questionnaire-based survey. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, correlation, and one-way analysis of variance (One-way Anova). The research findings found that most of the respondents were female, high school graduates, or equivalent. Most of them were salesman working one to three years and lived in their own homes. Their average annual incomes were 60,001– 120,000 baht, expenditures were 60,001– 120,000 baht, and saving money was less than 12,000 baht. For the life quality of Thai workers, the overall quality of life among Thai workers was at the moderate

level ($\bar{X}$ =.347, S.D.=1.02). When considering each aspect, it was found that the quality of life for working was in the top three at a high level as follows: 1) democracy in the workplace ($\bar{X}$ =3.56, S.D.=0.96), 2) benefits and social responsibility ($\bar{X}$ =5.34, S.D.=9.07), and 3) competency development of operators ($\bar{X}$ =5.31, S.D.=0.95). A comparison of the relationship between individual factors and Thai worker quality of life found that different gender, ages, education levels, and working ages had no effect on the quality of life among Thai workers, but the different status and occupation affect the quality of life among Thai workers with the statistical significance level at 0.05.

Keywords : Quality of life; Thai workers; Tak Special Economic Development Zone

บทนำ

ประเทศไทยมีการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการเป็นอย่างมากในช่วงระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา แรงงานจากภาคการเกษตรได้เปลี่ยนมาเป็นแรงงานของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการจำนวนมาก ซึ่งปัจจุบันตัวเลขของแรงงานทั้ง 2 ภาค มีจำนวนมากถึง 24 ล้านคน โดยเป็นแรงงานในระบบ 14 ล้านคน และเป็นแรงงานนอกระบบอีก 10 ล้านคน และหากนับรวมแรงงานในภาคการเกษตรอีก 14 ล้านคนแล้ว ประเทศไทยจะมีแรงงานมากถึง 38 ล้านคน การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของไทยต้องแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยแรงงานนับเป็นปัจจัยพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจและส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของไทยให้เจริญเติบโตได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2554) การพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานจึงเปรียบเสมือนการมีรากฐานทางเศรษฐกิจที่แข็งแรงและมั่นคง แต่แรงงานเหล่านี้ต้องได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมและเพียงพอกับค่าแรงที่ได้รับ ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่ได้หมายถึงการขึ้นค่าแรงขั้นต่ำเท่านั้น แต่การพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนั้นมีความหมายกว้างกว่าเงินหรือรายได้ที่ได้รับ และเป็นเรื่องสำคัญสำหรับผู้ใช้แรงงาน โดยเฉพาะปัญหาจากอันตรายและความเจ็บป่วยที่เกิดจากการทำงาน ซึ่งประเทศไทยยังขาดระบบการป้องกันและดูแลอย่างเหมาะสมและทั่วถึง ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญเฉพาะด้านรายได้และปากท้องเป็นหลัก โดยละเลยต่อปัญหาด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานหรือที่เรียกกันว่า "ปัญหาด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน" (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2556)

จากการเก็บข้อมูลความเสี่ยงการทำงานของแรงงานไทยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พบว่า ลักษณะท่าทางในการทำงานก่อให้เกิดความเสี่ยงมากที่สุด รองลงมา คือ อุบัติเหตุจากการทำงาน การสัมผัสฝุ่น กลิ่น คิว้นจากที่ทำงาน การได้รับสารเคมีเป็นพิษ เป็นต้น ซึ่งหากปัญหานี้ไม่ได้รับการดูแลที่ดีพอจะส่งผลกระทบต่อรากฐานทางเศรษฐกิจของประเทศได้ ขณะที่การผลักดันเชิงนโยบายเพื่อแก้ปัญหา ยังทำได้ไม่เต็มที่ เพราะยังขาดข้อมูลสำคัญในหลาย ๆ ด้าน สิ่งที่ต้องทำควบคู่ไปพร้อมกัน จึงต้องมีระบบเฝ้าระวังและระบบข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพ โดยต้องอาศัยการทำงานร่วมมือกันกับหลายภาคส่วนในลักษณะเครือข่าย ซึ่งเครือข่ายพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงาน อันประกอบไปด้วยหลายภาคี เช่น คณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย สภาองค์กรลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย เครือข่ายแรงงานนอกระบบ เครือข่ายปฏิบัติการเพื่อแรงงานข้ามชาติ มูลนิธิพิพิธภัณฑสถานแรงงานไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ เป็นต้น เพื่อร่วมกันพัฒนามาตรการและนโยบายที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานในหลาย ๆ ด้าน รวมถึงด้านอาชีวอนามัยและร่วม

ขับเคลื่อนให้เกิดรูปธรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2554)

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้กล่าวถึงปัญหาคุณภาพชีวิตแรงงานไทย จากการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำทำให้แรงงานและครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นก็จริง แต่รายจ่ายสูงกว่ารายได้ คือ รายจ่ายเท่ากับร้อยละ 16 ในขณะที่รายได้เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 13 การขึ้นค่าจ้างเพียงอย่างเดียวโดยไม่ได้ควบคุมการขึ้นค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคให้ดี ทำให้ลูกจ้างหรือผู้ใช้แรงงานก็ไม่มีโอกาสที่จะมีชีวิตที่ดีกว่าเดิม ในภาพรวมสถานการณ์ครัวเรือนไทยจึงไม่ดีขึ้น ทำให้แรงงานไม่สามารถมีเงินออมได้หรือมีฐานะเงินออมแอ้งแม่ง แม้อาจมีเงินหรือรายได้ผ่านมือมากขึ้นแต่ก็กลายเป็นต้องจ่ายไปกับสิ่งของปัจจัยการดำรงชีวิตที่มีราคาแพงตามไปด้วย ทำให้มูลค่าของเงินค่าจ้างที่ได้ยังคงไม่เพียงพอต่อการสร้างฐานะการออมที่ดีขึ้นของแรงงาน สำหรับการพิจารณาปรับค่าจ้างควรใช้วิธีที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน เช่น การปรับขึ้นค่าจ้างในปี พ.ศ.2558 ควรมีการประเมินว่าค่าครองชีพในแต่ละจังหวัดมีความแตกต่างกันมากน้อยแค่ไหน ในบางจังหวัดที่เศรษฐกิจดีมีค่าจ้างมากกว่าขั้นต่ำอยู่แล้วอาจพิจารณาค่าจ้างตามดัชนีค่าครองชีพได้หรือไม่ แต่หากไม่ขึ้นเลยก็จะมีผลกระทบต่อแรงงาน เนื่องจากประเมินว่า เมื่อถึงปี พ.ศ.2558 อำนาจซื้อของเงิน 300 บาทจะลดลงเหลือเพียง 274 บาท (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2557)

สำหรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก มีความพร้อมทั้งด้านศักยภาพและเศรษฐกิจการลงทุนภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรและการท่องเที่ยว รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ร่วมกันผลักดันอย่างต่อเนื่องโดยพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากยังสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจพิเศษเมียวดี (Myawady Trade Zone) ของสหภาพพม่า นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายการคมนาคมทางบกและทางอากาศที่สนับสนุนการขนส่งทั้งผู้โดยสารและสินค้า และเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากยังเป็นแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความโดดเด่นเฉพาะตัว ตลอดจนเป็นประตูสู่อันดามันเชื่อมโยงกับเส้นทางการค้าชายแดน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักธุรกิจนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศต่างสนใจมาลงทุนทั้งในด้านการค้าขาย ด้านอุตสาหกรรม ด้านการท่องเที่ยว และด้านค้าอัญมณี (สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก, 2561)

ดังนั้น แรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจึงมีความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ซึ่งปัจจุบันแรงงานไทยยังขาดทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานทางด้านไอที ภาษาอังกฤษ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสิ่งที่นายจ้างต้องการ อีกทั้งแรงงานยังเลื่องงานและไม่ต้องการทำงานหนัก ประสิทธิภาพสกปรกงานยากและงานอันตราย ทำให้ต้องมีการนำเข้าแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก ปัจจุบันในอำเภอแม่สอดมีผู้ประกอบการอาชีพอิสระถึง 2 ใน 3 ของผู้มีงานทำทั้งหมด คนที่เข้าสู่โรงงานก็ประสบปัญหาถูกลดศักยภาพแรงงาน เพราะเป็นระบบอุตสาหกรรมการผลิตที่แยกส่วนตามสายงานจึงไม่ใช้สมอง ส่วนการผลิตในภาคการเกษตรส่วนใหญ่พึ่งพาแรงงานต่างด้าวมากถึงร้อยละ 80-90 ทำให้การจ้างแรงงานไทยลดน้อยลง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตแรงงานไทยที่อยู่ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก (สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก, 2561)

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น การมีคุณภาพชีวิตการทำงานเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างมาก รวมทั้งยังส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทยว่ามีลักษณะอย่างไร เช่น ค่าจ้างที่ได้รับ ค่าใช้จ่าย การออม ลักษณะการทำงาน และสวัสดิการต่าง ๆ ที่แรงงานได้รับเป็นอย่างไร เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพความเป็นอยู่ของแรงงานไทย คุณภาพชีวิตของแรงงานไทย และเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการดูแลแรงงานไทย โดยใช้ทฤษฎีของวอลตัน เป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตในการทำงาน ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย (Walton, 1973 อ้างถึงใน รัตนภรณ์ บุญมี, 2558 หน้า 10-15) แบ่งออกเป็น 8 ด้าน ประกอบด้วย ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรมด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน ด้านการพัฒนาความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน ด้านคุณค่าทางสังคมหรือการทำงาน

ร่วมกัน ด้านประชาธิปไตยในสถานประกอบการ ด้านบทบาทระหว่างการทำงานกับสุขภาพที่มีความสมดุลด้าน ประโยชน์และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการช่วยเหลือ ปรับปรุง รวมทั้งเสริมสร้างพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษต่อไป

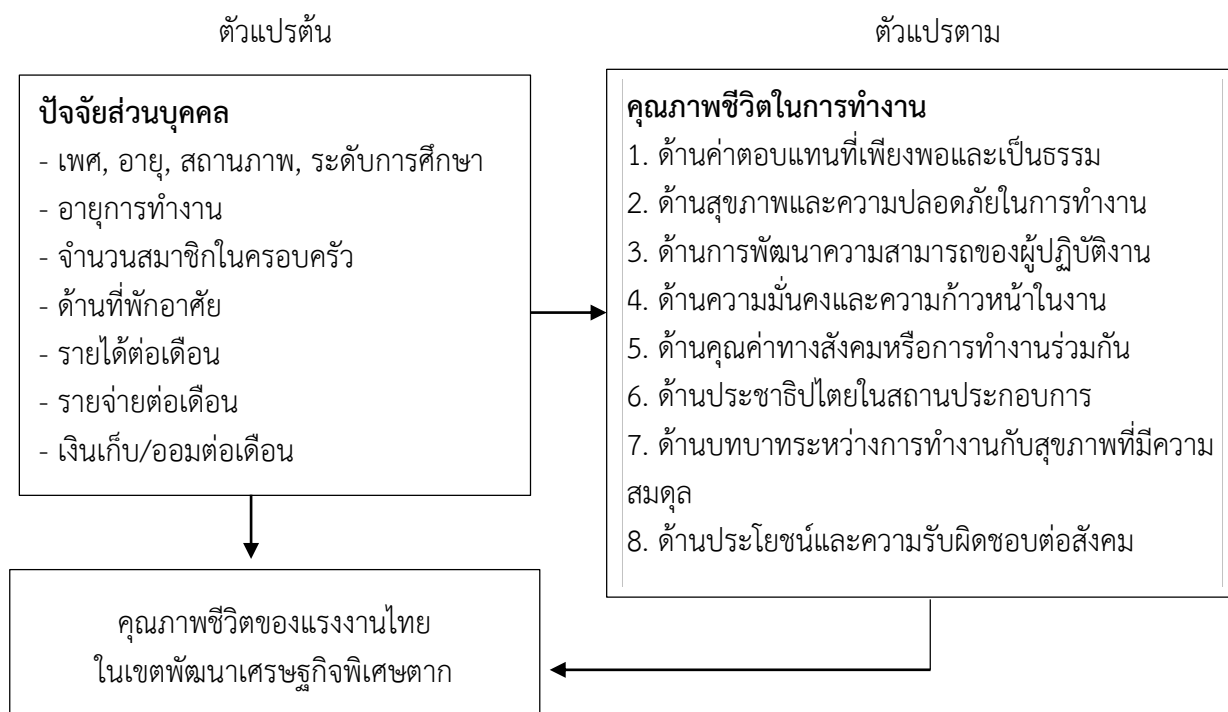
วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก

สมมติฐานในการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก เนื่องจากประชากรแรงงานไทยมีขนาดกว้างและไม่ทราบจำนวนประชากรแรงงานไทยที่แน่นอน ดังนั้น ขนาดตัวอย่างสามารถคำนวณได้จากสูตรไม่ทราบขนาดตัวอย่างของโคแครน (W.G. Cochran)

โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (ยงยุทธ์ ไกรวรรณ, 2552, หน้า 77) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เท่ากับ 385 คน และเพื่อให้การเก็บข้อมูลของ

แบบสอบถามครอบคลุมสมบูรณ์ จึงเพิ่มจำนวนตัวอย่างร้อยละ 4 ของกลุ่มตัวอย่าง ($385 \times 0.04 = 15.4$) หรือ
สำรวจ 15 คน ดังนั้น ขนาดตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จึงเท่ากับ 400 คน โดยใช้วิธีเลือกสุ่มตัวอย่างแบบ
เฉพาะเจาะจงจากกลุ่มแรงงานไทยที่ทำงานในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. แบบสอบถาม โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

1.1. เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยถามเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพ ระดับ
การศึกษา การทำงานของท่านอยู่ในภาคใด (อาชีวะ) อายุการทำงาน จำนวนสมาชิกในครอบครัว ที่พักอาศัย รายได้
ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน เงินเก็บ/ออมต่อเดือน โดยใช้แบบตรวจสอบรายการ (Check List)

1.2. แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของแรงงานไทย โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วน
ประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลของแรงงานไทยที่อาศัยอยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก
2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสอบถาม
3. นำแบบสอบถามเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
ตลอดจนวิเคราะห์ความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา ความเข้าใจและการใช้ภาษาเพื่อให้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยค่า
IOQ ที่ได้เท่ากับ 0.97 แสดงว่า แบบสอบถามสามารถใช้ได้ในการวิจัย
4. แนะนำตนเองกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการศึกษาพร้อมทั้งขอความ
ร่วมมือพร้อมชี้แจงรายละเอียดในการตอบแบบสอบถาม
- แจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือกโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจาก
กลุ่มแรงงานไทยที่ทำงานในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก
5. ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตัวเองตามจนครบ 400 ชุด
6. รวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างได้ครบจำนวนทั้งหมด 400 ชุด พร้อมตรวจสอบความสมบูรณ์
ของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ
จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระยะเวลาในการทำงาน รายได้ต่อเดือน ค่าใช้จ่ายต่อเดือน เงินเก็บ/ออม และ
ข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. การวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตแรงงานไทย การประเมินความคิดเห็น 8 ด้าน คือ ด้านค่าตอบแทนที่
เพียงพอและเป็นธรรม ด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน ด้านการพัฒนาความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน
ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน ด้านคุณค่าทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ด้านประชาธิปไตยใน
สถานประกอบการด้านบทบาทระหว่างการทำงานกับสุขภาพที่มีความสมดุล ด้านประโยชน์และความรับผิดชอบ
ต่อสังคม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทย
โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วย T-test และ One-Way ANOVA

ผลการวิจัย

สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 26-30 ปี มีสถานภาพโสดและจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ส่วนใหญ่ทำงานมาแล้ว 1-3 ปี และพักอาศัยบ้านของตนเอง ส่วนใหญ่มีรายได้และรายจ่ายเฉลี่ยต่อปีอยู่ที่ 60,001-120,000 บาท และมีเงินเก็บ/ออมเฉลี่ยต่อปี น้อยกว่า 12,000 บาท

การวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก ภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.47$, S.D.=1.02) แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก

คุณภาพชีวิตในการทำงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ คุณภาพชีวิต
1. ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม	3.31	0.97	ปานกลาง
2. ด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน	3.44	1.55	ปานกลาง
3. ด้านการพัฒนาความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน	3.51	0.95	มาก
4. ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน	3.44	0.93	ปานกลาง
5. ด้านคุณค่าทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน	3.49	0.95	ปานกลาง
6. ด้านประชาธิปไตยในสถานประกอบการ	3.56	0.96	มาก
7. ด้านบทบาทระหว่างการทำงานกับสุขภาพที่มีความสมดุล	3.50	0.94	ปานกลาง
8. ด้านประโยชน์และความรับผิดชอบต่อสังคม	3.54	0.97	มาก
รวม	3.47	1.02	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1. ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม กลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.31$, S.D.=0.97) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สถานประกอบการมีการกำหนดรายได้และค่าตอบแทนเหมาะสมกับปริมาณงานที่รับผิดชอบมีระดับความคิดเห็นมากเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X}=3.47$, S.D.= 0.89) รองลงมา คือ สถานประกอบการมีการกำหนดรายได้และค่าตอบแทนเหมาะสมกับปริมาณงานที่รับผิดชอบมีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}=3.47$, S.D.= 0.89) และได้รับเงินเดือนและผลตอบแทนที่เหมาะสม เมื่อเทียบกับคนอื่นที่ปฏิบัติงานในระดับเดียวกันมีระดับความคิดเห็นปานกลาง ($\bar{X}=3.39$, S.D.= 0.98)

2. ด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.44$, S.D.=1.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สถานประกอบการมีการเตรียมความพร้อมและมีมาตรการในการจัดสภาพการทำงานเพื่อป้องกันอุบัติเหตุหรือวินาศภัยต่าง ๆ มีระดับความคิดเห็นมากเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X}=3.58$, S.D.=0.93) รองลงมา คือ สถานประกอบการจัดสภาพแวดล้อม เช่น สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย บรรยากาศถ่ายเท แสงสว่าง อุณหภูมิ และเสียงในสถานที่ทำงาน มีความเหมาะสม ทำให้สามารถปฏิบัติงานได้สะดวกสบาย มีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}= 3.55$, S.D.=0.99) และสถานประกอบการจัดหาอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพและไม่เป็นอันตรายต่อการทำงานมีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}=3.55$, S.D.=0.99)

3. ด้านการพัฒนาความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านการพัฒนาความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.51$, S.D.=0.95) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า

สถานประกอบการมีการจัดส่งบุคลากรไปอบรมเพื่อพัฒนาการทำงานด้านต่าง ๆ อยู่เสมอมีระดับความคิดเห็นมากเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X}=3.56$, S.D.=0.98) รองลงมา คือ สถานประกอบการมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีเทคนิคใหม่ ๆ มาปรับปรุงใช้ในการทำงาน มีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}=3.56$, S.D.=0.91) และสถานประกอบการมีการส่งเสริมความรู้ความสามารถของบุคลากรในการทำงาน มีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}=3.55$, S.D.=0.92)

4. ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน กลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.44$, S.D.=0.93) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าได้รับมอบหมายงานที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถและทักษะ ในการทำงานเพิ่มมากขึ้น มีระดับความคิดเห็นมากเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X}=3.55$, S.D.=0.88) รองลงมา คือ สถานประกอบการนี้ได้รับความสนใจจากบุคคลภายนอกที่ต้องการเข้ามาทำงาน มีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}=3.51$, S.D.=0.93) และผู้บริหารให้การสนับสนุน นโยบายการพัฒนาความเจริญเติบโตในหน่วยงานของพนักงานแต่ละฝ่าย มีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}=3.51$, S.D.=0.93)

5. ด้านคุณค่าทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน กลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านคุณค่าทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.49$, S.D.=0.95) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้บริหารให้ความเสมอภาคในการทำงานและมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นในการทำงานเป็นทีมมีระดับความคิดเห็นมากเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X}=3.56$, S.D.=0.94) รองลงมา คือ ผู้บริหารให้เกียรติและเคารพความคิดเห็นของพนักงานเพื่อสร้างสรรค์การทำงานร่วมกันเป็นทีม มีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}=3.54$, S.D.=0.94) และได้รับความช่วยเหลือความเห็นอกเห็นใจ และขอความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงาน ได้เป็นอย่างดีมีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}=3.53$, S.D.=0.94)

6. ด้านประชาธิปไตยในสถานประกอบการ กลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านประชาธิปไตยในสถานประกอบการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.56$, S.D.=0.96) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ได้รับสิทธิตามกฎหมายระเบียบ เช่น การลาพักร้อน การลา และสวัสดิการต่าง ๆ ของสถานประกอบการ มีระดับความคิดเห็นมากเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X}=3.62$, S.D.=1.02) รองลงมา คือ หัวหน้างานให้ความเป็นธรรมในการทำงานกับพนักงานทุกคน มีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}=3.61$, S.D.=0.94) และได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคเช่นเดียวกับผู้ร่วมงานทุกคน มีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}=3.55$, S.D.=0.92)

7. ด้านบทบาทระหว่างการทำงานกับสุขภาพที่มีความสมดุล กลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านบทบาทระหว่างการทำงานกับสุขภาพที่มีความสมดุล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.50$, S.D.=0.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สถานประกอบการมีการกำหนดเวลาในการทำงานที่เหมาะสมในแต่ละวัน มีระดับความคิดเห็นมากเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X}=3.58$, S.D.=0.93) รองลงมา คือ การทำงานไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน มีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}=3.58$, S.D.=0.92) และปริมาณงานที่ต้องรับผิดชอบมีความเหมาะสมกับเวลาทำงานที่สถานประกอบการกำหนด มีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}=3.52$, S.D.=0.89)

8. ด้านประโยชน์และความรับผิดชอบต่อสังคม กลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านประโยชน์และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.54$, S.D.=0.99) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สถานประกอบการกำหนดปฏิทินวันหยุดพักผ่อนประจำปีให้พนักงานทราบล่วงหน้า มีระดับความคิดเห็นมากเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X}=3.71$, S.D.=1.02) รองลงมา คือ สถานประกอบการมีส่วนช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ บริจาคโลหิต มีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}=3.52$, S.D.=0.99) และสถานประกอบการให้ความสำคัญกับ การรักษาสภาพแวดล้อม มีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{X}=3.52$, S.D.=0.99)

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทย ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก โดยการทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทย

คุณภาพชีวิต	df	t	Sig
โดยรวม	398	0.032	0.974

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทย

คุณภาพชีวิต	ค่าความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	8.517	8	1.065	1.947	0.052
	ภายในกลุ่มรวม	213.846	392	0.547		
	รวม	222.363	400			
สถานภาพ	ระหว่างกลุ่ม	12.315	3	4.105	7.739	0.000*
	ภายในกลุ่มรวม	210.048	397	0.530		
	รวม	222.363	400			
ระดับการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	4.701	6	0.784	1.415	0.208
	ภายในกลุ่มรวม	217.662	394	0.554		
	รวม	222.363	400			
อาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	23.588	10	2.359	4.616	0.000*
	ภายในกลุ่มรวม	198.776	390	0.511		
	รวม	222.363	400			
อายุการทำงาน	ระหว่างกลุ่ม	4.015	4	1.004	1.816	0.125
	ภายในกลุ่มรวม	218.349	396	0.553		
	รวม	222.363	400			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 และตารางที่ 3 สามารถสรุปผลการเปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ ได้ดังนี้ การเปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอายุการทำงานกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทยที่ต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย แต่การเปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทยที่มีสถานภาพต่างกัน มีคุณภาพชีวิตต่างกัน โดยสถานภาพโสดให้ความสำคัญมากกว่าสถานภาพหย่าร้างและสถานภาพสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย เนื่องจากคนที่มีสถานภาพโสดส่วนใหญ่สามารถที่จะจัดสรรเวลาในชีวิตของตนเองได้มากกว่าคนที่มีความรอบคอบ และยังไม่ต้องกังวลเรื่องของคนอื่น ส่งผลให้สามารถแบ่งเวลาพักผ่อนกับเวลาทำงานได้ดี นอกจากนี้การเปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทยที่มีอาชีพต่างกัน มีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพนักงานขายให้ความสำคัญมากกว่าพนักงานผลิต ดังนั้น จึงเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

อภิปรายผล

จากการศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทยในเขตเศรษฐกิจพิเศษตาก สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้ ด้านประชาธิปไตยในสถานประกอบการ หัวหน้างานแผนกของสถานประกอบการควรให้ความสำคัญในการทำงานกับแรงงานไทยทุกคน และยังเปิดโอกาสให้แรงงานไทยได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระในการทำงาน โดยไม่มีผลต่อการพิจารณาความดีความชอบของหัวหน้างานแผนกของสถานประกอบการ หัวหน้างาน ของสถานประกอบการไม่ก้าวก่ายในเรื่องส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำงานของหัวหน้างาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (เศรษฐศาสตร์ ไชยแสง, 2553, หน้า 51) และ (ทัศนีย์ ชาติไทย 2559, หน้า 49) พบว่า ด้านประชาธิปไตยในสถานประกอบการ ได้รับความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน อีกทั้งผู้บังคับบัญชาจะไม่ก้าวก่ายเรื่องส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้มีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร

ด้านประโยชน์และความรับผิดชอบต่อสังคม สถานประกอบการต่าง ๆ ได้มีการกำหนดวันหยุดพักผ่อนประจำปีให้กับแรงงานไทยทราบล่วงหน้า ซึ่งเป็นผลดีทำให้แรงงานได้มีโอกาสอยู่กับครอบครัว สถานประกอบการให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและช่วยเหลือสังคม เช่น ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ และการบริจาคโลหิตให้กับทางโรงพยาบาลเป็นประจำ และยังให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของไทยอีกด้วยซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (ทัศนีย์ ชาติไทย, 2559, หน้า 78) และ (วาริณี โพธิราช, 2558, หน้า 163) พบว่า ด้านประโยชน์และความรับผิดชอบต่อสังคมโดยบุคลากรได้ปฏิบัติตามนโยบายของหน่วยงานมีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร และยังเป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นเมืองพุทธของสังคมไทยได้อย่างชัดเจน เป็นองค์กรที่ช่วยอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของคนไทยไว้อย่างยั่งยืนส่งผลให้บุคลากรในองค์กรรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีความรับผิดชอบได้ทำประโยชน์ต่อสังคม

ด้านการพัฒนาความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน สถานประกอบการมีการจัดส่งแรงงานไทยไปอบรม เพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถในการทำงานและเพื่อพัฒนาการทำงานด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ และสถานประกอบการยังเปิดโอกาสให้แรงงานได้แสดงศักยภาพในการทำงานได้อย่างเต็มที่ แสดงให้เห็นถึงองค์กรที่ให้การสนับสนุนการพัฒนาทักษะการทำงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้บุคลากรเกิดแรงผลักดันในการพัฒนาทักษะ และนำมาพัฒนาประยุกต์ใช้กับองค์เพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (วาริณี โพธิราช, 2558, หน้า 159)

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ที่ลูกจ้างหรือแรงงานรู้สึกว่าการพัฒนาทักษะความรู้ในการทำงาน และรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีคุณค่าเป็นแรงผลักดัน

นอกจากนี้ พบว่า แรงงานไทยส่วนใหญ่มีความเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับปานกลางเมื่อแยกตามค่าเฉลี่ยรายด้าน ดังนี้

1. ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม เมื่อแรงงานไทยได้ทุ่มเทความพยายามให้กับการทำงาน ย่อมปรารถนาผลตอบแทนที่คุ้มค่า เนื่องจากรายได้และผลตอบแทนเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของคนเรา หากสถานประกอบการตระหนักถึงความสำคัญของการให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมและยุติธรรม พิจารณาแล้วคุ้มค่างบที่ทุ่มเทแรงกายแรงใจไป แรงงานไทยก็จะเกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานและมีความรู้สึกผูกพันต่อสถานประกอบการมากขึ้น ดังนั้น รายได้และผลตอบแทนที่เพียงพอ ยุติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (รัตนภรณ์ บุญมี, 2558, หน้า 32) พบว่า ปัจจัยด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม โดยการที่องค์กรจ่ายค่าตอบแทนเหมาะสมกับค่าครองชีพในปัจจุบันและได้รับเงินเดือนและผลตอบแทนที่เหมาะสม เมื่อเทียบกับคนอื่นที่ปฏิบัติงานในระดับเดียวกัน ทำให้มีผลต่อคุณภาพชีวิตต่อพนักงานเทศบาลตำบลนาดี และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ทัศนีย์ ชาติไทย, 2559, หน้า 44) พบว่า ปัจจัยด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม โดยบุคลากรได้รับความยุติธรรมในการประเมินผลงาน เพื่อปรับขึ้นเงินเดือนประจำปี ทำให้มีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

2. ด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน สถานประกอบการสามารถจัดหาอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพและไม่เป็นอันตรายต่อการทำงาน สถานประกอบการจัดสภาพแวดล้อม เช่น สะอาด เป็นระเบียบ เรียบร้อย บรรยากาศถ่ายเทแสงสว่างอุณหภูมิ และเสียงในสถานที่ทำงาน มีความเหมาะสม ทำให้สามารถปฏิบัติงานได้สะดวกสบายมีการเตรียมความพร้อมและมีมาตรการในการจัดสภาพการทำงานเพื่อป้องกันอุบัติเหตุหรือวินาศภัยต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สมพร สังข์เพิ่ม, 2555, หน้า 40; (อาทิตยา เปี่ยมส้ม, ไพศาล สรรสวัสดิ์, พิสิษฐ์ จอมบุญเรือง, 2559, หน้า 906) พบว่า ปัจจัยด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน โดยผู้บริหารของมหาวิทยาลัยได้ให้ความสำคัญกับด้านสภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับไม่สูงนัก การสร้างสภาพแวดล้อมของการทำงานให้สะอาดถูกสุขลักษณะต่อร่างกาย ทั้งในด้านแสงสว่าง เสียง ตลอดจนความสะอาดทั่วไป และการมีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยในการทำงาน ทำให้บุคลากรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจและมั่นใจในความปลอดภัยจากการทำงาน ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากองค์กรเป็นอย่างดี

3. ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน แรงงานไทยจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถและทักษะในการทำงานเพิ่มมากขึ้น และแรงงานไทยมีโอกาสดำเนินงานได้เรียนรู้เทคนิคการทำงานใหม่ ๆ อยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สมพร สังข์เพิ่ม, 2555, หน้า 90) พบว่า ปัจจัยด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงานเนื่องจากผู้บริหารของมหาวิทยาลัยอาจจะยังเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาสมรรถนะของตนเองไม่สูงนัก การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในการทำงานนี้เป็นการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาอบรมการพัฒนาการทำงานและอาชีพของบุคลากร ทำให้มีผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

4. ด้านคุณค่าทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ผู้บริหารให้ความสำคัญเสมอภาคในการทำงานและมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นเพื่อสร้างสรรค์การทำงานร่วมกันเป็นทีมและผู้บริหารให้เกียรติและเคารพความคิดเห็นของพนักงานให้ความช่วยเหลือ ความเห็นอกเห็นใจแก่แรงงานไทยได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุภารัตน์ ครุฑสีก, 2557, หน้า 75) พบว่า ปัจจัยด้านคุณค่าทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน โดยพนักงานรู้สึกว่าการบรรยากาศในการทำงานมีความเป็นมิตร และรู้สึกว่ามีคุณค่าต่อบริษัทที่สามารถปฏิบัติงานในความรับผิดชอบให้ประสบความสำเร็จได้ ทำให้มีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานความผูกพันต่อองค์กร และการสื่อสารในองค์กรส่งผลต่อการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรของพนักงานเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร

5. ด้านบทบาทระหว่างการทำงานกับสุขภาพที่มีความสมดุล ปริมาณงานที่ต้องรับผิดชอบมีความเหมาะสมกับเวลาทำงานที่สถานประกอบการกำหนดให้ได้เหมาะสมในแต่ละวัน และการทำงานไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (เศรษฐศาสตร์ ไชยแสง, 2553, หน้า 30) พบว่า ปัจจัยด้านบทบาทระหว่างการทำงานกับสุขภาพที่มีความสมดุล มีผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากรวิทยาลัยราชพฤกษ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุนทร นามโคตรศรี, 2553, หน้า 33) ปัจจัยด้านบทบาทระหว่างการทำงานกับสุขภาพที่มีความสมดุล ซึ่งหน่วยงานให้ความสำคัญต่อการพักผ่อนที่เพียงพอรวมทั้งดูแลสุขภาพและความเครียดที่เกิดขึ้นกับงานที่รับผิดชอบของบุคลากรในหน่วยงานด้านบทบาทระหว่างการทำงานกับสุขภาพที่มีความสมดุลพอสมควร ทำให้มีผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

ผลการเปรียบเทียบค่าความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ แรงงานไทยที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทย ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากแรงงาน สามารถเข้าถึงการให้บริการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานได้อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งส่งผลให้แรงงานไทยที่เป็นเพศชายและเพศหญิงมีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (รัตนภรณ์ บุญมี, 2558, หน้า 48) พบว่า การ

เปรียบเทียบเพศกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานเทศบาลตำบลนาดีที่มีเพศแตกต่างกัน มีความเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

แรงงานไทยที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทยในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานไทยที่มีอายุตั้งแต่ 26-30 ปี เนื่องจากวัยดังกล่าวเป็นวัยที่ผ่านการทำงานมากได้ระยะหนึ่งแล้ว ซึ่งเป็นการผ่านการใช้ชีวิตในหลาย ๆ รูปแบบจึงทำให้สามารถปรับตัวและใช้ชีวิตได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (อาทิตยา เปี่ยมส้ม, ไพศาล สรรสวัสดิ์, พิสิทธิ์ จอมบุญเรือง, 2559, หน้า 908) และ (สมพร สังข์เพิ่ม, 2555, หน้า 85) พบว่า บุคลากรที่มีอายุต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน แม้จะมีอายุหรือช่วงวัยในการทำงานที่ต่างกัน แต่มีความพึงพอใจในงานที่ทำและเต็มใจที่จะปฏิบัติงานที่ตนเองได้รับมอบหมายให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

แรงงานที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทยในภาพรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากแรงงานไทยที่มีสถานภาพต่างกันมีโอกาสในการปฏิบัติงานที่ต่างกัน เช่น พนักงานที่มีสถานภาพสมรส มีความเห็นว่าจะได้รับคุณภาพการทำงานที่มากกว่านี้ เพราะการมีครอบครัวต้องมีการค่าใช้จ่าย หรือการดูแลเพิ่มเติมและต้องการความมั่นคงมากกว่ากลุ่มคนโสด มีความมุ่งมั่นที่จะเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร รวมทั้งต้องการได้รับการดูแลจากบริษัทครอบครัวครอบคลุมถึงครอบครัวด้วย เช่น ค่ารักษาพยาบาล เงินสวัสดิการอื่น ๆ จึงทำให้มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทยที่ต่างกัน (เศรษฐศาสตร์ ไชยแสง, 2553, หน้า 54); (พิศโสภณ ทิมาวงศ์, 2560, หน้า 71)

แรงงานที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทยในภาพรวมไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากแรงงานไทยที่ระดับการศึกษาต่างกัน แต่ก็ได้รับเงินเดือนตามวุฒิการศึกษาในตำแหน่งต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของความรู้ ความสามารถ รวมถึงพนักงานทุกคนได้รับความปลอดภัยจากการที่บริษัทมีมาตรการหรือระเบียบที่ชัดเจน เพื่อป้องกันอุบัติเหตุหรืออันตรายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นแก่พนักงานผู้ปฏิบัติงาน จึงทำให้มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทยที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ชาลิตา พรหมมาตร, จีราพัชร พลอยนิลเพชร, และ เบญจทิรา รัชตพันธนากร, 2563, หน้า 20) พบว่าการเปรียบเทียบระดับการศึกษากับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานเทศบาลตำบลนาดี ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

แรงงานที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทย ในภาพรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากพนักงานขายให้ความสำคัญคุณภาพชีวิตการทำงานมากกว่าพนักงานผลิต เพราะพนักงานขายอาจจะมีสวัสดิการที่นอกเหนือจากพนักงานผลิต เช่น ค่าคอมมิสชั่น โบนัสพิเศษ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ชาลิตา พรหมมาตร, จีราพัชร พลอยนิลเพชร, และ เบญจทิรา รัชตพันธนากร, 2563, หน้า 18) คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานโรงงานแปรรูปยางพาราในจังหวัดสงขลา ที่พบว่าลักษณะการทำงานในโรงงานแปรรูปไม้ยางพาราส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องใช้แรงงานประเภทรื้อฝืนมือและอาศัยเครื่องจักรในการทำงาน พนักงานจึงอาจไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถที่ได้เรียนมาอย่างเต็มที่ ทำให้ศักยภาพในการทำงานลดลง โอกาสความก้าวหน้าในงานลดน้อยตามด้วยเช่นกัน จึงทำให้แรงงานที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทยที่ต่างกัน

แรงงานที่มีอายุการทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานไทยในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากระยะเวลาในการปฏิบัติงานในสถานประกอบการ ไม่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ทัศนีย์ ชาติไทย, 2559, หน้า 73) พบว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงานมีความเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1) จากผลการวิจัยค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ปานกลาง สถานประกอบการควรพิจารณาและแก้ไขปัญหา โดยมีการกำหนดแนวทางในการปรับเงินเดือน ปรับสวัสดิการต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมกับค่าครองชีพในปัจจุบัน

2) จากผลการวิจัยด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สถานประกอบการควรมีการบริการตรวจสุขภาพประจำปี และมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เช่น การเล่นกีฬา และนันทนาการแก่แรงงานไทย

3) จากผลการวิจัยด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สถานประกอบการควรมีส่วนช่วยทำให้การดำรงชีวิตของแรงงานไทยอยู่อย่างสบายขึ้น ผู้บริหารของสถานประกอบการควรมีหลักเกณฑ์การพิจารณาปรับเลื่อนตำแหน่งอย่างเป็นธรรม และมีความเสมอภาค ให้การสนับสนุน นโยบายการพัฒนาความเจริญเติบโตในหน่วยงานของพนักงานแต่ละฝ่าย

4) จากผลการวิจัยด้านคุณค่าทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สถานประกอบการควรมีกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ในสถานประกอบการมีการประชุมให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในกรณีเกิดปัญหา และมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บุคลากรได้พบปะสังสรรค์และทำงานร่วมกันในโอกาสต่าง ๆ เพื่อสร้างความสามัคคีแก่แรงงานไทย

5) จากผลการวิจัยด้านบทบาทระหว่างการทำงานกับสุขภาพที่มีความสมดุล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สถานประกอบการให้ความสำคัญต่อการพักผ่อนที่เพียงพอรวมทั้งการดูแลสุขภาพภาวะการทำงานในหน่วยงานที่ได้รับผิดชอบในปัจจุบันไม่ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพและจิตใจของแรงงานไทย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มการศึกษาเชิงคุณภาพด้วย เช่น การสัมภาษณ์ หรือการประชุมกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ นอกจากคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานไทย เช่น นโยบายการเสริมสร้างสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ เพื่อจะได้นำนโยบายเหล่านั้นไปปรับปรุง พัฒนาให้คุณภาพชีวิตของแรงงานดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ชาลิตา พรหมมาตร จีราพัชร พลอยนิลเพชร และเบญจทิรา รัชตพันธนากร. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานโรงงานแปรรูปไม้ยางพาราในจังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, 1(1), 13-23.

ทัศนีย์ ขาดีไทย. (2559). คุณภาพชีวิตของบุคลากรในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

พิศโสภา ทีฆาวงค์. (2560). คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานส่วนตำบลในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่.

ยุทธ ไกยวรรณ. (2552). วิธีวิจัยทางธุรกิจ. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

รัตนภรณ์ บุญมี. (2558). คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานเทศบาลตำบลนาดี. งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

- รุ่งวิกรัย หยอมแหยม. (2554). **คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน บริษัท เมวะ เอ็นจิเนียริง จำกัด.** ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วาริณี โพธิราช. (2558). **คุณภาพชีวิตการทำงานของลูกจ้างในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.** วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม ภาควิชาสังคม สงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เศรษฐศาสตร์ ไชยแสง. (2553). **คุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรวิทยาลัย ราชพฤกษ์.** ศูนย์วิจัยและพัฒนา วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2557). **คุณภาพชีวิตผู้ใช้แรงงาน ค่าจ้างขั้นต่ำไม่ใช่คำตอบ เข้าถึงได้** จาก <https://tdri.or.th/2014/07/quality-of-life-after-300-baht/>. วันที่สืบค้น 15 มีนาคม 2562
- สมพร สังข์เพิ่ม. (2555). **คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเอกชน ใน กรุงเทพมหานครและปริมณฑล.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์) คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุดารัตน์ ครุฑสีก. (2557). **ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน ความผูกพันต่อองค์กรและการ สื่อสารในองค์กรส่งผลต่อการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรของพนักงานเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร.** การค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สุนทร นามโคตรศรี. (2553). **คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอด่าน ขุนทด จังหวัดนครราชสีมา.** โครงการวิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารงานก่อสร้างและสาธารณูป โภค สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2554). **คุณภาพชีวิตแรงงาน.** เข้าถึงได้จาก <http://www.thaihealth.or.th/Content/20860>. วันที่สืบค้น 5 ธันวาคม 2562.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2556). **ระบบตรวจสุขภาพแรงงาน ใหม่ หวังช่วยแรงงาน ไทยทำงานปลอดภัยได้จริง.** เข้าถึงได้จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/16438.html>. วันที่ สืบค้น 15 มีนาคม 2562.
- สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก. (2561). **ศักยภาพของจังหวัดตาก.** เข้าถึงได้จาก <http://www.taksej.com/th/page/takpotential.html>. วันที่สืบค้น 5 ธันวาคม 2562.
- อาทิตยา เปี่ยมส้ม, ไพศาล สรรสวัสดิ์, พิสิทธิ์ จอมบุญเรือง. (2559). **คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร สำนักงานที่ดินจังหวัดนครสวรรค์.** การประชุมวิชาการ ราชภัฏนครสวรรค์วิจัย ครั้งที่ 1 (หน้า 895-910). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเม่านึ่งเสริมมันเทศสีม่วงฉาบ

Development of Khao Mao Mee mixed crispy purple sweet potato chips product

นวพร หงษ์พันธุ์^{1*} (Nawaporn Hongpan),

ดราวดี้ นรมาตร์² (Darawadee Noramatr)

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

¹Lecturer of Department of Food Science and Technology, Faculty of Science of Technology, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

²นักศึกษาลัทธิสุตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

²Student of B.Sc. (Food Science and Technology), Faculty of Science of Technology, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

*Corresponding Author. E-mail: nawaporn.ho@bsru.ac.th

(Received: January 13, 2021; Revised: April 19, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

ศึกษาสูตรพื้นฐานของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่านึ่งเสริมมันเทศสีม่วงฉาบด้วยเทคนิค Ratio Profile Technique ผลแสดงให้เห็นว่าส่วนประกอบหลักของสูตรพื้นฐานที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่านึ่ง ประกอบด้วย ข้าวเม่า พอง ร้อยละ 32.22 ถั่วลิสงอบ ร้อยละ 24.78 เต้าหู้ทอด ร้อยละ 19.83 กุ้งแห้ง ร้อยละ 12.39 น้ำตาล ร้อยละ 7.43 กระเทียม ร้อยละ 2.48 เกลือ ร้อยละ 0.37 รากผักชีและพริกไทย ร้อยละ 0.25 ทำการศึกษาระดับการเสริม มันเทศสีม่วงฉาบในผลิตภัณฑ์ข้าวเม่านึ่ง 4 ระดับ ได้แก่ ร้อยละ 5, 10 และ 15 ผลพบว่า ผลิตภัณฑ์ข้าวเม่านึ่งที่เสริม มันเทศสีม่วงฉาบ ร้อยละ 10 ได้รับคะแนนความชอบโดยรวมสูงที่สุด (7.60 คะแนน) โดยมีคุณภาพทางเคมีกายภาพ ดังนี้ คือ ปริมาณน้ำอิสระ (a_w) เท่ากับ 0.37 ความชื้น ร้อยละ 2.37 ใยอาหาร ร้อยละ 2.84 เถ้า ร้อยละ 3.40 ปริมาณกรดไทโอบาร์บิทริก (TBA) เท่ากับ 2.88 มิลลิกรัมมาโลนัลดีไฮด์ต่อกรัม และปริมาณจุลินทรีย์ทั้งหมด ยีสต์และราน้อยกว่า 10 โคโลนีต่อกรัม เมื่อบรรจุในกล่องพลาสติกโพลีโพรพิลีนมีฝาปิดสนิท พบว่าผลิตภัณฑ์ ข้าวเม่านึ่งเสริมมันเทศสีม่วงฉาบมีอายุการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้อง (25 ± 2 องศาเซลเซียส) เป็นเวลานาน 4 สัปดาห์ ดังนั้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเม่านึ่งเสริมมันเทศสีม่วงฉาบ จึงเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับข้าวเม่าและเป็นอีกทางเลือก หนึ่งของอาหารว่างรูปแบบใหม่ที่มีรสชาติดีและมีคุณค่าทางโภชนาการสำหรับผู้บริโภค

คำสำคัญ : ข้าวเม่า; ข้าวเม่านึ่ง; มันเทศสีม่วงฉาบ

Abstract

Studying a basic formula of Khao Mao Mee mixed crispy purple sweet potato chips product by the Ratio Profile Technique. The result showed that the main ingredients of the optimum formulation of Khao Mao Mee product contained puffed rice (Khao Mao) 32.22%, roasted peanut 24.78%, fried tofu 19.83%, dried shrimp 12.39%, sugar 7.43%, garlic 2.48%, salt 0.37% , coriander root, and pepper 0.25% . Four levels of crispy purple sweet potato supplementation were studied in 0, 5, 10, and 15% of Khao Mao Mee products. The results showed that the amount of mixing crispy purple sweet potato chips at 10% had the highest overall liking scores (7.60 scores). Then, the study on chemical composition and microbiological qualities showed that water activity 0.37, moisture 2.37%, crude fiber 2.84%, ash 3.40%, and

thiobarbituric acid content 2.88 mg. malonaldehyde per kg. The number of total microorganisms, yeast, and mold was less than 10 CFU/g. The product's shelf-life packed in a polypropylene plastic box and kept at room temperature ($25\pm 2^{\circ}\text{C}$) was four weeks. Therefore, the development of the Khao Mao Mee mixed crispy purple sweet potato chips product is the one alternative of new value-added snack product that had good taste and nutritive value for consumers.

Keywords: Khao Mao; Khao Mao Mee; Crispy Purple Sweet Potato Chips

บทนำ

ข้าวเม่า คือข้าวที่ปลูกแล้วตั้งท้องออกรวงและผ่านระยะนํ้านมมาช่วงหนึ่ง ประมาณ 5-7 วัน เป็นข้าวที่เริ่มมีเมล็ดเต็มเมล็ดแต่ยังไม่แก่จัด ข้างในเปลือกข้าวเริ่มแข็งตัวเป็นเม็ดมีสีขาวและห่อหุ้มด้วยเยื่อบาง ๆ สีเขียว

ซึ่งชาวอีสาน เรียกว่า “ข้าวกำลังเม่า” (เพชรรัตน์ จงสกุลศรี, 2553) เวลาถึงงานบุญประเพณีชาวบ้านจะใช้ข้าวในระยะนี้มาแปรรูปเป็น “ข้าวเม่า” ซึ่งเป็นอาหารว่างอย่างหนึ่งของชาวไทยภาคกลางที่ประกอบอาชีพทำนา ชาวนารู้จักทำข้าวเม่ากันมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล โดยใช้เมล็ดข้าวเจ้าหรือข้าวเหนียวที่กำลังออกรวงและผ่านระยะนํ้านมมาคั่วและตำ แล้วนำไปรับประทานในรูปของข้าวเม่าสด หรือข้าวเม่าอ่อน (วิเชียร วรพุทธพร, 2542; นิภาพร ช่างทอง และพรประภา ชุนถนอม, 2560) ถ้าทำสุกใหม่ ๆ ก็จะมีหรือบางคนก็จะนำไปคลุกเคล้าด้วยน้ำตาลทราย มะพร้าวและเกลือ โดยทั่วไปแล้วข้าวเม่าสามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปได้หลายชนิด เช่น กระจ่างสารท บำปิ่นข้าวเม่า ข้าวเม่ากวน ข้าวเม่าทอด ข้าวเม่าหมี ข้าวตูข้าวเม่า นอกจากนี้ยังดัดแปลงทำขนมอบอื่น ๆ ได้อีก เช่น คุกกี้ข้าวเม่า และขนมไทยอีกหลายชนิด

“ข้าวเม่าหมี” เป็นหนึ่งในอาหารว่างที่หารับประทานได้ค่อนข้างยาก โดยข้าวเม่าหมีเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากการนำข้าวเม่าไปทอดให้พองกรอบ ผสมกับน้ำตาลทราย ถั่วลิสงคั่ว กุ้งแห้งทอด กระเทียมเจียว และเต้าหู้หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ทอดกรอบ แล้วนำไปคลุกรวมกัน (เพชรรัตน์ จงสกุลศรี, 2553) เป็นอาหารว่างของไทยที่ให้คุณค่าทางโภชนาการ คือ คาร์โบไฮเดรต ไขมัน โปรตีน อีกทั้งข้าวเม่ายังมีความหอมเฉพาะตัว มีสีเขียวธรรมชาติจากเมล็ดข้าว ทำให้ข้าวเม่าเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค หากมีการนำข้าวเม่าหมีมาแปรรูปโดยเสริมด้วยวัตถุดิบท้องถิ่นที่มีประโยชน์

เช่น ผลไม้อบแห้ง ถั่ว หรือพืชหัวต่าง ๆ ได้แก่ มันเทศ จะเป็นการเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการให้กับผลิตภัณฑ์และส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มได้

มันเทศ (*Ipomoea Batatas* L.) เป็นหนึ่งในวัตถุดิบท้องถิ่นที่คนนิยมบริโภคในรูปแบบการบริโภคทั้งหัว โดยนำมาเผาหรืออบ และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารชนิดต่าง ๆ เช่น ขนมไทย ขนมอบ กว๊ายเตี๋ยว เฟรนฟรายด์ และพิวรี เป็นต้น มันเทศถูกจัดเป็นพืชที่อยู่ในตระกูลพืชหัวที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 7 ของโลก รองจากข้าวสาลี ข้าวโพด มันฝรั่ง ข้าวบาร์เลย์ และมันสำปะหลัง (ณรงค์ แดงเปี่ยม และคณะ, 2558) เนื่องจากเป็นแหล่งของคาร์โบไฮเดรต วิตามิน เกลือแร่ และเส้นใยอาหารที่มีราคาถูก (นราพร พรหมไกรวร และคณะ, 2556) เกษตรกรนิยมปลูกสลับกับพืชชนิดอื่น เนื่องจากปลูกง่าย ใช้นํ้าน้อย อายุสั้น และสามารถปลูกในฤดูแล้งได้ สายพันธุ์ของมันเทศที่นิยมปลูกในประเทศไทยมีหลายสายพันธุ์ เช่น พันธุ์เนื้อสีขาว สีเหลือง สีส้ม และสีม่วง (หทัยชนก ลีปฐมากุล และสุพิชญาคำคม, 2562) ซึ่งมันเทศเนื้อสีต่าง ๆ เป็นแหล่งของสารพฤกษเคมี (Phytochemicals) ที่สำคัญหลายชนิด โดยกลุ่มของสารที่พบจะมีความแตกต่างกันไปตามสีของเนื้อมันเทศ ส่งผลให้มันเทศเนื้อสีกลายเป็นแหล่งอาหารสุขภาพที่สำคัญและได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่ง (วารสารเกษตรกรรมธรรมชาติ, 2553) โดยเฉพาะมันเทศเนื้อสีม่วง อุดมไปด้วยสารอาหารและสารพฤกษเคมีที่มีประโยชน์ต่อร่างกายหลากหลายชนิด เช่น แอนโทไซยานิน

เป็นสารสีกลุ่มหนึ่งที่มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระที่ดีจึงมีประโยชน์ต่อสุขภาพเป็นอย่างมาก โดยงานวิจัยของ Li et al. (2019) รายงานว่าส่วนเปลือกและเนื้อด้านในของมันเทศสีม่วงจะมีสีแดงอมม่วง มีปริมาณสารแอนโทไซยานิน

ฟีนอลิกและฤทธิ์การต้านอนุมูลอิสระสูง และมีรายงานพบว่ามันเทศเนื้อสีม่วงมีปริมาณสารแอนโทไซยานิน สูงกว่ามันเทศเนื้อสีเหลือง สีขาว และสีส้มอย่างมีนัยสำคัญ (หทัยชนก ลิ้มธูมากุล และสุพิชญา คำคม, 2562) จาก ประโยชน์หลายประการของมันเทศเนื้อสีม่วง จึงมีการนำไปใช้เสริมในผลิตภัณฑ์ขนมชนิดต่าง ๆ เพื่อเพิ่มคุณค่า ทางโภชนาการ เช่น คุกกี้ (นรินทร์ เจริญพันธ์, 2561) ขนมปัง (วิมล วรรณวาศ และคณะ, 2556) และวาฟเฟิล (กรรณิการ์ กุลยะณี และพนารัตน์ สังข์อินทร์, 2562) เป็นต้น ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบให้เป็นอาหารว่างรูปลักษณะใหม่ที่มีคุณค่าทางโภชนาการเพิ่มขึ้น และเป็น ทางเลือกให้กับผู้บริโภคที่ชื่นชอบรับประทานข้าวเม่าอีกทั้งยังช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับข้าวเม่าและมันเทศอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสูตรพื้นฐานและปริมาณมันเทศสีม่วงฉาบที่เหมาะสมต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี
2. เพื่อศึกษาอายุการเก็บรักษาและการยอมรับของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาสูตรพื้นฐานที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี

การศึกษาสูตรพื้นฐานที่เหมาะสมผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี เริ่มจากนำตัวอย่างข้าวเม่าหมี 2 สูตร ได้แก่ สูตรที่ผลิตเอง โดยดัดแปลงจาก พลศรี คชาชีวะ (2545) และสูตรที่จำหน่ายตามท้องตลาด มาประเมินคุณภาพ ทางประสาทสัมผัสในด้านสี ความกรอบ รสเค็ม รสหวาน กลิ่นเครื่องเทศ ความรู้สึกตักตักหลังชิม และความชอบ โดยรวม ด้วยเทคนิคเค้าโครงสัดส่วนผลิตภัณฑ์ (Ratio Profile Technique) (ไพโรจน์ วิริยจารี, 2561) โดยใช้ ผู้บริโภคทั่วไป จำนวน 30 คน พิจารณาลักษณะสำคัญของผลิตภัณฑ์ จากนั้นทำการคัดเลือกลักษณะสำคัญของ ผลิตภัณฑ์มากำหนดเป็นคุณลักษณะที่จะใช้ในการประเมินคุณภาพทางประสาทสัมผัส และปรับปรุงคุณลักษณะ ของผลิตภัณฑ์โดยเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยสัดส่วนของค่าความเข้มของคุณลักษณะตัวอย่าง (X) ต่อค่าความเข้มของ คุณลักษณะตัวอย่างในอุดมคติ (I) หากค่า X/I ของคุณลักษณะใด ๆ ไม่อยู่ในช่วงที่ยอมรับได้ (ต่ำกว่า 0.8-1.2) ต้อง มีการปรับปรุง

2. การเตรียมส่วนผสมสำหรับการผลิตผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี

1) การเตรียมข้าวเม่า ดัดแปลงจากวิธีการของวิจิต เลิศนิมิตมงคล และนฤมล มงคลธนวัฒน์ (2563) เริ่มจากการนำข้าวเม่าสายพันธุ์ข้าวเหนียว กข6 มาคัดเลือกเมล็ดที่ไม่สมบูรณ์ และเอาเศษเปลือกหุ้มเมล็ดข้าวออก ให้หมด จากนั้นหุงให้สุกด้วยหม้อหุงข้าวไฟฟ้าโดยใช้อัตราส่วนข้าวเหนียว กข6 1 ส่วน ต่อน้ำ 2 ส่วน เมื่อสุกแล้ว นำมาเกลี่ยใส่ถาดอะลูมิเนียมและผึ่งให้เย็น อบด้วยตู้อบลมร้อนที่อุณหภูมิ 60 องศาเซลเซียส นาน 10 ชั่วโมง แล้วนำไปทอดให้พองในน้ำมันรำข้าวที่อุณหภูมิ 170-180 องศาเซลเซียส ใช้เวลา 5 วินาที

2) การเตรียมถั่วลิสงอบ คัดเลือกเมล็ดถั่วลิสงที่ไม่มีรอยแผลและเน่าเสีย นำถั่วลิสง 100 กรัม ล้างด้วย น้ำสะอาดและผึ่งบนตะแกรงจนสะเด็ดน้ำ จากนั้นนำถั่วเทใส่ถาดอะลูมิเนียม แล้วอบด้วยตู้อบลมร้อนที่อุณหภูมิ 160 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 60 นาที

3) การเตรียมกุ้งแห้ง นำกุ้งแห้ง 50 กรัม ลวกในน้ำเดือด 2 นาที และผึ่งให้สะเด็ดน้ำบนตะแกรง จากนั้นนำใส่ในถาดอะลูมิเนียม อบแห้งด้วยตู้อบลมร้อนที่อุณหภูมิ 70 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 120 นาที ระหว่าง การอบแห้งต้องทำการกลับกุ้งแห้งทุก ๆ 30 นาที

4) การเตรียมเต้าหู้ทอด นำเต้าหู้แข็งสีขาว น้ำหนักประมาณ 80 กรัม มาหั่นเป็นชิ้นลูกเต๋าและผึ่งลมให้แห้ง จากนั้นนำไปทอดด้วยอุณหภูมิปานกลาง แล้วเทใส่ถาดอะลูมิเนียม อบแห้งด้วยตู้อบลมร้อนที่อุณหภูมิ 60 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 60 นาที

5) การผลิตมันเทศสีม่วงฉาบ ล้างหัวมันเทศสีม่วงทั้งเปลือกให้สะอาด ซับน้ำให้แห้งปอกเปลือก และผ่านมันเทศสีม่วงตามยาวให้มีลักษณะเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมจัตุรัสหนาประมาณ 2 มม. นำไปแช่น้ำปูนใส (เตรียมโดยใช้ปูนแดง 1 ส่วน และน้ำ 20 ส่วน คนให้เข้ากัน) เป็นเวลา 10-15 นาที แล้วจึงนำไปล้างน้ำสะอาด ซับให้แห้งและผึ่งลมไว้ จากนั้นนำมันเทศสีม่วงลงทอดให้เหลืองกรอบ ตักขึ้นใส่ภาชนะและพักไว้ให้สะเด็ดน้ำมัน ทำการฉาบมันเทศทอดกรอบ โดยนำไปคลุกผสมกับน้ำเชื่อม (ส่วนผสมระหว่างน้ำ 100 กรัม น้ำตาลทราย 100 กรัม และเกลือ 100 กรัม) ให้ทั่วทั้งชิ้น แล้วนำกลับไปทอดซ้ำอีกครั้ง เพื่อให้มันตาลละลายจับชิ้นมัน

3. การศึกษาปริมาณมันเทศสีม่วงฉาบที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี่ วางแผนการทดลองแบบ CRD (Completely Randomized Design) โดยกำหนดปริมาณมันเทศสีม่วงฉาบ 4 ระดับ ได้แก่ ร้อยละ 0, 5, 10 และ 15 ของน้ำหนักส่วนผสมที่เป็นของแข็งทั้งหมด นำข้าวเม่าหมี่สูตรพื้นฐานมาผสมกับมันเทศสีม่วงฉาบในปริมาณที่แตกต่าง จะได้ส่วนผสมของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี่เสริมมันเทศสีม่วงฉาบสูตรที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับดังตารางที่ 1 การผลิตข้าวเม่าหมี่เสริมมันเทศสีม่วงฉาบ เริ่มจากนำข้าวเม่า เต้าหู้ กุ้งแห้ง และถั่วลิสงอบ มาทอดให้เหลืองกรอบ และพักให้สะเด็ดน้ำมัน โขลกรากผักชี กระเทียม พริกไทย ให้ละเอียด นำไปผัดกับน้ำมันพอเหลืองและมีกลิ่นหอม ใส่ส่วนผสมทั้งหมดลงในกระทะ ตั้งบนไฟอ่อน เติมเกลือ น้ำตาล และมันเทศสีม่วงฉาบลงไป ค่อยๆ คลุกเคล้าส่วนผสมให้เข้ากันดี จากนั้นบรรจุใส่ภาชนะที่มีฝาปิดสนิท นำผลิตภัณฑ์ที่ได้ไปประเมินคุณลักษณะทางประสาทสัมผัสในด้านสี ความกรอบ รสเค็ม รสหวาน กลิ่นเครื่องเทศ และความชอบโดยรวม ด้วยวิธีการให้คะแนนความชอบแบบ 9 ระดับคะแนน (9-Point Hedonic Scale) (คะแนนเท่ากับ 1 คือ ไม่ชอบมากที่สุด และคะแนนเท่ากับ 9 คือ ชอบมากที่สุด) (ไพโรจน์ วิริยจารี, 2561) โดยใช้ผู้บริโภครandomized จำนวน 30 คน จากนั้นทำการคัดเลือกสูตรที่ผู้บริโภคให้คะแนนความชอบโดยรวมที่สูงที่สุดไปศึกษาคุณภาพทางกายภาพ เคมี จุลินทรีย์ และอายุการเก็บรักษาของผลิตภัณฑ์

ตารางที่ 1 ส่วนผสมผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี่เสริมมันเทศสีม่วงฉาบ ทั้ง 4 สูตร

ส่วนผสม	ปริมาณส่วนผสม (ร้อยละ)			
	สูตร 1	สูตร 2	สูตร 3	สูตร 4
ข้าวเม่าพอง	32.22	32.22	32.22	32.22
ถั่วลิสงอบ	24.78	24.78	24.78	24.78
เต้าหู้ทอด	19.83	19.83	19.83	19.83
กุ้งแห้ง	12.39	12.39	12.39	12.39
น้ำตาล	7.43	7.43	7.43	7.43
กระเทียม	2.48	2.48	2.48	2.48
เกลือ	0.37	0.37	0.37	0.37
รากผักชี	0.25	0.25	0.25	0.25
พริกไทย	0.25	0.25	0.25	0.25
มันเทศสีม่วงฉาบ	0	5	10	15

หมายเหตุ: สูตร 1 คือ สูตรพื้นฐาน ไม่มีการเสริมมันเทศสีม่วงฉาบ, สูตร 2 คือ เสริมมันเทศสีม่วงฉาบ ร้อยละ 5, สูตร 3 คือ เสริมมันเทศสีม่วงฉาบ ร้อยละ 10 และสูตร 4 คือ เสริมมันเทศสีม่วงฉาบ ร้อยละ 15

4. การศึกษาอายุการเก็บรักษาและการยอมรับของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบ

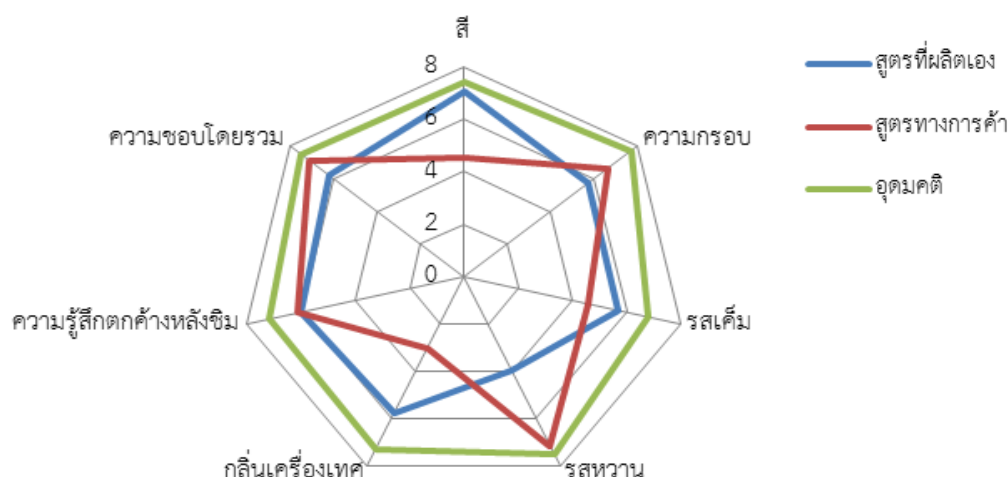
นำผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบตามสภาวะที่ได้ศึกษาข้างต้น มาสุตรละ 100 กรัม บรรจุในกล่องพลาสติกพอลิโพรพิลีนที่มีฝาปิดสนิทและเก็บรักษาไว้ในที่อุณหภูมิห้อง เพื่อทำการศึกษาระยะเวลาในการเก็บรักษา โดยสุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบคุณภาพทุก ๆ สัปดาห์ ดังนี้ 1) คุณภาพทางเคมี ได้แก่ ปริมาณน้ำอิสระ (a_w) ปริมาณความชื้น และปริมาณกรดไทโอบาร์บิทริก (TBA) 2) คุณภาพทางจุลินทรีย์ ได้แก่ ปริมาณจุลินทรีย์ทั้งหมด ต้องไม่เกิน 1×10^3 โคโลนีต่อตัวอย่าง 1 กรัม ยีสต์และราต้องไม่เกิน 10 โคโลนีต่อกรัม ตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนข้าวเม่าหมี: มผช.152/2546 (กองบริหารมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน, 2546) 3) คุณภาพทางประสาทสัมผัส ใช้ผู้บริโภคทั่วไป จำนวน 30 คน ประเมินความชอบต่อคุณลักษณะด้านต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบ ได้แก่ สี ความกรอบ รสเค็ม รสหวาน กลิ่นเครื่องเทศ และความชอบโดยรวม โดยใช้วิธีการให้คะแนนความชอบแบบ 9 ระดับคะแนน (คะแนนเท่ากับ 1 คือ ไม่ชอบมากที่สุด และคะแนนเท่ากับ 9 คือ ชอบมากที่สุด) (ไพโรจน์ วิริยจารี, 2561) ผลิตภัณฑ์จะสิ้นสุดอายุการเก็บรักษา เมื่อค่าเฉลี่ยของคะแนนความชอบโดยรวมมีคะแนนน้อยกว่า 5 คะแนน โดยผลิตภัณฑ์จะต้องมีจำนวนเชื้อจุลินทรีย์เป็นไปตามข้อกำหนดของมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)

5. การวางแผนการทดลองและวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาคุณภาพทางเคมีกายภาพของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบ วางแผนการทดลองแบบ Complete Randomized Design (CRD) และการศึกษาความชอบทางประสาทสัมผัส ทำการวางแผนการทดลองแบบ Randomized Complete Block Design (RCBD) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนของข้อมูล (Analysis of Variance, ANOVA) และความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างทรีทเมนต์โดยวิธี Duncan's Multiple Range Test (DMRT) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสูตรพื้นฐานที่เหมาะสมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี จากการสำรวจพฤติกรรมและความต้องการของผู้บริโภคทั่วไป พบว่า ข้อมูลที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ใช้ในการพิจารณาตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี คือ ลักษณะปรากฏและรสชาติ โดยผู้บริโภคต้องการให้ผลิตภัณฑ์มีลักษณะแบบคลุกผสมกับเครื่องปรุง และต้องการให้มีรสชาติแบบดั้งเดิม ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการทดลองผลิตผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีต้นแบบขึ้นมา โดยใช้เทคนิค Ratio Profile Technique เพื่อพัฒนาสูตรผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีที่ผลิตเองเปรียบเทียบกับสูตรทางการค้า แสดงดังภาพที่ 1

ผลการทดลองพบว่า ผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีสูตรที่ผลิตเอง ผู้ทดสอบชิม จำนวน 30 คน ให้ค่าคะแนนความชอบเฉลี่ยด้านสี รสเค็ม กลิ่นเครื่องเทศ และความรู้สึตกค้างหลังชิม มากกว่าผลิตภัณฑ์สูตรทางการค้า จากการนำค่าคะแนนลักษณะทางประสาทสัมผัสที่ได้จากการประเมินของผู้ทดสอบมาหาค่าสัดส่วนเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นนำค่าเฉลี่ยและค่าสัดส่วนอุดมคติ ที่ได้มาพิจารณาเพื่อจัดทำเป็นสูตรต้นแบบ โดยผู้วิจัยต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภค ดังนั้นจึงทำการปรับปรุงสูตรของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีที่ผลิตเอง และนำไปทดสอบความชอบทางประสาทสัมผัสของผู้ทดสอบชิมอีกครั้ง เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาเป็นสูตรต้นแบบ ผลจากการทดสอบเคี้ยวโครงผลิตภัณฑ์ครั้งที่ 2 พบว่าลักษณะทางประสาทสัมผัสของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีที่ผู้บริโภคต้องการ คือ ความกรอบ รสเค็ม รสหวาน และกลิ่นเครื่องเทศ โดยค่าสัดส่วนเฉลี่ยของคะแนนในลักษณะทางประสาทสัมผัสด้านต่าง ๆ มีค่าน้อยกว่า ซึ่งหมายความว่า ลักษณะนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มความเข้มข้น (ตารางที่ 2)



ภาพที่ 1 แผนภาพใยแมงมุม (Spider Web) แสดงค่าโครงสร้างผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเบื้องต้น

ตารางที่ 2 คะแนนลักษณะทางประสาทสัมผัสของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีต้นแบบและค่าสัดส่วนเฉลี่ยจากการใช้เทคนิค Ratio Profile Technique

ลักษณะประสาทสัมผัส	I (Ideal)	X (Sample)	Ratio of X/I
สี	7.40±1.03	7.07±2.05	0.96
ความกรอบ	7.70±1.11	5.73±2.19	0.74
รสเค็ม	6.87±1.11	5.66±2.59	0.82
รสหวาน	7.50±0.93	3.94±1.68	0.53
กลิ่นเครื่องเทศ	7.33±1.06	5.77±1.99	0.79
ความชอบโดยรวม	7.53±0.89	6.22±1.83	0.83

หมายเหตุ: I หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลิตภัณฑ์

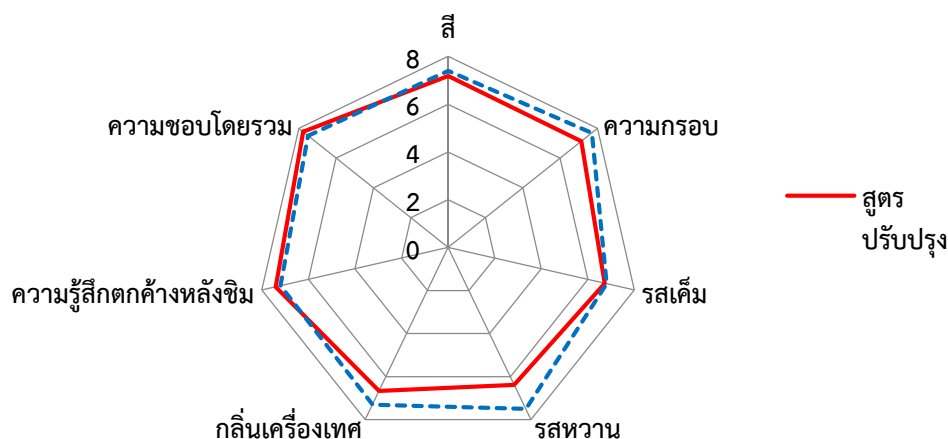
ข้าวเม่าหมีในอุดมคติ (Ideal)

X หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลิตภัณฑ์

ข้าวเม่าหมีสูตรที่ผลิตเอง (Sample)

X/I หมายถึง ค่าสัดส่วนเฉลี่ยของผลิตภัณฑ์ (Ratio)

ดังนั้น ผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีสูตรที่ผลิตเองจึงต้องมีการปรับปรุงลักษณะทางประสาทสัมผัส ซึ่งผู้วิจัยเลือกที่จะปรับปรุงลักษณะด้านรสหวาน โดยเพิ่มปริมาณน้ำตาลจาก 10 กรัม เป็น 30 กรัม และนำมาละลายกับน้ำก่อนใส่ผลิตภัณฑ์ และด้านความกรอบ จะนำวัตถุดิบ ได้แก่ ข้าวเม่า กุ้งแห้ง เต้าหู้ และถั่วลิสง ไปทำการอบแห้ง หลังจากการทอด เมื่อทำการปรับปรุงสูตรของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี พบว่า ผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีสูตรที่ทำการปรับปรุง มีค่าคะแนนเฉลี่ยของคุณลักษณะในด้านสี ความกรอบ รสเค็ม รสหวาน กลิ่นเครื่องเทศ ความรู้สึกตกค้างหลังชิม และความชอบโดยรวมเพิ่มขึ้นจากเดิม และมีค่าคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกับผลิตภัณฑ์ในอุดมคติ ดังนั้นจึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีต้นแบบ ดังภาพที่ 2 ซึ่งจะได้สูตรพื้นฐานของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี มีส่วนผสม ประกอบด้วย ข้าวเม่าพอง 130 กรัม เต้าหู้ 80 กรัม กุ้งแห้ง 50 กรัม ถั่วลิสง 100 กรัม น้ำตาล 30 กรัม เกลือ 1.5 กรัม กระเทียม 10 กรัม รากผักชีและพริกไทย อย่างละ 1 กรัม โดยจะใช้ผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีสูตรพื้นฐานนี้สำหรับการพัฒนาในขั้นตอนต่อไป



ภาพที่ 2 แผนภาพใยแมงมุมแสดงค่าโครงสร้างผลิตภัณฑ์ข้าวเม่านมที่มีต้นแบบ

2. ผลการศึกษาปริมาณมันเทศสีม่วงอบที่เหมาะสมในผลิตภัณฑ์ข้าวเม่านม

จากการศึกษาสูตรพื้นฐานผลิตภัณฑ์ข้าวเม่านมในข้อที่ 1 ได้มีการปรับส่วนผสม และกำหนดระดับการเสริมมันเทศสีม่วงอบในผลิตภัณฑ์ 4 ระดับ ได้แก่ ร้อยละ 0, 5, 10 และ 15 ต่อน้ำหนักส่วนผสมทั้งหมด และให้ผู้บริโภคทั่วไป จำนวน 30 คน ทดสอบชิมและให้คะแนนความชอบต่อผลิตภัณฑ์ในด้านสี ความกรอบ รสหวาน กลิ่นเครื่องเทศ ความรู้สึกตกค้างหลังชิม และความชอบโดยรวม ผลแสดงดังตารางที่ 3 ซึ่งพบว่า ค่าคะแนนความชอบด้านสีของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่านมที่เสริมมันเทศสีม่วงอบร้อยละ 10 มีค่าคะแนนความชอบเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 7.43 คะแนน โดยผลิตภัณฑ์แต่ละสูตรมีค่าคะแนนความชอบด้านสีไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติ ($p < 0.05$) เนื่องจากสีของผลิตภัณฑ์แต่ละสูตรมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ผู้บริโภคจึงให้คะแนนความชอบใกล้เคียงกัน ค่าคะแนนความชอบด้านความกรอบของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่านมที่เสริมมันเทศสีม่วงอบร้อยละ 10 มีค่าคะแนนความชอบเฉลี่ยสูงที่สุด เท่ากับ 7.70 คะแนน ซึ่งผลิตภัณฑ์มีค่าคะแนนความชอบด้านกรอบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) เนื่องจากการเสริมมันเทศสีม่วงอบในระดับที่แตกต่างกัน ผู้บริโภคจึงให้คะแนนความชอบด้านความกรอบแตกต่างกัน โดยเมื่อเปรียบเทียบกับสูตรต้นแบบ พบว่าสูตรต้นแบบมีค่าคะแนนความชอบด้านความกรอบน้อยกว่าสูตรที่เสริมมันเทศสีม่วงอบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเสริมมันเทศสีม่วงอบช่วยเพิ่มความกรอบให้กับผลิตภัณฑ์ ค่าคะแนนความชอบด้านรสหวานของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่านม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) เนื่องจากผลิตภัณฑ์มีการควบคุมระดับปริมาณน้ำตาลที่คลุกกับมันเทศ ผู้บริโภคจึงให้ค่าคะแนนความชอบด้านรสหวานใกล้เคียงกัน ด้านกลิ่นเครื่องเทศของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่านมที่เสริมมันเทศสีม่วงอบร้อยละ 5 และ 10 พบว่ามีค่าคะแนนความชอบเท่ากับ 7.33 และ 7.37 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) และสูตรต้นแบบมีค่าคะแนนไม่แตกต่างจากสูตรที่เสริมมันเทศสีม่วงอบ โดยสูตรที่เสริมมันเทศสีม่วงอบร้อยละ 15 มีค่าคะแนนความชอบด้านกลิ่นเครื่องเทศต่ำที่สุด เท่ากับ 6.67 คะแนน ทั้งนี้เนื่องจากมีการใส่ปริมาณมันเทศสีม่วงอบที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้กลิ่นเครื่องเทศไม่ทั่วถึงผลิตภัณฑ์ ด้านความรู้สึกตกค้างหลังชิมของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่านมที่เสริมมันเทศสีม่วงอบร้อยละ 10 พบว่ามีค่าคะแนนความชอบเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 7.27 คะแนน และสูตรที่เสริมมันเทศสีม่วงอบร้อยละ 5 มีค่าคะแนนความชอบด้านความรู้สึกตกค้างหลังชิมไม่แตกต่างจากสูตรต้นแบบ ส่วนสูตรที่เสริมมันเทศสีม่วงอบร้อยละ 15 มีค่าคะแนนความชอบด้านความรู้สึกตกค้างหลังชิมไม่แตกต่างจากสูตรที่เสริมมันเทศสีม่วงอบ ร้อยละ 5, 10 และสูตรต้นแบบ และด้านความชอบโดยรวม พบว่าผลิตภัณฑ์ข้าวเม่านมที่เสริมมันเทศสีม่วงอบร้อยละ 10 มีค่าคะแนนความชอบเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 7.60 คะแนน

จะเห็นได้ว่าการเพิ่มปริมาณมันเทศสีม่วงฉาบที่ร้อยละ 5, 10 และ 15 มีผลต่อคุณลักษณะทางประสาทสัมผัสด้านความกรอบ กลิ่นเครื่องเทศ ความรู้สึกตกค้างหลังชิม และความชอบโดยรวมของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี โดยการเสริมมันเทศสีม่วงฉาบช่วยให้ผลิตภัณฑ์มีความน่ารับประทานและผู้บริโภคให้การยอมรับจากมากขึ้น ดังนั้นจึงทำการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบร้อยละ 10 ไปศึกษาคุณภาพทางเคมีกายภาพและอายุการเก็บรักษาของผลิตภัณฑ์ในขั้นต่อไป

ตารางที่ 3 คะแนนความชอบเฉลี่ยต่อคุณลักษณะทางประสาทสัมผัสของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบ

คุณลักษณะ	สูตรผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี			
	1	2	3	4
สี	6.83±1.15 ^a	7.20±1.19 ^a	7.43±1.10 ^a	7.40±1.07 ^a
ความกรอบ	6.83±1.15 ^c	7.26±1.31 ^{ab}	7.70±1.18 ^a	7.36±1.22 ^{ab}
รสหวาน	7.13±1.04 ^a	7.07±1.39 ^a	7.57±0.94 ^a	7.57±1.22 ^a
กลิ่นเครื่องเทศ	7.07±1.28 ^{ab}	7.33±1.21 ^a	7.37±1.10 ^a	6.67±0.96 ^b
ความชอบโดยรวม	6.73±0.91 ^b	7.07±1.05 ^{ab}	7.60±1.07 ^a	7.13±1.07 ^{ab}

หมายเหตุ : ค่าเฉลี่ย±ค่าเบนเบี่ยงมาตรฐาน ที่มีอักษรกำกับแตกต่างกันในแนวตั้ง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

3. ผลการศึกษาคุณภาพทางเคมีกายภาพของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบ

จากการคัดเลือกปริมาณมันเทศสีม่วงฉาบที่เหมาะสมในข้อ 2 ระดับการเสริมมันเทศสีม่วงฉาบที่ผู้ทดสอบชิมให้คะแนนความชอบโดยรวมสูงที่สุด คือ ร้อยละ 10 เมื่อนำไปวิเคราะห์คุณภาพทางเคมีกายภาพ ได้แก่ ความชื้น โยอาหาร เถ้า ปริมาณกรดไทโอบาร์บิทริก (TBA) และปริมาณน้ำอิสระ (a_w) ผลแสดงดังตารางที่ 4 พบว่าผลิตภัณฑ์มีความชื้น ร้อยละ 2.37 โยอาหาร ร้อยละ 3.40 เถ้า ร้อยละ 2.84 และปริมาณ TBA 2.88 มิลลิกรัม มาโลนัลดีไฮด์ต่อกิโลกรัม และค่า a_w เท่ากับ 0.32 สำหรับค่า a_w ตามเกณฑ์ของมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ข้าวเม่าหมี ต้องมีค่า a_w ไม่เกิน 0.35 ซึ่งผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบจัดเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทอาหารแห้ง ต้องมีความกรอบตามลักษณะของส่วนประกอบที่ใช้และปราศจากกลิ่นไม่พึงประสงค์

ตารางที่ 4 คุณภาพทางเคมีกายภาพของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบร้อยละ 10

คุณภาพทางเคมีกายภาพ	ปริมาณ
ความชื้น (ร้อยละ)	2.37±0.42
เถ้า (ร้อยละ)	3.40±0.51
โยอาหาร (ร้อยละ)	2.84±0.37
น้ำอิสระ (a_w)	0.32±0.71
กรดไทโอบาร์บิทริก (มิลลิกรัมมาโลนัลดีไฮด์ต่อกิโลกรัม)	2.88±0.60

หมายเหตุ : ค่าเฉลี่ย ± ค่าเบนเบี่ยงมาตรฐาน, TBA = ปริมาณกรดไทโอบาร์บิทริก

4. ผลการศึกษาอายุการเก็บรักษาและการยอมรับของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบ

จากการศึกษาอายุการเก็บรักษาของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบร้อยละ 10 ที่เก็บรักษาไว้ที่อุณหภูมิห้อง โดยสุ่มตัวอย่างวิเคราะห์คุณภาพทางด้านเคมีกายภาพ ได้แก่ ปริมาณความชื้น ปริมาณน้ำอิสระ และปริมาณกรดไทโอบาร์บิทริก ทุก ๆ สัปดาห์ ผลแสดงดังตารางที่ 5 และทำการวิเคราะห์คุณภาพทางจุลินทรีย์ ได้แก่ จำนวนจุลินทรีย์ทั้งหมด ยีสต์และรา และศึกษาการยอมรับของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบในด้านสี ความกรอบ รสเค็ม รสหวาน กลิ่นเครื่องเทศ ความรู้สึกตกค้างหลังชิม และความชอบโดยรวม จากการวิเคราะห์คุณภาพทางด้านเคมีกายภาพ (ตารางที่ 5) พบว่าในสัปดาห์ 0, 1, 2, 3, 4 และ 5 ผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบมีปริมาณความชื้นอยู่ในช่วงร้อยละ 2.37, 2.65, 2.77, 3.73, 3.97 และ 4.13 ตามลำดับ เมื่อระยะเวลาในการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบเพิ่มขึ้นพบว่าปริมาณความชื้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เมื่อวัดค่า a_w ในสัปดาห์ที่ 0, 1, 2, 3, 4 และ 5 มีค่าเท่ากับ 0.37, 0.41, 0.41, 0.43, 0.46 และ 0.46 ตามลำดับ ซึ่งปริมาณความชื้นและค่า a_w ที่เพิ่มสูงขึ้นอาจเป็นผลมาจากอาหารได้สัมผัสกับอากาศที่มีความชื้นสูง

ตารางที่ 5 ร้อยละของความชื้น ปริมาณน้ำอิสระ (a_w) และปริมาณกรดไทโอบาร์บิทริก (TBA) ในผลิตภัณฑ์ ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบที่ระยะเวลาการเก็บรักษา 5 สัปดาห์

ระยะเวลาการเก็บรักษา (สัปดาห์)	ความชื้น (ร้อยละ)	ปริมาณน้ำอิสระ (a_w)	ปริมาณกรดไทโอบาร์บิทริก (TBA) (malonaldehyde/kg)
0	2.37±0.42 ^b	0.37±0.07 ^b	2.88±0.05 ^e
1	2.65±0.08 ^b	0.41±0.01 ^{ab}	4.23±0.16 ^d
2	2.77±0.01 ^b	0.41±0.01 ^{ab}	4.78±0.03 ^c
3	3.73±0.09 ^a	0.43±0.01 ^a	5.85±0.06 ^b
4	3.97±0.26 ^a	0.46±0.01 ^a	6.09±0.02 ^{ab}
5	4.13±0.43 ^a	0.46±0.01 ^a	6.21±0.04 ^a

หมายเหตุ : ค่าเฉลี่ย±ค่าเบนเบี่ยงมาตรฐาน ที่มีอักษรกำกับแตกต่างกันในแนวตั้ง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

และอาจมีอากาศคงเหลือในบรรจุภัณฑ์ หรือมีการซึมผ่านไปในบรรจุภัณฑ์ และขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในการเก็บรักษาด้วย โดยผลิตภัณฑ์ที่มีความชื้นและ a_w ในปริมาณสูง จะส่งผลให้จะสูญเสียความกรอบได้ ซึ่งจากงานวิจัยของเพชรรัตน์ จงสกุลศรี (2553) ที่ได้ทำการพัฒนาข้าวเม่าหมีธัญพืชเสริมแครอทอัดแท่งบรรจุในถุงอะลูมิเนียมฟอยล์เก็บไว้ที่อุณหภูมิห้องนาน 6 สัปดาห์ รายงานว่าปริมาณความชื้นและ a_w มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดระยะเวลาการเก็บรักษา ซึ่งผลจากตารางที่ 6 พบว่าระยะเวลาในการเก็บรักษาส่งผลต่อปริมาณกรดไทโอบาร์บิทริก (TBA) ของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) โดยเมื่อระยะเวลาเก็บรักษาผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นส่งผลให้ปริมาณ TBA มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามไปด้วย โดยปริมาณ TBA ในสัปดาห์ที่ 0 เริ่มต้นที่ 2.88 มิลลิกรัมมาโลนัลดีไฮด์ต่อกิโลกรัม และในสัปดาห์ที่ 5 มีค่าสิ้นสุดที่ 6.21 มิลลิกรัมของมาโลนัลดีไฮด์ต่อกิโลกรัม การเพิ่มขึ้นของปริมาณ TBA เกิดจากปฏิกิริยาการเปลี่ยนแปลงทางเคมีของไขมันและน้ำมันเกิดขึ้นเมื่อน้ำมันหรือไขมันสัมผัสกับความชื้นหรือออกซิเจน ทำให้อาหารนั้นเกิดกลิ่นและรสชาติผิดปกติ ซึ่งค่า TBA มีความสัมพันธ์กับปริมาณความชื้น หากผลิตภัณฑ์มีปริมาณความชื้นเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้เกิดปฏิกิริยาออกซิเดชัน

ของไขมันเพิ่มขึ้นด้วย เนื่องจากความชื้นเป็นปัจจัยสำคัญที่เร่งให้เกิดปฏิกิริยาออกซิเดชันของไขมัน ทำให้ผลิตภัณฑ์เกิดกลิ่นเหม็นหืน (ประกาศ ชมพู่ทอง และคณะ, 2562)

การวิเคราะห์คุณภาพทางจุลินทรีย์ ได้แก่ จำนวนจุลินทรีย์ทั้งหมด ยีสต์และรา พบว่าผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบ อายุการเก็บรักษาสัปดาห์ที่ 0 ถึง 4 ตรวจไม่พบจุลินทรีย์ทั้งหมด ยีสต์และรา ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนข้าวเม่าหมี: มผช.152/2546 (กองบริหารมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน, 2546) คือ จำนวนจุลินทรีย์ทั้งหมด ต้องไม่เกิน 1×10^3 โคโลนีต่อตัวอย่าง 1 กรัม ยีสต์และรา ต้องน้อยกว่า 10 โคโลนีต่อตัวอย่าง 1 กรัม สำหรับอายุการเก็บรักษาในสัปดาห์ที่ 5 พบเชื้อจุลินทรีย์ทั้งหมด 1.5×10^4 โคโลนีต่อกรัม เกินกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด โดยยีสต์และราตรวจไม่พบ และตรวจพบเชื้อจุลินทรีย์ในผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีใน สัปดาห์ที่ 5 จึงไม่ได้มีการทดสอบทางประสาทสัมผัส เนื่องจากผลิตภัณฑ์อาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคได้

ผลการศึกษารายอมรับของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบ พบว่าคุณลักษณะทางประสาทสัมผัสด้านสีของผลิตภัณฑ์มีคะแนนความชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) โดยในสัปดาห์ที่ 0 และ 1 มีคะแนนความชอบระดับปานกลาง ส่วนในสัปดาห์ที่ 2 ถึง 4 มีค่าคะแนนความชอบในระดับชอบน้อย ด้านความกรอบ พบว่ามีค่าคะแนนความชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) ในสัปดาห์ที่ 0 และ 1 มีคะแนนความชอบระดับปานกลาง ส่วนในสัปดาห์ที่ 2 และ 4 มีค่าคะแนนความชอบน้อย ด้านรสเค็ม พบว่ามีค่าคะแนนความชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) ในสัปดาห์ที่ 0 มีคะแนนความชอบระดับชอบเล็กน้อย ส่วนในสัปดาห์ที่ 3 และ 4 มีค่าคะแนนความชอบเฉย ๆ และมีค่าคะแนนไม่ชอบเล็กน้อย ความชอบด้านรสหวาน พบว่ามีค่าคะแนนความชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) ในสัปดาห์ที่ 0 และ 1 มีคะแนนความชอบระดับปานกลาง ส่วนในสัปดาห์ที่ 2 ถึง 4 มีคะแนนความชอบน้อย ค่าคะแนนความชอบด้านกลิ่นเครื่องเทศ พบว่ามีค่าคะแนนความชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) ในสัปดาห์ที่ 0 มีคะแนนความชอบระดับปานกลาง ส่วนในสัปดาห์ที่ 1 และ 2 มีคะแนนความชอบเล็กน้อย สัปดาห์ที่ 3 และ 4 มีคะแนนความชอบในระดับเฉย ๆ ด้านความรู้สึกลึกคั่งหลังชิม พบว่ามีค่าคะแนนความชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) ในสัปดาห์ที่ 0 และ 1 มีคะแนนความชอบระดับปานกลาง ส่วนในสัปดาห์ที่ 2 ถึง 4 มีค่าคะแนนความชอบเล็กน้อย และด้านความชอบโดยรวม พบว่าผลิตภัณฑ์แต่ละสูตรมีค่าคะแนนความชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) ในสัปดาห์ที่ 0 และ 1 มีคะแนนความชอบระดับปานกลาง ในสัปดาห์ที่ 2 ถึง 4 มีคะแนนความชอบเล็กน้อย

จากการศึกษารายอมรับของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบในสัปดาห์ที่ 4 พบว่าค่าคะแนนความชอบเฉลี่ยทุก ๆ คุณลักษณะทางประสาทสัมผัสมีค่าลดลง เนื่องจากผลิตภัณฑ์มีการเปลี่ยนแปลงปริมาณความชื้น ปริมาณน้ำอิสระ และปริมาณกรดโทโอบาร์บิทริกเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เกิดกลิ่นหืนและมีความกรอบลดลง ทำให้ไม่เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค ดังนั้นผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบมีอายุการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องเป็นเวลา 4 สัปดาห์

สรุปผลการวิจัย

สูตรพื้นฐานของผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบที่ได้จากการทดสอบด้วยวิธี เทคนิค Ratio Profile Technique มีส่วนประกอบหลัก คือ ข้าวเม่าพอง ร้อยละ 32.22 ถั่วลิสงอบ ร้อยละ 24.78 เต้าหู้ทอด ร้อยละ 19.83 กุ้งแห้ง ร้อยละ 12.39 น้ำตาล ร้อยละ 7.43 กระเทียม ร้อยละ 2.48 เกลือ ร้อยละ 0.37 รากผักชี และพริกไทย ร้อยละ 0.25 ซึ่งการเสริมมันเทศสีม่วงฉาบที่ระดับร้อยละ 10 ทำให้ผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคมามากที่สุดโดยมีคะแนนความชอบโดยรวมเท่ากับ 7.60 คะแนน และมีอายุการเก็บรักษาที่อุณหภูมิห้องได้นาน 4 สัปดาห์ ดังนั้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมีเสริมมันเทศสีม่วงฉาบ น่าจะเป็นทางเลือกของอาหารว่างของไทยรูปแบบใหม่ที่มีคุณค่าทางโภชนาการเพิ่มขึ้นและมีรสชาติดีตรงตามความต้องการผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการวิเคราะห์หาปริมาณสารสำคัญ เช่น สารประกอบฟีนอลิก สารต้านอนุมูลอิสระ และสารแอนโทไซยานินในมันเทศสีม่วงและผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี่เสริมมันเทศสีม่วงฉบับเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในเชิงการค้า และควรมีการวัดลักษณะเนื้อสัมผัสของผลิตภัณฑ์ในด้านความกรอบ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือและข้อมูลที่ได้จากผู้บริโภค ซึ่งจะทำให้เห็นถึงทิศทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ กุลยะณี และพนารัตน์ สังข์อินทร์. (2562). ผลของกั้วร้กั้มต่อคุณภาพของววาฟเฟิลชนิดกรอบปราศจากกลูเตนจากแป้งมันเทศสีม่วง. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 13(1) (มกราคม - เมษายน): 315-329.
- กองบริหารมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน. (2546). มาตรฐานชุมชนผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี่: มผช.152/2546. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก http://app.tcps.tisi.go.th/otop/pdf_file/tcps152_46.pdf. (5 เมษายน 2562).
- ณรงค์ แดงเปี่ยม, ทวีป หลวงแก้ว, อนุรักษ์ สุขขารมย์, วราพงษ์ ภีระบรรณ, มนัสชญา สายพนัส, ดรุณี สมณะ และคณะ. (2558). วิจัยและพัฒนาการผลิตมันเทศ (รายงานโครงการวิจัย). ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตร พิจิตร, สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 2 และสำนักผู้เชี่ยวชาญ. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร.
- นรินทร์ เจริญพันธ์. (2561). การพัฒนาผลิตภัณฑ์คุกกี้จากมันเทศ. วารสารเทคโนโลยีการอาหาร มหาวิทยาลัยสยาม. 13(1): 32-43.
- นราพร พรหมไกรวร, วิภา สุโรจนะเมธากุล, นรินทร์ พูลเพิ่ม และประจเวท สาตมาล. (2556). การเปลี่ยนแปลงสมบัติทางเคมีกายภาพ ปริมาณแอนโทไซยานิน และความสามารถในการต้านออกซิเดชันของแป้งมันเทศสีม่วงที่ผ่านการ pre-treatment ที่แตกต่างกัน. ในการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 51: สาขาส่งเสริมการเกษตรและคหกรรมศาสตร์ และสาขาอุตสาหกรรมเกษตร วันที่ 5-7 ก.พ. 2556 (น. 281-288). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิภาพร ช้างทอง และพรประภา ชุนถนอม. (2560). การศึกษาคุณภาพทางด้านประสาทสัมผัสและปริมาณจุลินทรีย์ของข้าวเม่าสดในจังหวัดสกลนคร. วารสารแก่นเกษตร, 45(1) (ฉบับพิเศษ): 588-594.
- ประกาศ ชมภูทอง, สราวุธ แผลงศร, วีระสิทธิ์ ปิติเจริญพร และบัณฑิตพงษ์ ศรีอำนวย. (2562). การศึกษาอายุการเก็บรักษาของผลิตภัณฑ์กล้วยหอมทองทอดด้วยระบบสุญญากาศ. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 6 ประจำปี พ.ศ.2562 “สังคมผู้สูงวัย: โอกาสและความท้าทายของอุดมศึกษา” วันที่ 30 มีนาคม 2562 (น. 1016-1027). นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.
- เพชรรัตน์ จงสกุลศรี. (2554). ผลิตภัณฑ์ข้าวเม่าหมี่ธัญพืชเสริมแครอทอัดแท่ง. วารสารคหเศรษฐศาสตร์, 54(3) (กันยายน-ธันวาคม): 25-32.
- พลศรี คชาชีวะ. (2545). แนะนำขนมใส่ถุงพุงเศรษฐกิจ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: แม่บ้านทันสมัย.
- ไพโรจน์ วิริยจารี. (2561). การประเมินทางประสาทสัมผัส (Sensory Evaluation) (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิเชียร วรพุทธพร และชัยชาญ วงศ์สามัญ. (2542). ข้าวเม่า: ผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านจากภูมิปัญญาอีสาน. วารสารศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 7(4), (ต.ค.-ธ.ค.): 4-7.

- วิฑิต เลิศนิมิตมงคล และนฤมล มงคลธวัช. (2563). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวหอมแม่พญาทองคำอัดแท่งผสมกล้วยไข่ทอด. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 12(2) : 362-373.
- วารสารเกษตรธรรมชาติ. (2553). มันพื้นบ้าน มันเทศหลากสี คลังอาหารเพื่อสุขภาพ. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสารนการพิมพ์.
- วิมล วรณูวาศ, ญัฐฐา คงโนนกอก และอโนชา สุขสมบูรณ์. (2556). ผลของการใช้แป้งมันเทศสีม่วงทดแทนแป้งสาลีที่มีต่อคุณลักษณะของขนมปัง. วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร, 44(2)(พิเศษ): 421-424
- หทัยชนก ลิ้มฐมากุล และสุพิชญา คำคม. (2562). ผลของการทดแทนแป้งสาลีบางส่วนด้วยแป้งมันเทศสีม่วงต่อลักษณะทางกายภาพคุณค่าทางโภชนาการและทางด้านประสาทสัมผัสของเอแคลร์. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 14(3) (กันยายน-ธันวาคม): 72-85.
- A.O.A.C. (2000). *Official Methods of Analysis of A.O.A.C International*, 17thed. A.O.A.C. International, Gaithersburg, Maryland.
- Li, A., Xiao, R., He, S., An, X., He, Y., Wang, C., Yin, S., Wang, B., Shi, X. & He, J. (2019). Research Advances of purple sweet potato anthocyanins: extraction, identification, stability, bioactivity, application, and biotransformation. *Molecules*, 24, 3816.
doi:10.3390/molecules24213816.

การใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการให้ความรู้ทางการเมือง Folk Media for Political Knowledge Dissemination

วนภรณ์ จักรมานนท์^{1*} (Wanaporn Jakmanon),
วิทย์ธร ท่อแก้ว² (Wittayatorn Tokeaw),
สุภาภรณ์ ศรีดี³ (Supaporn Sridee)

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรนวัตกรรมสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
(Ph.D. Candidate Communication Innovation for Political and Local Administration Sukhothai Thammathirat Open University),

² รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
(Associate Professor Doctor of School of Communication Arts Sukhothai Thammathirat Open University),

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
(Assistant Professor Doctor of School of Communication Arts Sukhothai Thammathirat Open University)

*Corresponding Author. E-mail: ying_mc@hotmail.com

(Received: January 15, 2021; Revised: April 19, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “การใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการให้ความรู้ทางการเมือง” เป็นการนำเสนอความรู้แง่มุมของการประยุกต์ใช้สื่อพื้นบ้าน เพื่อเป็นช่องทางในการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น ด้วยเพราะลักษณะของสื่อพื้นบ้านที่มักมีความเป็นมาและความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นมายาวนาน อีกทั้งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี จนได้รับการสืบทอดกันมาจนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ประกอบกับเป็นตัวประสานสัมพันธ์กับบุคคลตามบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน ซึ่งบทความดังกล่าวนี้ถือเป็นนวัตกรรมสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่ง ที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างเนื้อหาทางการเมืองกับการใช้ศาสตร์ด้านวัฒนธรรมมาผสมผสานเข้าด้วยกัน อันจะนำมาสู่แนวคิดและการประยุกต์ใช้สื่อพื้นบ้านในการให้ความรู้ทางการเมืองในท้องถิ่นอื่น ๆ รวมถึงนักการเมือง นักวิชาการหรือผู้สนใจสามารถนำแนวทางในการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อให้ความรู้ทางการเมืองไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: สื่อพื้นบ้าน; การให้ความรู้; การเมือง

Abstract

This academic article presents views on the application of folk media as a channel for disseminating political knowledge to people in communities and localities. Folk media come from local people and have a long history of involvement with their ways of life. Folk media can also accurately reflect people's changing ways of life in every era, so they have been passed down from generation to generation as part of the local cultural heritage. Folk media also play a role in interconnecting people and building relationships. This report can be considered a kind of communications innovation that combines political content and cultural studies. This concept can be applied to folk media for spreading political knowledge in other communities, and politicians, academics, or other interested parties may find applications for this concept in their work.

Keywords : Folk Media; Informing; Politics

บทนำ

การสื่อสารกับการเมืองเปรียบเสมือนเส้นใยของสังคมที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด เพราะการสื่อสารเป็นพื้นฐานของศาสตร์ต่าง ๆ ในขณะที่ยังการเมืองเป็นเรื่องของแนวคิด การใช้และการควบคุมอำนาจ ดังนั้นการสื่อสารจึงเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การโน้มน้าวใจ เชื่อมโยง สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างบุคคล รวมถึงเป็นเครื่องมือสนับสนุนการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร หรือการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การสื่อสารนโยบายของพรรค รวมถึงความเชื่อ ทศนคติ แนวคิด ไปสู่ประชาชนผู้รับสารในแต่ละสังคม ชุมชน ท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้การสื่อสารจึงมีบทบาทสำคัญต่องานทางการเมือง เพราะเป็นส่วนสำคัญในการทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกประทับใจ เชื่อถือ ศรัทธา ซึ่งการสื่อสารสามารถเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ เช่น การสื่อสารผ่านบุคคล การสื่อสารผ่านสื่อสมัยใหม่ รวมถึงการสื่อสารผ่านสื่อดั้งเดิม โดยเฉพาะ “สื่อพื้นบ้าน” อันหมายถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดข่าวสาร สะท้อนความคิดของบุคคลในสังคมออกมาในรูปแบบความเชื่อ ค่านิยม พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึงการแสดงและการละเล่นที่คนในชุมชนสร้างสรรค์ขึ้น ถือเป็นสื่อวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นให้คนในชุมชนได้ยึดถือปฏิบัติต่อ ๆ กันมา สื่อพื้นบ้านจึงนับว่ามีประสิทธิภาพต่อการสร้างสรรค์สังคมในลักษณะการพัฒนางานและการสื่อสารในหลาย ๆ ด้าน บทความตอนหนึ่งจากหนังสือเรื่องสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข เขียนโดย สมสุข หินวิมาน (2548) กล่าวไว้ว่า สื่อพื้นบ้านสามารถพัฒนาด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพ สุขภาวะทั้งทางกาย ใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและคุณลักษณะของสื่อพื้นบ้านแต่ละชนิด ขณะที่บทความเรื่อง สื่อพื้นบ้านกับการะงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ เขียนโดย อาจารย์เอียรชัย อิศรเดช จากหนังสือเรื่องเดียวกัน ระบุว่า สื่อพื้นบ้านสามารถทำหน้าที่เพื่อตอบสนองสุขภาวะทั้งทางกาย ใจ สังคมและจิตวิญญาณ สะท้อนผ่านลักษณะเด่น คือ สื่อพื้นบ้านมีความเป็นธรรมชาติที่ไม่หยุดนิ่ง ใกล้ชิดประชาชน มีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยในแต่ละพื้นที่และมีการผสมผสานเข้ามาเพื่อถ่ายทอดความเป็นมรดกร่วมกันในกลุ่มชาวบ้าน ดังนั้น การเลือกใช้สื่อพื้นบ้านให้เหมาะกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม จะเป็นการสร้างความใกล้ชิดและความคุ้นเคยให้กับคนในชุมชนโดยเฉพาะเรื่องทางการเมือง

ทำความเข้าใจกับความหมายของสื่อพื้นบ้าน

“สื่อพื้นบ้าน” อาจแยกรากศัพท์ของคำเพื่อพิจารณาถึงความหมายได้ว่า “สื่อ” หมายถึง เครื่องมือหรือช่องทางในการสื่อสารข้อมูล เรื่องราวต่าง ๆ ออกไปยังผู้บริโภค ซึ่งสิ่งสำคัญพื้นฐานของสื่อประกอบด้วย ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง ผู้รับสาร และผลสะท้อนกลับ ในลักษณะการสื่อสารแบบสองทาง ซึ่งเป็นการตอบโต้กันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ทำให้ผู้ส่งสารทราบปฏิกิริยาของผู้รับสาร จึงสามารถปรับการสื่อสารให้เหมาะสมเพื่อช่วยในการสร้างความหมายร่วมกัน ขณะที่คำว่า “พื้นบ้าน” มีบริบทของเวลาและพื้นที่เฉพาะถิ่นเป็นองค์ประกอบหลัก ดังนั้นสื่อพื้นบ้าน ให้ความหมายได้ว่า กิจกรรมหรือการแสดงชาวบ้านที่แต่ละชุมชนสร้างสรรค์ขึ้นในแต่ละช่วงเวลาเพื่อยึดถือปฏิบัติร่วมกัน จนเกิดเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ซึ่งสอดคล้องกับกาญจนา แก้วเทพและคณะ (2554) ให้ความหมายของสื่อพื้นบ้านไว้ว่า สื่อบุคคล เครื่องมือ อุปกรณ์เกี่ยวกับการแสดง กิจกรรมวัฒนธรรม การดำรงอยู่ทุกประเภท โดยเป็นสื่อที่ชาวบ้านสร้างสรรค์ขึ้น และยึดถือปฏิบัติต่อเนื่องกันมาแต่โบราณกาล เช่น เพลง ระบายละคร การละเล่น กีฬา ตลอดจนประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ขณะที่ศรีปาน รัตติกาลชลกร (2538) กล่าวว่า สื่อพื้นบ้าน ได้แก่ บุคคล คณะบุคคล รวมถึงเครื่องมือ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงซึ่งแสดงออกทางวัฒนธรรมของชาติที่มีการสืบทอดต่อกันมา โดยสื่อพื้นบ้านจะมีรูปแบบแตกต่างกันไปในแต่ละประเภท ก่อให้เกิดการสื่อสารและการถ่ายทอดข่าวสารภายใต้ระบบวัฒนธรรมนั้น ๆ นอกจากนี้สื่อพื้นบ้าน ยังหมายถึง สื่อวัฒนธรรมซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับผู้คนในท้องถิ่นมายาวนาน เป็นสื่อที่แสดงถึงสุนทรียะ สร้างความมีชีวิตชีวา สามารถดัดแปลงเนื้อหาให้เข้ากับท้องถิ่นในแต่ละยุคสมัยได้ ซึ่งส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นได้เช่นกัน (จุไรรัตน์ ทองคำชื่นวิวัฒน์, 2553)

เมื่อกล่าวถึงสื่อพื้นบ้าน เราอาจแบ่งประเภทของสื่อพื้นบ้านได้เป็นสื่อวัตถุ สื่อพิธีกรรม และสื่อการแสดง ที่มีความแตกต่างกันออกไปตามแต่ละภูมิภาค เช่น “ภาคเหนือ” จะมีวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมเก่าแก่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งในเรื่องสำเนียงการพูด การดำรงชีวิตแบบเกษตร มีวัฒนธรรมทางภาษาถิ่นแบบล้านนา วัฒนธรรมการกินคล้ายคนอีสาน คือกินข้าวเหนียวและปลาร้า มีความเชื่อที่ผูกพันอยู่กับการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์และ วิญญาณบรรพบุรุษ ซึ่งเชื่อว่าสิ่งเร้นลับให้ความคุ้มครองรักษาอยู่ มีการแสดงออกทางความคิดและความรู้สึกผ่าน ภาษา วรรณกรรม ดนตรี งานทำมือ สำหรับเอกลักษณ์ด้านการละเล่นและการแสดงทางภาคเหนือนั้น จะเป็นการ ฟ้อนรำ ส่วนการแสดงพื้นบ้านที่มีมาแต่โบราณ คือ ละครซอ ชาวบ้านภาคเหนือนิยมเล่นเพื่อความบันเทิงใน ยามว่าง ซึ่งการซอจะมีหลายชนิดแล้วแต่ว่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร สามารถสอดแทรกข่าวสารลงไปในเรื่องราว การแสดงได้ และมีประเพณีที่สะท้อนความเป็นบริบทคนภาคเหนือ เช่น ประเพณีเป็ง งานบุญปอยหลวง ประเพณีลอยโคม รวมถึงการแห่นางแมวที่มีความเชื่อกันว่าจะช่วยให้ฝนตก “ภาคอีสาน” พื้นที่แห่งความ หลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณี แต่ยังคงมีวิถีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีตาม บรรพบุรุษทั้งเรื่องภาษาถิ่น ความเชื่อ เรื่องผีบรรพบุรุษ เพราะมีความเชื่อว่า ผีมีอิทธิฤทธิ์สามารถให้คุณและโทษ ในเรื่องของประเพณีและการละเล่นมีความโดดเด่น เพราะภาคอีสานจะมีภาษาที่ใช้ในการโต้ตอบค่อนข้างว่องไว เหมือนคนภาคใต้ ดังนั้นการแสดงจึงเน้นไปที่การร้องรำแบบแข็ง หมอลำ ดิดพิณ เป้าแคน รวมถึงประเพณีแห่ผีตา โขน และประเพณีบุญบังไฟ ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตที่สนุกสนานและมีชีวิตชีวา ขณะที่ “ภาคกลาง” วิถีชีวิตจะมีความ เกี่ยวพันกับสังคมเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนา มีพิธีกรรมการบูชาแม่โพสพ และการลงแขกทำนา ในด้านศิลปวัฒนธรรม มีการแสดงโขน ลิเก ลำตัด เพลงเกี่ยวข้าว เพลงอีแซว รวมถึงเพลงฉ่อย ที่สะท้อนให้เห็นถึง แหล่งสั่งสมทางศิลปวัฒนธรรม อีกทั้งในเนื้อหาการแสดง สามารถสอดแทรกข่าวสารความรู้ลงไปได้อีกด้วย สำหรับ พื้นที่ “ภาคใต้” พื้นที่แห่งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่มีความเชื่อทางศาสนา การนับถือศาสนาพุทธและอิสลาม มีการ รวมตัวของชาติพันธุ์ทั้งชาวไทยพุทธ ไทยมุสลิม จีน-มลายู และชาวเล มีวัฒนธรรมการกินที่เป็นเอกลักษณ์ คือ รสชาติจัดจ้าน และเผ็ดร้อน เช่น แกงไตปลา ผัดสะตอ ด้านการประกอบอาชีพนิยมปลูกยางพารา ปาล์ม ทำ ประมงและสวนผลไม้ มีประเพณีที่แตกต่างกันตามเอกลักษณ์ที่บ่งบอกลักษณะเฉพาะกลุ่ม เช่น สารทเดือนสิบ สะท้อนความเคารพและกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ประเพณีชักพระ การแห่ผ้าขึ้นธาตุ การแข่งเรือ วันฮารีรายอ ขณะที่ ศิลปะการแสดงและการละเล่นพื้นบ้านมุ่งเน้นความสนุกสนาน เช่น การแสดงหนังตะลุง มโนราห์ ลิเกฮูลู รองเงืง การแข่งขันนกเขาชวา ต่างมีเอกลักษณ์ในการใช้สำเนียงเสียงใต้ในการร้อง การสนทนา รวมถึงการสอดแทรก กเนื้อหา ความรู้ ข้อคิดต่าง ๆ ผ่านการร้อง การแสดง และด้วยดนตรีภาคใต้ที่มีจังหวะสนุกสนาน กระตุ้นอารมณ์ ให้ความบันเทิง ยิ่งส่งเสริมให้ภาคใต้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นมากยิ่งขึ้น (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

สื่อพื้นบ้านจึงเป็นวัฒนธรรมชุมชนที่รื้อฟื้นคุณค่า ความหมาย ความสำคัญ บทบาทหน้าที่ให้ชุมชนเลือก ประยุกต์ใช้หรือปรับใช้อย่างเหมาะสมกับแต่ละชุมชน ซึ่งหากจะนำสื่อพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้เพื่อให้ความรู้ทางการ เมืองนั้นก็ย่อมสามารถทำได้ ด้วยเพราะคุณลักษณะของสื่อพื้นบ้านที่มีความโดดเด่นในเรื่องของความใกล้ชิดกับ ชุมชน ท้องถิ่น มีเอกลักษณ์ตรงที่เข้าถึงได้ง่าย ราคาถูก เรียกว่าเป็นสื่อที่ไม่ตายตัว เพราะสามารถดัดแปลงเนื้อหา ให้กับบริบทของชุมชน ท้องถิ่นและยุคสมัยได้ตลอดเวลา แม้จะมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม แต่สื่อพื้นบ้านก็ สามารถสร้างสุนทรียะให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน ท้องถิ่นได้ ถือว่าเป็นสื่อสร้างสรรค์ทางอารมณ์และอยู่คู่กับท้องถิ่น มาอย่างยาวนาน การใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการให้ความรู้ทางการเมือง จะเป็นการขยายพื้นที่ในเชิงรุกเพื่อเชื่อม ประสานระหว่างกลุ่มคนในชุมชน เช่น กลุ่มเด็ก เยาวชน กับกลุ่มวัยผู้ใหญ่หรือวัยผู้สูงอายุให้เกิดความใกล้ชิดกัน มากขึ้น อีกทั้งถือเป็นการอนุรักษ์สื่อพื้นบ้านให้ดำรงอยู่ต่อไปได้อีกทางหนึ่ง (วลัญช์ภัทร จิยงศุวัต, 2559)

บทบาทสื่อพื้นบ้านเพื่อให้ความรู้ทางการเมือง

สื่อพื้นบ้าน นับว่าเป็นวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เพื่อแสดงตัวตนของปัจเจกชนในพื้นที่แต่ละภูมิภาค ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสร้างสรรค์วัฒนธรรมไปตามยุคสมัย แต่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของตนเอง ในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นเอกลักษณ์จึงเป็นแรงจูงใจและความคาดหวังในชีวิตของมนุษย์ที่มีความเกี่ยวข้องกับบริบททางวัฒนธรรม Michael Hecht นักทฤษฎีการสื่อสารด้านเอกลักษณ์ชาวอเมริกัน กล่าวว่า บริบททางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 3 ระดับ คือ ความเป็นปัจเจก ความเป็นกลุ่ม และความเป็นสังคม ซึ่งบริบททั้ง 3 ระดับขับเคลื่อนโดยอาศัยการสื่อสารเป็นตัวเชื่อมโยงผ่านถ้อยคำ ถ้อยความ และความหมายเพื่อใช้สื่อตัวตน ดังนั้นสื่อพื้นบ้านจึงเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยความรู้สึกรัก ความคิด การกระทำ และความสัมพันธ์ที่อยู่ในจิตใจของคนในชุมชน (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2563) แม้ในปัจจุบันต้องยอมรับว่า การเลือกใช้สื่อพื้นบ้านมาเป็นช่องทางในการสื่อสารหรือทำการแสดงในโอกาสต่าง ๆ อาจลดน้อยถอยลงจากในอดีต แต่ก็เชื่อว่าจะเลือนหายไปอย่างสิ้นเชิง เรายังคงเห็นสื่อพื้นบ้านได้มีโอกาสดูขึ้นมาแสดงบทบาทอยู่ในแต่ละท้องถิ่นตามโอกาสต่าง ๆ เช่น งานบุญ ประเพณี พิธีกรรม งานเฉลิมฉลอง รวมถึงการหยิบยกสื่อพื้นบ้านไปแสดงตัวตัวอยู่ในสื่อมวลชน อย่างรายการจำอวดหน้าจอ ทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง Workpoint TV ซึ่งผู้เขียนบทความตั้งข้อสังเกตว่า แม้กระแสการเติบโตทางเทคโนโลยีจะรุ่งเรืองเพียงใด แต่สื่อพื้นบ้านยังคงได้รับการหวงแหนและเลือกใช้เพื่อการสื่อสารตามบริบทและโอกาส เพื่อสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนอยู่ในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาถึงเอกลักษณ์ของ “สื่อพื้นบ้าน” จะเข้ามาช่วยให้ความรู้ทางการเมืองได้อย่างไร คำตอบหนึ่งที่สร้างความกระจ่างชัดได้ คือ การพิจารณาถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน ซึ่งมีบทบาทในหลายระดับ ดังนี้

1. บทบาทในการเป็นสื่อสอนศีลธรรมของคนในชุมชนโดยแทรกไปกับความบันเทิง ทั้งเรื่องการทำความดี ความกตัญญูรู้คุณ การบ่มเพาะศีลธรรม ผ่านบทร้อง การร่ายรำ หรือเนื้อเรื่องการแสดง บทบาทในการแจ้งข่าวสารผ่านการแสดง เช่น หนังตะลุงทางภาคใต้ ระหว่างการแสดงมักมีการสอดแทรกเหตุการณ์ทางการเมืองในปัจจุบันผสมกลมกลืนไปกับเรื่องการทำความดีลงไปในเรื่องที่ทำการแสดง

2. บทบาทในการให้การศึกษา ถือเป็นหน้าที่หลักของสื่อพื้นบ้าน ทั้งในเรื่องศาสนา การอบรมด้านจริยธรรม สอนเรื่องศาสนา การประยุกต์หลักศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ความกตัญญู การให้อภัย รวมถึงการโอฬารกรรม และการชี้แนะปฏิบัติ เช่น การประพฤติของสตรี การประกอบสัมมาชีพ การฝึกฝนตนเองให้อยู่ในศีลธรรม

3. บทบาทในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น สื่อพื้นบ้านจะมีลักษณะเด่นในเรื่องการเป็นพื้นที่แสดงออกทางความคิด รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์สังคมผ่านการแสดง นับเป็นสีสันของสื่อพื้นบ้าน เช่น หนังตะลุง มักมีการแสดงในลักษณะหยอกล้อ เสียดสี สะท้อน หรือวิพากษ์วิจารณ์นักการเมือง รัฐบาลอยู่บ่อยครั้ง และสื่อมวลชน ไม่สามารถทำลักษณะเช่นนี้ได้ เพราะต้องคงไว้ซึ่งความเป็นกลางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ทำให้ประชาชน ส่วนใหญ่มักชื่นชอบสื่อพื้นบ้านและดูเหมือนจะเป็นแม่เหล็กที่ดึงดูดความสนใจของประชาชนได้เป็นอย่างดี

4. บทบาทในการให้ความบันเทิง ถือเป็นหน้าที่พื้นฐาน เช่น การผ่อนคลายอารมณ์ การหยอกล้อ การสร้างอารมณ์ขันผสมกับการประเทืองปัญญา

5. บทบาทในการเป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รวมถึงความแตกต่างทางด้านเพศ ศาสนา เช่น การแสดงรอมเก็ง เป็นการแสดงที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยนับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามเล่าเรื่องราวผ่านดนตรี ท่ารำ รวมถึงเครื่องแต่งกาย (ชินโรส ถิ่นวิไลสกุล, 2554)

จากบทบาทของสื่อพื้นบ้านดังที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น จะเห็นว่า สื่อพื้นบ้านมีเอกลักษณ์ในเรื่องของการเป็นสื่อที่ใกล้ชิดประชาชน ง่ายต่อการเข้าถึง เข้าใจ สามารถสร้างสรรค์ ดัดแปลงเนื้อหาให้เข้ากับบริบทของท้องถิ่นและยุคสมัยได้ อีกทั้งมีการใช้ภาษาถิ่นที่โดนใจ ทำให้เกิดความสนุกสนาน สร้างชีวิตชีวา จนกลายเป็นความงดงามประจำท้องถิ่น แต่ผู้เขียนบทความเรื่องนี้ ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจเกี่ยวกับการใช้สื่อ

พื้นบ้านเพื่อทำให้ความรู้ทางการเมือง ใน 4 ประเด็น คือ 1) การเลือกสื่อพื้นบ้านแต่ละประเภทมาใช้เพื่อให้ความรู้ ผู้ส่งสารจะมีการออกแบบสารเกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ทางการเมืองอย่างไรให้น่าสนใจ 2) วิธีการนำเสนอความรู้ทางการเมืองด้วยสื่อพื้นบ้านเป็นอย่างไร 3) กลยุทธ์การนำเสนอความรู้ทางการเมืองด้วยสื่อพื้นบ้านเป็นอย่างไร และ 4) แนวทางการพัฒนาการออกแบบสารเพื่อการนำเสนอความรู้ทางการเมืองด้วยสื่อพื้นบ้านท่ามกลางความเติบโตทางเทคโนโลยีจะเป็นอย่างไร ด้วยเพราะการนำสื่อพื้นบ้านมาแสดงบทบาทในการให้ความรู้ทางการเมืองที่เป็นเรื่องของการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรในสังคม ซึ่งเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ 1) ก่อนการเลือกตั้ง เป็นการสื่อสารในลักษณะการสร้างภาพลักษณ์ สร้างเครือข่าย ความนิยม เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ การมีส่วนร่วม รวมถึงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย 2) ระหว่างการเลือกตั้ง เป็นการสื่อสารในลักษณะการสร้างนโยบาย วางกลยุทธ์ การหาเสียง การติดตามประเมินผลสถานการณ์ การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ การบริหารข้อมูลข่าวสาร 3) หลังการเลือกตั้ง จะใช้การสื่อสารในลักษณะการบริหารหรือการปกครองตามบทบาทหน้าที่ในระดับท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา การสื่อสารนโยบาย การจัดกิจกรรมการสื่อสาร การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน และ 4) การบริหารจัดการการสื่อสารเพื่อพัฒนาตามพันธกิจ ใช้การสื่อสารในลักษณะสร้างการอยู่ร่วมกันของประชาชนในท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พัฒนาคณะ พัฒนาคณะ พัฒนางาน พัฒนาองค์กร และพัฒนาสังคมระดับท้องถิ่น (อิทธิพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์, 2562) รวมไปถึงเรื่องนโยบายการบริหารประเทศของรัฐบาลที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ความยุติธรรมในสังคม การรักษาและคุ้มครองสิทธิของประชาชน บทบาทหน้าที่ของประชาชนทางการเมือง หรือข่าวสารทางการเมืองที่ต้องการสื่อสารให้ประชาชนรับทราบและเข้าใจ ทั้งหมดนี้ต้องอาศัยการสื่อสารเป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างประชาชนไปสู่รัฐบาล และจากรัฐบาลมาสู่ประชาชน เพื่อการรับรู้ปัญหา ความต้องการ หรือข้อเรียกร้อง การช่วยเหลือ การสนับสนุน รวมถึงการตอบสนองความต้องการของประชาชนในทุกระดับ

ดังนั้นการหยิบยกความรู้ทางการเมืองมานำเสนอผ่านสื่อพื้นบ้านเพื่อให้ได้ประสิทธิภาพ ในรูปแบบสื่อการแสดง สื่อประเพณีหรือสื่อพิธีกรรม จะต้องขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละชุมชน ท้องถิ่น และทั้งสองฝ่ายต่างต้องมีการประสานความร่วมมือทางการเมืองและการใช้สื่อพื้นบ้านร่วมกัน สอดคล้องกับบทความตอนหนึ่งของปยุตต์ สุทธิธรรม และคณะ (2560) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารในการเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองผ่านหนังสือของนายหนังประเคียง ระฆังทอง กล่าวไว้ว่า ปัญหาการสื่อสารที่สำคัญของการเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองผ่านหนังสือของนายหนังประเคียง ระฆังทอง คือ ผู้ชมบางส่วนยังขาดความรู้ทางการเมือง ขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในช่วงเวลาเดียวกันกับนายหนังประเคียง ระฆังทอง รวมถึงความต้องการประเด็นเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอของผู้ชมนั้น เนื้อหาต้องมีความใกล้ชิดกับประชาชน

Wilber Schramm และ C.E. Osgood (1954) ผู้คิดค้นแบบจำลองการสื่อสาร กล่าวว่า พื้นฐานประสบการณ์ร่วมระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารคือส่วนสำคัญที่ช่วยให้การสื่อสารของทั้งสองฝ่ายเข้าใจตรงกัน เรียกว่าเป็นการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) โดยหากประสบการณ์ของผู้ส่งสารและผู้รับสารซ้อนทับกันเป็นวงกว้างมากเท่าไร การสื่อสารจะประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้น แต่หากขอบข่ายประสบการณ์ซ้อนทับกันน้อยมาก หรือไม่ซ้อนทับกันเลย นั่นหมายความว่า ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารจะไม่มีประสบการณ์ร่วมกัน ส่งผลให้การสื่อสารครั้งนั้นเป็นไปได้ยาก ทั้งนี้สามารถสังเกตได้จากผลป้อนกลับที่ผู้รับสารส่งกลับไปยังผู้ส่งสาร ดังภาพ



ภาพที่ 1 : แบบจำลองการสื่อสารของ Wilber Schramm และ C.E. Osgood
ที่มา : เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา (2548)

ขยายความแบบจำลองการสื่อสารข้างต้นเพิ่มเติมได้ว่า นอกจากประสบการณ์ร่วมที่ทั้งสองฝ่ายต้องมีด้วยกันแล้ว ผู้ส่งสารยังต้องมีความสามารถในการเข้ารหัสเพื่อถ่ายทอดความรู้ทางการเมืองไปยังผู้รับสารได้ทราบอย่างเข้าใจ โดยทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างต้องมียุทธศาสตร์ในการใช้สื่อพื้นบ้านร่วมกัน เช่น คนภาคกลาง ใช้การแสดงลิเก ลำตัด เพลงฉ่อย มาออกแบบเนื้อหาการแสดงโดยสอดแทรกเนื้อหาทางการเมืองเพื่อให้ความรู้ไปสู่คนภาคกลาง ซึ่งจะสามารถเข้าใจและถอดความหมายของเนื้อร้องลิเก ลำตัด หรือเพลงฉ่อยที่สอดแทรกความรู้ทางการเมืองได้ง่ายมากขึ้นกว่าคนภาคอื่น ขณะที่คนภาคใต้ ใช้การแสดงหนังตะลุง มโนราห์ เพื่อสอดแทรกความรู้ทางการเมืองผ่านสำเนียงเสียงใต้ในการร้อง การรำ การสนทนา ก็จะทำให้คนภาคใต้เกิดอารมณ์ในการรับชมและรับฟังมากกว่าคนภาคอื่น เพราะสามารถเข้าใจสำเนียงถิ่นใต้ได้มากกว่า ซึ่งการใช้ภาษาถิ่นจะกระตุ้นอารมณ์ให้คนอยากมีส่วนร่วม ชิมชั๊ และเข้าใจความรู้ทางการเมืองได้ง่ายมากยิ่งขึ้น นั่นเป็นเพราะผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างมีขอบข่ายประสบการณ์ทางด้านการเรียนรู้สื่อพื้นบ้านร่วมกันนั่นเอง และเมื่อมีการสื่อสารความรู้ทางการเมืองผ่านการแสดงพื้นบ้าน ผู้ส่งสารจำเป็นต้องสังเกต ศึกษา เก็บข้อมูลผลป้อนกลับด้วยเช่นกันว่า ผู้รับสารเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความรู้ ความคิด ทักษะคติและพฤติกรรมไปอย่างไรบ้าง หรือสามารถสื่อสารได้ตรงตามความต้องการและวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารหรือไม่ เพราะวัตถุประสงค์หลักในการให้ความรู้ทางการเมืองผ่านสื่อพื้นบ้านแก่ประชาชน คือ การจูงใจให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดความสนใจเกี่ยวกับความรู้ทางการเมืองมากยิ่งขึ้น ด้วยลักษณะการให้ความรู้ควบคู่ความบันเทิง แม้ปัจจุบันประชาชนสามารถเลือกเปิดรับข่าวสารทางการเมืองได้หลากหลายช่องทาง ทั้งทางวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึงสื่อออนไลน์ ทำให้การเข้าถึงข้อมูลทางการเมืองจึงไม่ใช่เรื่องยากมากนัก แต่ขึ้นอยู่กับว่าประชาชนแต่ละบุคคลจะเข้าใจเนื้อหาทางการเมืองได้มากน้อยเพียงใด เพราะประชาชนบางกลุ่มอาจจะอ่านเนื้อหาแบบฉาบฉวย คือ อ่านเฉพาะหัวข้อเรื่อง พาดหัวข่าว หรือนิยมอ่านข้อความแบบสั้น ๆ กะทัดรัด ซึ่งจะส่งผลต่อความเข้าใจของแต่ละบุคคลเป็นอย่างมาก ขณะที่ “สื่อพื้นบ้าน” ใช้การถ่ายทอดหรือให้ความรู้ทางการเมืองผ่านเสียงดนตรี บทร้อง บทสนทนา ด้วยสำเนียงภาษาถิ่นซึ่งเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการสื่อสาร หากประชาชนเปิดรับความรู้ผ่านสื่อหลักไม่เข้าใจ การมีสื่อพื้นบ้านเข้ามาเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนนั้น ก็จะช่วยให้ประชาชนสามารถเกิด

ความรู้หรือขยายผลความรู้ทางการเมืองได้มากยิ่งขึ้น แต่สิ่งสำคัญอยู่ที่ ผู้ส่งสารจะออกแบบสารอย่างไร มีวิธีการนำเสนอ และกลยุทธ์อย่างไรเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความรู้ รับฟังความรู้ทางการเมืองที่นำเสนอได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบอย่างเข้าใจ

กระบวนการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการให้ความรู้ทางการเมือง

จากการทบทวนวรรณกรรมของการศึกษาวิจัยเรื่อง การออกแบบสารเพื่อการนำเสนอนโยบายของทางการเมืองท้องถิ่นผ่านการแสดงมโนราห์ ซึ่งอยู่ระหว่างการศึกษาค้นคว้าของผู้เขียนบทความในขณะนี้ พบว่า กระบวนการสำคัญของการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการให้ความรู้ทางการเมือง เริ่มต้นขึ้นจาก

กระบวนการที่ 1 การแสวงหาสื่อหรือเลือกสื่อพื้นบ้านให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดยใช้ทฤษฎีทางการสื่อสารเข้ามาเชื่อมโยง ได้แก่ ทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจในสื่อ Rosengren & Windahl ผู้สถาปนาทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจในสื่อ ชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างทางสังคมกับการสื่อสาร และภูมิหลังของปัจเจกชนก่อให้เกิดความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์กระตือรือร้นต่อปัญหาที่รับรู้ และพยายามหาแนวทางแก้ปัญหาที่จะนำไปสู่พฤติกรรมการใช้สื่อเพื่อแก้ปัญหาที่ตนเองประสบอยู่ รวมถึงการหาแนวทางอื่น ๆ เพื่อไปยังคำตอบที่ตนเองพึงพอใจ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2563) ประกอบกับบริบทพื้นที่ต่างกัน เพศ และอายุต่างกัน ความพึงพอใจในสื่อก็ย่อมต่างกัน ดังนั้นประชาชนมักจะเลือกเปิดรับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อที่แตกต่างกันเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ส่งผลให้ผู้ส่งสารจำเป็นต้องศึกษาผู้รับสารก่อนทำการสื่อสารว่ากลุ่มเป้าหมายเป็นใคร เนื้อหาที่ส่งไปตรงกับความต้องการของผู้รับสารหรือไม่ เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความพึงพอใจและยินยอมเปิดรับข้อมูลข่าวสาร

กระบวนการที่ 2 การออกแบบสาร คือหัวใจสำคัญของการสื่อสารที่มุ่งหวังให้ประชาชนได้เข้าใจความรู้ทางการเมือง ในลักษณะการนำความรู้ทางการเมืองที่ต้องการนำเสนอมาแยกย่อย จัดลำดับประเด็นเนื้อหาเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อพื้นบ้าน แปลงเนื้อหาให้เป็นบทร้อง บทรำ ใ้ดนตรีเพื่อความน่าสนใจ ควบคู่กับการใช้ทฤษฎีว่าด้วยความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม และเลือกใช้สื่อพื้นบ้านรูปแบบการแสดงในการให้ความรู้ไปสู่ผู้รับสาร เช่น เลือกการฟ้อนรำ หมอลำ การแสดงลิเกฮูลู หนังตะลุง มโนราห์ เป็นสื่อกลางในการสื่อสาร เนื่องจากสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้สอดคล้องได้ตามความเหมาะสม อีกทั้งสร้างความสนุกสนานดึงดูดความสนใจของประชาชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสื่อการแสดงจะประกอบไปด้วยดนตรี เนื้อร้อง ทำนอง ทำเดิน ทำรำของนักแสดง ซึ่งจะสร้างการดึงดูดความสนใจจากประชาชนได้ รวมถึงการมองไปที่รากความคิดของสื่อพื้นบ้านแต่ละประเภทเพื่อการประยุกต์สื่อพื้นบ้านประเภทร้องรำให้เหมาะสมกับเนื้อหาและยุคสมัย สอดคล้องกับพิระพงศ์ สุจริตพันธ์ (2562) ศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองผ่านหนังตะลุงภาคใต้ : ศึกษาในห้วงวิกฤตการณ์ทางการเมืองปี พ.ศ.2548-2558 เป็นการศึกษาบริบททางการเมืองและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของหนังตะลุงภาคใต้ที่ครอบคลุมด้านรูปแบบ เนื้อหาและวิธีการในห้วงวิกฤตการณ์ทางการเมืองช่วงปี พ.ศ. 2548-2558 ผลการวิจัยพบว่า บริบททางการเมืองส่งผลต่อการสื่อสารของนายคณะหนังตะลุง คือต้องปรับบทบาทของตัวแสดงให้เข้ากับบริบททางการเมืองและเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงเวลานั้น ๆ เพื่อสร้างความบันเทิงและสร้างความรู้ทางการเมืองให้กับผู้ชมได้รับทราบ ขณะที่บทความเรื่อง โนรา: วัฒนธรรมสุขภาพชุมชน เขียนโดย เอียรชัย อิศรเดช จากหนังสือเรื่องสื่อพื้นบ้านขนานรับงานสุขภาพ (2549: 123) ระบุว่า ในการรณรงค์เรียกร้องขอให้ประชาชนหันมาดูแลสุขภาพ บางครั้งก็ต้องใช้ “สื่อพื้นบ้าน” เพื่อให้คนกันเอง พูดกันเอง ในภาษาถิ่นเอง จะทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จได้

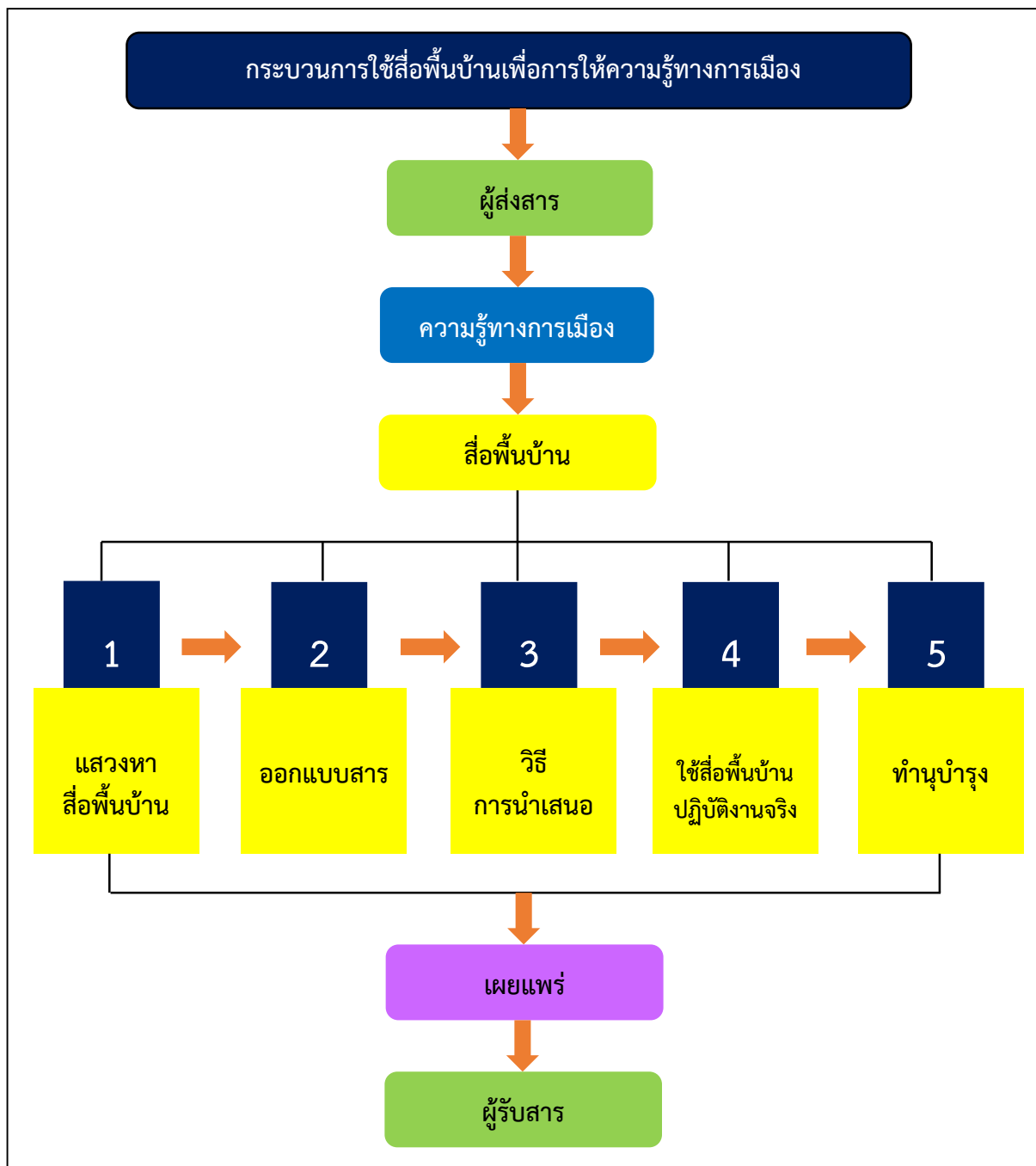
กระบวนการที่ 3 วิธีการนำเสนอความรู้ทางการเมือง สามารถผูกโยงเนื้อหาทางการเมืองให้เป็นเนื้อเรื่องหรือนวนิยายพื้นบ้าน โดยแปลงเป็นบทกลอนมโนราห์ บทสนทนาในรูปแบบหนังตะลุง บทเพลงแนวหมอลำ ผ่านการใช้ทฤษฎีว่าด้วยเรื่องเล่าเข้ามาช่วยหนุนเสริมให้การนำเสนอเนื้อหาทางการเมืองให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้น นั่นเป็นเพราะการสื่อสารจากเรื่องเล่าจะมีอิทธิพลต่อผู้รับสาร ซึ่งสอดคล้องกับ Walter Fisher (1985)

นักวิชาการชาวอเมริกันผู้คิดค้นทฤษฎีว่าด้วยเรื่องเล่า สนับสนุนความเชื่อที่ว่า เรามักถูกชักจูงโดยเรื่องเล่าที่ดี ๆ มากกว่าหลักของเหตุผลที่ดี เนื่องจากมนุษย์เป็นนักเล่าเรื่องที่สามารซึ่ให้เห็นถึงคุณค่า อารมณ์ และสุนทรียศาสตร์ที่ซ่อนเร้นอยู่ในความเชื่อและพฤติกรรมของผู้คนได้ ดังนั้นวิธีการสื่อสารเนื้อหาความรู้ทางการเมืองผู้ส่งสารต้องเลือกนักเล่าเรื่องซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ เชี่ยวชาญด้านสื่อการสแสดงพื้นบ้านมาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ประกอบกับการสร้างกลยุทธ์การนำเสนอความรู้ทางการเมือง ในลักษณะการกระตุ้นความสนใจ การโน้มน้าวใจ และการสร้างความบันเทิงให้กับประชาชนในรูปแบบสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อความบันเทิง และความเป็นกันเอง ซึ่งส่งผลต่อการกระตุ้นให้ประชาชนรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน และสนใจรับชมหรือรับฟังความรู้ทางการเมืองได้ตั้งแต่ต้นจนจบ

กระบวนการที่ 4 การใช้สื่อพื้นบ้านในการปฏิบัติงานจริง นั่นคือ การนำความรู้ทางการเมืองที่ผ่านการออกแบบเนื้อหาและวิธีการนำเสนอ ไปเผยแพร่ต่อประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และเปรียบเทียบการรับรู้ความเข้าใจกับการให้ความรู้ทางการเมืองผ่านสื่อมวลชน ด้วยทฤษฎีช่องว่างของความรู้ จากการวิจัยมหาวิทยาลัยเมเนโซตาในช่วงทศวรรษที่ 1970-1980 ระบุว่า การใช้สื่อในเมืองที่มีขนาดต่างกัน ปริมาณข่าวที่ออกจากสื่อไปถึงมือประชาชนก็จะต่างกัน ขึ้นอยู่กับภูมิหลังของประชาชน ซึ่งจะทำให้เมื่อถึงช่วงเวลาหนึ่งผู้ที่ได้รับข่าวสารมากและผู้ที่ได้รับข่าวสารน้อยจะแยกออกจากกันมากขึ้น ทำให้เกิดช่องว่างของความรู้ส่งผลให้เกิดการเฉื่อยชาทางการเมือง ดังนั้นผลจากการใช้สื่อพื้นบ้านเข้ามาช่วยในการสื่อสารความรู้ทางการเมืองจะเป็นคำตอบที่น่าสนใจ ว่าจะสามารถช่วยอุดช่องโหว่ที่อาจเกิดขึ้นจากการไหลเวียนของข่าวสารได้มากน้อยเพียงใด ขณะเดียวกันใช้ทฤษฎีการรุกของสื่อ โดย Dennis Davis และเพื่อน (1992) นักสื่อสารทางการเมืองผู้เสนอทฤษฎีดังกล่าวมีแนวคิดที่ว่า สื่อมีแนวโน้มรุกรานและควบคุมการเมือง โดยเฉพาะนักการเมืองที่อาศัยสื่อในการช่วยเหลือภาคการเมือง ซึ่งในปัจจุบันสื่อวิทยุโทรทัศน์ รวมถึงสื่อใหม่สามารถเข้ามาในชีวิตประจำวันของประชาชนได้มากยิ่งขึ้น ด้วยการนำเสนอเรื่องราวที่ผูกมัดประชาชนให้ติดตาม จนถึงขั้นทำให้ประชาชนที่เคยติดตามข่าวสารการเมืองอย่างใกล้ชิดหันไปให้ความสนใจข่าวสารด้านความบันเทิงจากสื่อมวลชนแทน ดังนั้นวิธีหนึ่งที่จะสามารถดึงประชาชนให้หันกลับมาสนใจข่าวสารทางการเมืองได้อีกครั้ง จะใช้การเลือกใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อเข้ามาส่งเสริมความรู้ทางการเมืองผ่านการนำเสนอด้วยวิธีการที่หลากหลายคลุกเคล้าความบันเทิงได้หรือไม่ นี่ยังคงเป็นคำถามที่ผู้เขียนบทความสนใจศึกษาค้นคว้าผ่านการวิจัยต่อไป

กระบวนการที่ 5 การทำนุบำรุง ซึ่งต้องเกิดขึ้นร่วมกันระหว่างผู้ใช้และผู้ชมสื่อพื้นบ้าน บนพื้นฐานของการเห็นคุณค่า ห่วงเห่น และรักษาสืบทอดให้ดำรงอยู่ ไม่ใช่เพียงแต่จะใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อนำมาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารพัฒนาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่ผู้ใช้สื่อพื้นบ้านจำเป็นต้องเสริมสร้างวิตามีนความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการทำนุบำรุงรักษาสื่อพื้นบ้านให้กับผู้ชมด้วยเช่นกัน ซึ่งในการสื่อสารลักษณะเช่นนี้ ใช้ทฤษฎีว่าทวิทยาที่เริ่มต้นมาจากอริสโตเติล นักทฤษฎี เข้ามาเป็นวาทศิลป์ในการสื่อสารเพื่อให้ประชาชนส่วนใหญ่คิดเห็นตามอย่างมีหลักการ นั่นคือ ให้ผู้ชมเห็นความสำคัญของสื่อพื้นบ้าน มากกว่าการมองว่าสื่อพื้นบ้านเป็นเพียงสื่อที่ใช้เพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ต้องหนุนเสริมความรู้ ความเข้าใจว่าสื่อพื้นบ้านเปรียบเสมือนครู เป็นสติปัญญาของชุมชน ควรค่าแก่การรักษาไม่ให้สูญหาย ซึ่งวิธีการโน้มน้าวใจประชาชนให้เห็นความสำคัญของสื่อพื้นบ้านเพื่อให้เกิดการทำนุบำรุงตามหลักทฤษฎีว่าทวิทยา นั่นคือ 1) เริ่มจากการให้เหตุผลของการทำนุบำรุงรักษาสื่อพื้นบ้าน 2) สร้างพลังให้แก่ประชาชนลักษณะการเร้าอารมณ์ของผู้พูด จากการสร้างสรรค์ของผู้พูดไปสู่การตอบสนองของผู้ฟัง และ 3) คุณลักษณะร่วมของผู้ฟัง ซึ่งผู้พูดพยายามจับจุดเพื่อดึงความอ่อนไหวจากภูมิหลังของผู้ฟังให้หันมาสนับสนุนการทำนุบำรุงรักษาสื่อพื้นบ้านร่วมกัน

จากกระบวนการข้างต้น ผู้เขียนบทความได้สรุปกรอบกระบวนการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการให้ความรู้ทางการเมืองไว้ดังนี้



ภาพที่ 2 : กระบวนการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการให้ความรู้ทางการเมือง

ปัจจัยความสำเร็จของการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการให้ความรู้ทางการเมือง

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี แม้ปัจจุบันสื่อใหม่จะได้รับความนิยม หรือเรียกว่าเป็นยุคทองก็ว่าได้ แต่ผู้เขียนกลับมองว่า การสื่อสารยังคงต้องมีการผสมผสานระหว่างสื่อเก่ากับสื่อใหม่เข้าไว้ด้วยกัน อาจจะด้วยคนละบทบาทหน้าที่ หรือต่างวาระกันก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับพุทธา ศรีสุวรรณ (2552) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการเปิดรับและความพึงพอใจต่อสื่อพื้นบ้านภาคใต้ของเยาวชนในสถานศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับสื่อพื้นบ้านประเภทนินทาห์ ส่วนใหญ่มีการเปิดรับผ่านสื่อวิทยุโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียง สื่ออินเทอร์เน็ต สื่อวัสดุอิเล็กทรอนิกส์ สื่อนอกสถานที่หรือสื่อกลางแจ้ง และสื่อสิ่งพิมพ์ตามลำดับ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเปิดรับเพื่อการพักผ่อน คลายเครียด ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และชอบ

เรื่องราวที่นำมาแสดง ขณะที่ผลการศึกษาด้านความพึงพอใจต่อสื่อพื้นบ้านประเภทมโนราห์ ส่วนใหญ่พึงพอใจใน ความงดงามของท่ารำ เครื่องแต่งกาย ดนตรี เพลงประกอบการแสดง ความไพเราะของการขับร้อง ความชำนาญ ของนักแสดง การประยุกต์บทแสดงหรือเนื้อเรื่องได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ความสนุกสนานของ เนื้อเรื่องที่แสดง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักแสดงและผู้ชม การนำเทคโนโลยีแสงสีเสียงสมัยใหม่ประกอบกับ ความเหมาะสมของสถานที่ ช่วงเวลาในการจัดแสดงมาประยุกต์ใช้ทำให้การแสดงดูตื่นตา ตื่นใจมากขึ้น

แม้ว่าปัจจุบันสื่อพื้นบ้านอาจค่อย ๆ ถูกลดความสำคัญลงไปจากในอดีต ที่ได้รับความนิยมจากสังคมไทย อย่างสูง แต่ปัจจุบันก็มีหน่วยงานหลายแห่งที่ยังคงต้องพึ่งพาสื่อพื้นบ้านเข้ามาเป็นกำลังสำคัญในการสื่อสารกับคน ในชุมชน ด้วยภาษาของคนในชุมชนเอง อาจดัดแปลงรูปแบบการสื่อสารมาเป็นบันทึกเสียง วิดีโอ ออกอากาศทางโทรทัศน์ รวมถึงรูปแบบการแสดงสด ซึ่งสอดคล้องกับนารีนารถ กิตติเกษมศิลป์ (2539) ศึกษาวิจัย เรื่อง การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ผ่านสื่อพื้นบ้านเพลงขอ ผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับ โรคเอดส์ผ่านสื่อพื้นบ้าน ประเภทเพลงขอของประชาชน อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ ประชาชนส่วนใหญ่เคยได้รับ ฟังและชมการใช้สื่อเพลงขอเพื่อประโยชน์ในการบันเทิง ให้ข้อมูลข่าวสารเฉพาะกิจ เช่น การรณรงค์ประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและรวมทั้งการให้ความรู้ การปฏิบัติตัวเกี่ยวกับโรคเอดส์ด้วย โดยเฉพาะประชาชนวัย สูงอายุ คือ กลุ่มที่มากกว่า 35 ปีขึ้นไป เพราะมีความคุ้นเคยและความประทับใจกับวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทขอ เป็นอย่างดี

ดังนั้น การใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการให้ความรู้ทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องของการเผยแพร่ข่าวสารเรื่องต่าง ๆ เช่น ความรู้เรื่องเลือกตั้ง สิทธิหน้าที่พลเมือง นโยบายของรัฐบาล ข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชน ปรากฏการณ์ทางการเมืองทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น เรื่องดังกล่าวล้วนแล้วแต่ต้องการสื่อสารผ่านสื่อ ซึ่งจะเป็ตัวกลางระหว่างประชาชนไปยังรัฐบาล และระหว่างรัฐบาลไปสู่ประชาชน ซึ่งเมื่อหยิบสื่อพื้นบ้านเข้ามา ทำหน้าที่สื่อสารเพื่อคลี่คลายประเด็นปัญหา หรือการเปิดพื้นที่สาธารณะ ลานวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามารวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรม รับฟังข่าวสาร ความรู้ทางการเมืองหรือแสดงออกซึ่งความคิดเห็น พบปะกลุ่มนักรการเมืองท้องถิ่น พูดคุยกันด้วยภาษาที่เป็นกันเอง สื่อสารกันแบบพี่น้องไม่เป็นทางการ ลักษณะนี้จะ ช่วยลดความแตกต่างระหว่างชนชั้นลงได้ นั้นหมายถึง กลุ่มนักรการเมืองสามารถใกล้ชิดกับประชาชน ต่างร่วมกัน รับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้มากขึ้น อีกทั้งการแก้ปัญหาของแต่ละชุมชน ท้องถิ่น ต่างต้องอาศัยการ สื่อสารเป็นสะพานเชื่อมโยงไปสู่บทสรุปด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละชุมชน ท้องถิ่น จะเลือกใช้ภาษาเช่นไรใน การสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา หรือลดความไม่เข้าใจกันลงไปได้

สรุป

มีคำกล่าวที่ว่า “ชีวิตสังคมจะเป็นไปอย่างไรขึ้นอยู่กับความสามารถของประชาชนในการแลกเปลี่ยน ข่าวสารระหว่างกัน” การสื่อสารจึงเป็นเครื่องมือสนับสนุน ให้ความรู้รวมถึงการเรียกร้องทางการเมือง (พิชิต หนงค์, 2550) โดยอาศัยการสร้างแนวทางการยอมรับให้เกิดขึ้นในกลุ่มประชาชน ซึ่งการดำเนินงานทางการเมือง การปกครองของทุกสังคม จะมีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางการเมืองไม่ลักษณะใดก็ลักษณะหนึ่ง ทำให้เกิด การทำหน้าที่ของระบบการเมืองและการปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการช่วยสนองตอบต่อปัญหาและ ความต้องการของชุมชนภายในท้องถิ่นได้ (ยุทธพร อิศรชัย, 2561)

ดังนั้นการประยุกต์ใช้กับสื่อพื้นบ้านเพื่อให้ความรู้ทางการเมืองที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละท้องถิ่น จึงต้องอาศัยแนวคิด ทฤษฎี กระบวนการใช้สื่อพื้นบ้านอย่างเป็นขั้นตอนดังที่กล่าวไว้ข้างต้นเพื่อ 1) สร้างความ สนใจในเนื้อหาความรู้ทางการเมืองให้กับประชาชน 2) ทำให้ประชาชนเกิดความ ต้องการเปิดรับความรู้ทางการเมือง 3) ผู้ส่งสารสามารถตอบสนองต่อวิธีการแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน 4) ประชาชนให้

ความสำคัญในการเสนอความคิดเห็นเพื่อสะท้อนผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และ 5) การกระตุ้นให้ประชาชนลงมือปฏิบัติตามความรู้ทางการเมืองในทันที (เทคนิคในกระบวนการจูงใจ, 2020)

การใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการให้ความรู้ทางการเมืองในยุคของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเช่นนี้ ถือเป็นความท้าทายที่น่าสนใจ เพราะจากการสื่อสารสมัยก่อน ผู้ส่งสารคือผู้กำหนดข่าวสารในการนำเสนอผู้ส่งสารจะเป็นผู้ผลิตและป้อนชุดความรู้ให้แก่ประชาชน แต่ในปัจจุบันกลับสวนทางกัน ผู้รับสารกลับเป็นผู้กำหนดข่าวสารในการนำเสนอ นั่นคือ ผู้รับสารต้องการความรู้เรื่องใด ผู้ส่งสารจะต้องผลิตและป้อนชุดความรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับสาร และในขณะเดียวกันผู้รับสารต่างสามารถเป็นผู้ผลิตสื่อได้เช่นกัน อีกทั้งในระหว่างการรับชุดความรู้ ต่างมีสิ่งเร้ามากมายที่โน้มน้าวความสนใจให้ผู้รับสารเบี่ยงเบนหรือละความสนใจไปจากเนื้อหาที่ผู้ส่งสารกำลังนำเสนอได้ในทันที ดังนั้นความท้าทายดังกล่าวจะเป็นบทพิสูจน์ความสำเร็จของบทบาทสื่อพื้นบ้านในการประยุกต์ใช้เพื่อการให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน ซึ่งเป็นข้อสังเกตที่ผู้เขียนบทความสนใจศึกษาเพื่อขยายองค์ความรู้ไปสู่ประสิทธิภาพของการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการให้ความรู้ทางการเมืองต่อไป รวมถึงนักวิชาการนักการเมือง ผู้สนใจสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้หรือศึกษาขยายองค์ความรู้ต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะมุมมองของการใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการให้ความรู้ทางการเมืองเท่านั้น ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นประสิทธิภาพของการใช้สื่อพื้นบ้านหรือประสิทธิผลเกี่ยวกับความเข้าใจของประชาชนในการนำเสนอเนื้อหาทางการเมืองผ่านสื่อพื้นบ้านในรูปแบบอื่น ๆ ต่อไป
2. ควรศึกษาการแลกเปลี่ยนความรู้ในมุมมองกลุ่มเครือข่ายสื่อพื้นบ้านในแต่ละภูมิภาค เพื่อให้เห็นมุมมองความแตกต่างสำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนาการประยุกต์ใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการให้ความรู้ทางการเมืองมากยิ่งขึ้น
3. ในยุคของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเช่นนี้ ควรศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลให้สื่อพื้นบ้านสามารถมีบทบาทในการดำรงอยู่เพื่อถ่ายทอดความรู้ท่ามกลางกระแสของการเติบโตทางเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2554). สื่อพื้นบ้านศึกษาในสายตานักเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- (2554). สื่อเก่า สื่อใหม่ ใจเชื่อมร้อย. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2548). เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2559, 1 ตุลาคม). วัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา. <http://www.culture.go.th>
- จุไรรัตน์ ทองคำชื่นวิวัฒน์. (2553). การสื่อสารกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรในจังหวัดชัยนาทเพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา ชาวคลองหอมนิลของกลุ่มอินทรีย์ชีวภาพบ้านใหญ่. วารสารจันทร์เกษมสาร 15(29), 17-30.
- ชินโรส ถิ่นวิไลสกุล. (2554). สื่อพื้นบ้านกับการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนศาลายา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- เทคนิคในกระบวนการจูงใจ. ทฤษฎีการโน้มน้าวใจ. เข้าถึงได้จาก <http://old-book.ru.ac.th/e-book/a/AP205/Ap205-7.pdf> วันที่สืบค้น 20 มิถุนายน 2563

- ธิตินันท์ เอี่ยมนิรันดร์. (2562). **แนวทางการศึกษาชุดวิชา การวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่นชั้นสูง ประเด็นสาระที่ 3 แนวทางและประเด็นปัญหาการวิจัยการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น**. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เจียรชัย อิศรเดช กาญจนา แก้วเทพ. (2549). **สื่อพื้นบ้านชาวบ้านรับงานสุขภาพ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นารีนารถ กิตติเกษมศิลป์. (2539). **การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ผ่านสื่อพื้นบ้านเพลงขอ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยดา สุนทรปิยะพันธ์. (2560). **การสื่อสารในการเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองผ่านหนังสือ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]**. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พิชิต ทนงค์. (2550). **การสื่อสารทางการเมืองกับการสร้างอัตลักษณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในจังหวัดอุบลราชธานี**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พีระพงศ์ สุจริตพันธ์. (2562). **การสื่อสารทางการเมืองผ่านหนังสือภาคใต้ : ศึกษาในห้วงวิกฤตการณ์**. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2562), หน้า 276.
- พุทธา ศรีสุวรรณ. (2552). **การศึกษาการเปิดรับและความพึงพอใจต่อสื่อพื้นบ้านภาคใต้ของเยาวชนในสถานศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]**. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ยุทธพร อิศราย. (2561). **หน่วยที่ 8 แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วลัญช์ภัทร จิยงค์วัต. (2559). **กระบวนการเปลี่ยนแปลงสื่อพื้นบ้านการฟ้อนเล็บฟ้อนเทียน**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศรีปาน รัตติกาลชลากร. (2538). **บทบาทของสื่อพื้นบ้านในวัฒนธรรมมอญในอำเภอพระประแดง [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมสุข หินวิมาน. (2548). **สื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2563). **ทฤษฎีการสื่อสาร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การขับเคลื่อนงานศิลปวัฒนธรรมในบริบทสังคมไทย
: บทสังเคราะห์อุปสรรคและทางออกจากประสบการณ์นักขับเคลื่อนงานศิลปวัฒนธรรม
Operating arts and Culture Work in the Context of Thai Society
: Synthesis of Obstacles and Solutions from Experiences of Art and Culture Operating

เชาวน์มนัส ประภักดิ์^{1*} (Chaomanat Prapakdee)

¹อาจารย์ประจำภาควิชาดนตรีไทย วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
(Lecturer of Thai Music Department, College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University)

^{*}Corresponding Author. E-mail: newlccs@hotmail.com

(Received: January 15, 2021; Revised: May 11, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอปัญหาและทางออกของการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมในบริบทสังคมไทย ปัจจุบัน จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากประสบการณ์ของนักขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน 10 คน พบว่า ปัญหาหรืออุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาหรือขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) การนิยามความหมายของคำว่าศิลปวัฒนธรรมที่จำกัดอยู่กับชุดวาทกรรมเพียงชุดเดียว 2) องค์กรภาครัฐหรือหน่วยงานที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายด้านการพัฒนา ได้แก่ การจำกัดพื้นที่ความรู้ของระบบการศึกษาไทยที่ผลิตซ้ำอยู่กับชุดความรู้ที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ การไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจังและต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการไม่มีพื้นที่สำหรับขับเคลื่อนผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม 3) การบริหารจัดการ ได้แก่ การนำเสนอผลงานของศิลปินไม่มีความน่าสนใจ และการแทรกแซงทางการเมืองหรือมีผลประโยชน์ซ้อนทับ 4) บริบททางสังคมวัฒนธรรมมิได้เอื้อให้เด็ก เยาวชนและคนในสังคมเรียนรู้เรื่องใกล้ตัว และผลงานไม่ได้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนและบริบททางสังคม 5) คุณสมบัติเฉพาะตัวของศิลปิน ได้แก่ การขาดทักษะด้านการบริหารจัดการ และผลงานที่นำเสนอเข้าถึงได้ยาก

ทางออกสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และปลูกฝังค่านิยมใหม่ทางด้านศิลปวัฒนธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน 2) องค์กรภาครัฐที่มีบทบาทและอำนาจต้องขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมบนพื้นฐานของความเข้าใจและจริงจัง 3) ผู้สร้างสรรค์ผลงานต้องเข้าใจบริบททางสังคมวัฒนธรรมไทย ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และรสนิยมทางสังคม และ 4) การขับเคลื่อนต้องเกิดขึ้นจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนอย่างเข้าใจบริบท เข้าถึงปัญหา และเปิดโอกาสให้มีเสรีภาพในการสร้างสรรค์ผลงาน อันจะส่งผลให้การขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมของสังคมไทยเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ปัญหาและทางออก; การบริหารจัดการ; ศิลปวัฒนธรรม

Abstract

This article presents problems and solutions of art and culture operations in the Thai social context. Currently, a synthesis of data from the experiences of 10 cultural activists, it is found that problems or obstacles to the development of art and culture work operating include 1) the definition of art and culture is limited to a single set of discourses, 2) Government organizations or agencies can formulate the development policy, including limiting the knowledge

area of the Thai education system that is reproduced with the knowledge set that cannot be changed, lacking severe and ongoing support from the government, political change and lack of space for art and culture work operating, 3) internal operation includes presenting the artist's work that is not interesting and political interference or conflicts of interests, 4) the Thai socio-cultural context does not support children, adolescents and people in society learn about themselves, and their works are inconsistent with people's lifestyles and social contexts, and (5) the unique qualities of the artist, including lack of management skills and the work presented, are difficult to access.

The solution to sustainable development consists of (1 supporting the learning process and cultivating children and adolescents' cultural values, (2 Government organizations take the roles to operate the art and culture work based on the understanding and seriousness, 3) the art creators have to understand the Thai society and culture context, the needs of the target audiences, and social tastes, and 4) the operation must arise from the collaboration of all sectors with the context understanding, accessing the problems, providing the freedom of creativity, resulting in the sustainable development of art and culture in Thai society.

Keywords : Obstacles and Solutions; Operation; Art and Culture

บทนำ

หลากหลายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ถือเป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าการบริหารจัดการหรือการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากศูนย์กลาง แล้วแพร่กระจายนโยบายนั้นไปสู่ภาคส่วนต่าง ๆ ภายใต้ชุดวาทกรรม (Discourse) ที่เรียกว่าการพัฒนา (Develop) ซึ่งมีอำนาจ (Power) และทำหน้าที่ในการกำหนด กำกับขับเคลื่อนหรือนิยามคุณค่าและความหมายให้กับสรรพสิ่งในสังคมอย่างที่เคยดำเนินการมาอย่างยาวนานและต่อเนื่องนั้น ไม่อาจที่จะถูกนำมาใช้เป็นแก่นแกนหรือชุดวาทกรรมหลักในการขับเคลื่อนผู้คนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไป (ณัฐเมธี สัยเวช, 2556) หรืออาจกล่าวได้ว่า ชุดวาทกรรมที่มีอำนาจ บทบาท และหน้าที่ที่ถือเป็นชุดวาทกรรมหลักที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนหรือสถาบันที่มีอำนาจจากภาครัฐ และเคยทำหน้าที่ในการครอบงำความคิด มโนทัศน์ หรือเป็นตัวการสำคัญในการกำหนดทิศทางของการขับเคลื่อนผู้คน องค์กรและสังคมไทยอย่างที่เคยกระทำมาโดยตลอดนั้นต่างมีอำนาจลดลงอย่างเห็นได้อย่างชัดเจน ดังจะพบได้ จากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม ที่มีนัยยะถึงการปะทะต่อต้าน ต่อรองและตอบโต้ระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคลกับชุดวาทกรรมกระแสหลัก อันเป็นผลมาจากการปรากฏตัวขึ้นของชุดความคิด ความรู้ และความจริงชุดอื่น ๆ ที่มีความแตกต่างและหลากหลาย หรือเรียกว่าเป็นชุดวาทกรรมย่อย ปรากฏการณ์ทางสังคมต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจเป็นสิ่งสะท้อนที่สำคัญในการทำให้เห็นว่า กลไกในการขับเคลื่อนสังคมนั้นผู้คนหรือกลุ่มประชาคมที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมต่างก็มีได้เป็นเพียงแค่ผู้ที่รอคอยการสั่งการ การกำหนด การกำกับ หรือการวางเข็มทิศให้กับคนในสังคมที่จะต้องดำเนินรอยตามชุดวาทกรรมกระแสหลักแต่เพียงเท่านั้น แต่ในสังคมแห่งความเป็นจริงกับได้ปรากฏชุดวาทกรรมหรือชุดความคิดที่มีความแตกต่างหลากหลายจากผู้คนและกลุ่มบุคคลกลุ่มต่าง ๆ อยู่เป็นจำนวนมาก และพร้อมที่จะขับเคลื่อนผู้คน สังคมหรือกลุ่มประชาคมของตนที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากกลุ่มคนหรือสถาบันที่มีอำนาจแบบเบ็ดเสร็จ กระทั่งเมื่อกลุ่มต่าง ๆ เล็งเห็นถึงข้อผิดพลาด ความไม่ชอบมาพากลหรือข้อสังเกตบางประการที่ปรากฏขึ้นจากการบริหารและขับเคลื่อนสังคมไปในทิศทางที่มีได้เอื้อประโยชน์ มิได้มีความโปร่งใส หรือขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริงของวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน (Way of life) ที่มีความหลากหลายอยู่ใน

สังคม จึงเกิดเป็นการปะทะ ต่อรอง ตอบโต้และต่อต้านต่ออำนาจกระแสหลัก หรือเลือกที่จะบริหารจัดการและดำเนินวิถีชีวิตด้วยตนเองในรูปแบบที่แตกต่างหลากหลายกันออกไป

การขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรม ถือเป็นบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่ภาครัฐได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องด้วยระบบกลไกจากสถาบัน/องค์กรภายใต้กำกับของรัฐ แม้ในด้านการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมจะสามารถขับเคลื่อนให้ผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมได้เป็นที่รู้จัก ได้รับความนิยม แต่เมื่อพิจารณาจากผลงานศิลปวัฒนธรรมที่ถูกนำเสนอหรือรัฐเข้ามาบริหารจัดการนั้น พบว่ายังคงเป็นผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมที่อยู่ภายใต้กรอบการนิยามความหมาย การให้คุณค่า และอุดมการณ์ที่รัฐกำหนดขึ้น โดยเฉพาะกับผลงานทางศิลปวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์ หรือผลงานที่มุ่งเน้นในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีงามของสังคมแต่เพียงเท่านั้น (ปราปดา หุ่ย่น, 2017) ในขณะที่เดียวกันรัฐก็ได้จำกัดขอบเขตพื้นที่ ทั้งพื้นที่ในเชิงกายภาพและพื้นที่ทางความคิดของศิลปินในการสร้างสรรค์ผลงาน และการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมอีกหลากหลายประเภท โดยเฉพาะผลงานศิลปวัฒนธรรมที่มีเนื้อหามุ่งเน้นการวิพากษ์ วิจารณ์ ชัดแย้งหรือไม่เป็นไปตามอุดมการณ์ที่รัฐต้องการ ทั้งด้วยวิธีการห้ามปราม ตักเตือน หรือการออกบทลงโทษต่าง ๆ ในการตรวจสอบและกำกับกระบวนการผลิตผลงานและการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมของศิลปินในสังคมไทย กระทั่งส่งผลให้ทั้งในส่วนของบุคคลผู้เป็นศิลปิน กลุ่มประชาคม ตลอดจนองค์กรที่ขับเคลื่อนผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมในแขนงต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ภายใต้สังกัดของรัฐ และองค์กรเอกชนที่มีการบริหารจัดการด้วยตนเอง จำต้องมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ บทบาทหรือท่าทีในการขับเคลื่อนและสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อความอยู่รอดและความอยู่ไม่รอดภายใต้บริบททางสังคมของประเทศไทยที่ประกอบด้วยปัญหาและอุปสรรคนานัปการ

บทความนี้ได้ทำการรวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เป็นกระบวนการคิด ปัญหา แนวทาง ตลอดจนข้อเสนอแนะอันเป็นทางออกที่มีความเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานและองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องกับมิติด้านศิลปวัฒนธรรม จากประสบการณ์ที่มีความแตกต่างหลากหลายกันออกไปของบรรดาศิลปินและหัวหน้าองค์กร ด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งผู้เขียนเรียกว่าเป็น “นักขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรม” ที่ดำเนินงานอยู่ในประเทศไทยปัจจุบัน ทั้งนี้ เนื่องจากผู้เขียนเล็งเห็นถึงความสำคัญของการนำเสนอข้อมูลจากประสบการณ์ในการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งแม้จะมีปัญหาและอุปสรรค หรือประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้น ประสบการณ์อันทรงคุณค่าที่มีความแตกต่างหลากหลายของข้อมูลที่ได้ถ่ายทอดผ่านการบอกเล่านี้ ล้วนเป็นภาพสะท้อนที่เป็นความจริงของสถานภาพและบริบทที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับงานด้านศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทย ภายใต้บริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงดังเช่นในปัจจุบัน นอกจากนี้ เสียงจากการบอกเล่าถึงประสบการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมจากนักขับเคลื่อนเหล่านี้ ต่างล้วนสะท้อนให้เห็นถึงจุดสำคัญอันเป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนงานในสังคมไทย พร้อมด้วยทางออกและข้อเสนอแนะ ซึ่งผู้เขียนถือว่าเป็นประเด็นหรือข้อมูลที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการที่จะนำมาใช้เพื่อพินิจวิเคราะห์และศึกษาอย่างละเอียด เพื่อการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมในสังคมไทยอย่างเข้าใจ เห็นคุณค่า และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนไปสู่การอนุรักษ์ สืบสาน ต่อยอด และสามารถวิพากษ์วิจารณ์ ตั้งคำถาม ตลอดจนยอมรับกับสภาพความเป็นจริงภายใต้บริบทของสังคมในแบบฉบับไทย ๆ ที่จะต้องมีการทบทวนกันอย่างจริงจังเพื่อความยั่งยืนต่อไป

การนำเสนอข้อมูลจะเป็นการนำเสนอข้อมูลจากประสบการณ์ตรงของนักขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทยด้านต่าง ๆ ที่ผู้เขียนได้มีโอกาสรับฟังการบรรยาย และคัดเลือกเนื้อหาของผู้ที่มีประเด็นสอดคล้องกับหัวข้อที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้ จำนวน 10 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ขับเคลื่อนงานด้านวัฒนธรรมดนตรี 2) ผู้ขับเคลื่อนงานด้านศิลปะการแสดง 3) ผู้ขับเคลื่อนงานด้านการศึกษาแนวใหม่ 4) ผู้ขับเคลื่อนงานด้านแหล่งการเรียนรู้ และ 5) ผู้ขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมชุมชนจากฐานราก กระทั่งนำมาซึ่งข้อค้นพบทั้งในส่วนของปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาที่เป็นทางออก และสะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ที่สำคัญของระบบโครงสร้างทางสังคม จากประสบการณ์การขับเคลื่อนงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทย

ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนางานด้านศิลปวัฒนธรรม

จากการถอดความประสบการณ์ของนักขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรม ผู้เขียนสามารถสังเคราะห์ และสรุปประเด็นปัญหาหรืออุปสรรค ที่มีต่อการขับเคลื่อนและพัฒนางานด้านศิลปวัฒนธรรมภายใต้บริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งประเด็นปัญหาที่ได้นำเสนอเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาทั้งที่เกิดขึ้นและฝังลึกในเชิงระบบ โครงสร้างของสังคมไทย ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชนชั้นปกครอง ระบอบการเมืองการปกครอง การบริหารจัดการองค์กร สถาบันและหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทและหน้าที่ในการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนถึงบริบททางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ที่ล้วนต่างมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมในปัจจุบัน และประเด็นปัญหาเชิงลึกที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์หรือคุณสมบัติส่วนตัวของศิลปินและนักขับเคลื่อนแต่ละบุคคล แต่ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคนั้น ข้อมูลดังกล่าวต่างมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวสัมพันธ์กันอย่างไม่สามารถที่จะตัดขาดออกจากกันได้ ซึ่งถือเป็นความท้าทายของผู้ที่จะบริหารจัดการหรือคลี่คลายปมปัญหาด้านศิลปวัฒนธรรมดังกล่าวต่อไป

ผู้เขียนสามารถจำแนกปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อการทำงานด้านศิลปวัฒนธรรมได้ 5 ประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. การนิยามความหมายของคำว่า “ศิลปวัฒนธรรม”

แม้ปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะในแวดวงการศึกษาทางด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา และวัฒนธรรมศึกษา ต่างมีความก้าวหน้าในการเปิดพื้นที่และทลายกรอบความคิดของการให้คำนิยามและความหมายของคำว่าศิลปวัฒนธรรม ที่มีได้ยึดติดความหมายของคำดังกล่าวอยู่กับ ความหมายในเชิงคุณค่า ความงาม ความเจริญ แต่ได้เปิดพื้นที่ไปสู่การให้ความหมายที่มีอาณาบริเวณเปิดกว้างไปถึงความหมายว่า “วิถีการดำเนินชีวิต” (Way of life) จนแทบจะกลายเป็นเรื่องปกติสามัญในพื้นฐานความคิดของนักวิชาการในศาสตร์ดังกล่าวไปแล้วก็ว่าได้ แต่ในอีกด้านหนึ่งของมโนทัศน์ในพื้นที่ของการนิยามความหมายของคำว่าศิลปวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากสถาบันหลักทางสังคม ระบบการศึกษา หรือการผลิตซ้ำชุดความรู้ในสื่อต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อรับรู้ เชื่อถือและยึดมั่นความเป็นความจริง กระทั่งส่งผลกระทบต่อแสดงออกในเชิงพฤติกรรมของผู้คนในสังคมไทย โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาและถูกปลูกฝังความรู้ภายใต้ชุดของข้อมูลความรู้ในเรื่องการให้คุณค่าและความหมายของคำว่าศิลปวัฒนธรรมเพียงด้านเดียวนั้น ถือว่าชุดของคำอธิบายที่ว่า “วัฒนธรรมคือสิ่งดีงาม” ยังคงมีอิทธิพลและประสิทธิผลอย่างมากต่อการกำหนด กำกับ ตีกรอบความคิดและพฤติกรรมของคนในสังคมไทย จนยากที่จะทลายกรอบหรือเปิดพื้นที่ให้กับชุดของคำอธิบายหรือความหมายชุดอื่น ๆ ของคำว่าศิลปวัฒนธรรมได้โดยง่าย (กรรณิการ์ สารทพบุรุษ, 2548) ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการยึดติดกรอบของชุดคำอธิบายดังกล่าวได้กลายเป็นการตีกรอบความคิดที่มีได้เปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลายในประเทศไทย และนานาประเทศที่ได้แพร่กระจายเข้ามาสู่วิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมไทย ดังจะเห็นได้จากหลากหลายกรณีตัวอย่างที่องค์กรหรือสถาบันที่มีความสำคัญของรัฐ ได้ทำหน้าที่ในการระงับยับยั้งห้ามปรามหรือทำโทษความแตกต่างหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมอื่น ที่ถูกนิยามว่าขัดต่อศีลธรรม “อันดีงาม” ของบ้านเมือง หรืออาจจะนำไปสู่การสร้างความแตกแยกให้แก่คนในสังคมไทย ซึ่งล้วนแต่ขัดกับสภาพความเป็นจริงที่มีอยู่ในสังคม ดังนั้น ด้วยกรณีตัวอย่างของการห้ามปรามสิ่งที่ขัดแย้งกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติตามอุดมการณ์ที่รัฐกำหนดขึ้นมาและสืบทอดกันมาอย่างยาวนานเหล่านี้ จึงถือเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อจำกัดขอบเขตความคิดของศิลปินในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปวัฒนธรรมให้มีความหลากหลาย ดังจะเห็นได้จากผลงานศิลปวัฒนธรรมส่วนใหญ่ที่ปรากฏอยู่ในสังคม โดยเฉพาะในพื้นที่สาธารณะ มักจะเป็นผลงานศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนหรือนำเสนอเพียงแค่มุมความคิดและความจริงของสังคมที่มีอุดมการณ์ในเรื่องของความคิด ความงาม ความสุขสงบ ในแบบฉบับที่ได้นิยามความหมายของคำว่าศิลปวัฒนธรรมแต่เพียงเท่านั้น ส่วนผลงานอื่น ๆ ที่มีมุมมองแตกต่างออกไปจากอุดมการณ์หลักของสังคมไทยก็

จำเป็นที่จะต้องหลบ ๆ ซ่อน ๆ หรือนำเสนอเฉพาะในบางพื้นที่ที่ไม่อาจเปิดเผยอยู่ในพื้นที่สาธารณะได้ตลอด รวมถึงมนต์เสน่ห์เรื่องศิลปวัฒนธรรมคือความดึงดูดตามนิยามที่ถูกจำกัดไว้นั้น ยังกลายเป็นตะกอนในมนต์เสน่ห์ของผู้เสพงานศิลปวัฒนธรรม ที่ต่างดำเนินรอยตามกรอบอุดมการณ์ที่รัฐกำหนดไว้เช่นเดียวกันด้วย

2. องค์กรภาครัฐและหน่วยงานผู้มีส่วนในการกำหนดนโยบายการพัฒนา

2.1 ระบบการศึกษาของไทยมิได้เปิดพื้นที่หรือให้โอกาสกับความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างหลากหลายทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์ หรือศิลปวัฒนธรรมจากต่างประเทศ ให้ได้มีโอกาสแสดงตัวตนผ่านเนื้อหาสาระในระบบการศึกษาไทยที่ถูกผลิตซ้ำข้อมูลผ่านหนังสือหรือตำราเรียน จึงส่งผลให้ผู้เรียนรู้จักเฉพาะบางชุดความรู้ที่ถูกบรรจุอยู่ในหนังสือเรียน อาทิ ความรู้ด้านดนตรีไทย ดนตรีตะวันตก ดนตรีพื้นบ้าน ดนตรีพื้นเมืองบางชนิดที่รัฐต้องการจะนำเสนอให้เป็นภาพลักษณ์ของชาติ และเนื้อหาในแบบเรียนอีกจำนวนมากที่ยังคงอิงอยู่กับการสร้างมนต์เสน่ห์ชาตินิยม หรือการสร้างความเป็นอื่นและเหยียดคนอื่น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538) โดยเฉพาะแบบเรียนหรือเนื้อหาที่ถูกกำหนดและกำกับด้วยองค์กรภาครัฐหรือศูนย์กลางเป็นผู้กำหนดขึ้น ซึ่งจากการพิจารณาของนักขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมและผู้เขียนต่างเห็นพ้องกันว่า เนื้อหาต่าง ๆ ที่ถูกบรรจุอยู่ในเอกสารสำหรับการปลูกฝังความรู้ให้กับประชาชนในชาตินั้น ส่วนใหญ่แม้จะเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงขนบธรรมเนียมประเพณี ศีลธรรม หรือองค์ความรู้เบื้องต้นอันเป็นพื้นฐานความรู้ที่คนในสังคมไทยควรรู้จักหรือใช้เป็นพื้นฐานความรู้ แต่องค์ความรู้เหล่านั้นก็ยังคงไม่เพียงพอต่อการเปิดพื้นที่ให้กับผลงานหรือรูปแบบของศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่อย่างหลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หรือยังไม่เพียงพอต่อการเรียนรู้และตอบสนองความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการของเด็กและเยาวชน ซึ่งมีผลสำคัญอย่างมากต่อการขยายผลและต่อยอดทางความคิด อันจะนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้และสังคมด้านศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทยให้มีความหลากหลายต่อไปในอนาคต

2.2 การไม่ได้รับการสนับสนุนหรือการมิได้เล็งเห็นถึงปัญหาอย่างจริงจังจากภาครัฐ จึงส่งผลให้ไม่มีการส่งเสริมหรือขาดการสนับสนุนอย่างเพียงพอ ต่อเนื่องและเป็นพลวัตรอบด้าน จากกรณีตัวอย่างองค์กรที่ขับเคลื่อนผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม นับเป็นภาพสะท้อนที่สำคัญในการนำเสนอให้เห็นถึงภาพของการบริหารจัดการโดยภาครัฐหรือผู้มีส่วนในการบริหารจัดการองค์กรด้านศิลปวัฒนธรรม โดยข้อมูลจากนักปฏิบัติการด้านศิลปวัฒนธรรม ต่างได้ให้ข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของการบริหารจัดการหรือการขับเคลื่อนองค์กรด้านศิลปวัฒนธรรมของประเทศ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคนั้น ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจหรือการขาดความรู้อย่างถ่องแท้ในศาสตร์ด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นศาสตร์ที่มีอาจตีค่าได้ในเชิงปริมาณหรือการคำนวณมูลค่า ความคุ้มค่า คุ้มทุนได้อย่างศาสตร์ในเชิงธุรกิจ แต่การดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ระยะเวลาทั้งในด้านการสร้างสรรค์ผลงาน การทำนุบำรุงรักษา การนำเสนอเสรีภาพทางความคิด ตลอดจนการแสดงผลงาน และการสร้างรสนิยมให้กับผู้คนและสังคม ที่จำเป็นจะต้องมีรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องทั้งสิ้น ดังนั้น หากมีการบริหารจัดการโดยผู้มีได้ มีความรู้ความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ในด้านดังกล่าวโดยตรงแล้วนั้น ก็จะสามารถสร้างความไม่เข้าใจและ ขาดความต่อเนื่อง และส่งผลให้องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันมีอยู่จำนวนไม่มากนัก จำต้องถูกข้อกำหนด กำกับ ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการควบคุม ที่มีได้เอื้อต่อการบริหารงานด้านศิลปวัฒนธรรม ที่มีการประเมินคุณค่าด้วยตัวเลข เงินตรา ความคุ้มค่า ค่าตอบแทน และในที่สุดเมื่อการดำเนินงานไม่สามารถที่จะตอบสนองตามเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ จึงจำเป็นต้องถูกลดงบประมาณ ลดจำนวนคน และเกิดการปิดองค์กรไปโดยปริยาย

2.3 ระบบการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง ส่งผลให้นโยบายในการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งการทำงานด้านศิลปวัฒนธรรม ถือเป็นงานที่สำคัญที่จำเป็นจะต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพราะศาสตร์ดังกล่าวนี้ถือเป็นศาสตร์ที่จะต้องใช้ระยะเวลาในการปลูกฝัง

ค่านิยมและรสนิยมให้กับคนในสังคมได้เล็งเห็นถึงคุณค่า แต่ด้วยการขาดเสถียรภาพในการบริหารจัดการประเทศ โดยเฉพาะปัญหาทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำและนโยบาย จึงทำให้แผนการพัฒนาหรือสิ่งที่กำลังดำเนินการอยู่จำต้องมีการถูกยุติหรือมีการปรับเปลี่ยนไปตามนโยบายที่ผู้นำในแต่ละยุคสมัยกำหนดขึ้น นอกจากนั้น ด้วยรสนิยมและความเข้าใจในศาสตร์ด้านศิลปวัฒนธรรมของผู้นำในแต่ละยุคสมัยที่มีความแตกต่างกันออกไป ดังนั้น หากยุคสมัยใดที่ผู้นำมีความนิยมชมชอบและให้ความสนใจในผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม เมื่อนั้น การขับเคลื่อนหรือสืบสานของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปวัฒนธรรมก็จะได้รับการสนับสนุนอย่างมาก ในทางตรงกันข้าม หากผู้นำไม่มีรสนิยมในการเสพผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม เมื่อนั้นผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมก็จะเกิดความชบเซา หรือขาดการดูแลเอาใจใส่ กระทั่งเกิดการควบคุมและจำกัดขอบเขตทั้งการนำเสนอและเสรีภาพทางความคิดของผู้สร้างสรรค์ผลงานอีกด้วย

2.4 ผู้ทำงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมไม่มีพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยน ผูกข้อม แบ่งปันข้อมูล ข่าวสาร การจัดแสดงผลงาน หรือสถานที่ไม่เอื้ออำนวย ทั้งนี้ กล่าวได้ว่าการดำเนินงานในศาสตร์ทุกด้านให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญหลากหลายประการ โดยเฉพาะการมีพื้นที่ในการสร้างสรรค์ผลงานในขั้นตอนต่าง ๆ การสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์สำหรับการผูกข้อม การนำเสนอผลงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ที่เกิดจากการวิพากษ์วิจารณ์ผลงาน เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ต่อยอด หรือเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งจากผู้สร้างสรรค์ผลงานด้วยกันและผู้ให้ความสนใจ จากศาสตร์ด้านอื่น ๆ จากทัศนะของนักขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรม ต่างให้ความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ศิลปินผู้มีชื่อเสียงที่เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาตินั้น ต่างเกิดขึ้นจากการมีพื้นที่ในการสร้างสรรค์ผลงาน การแลกเปลี่ยนมุมมองความรู้ ความคิด ซึ่งถือว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ในการเพาะบ่มเมล็ดพันธุ์ทางความคิด ให้เจริญเติบโตเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจากข้อมูลพบว่าปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวต่างถูกปิดตัวลง ด้วยเหตุผลของการไม่สามารถที่จะสร้างรายได้เพื่อหล่อเลี้ยงตนเอง หรือการไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีพื้นที่ของผู้มีอำนาจ ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อเจ้าของพื้นที่ จึงทำให้ผู้สร้างสรรค์ผลงานหรือศิลปินต่าง ๆ จำต้องค้นหาพื้นที่ใหม่ หรือใช้พื้นที่อื่นในการพัฒนางานวิชาชีพ ซึ่งพบว่ามีความแตกต่างไปจากอดีต ที่มีการรวมตัวของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกันและกัน กระทั่งส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบปัจเจกที่ขาดการปฏิสัมพันธ์ ขาดสังคมแห่งการเรียนรู้ แบ่งปันที่จะนำไปสู่การอภิวัฒน์ผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมแบบองค์รวมรอบด้าน

3. การบริหารจัดการภายในองค์กร

3.1 เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ในการนำเสนอผลงานไม่มีความน่าสนใจ และไม่ดึงดูดใจ ต่อคนในสังคมหรือผู้เข้าชม ประเด็นดังกล่าวถือเป็นประเด็นสำคัญอย่างมาก เนื่องจากพบว่าในองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่ในการนำเสนอผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม ที่มิได้รับความนิยมในการเข้าชมหรือมิได้รับความนิยมนั้น ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากความล้าสมัยของระบบเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการจัดแสดงผลงาน ทั้งนี้ ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ปรากฏในปัจจุบัน ถือเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถนำไปสู่การออกแบบและสร้างสรรค์นวัตกรรม สำหรับการสร้างแรงจูงใจและตอบสนองความสนใจของผู้คนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชน ซึ่งถือเป็นกลุ่มที่สำคัญอย่างมากในการได้รับหรือถ่ายทอดข้อมูลองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจากการพิจารณาถึงแหล่งเรียนรู้และนำเสนอข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมที่อยู่ในประเทศไทย จะเห็นได้ว่าการนำเสนอผลงานยังคงนำเสนอด้วยขั้นตอนและกระบวนการที่มีความล้าสมัย นำเสนอในรูปแบบเดิม ซึ่งมีได้ชี้ชวนให้ผู้คนในสังคมเกิดความสนใจเข้าชม ทั้งอาคารสถานที่ บุคลากร และข้อมูลเนื้อหา โดยส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับองค์กรที่ขับเคลื่อนจากภาครัฐ ที่ยังคงมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและกระบวนการคิดในรูปแบบเดิมของผู้บริหาร ที่ควรจะมีการมีความแปลกใหม่ ดึงดูดใจ ซึ่งถือเป็นการลงทุนทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่สมควรมองข้าม และถือเป็นจุดเด่นหรือโอกาสที่สำคัญของศาสตร์ด้านศิลปวัฒนธรรม ที่จะสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมความแปลกใหม่ให้เกิดขึ้น

3.2 การแทรกแซงทางการเมืองหรือการมีผลประโยชน์ซ้อนทับในการบริหารงาน ด้านศิลปวัฒนธรรม อุปสรรคดังกล่าวถือเป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่งในการขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรม จากประสบการณ์ของผู้ขับเคลื่อนงานทางด้านศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะการขับเคลื่อนงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่จำเป็นต้องมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลในชุมชนทั้งในระดับท้องถิ่นและชุมชนเมือง และในการดำเนินงานนั้นมีความจำเป็นจะต้องได้รับความอนุเคราะห์หรือการขับเคลื่อนงานที่มีความเกี่ยวข้องกับองค์กรบริหารส่วนต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นหรือในระดับอื่น ๆ ที่มีบทบาทอยู่ในท้องถิ่น หรือมีบทบาทในการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรม กรณีตัวอย่างที่ถือว่าเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งจากการแทรกแซงโดยกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจทางการเมืองคือ การหาเสียงหรือการใช้พื้นที่ในการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นพื้นที่ในการแสดงตัวตน การใช้อำนาจ หรือใช้เป็นพื้นที่ในการเข้ามามีบทบาทเพื่อหาผลประโยชน์ทางการเมืองในด้านใดด้านหนึ่ง ทั้งนี้ในการเข้ามามีบทบาททางการเมืองนั้น นอกจากจะเข้ามามีบทบาทในการหาเสียงแล้ว ในบางขั้นตอนหรือบางกระบวนการในการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมที่จำเป็นจะต้องผ่านกระบวนการให้ทุนการเมืองหรือบุคคลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องด้านการเมืองในหน่วยงานระดับต่าง ๆ ร่วมผลักดัน การดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมในหลากหลายพื้นที่ และหลากหลายกรณีจึงประสบกับอุปสรรคหรือมีโอกาสที่จะได้รับการแทรกแซงทางการเมืองอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

4. บริบททางสังคมและวัฒนธรรม

บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีได้เอื้อให้เด็ก เยาวชนและคนในสังคมเรียนรู้เรื่องใกล้ตัว แต่ล้วนต่างนำเสนอเนื้อหาที่อยู่ห่างไกลจากวิถีการดำเนินชีวิต หรือเนื้อหาไม่ได้สอดคล้อง และสัมพันธ์กับตนเอง สังคม หรือบริบทรอบข้าง ดังนั้น ในการที่จะปลูกฝังให้บุคคลเหล่านี้ได้เรียนรู้ เข้าถึงและเข้าใจกับผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรม จึงถือได้ว่าเป็นเรื่องที่ยากยิ่ง ในสังคมไทยปัจจุบันโดยเฉพาะองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ถูกสื่อสารผ่านระบบสารสนเทศนั้น แม้ในด้านหนึ่งจะมีความหลากหลายทั้งในรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา ตลอดจนถึงระบบเทคโนโลยีที่ผู้คนในสังคมต่างมีความสามารถในการเข้าถึง หรือถูกนำมาใช้ในการเอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตได้ในทุกขณะ แต่หากพิจารณาถึงเนื้อหาสาระที่ถูกบรรจุหรือถูกนำเสนอผ่านเครื่องมือและระบบการสื่อสารเหล่านั้น กลับพบว่า แม้จะมีการนำเสนอภาพและเนื้อหาของสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว แต่ก็มีอยู่เป็นจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับเนื้อหาสาระอีกมากมายที่ผู้คนในสังคม ที่ต่างสร้างความดึงดูดใจให้กับเด็ก เยาวชน ตลอดจนผู้คนในสังคมได้เรียนรู้และเสพข้อมูลจากเรื่องที่ตนเองเกิดความสนใจ แต่ข้อมูลและสาระเหล่านั้นต่างล้วนเป็นสิ่งที่อยู่ไกลจากตัวตน ครอบครัว และบริบทแวดล้อมในชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง จึงส่งผลให้เกิดการหลงลืมหรือละเลยต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมที่อยู่รายรอบตนเอง มรดกทางวัฒนธรรมที่อยู่ใกล้ตัวถูกมองข้าม และไม่เห็นถึงความสำคัญหรือความจำเป็นที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิต และท้ายที่สุดส่งผลให้มรดกทางภูมิปัญญา โดยเฉพาะในที่นี่คือผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมจึงจำต้องสูญสลายไปในที่สุด

5. คุณสมบัติเฉพาะของศิลปิน

5.1 ผู้ทำงานด้านศิลปวัฒนธรรมขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการ ทั้งนี้ ต้องทำความเข้าใจในประเด็นของการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมเสียก่อนว่า ในการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมนั้น แม้ด้านหนึ่งจะเป็นเรื่องของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ตามแต่ความชำนาญของศิลปินในแต่ละศาสตร์แล้วนั้น แต่อีกด้านหนึ่งของการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารจัดการในส่วนต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกันกับการบริหารจัดการองค์กรหรือบริษัท ทั้งในด้านของการบริหารงานบุคคล การจัดสรรงบประมาณ การวางแผน การบริหาร การประชาสัมพันธ์ การออกแบบ การคำนวณรายรับรายจ่าย ฯลฯ ซึ่งในการบริหารจัดการในแต่ละด้านนั้นจำเป็นต้องมีผู้ที่มีความชำนาญการในการดำเนินงานในแต่ละด้านโดยเฉพาะ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นจากการล่มสลายของการขับเคลื่อนงานศิลปวัฒนธรรมนั้น สืบเนื่องจากการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรม ส่วนใหญ่จะมีการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจากตัวของศิลปินหรือกลุ่มของศิลปินที่มีความรู้

ความสามารถด้านศิลปวัฒนธรรมเท่านั้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้ส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นบุคคลที่มีทักษะหรือประสบการณ์ทางด้านการบริหารจัดการไม่เชี่ยวชาญเท่าที่ควร หรือบางส่วนที่มีองค์ความรู้อยู่บ้างก็เป็นเพียงแค่ผู้ที่มีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง หรือการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า หรือเป็นความสามารถพิเศษเฉพาะตัวแต่เพียงเท่านั้น ดังนั้นอุปสรรคดังกล่าวจึงส่งผลเชื่อมโยงไปถึงเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมด้วย เช่น เวลาในการฝึกซ้อมลดลง เนื่องจากจะต้องทำงานด้านการบริหารจัดการ ส่วนงานด้านการบริหารจัดการก็อาจจะไม่ได้สำเร็จลุล่วงตรงตามวัตถุประสงค์หรือความคุ้มค่าคุ้มทุน เพราะศิลปินขาดทักษะด้านการบริหารจัดการ และขาดกำลังทรัพย์หรือทุนสนับสนุนที่เพียงพอในการจ้างงานสำหรับผู้ที่มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ เพื่อการบริหารจัดการโดยเฉพาะ

5.2 ผลงานของศิลปินยากแก่การเข้าถึง คือในการเข้าถึงแนวความคิดของผลงานจากศิลปิน จำเป็นจะต้องให้ผู้เสพผลงานใช้เวลาประสบการณ์ องค์ประกอบที่เอื้อต่อการเสพผลงานจึงจะทำให้เกิดความเข้าใจในตัวชิ้นงาน ซึ่งในประเด็นดังกล่าวนี้ถือเป็นอีกอุปสรรคอย่างหนึ่งในการที่จะทำให้งานทางด้านศิลปวัฒนธรรมเกิดการขับเคลื่อนในระดับมหภาค ทั้งนี้ เนื่องจากข้อจำกัดหรือคุณสมบัติพิเศษบางประการของศาสตร์ด้านศิลปวัฒนธรรม มักจะเน้นหนักในเรื่องของการสื่ออารมณ์ แนวความคิด การสะท้อนย้อนแย้งความคิด หรือการสะท้อนความคิดของศิลปินที่มีต่อปรากฏการณ์ออกมาในรูปแบบที่แตกต่างหลากหลาย ตามประสบการณ์ของศิลปินที่จะปะทะกับสิ่งใด จากนั้นจึงนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงาน ดังนั้น ด้วยกระบวนการดังกล่าวที่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบจำนวนมากในการที่จะนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานแต่ละชิ้นของศิลปิน จึงส่งผลให้ทั้งกระบวนการผลิต กระบวนการนำเสนอ และกระบวนการเสพผลงาน จึงจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานในการเข้าถึง นอกจากนั้น ด้วยพื้นฐานความคิดหรือประสบการณ์ทางศิลปะของผู้คนในสังคมไทย ที่ได้รับการปลูกฝังกระบวนการเรียนรู้ในศาสตร์ด้านดังกล่าวอย่างมากพอ หรืออาจจะกลายเป็นสิ่งที่ไม่เคยได้ถูกนำมากล่าวถึงและให้ความสำคัญ จึงส่งผลให้ในกระบวนการเสพหรือการเข้าถึงผลงานของผู้ชมนั้น จึงไม่อาจที่จะเข้าถึงข้อมูลที่ศิลปินหรือผู้สร้างสรรค์ผลงานพยายามที่จะนำเสนอหรือสื่อสารในผลงานได้

5.3 การนำเสนอผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมไม่สอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม และรสนิยมของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไป ประเด็นดังกล่าวอาจจะพิจารณาได้อย่างชัดเจนในการสร้างสรรค์ผลงานและการนำเสนอผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่ไม่ได้สอดคล้องกับรสนิยมของผู้เสพหรือสภาวะที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม ดังในบางกรณีของผลงานศิลปวัฒนธรรมที่ยังคงจำต้องอิงอยู่กับขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศีลธรรม และค่านิยมบางประการ ที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานยังคงยึดติดกับองค์ความรู้หรือการให้คุณค่า การให้ความหมายเดิมในเรื่องของความงามและศีลธรรม ซึ่งยึดโยงอยู่กับอุดมการณ์และระบบโครงสร้างที่รัฐต้องการ จึงส่งผลให้ผลงานศิลปวัฒนธรรมบางประเภทที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้น ไม่ได้รับความนิยมจากประชาชนที่มีความต้องการหรือรสนิยมในการเสพผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ ที่มีความแปลกและแตกต่างไปจากความงามดั้งเดิมอย่างที่เคยมีความสำคัญในอดีต ดังนั้น ในการนำเสนอผลงานที่จะต้องให้ได้รับความนิยมจากกลุ่มประชาชนทั่วไปในสังคม ศิลปินจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตั้งหลัก คิดและวิเคราะห์วัตถุประสงค์หรือกลุ่มเป้าหมายที่จะเสพผลงาน ก่อนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อให้ได้ทราบถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับความนิยมในผลงานของตนจากผู้เสพผลงาน

ทางออกและข้อเสนอแนะสู่การพัฒนาทางด้านศิลปวัฒนธรรม

จากที่ได้นำเสนอให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคบางประการที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมโดยผู้บริหารองค์กร ศิลปิน หรือในที่นี้ผู้เขียนเรียกว่า นักขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรม ที่ต่างได้บอกเล่าถึงประสบการณ์ในการทำงานที่หลายส่วนได้ดำเนินการตามกรอบการบริหารจัดการที่ภาครัฐหรือผู้มีอำนาจเป็นผู้กำหนด และอีกหลายส่วนก็ได้ดำเนินการตามแนวทางหรือมุมมองความคิดและประสบการณ์ของตนเอง ที่นักขับเคลื่อนงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมเล็งเห็นว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาผลงาน

ทางด้านศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งควรแก่การที่จะให้ทุกภาคส่วนได้นำข้อคิดเห็นดังกล่าวไปสู่การพิจารณาอย่างถี่ถ้วน เพื่อการพัฒนาให้สอดคล้องกับปัญหาหรือมูลเหตุที่เกิดขึ้นได้อย่างทันที่ และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในเชิงนโยบาย เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

นอกจากการนำเสนอให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมในเบื้องต้นแล้วนั้น จากการสังเคราะห์ประสบการณ์ของนักขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรม ยังได้นำเสนอให้เห็นถึงทางออกหรือข้อเสนอแนะ อันจะนำไปสู่การพัฒนาทางด้านศิลปวัฒนธรรมในสังคมไทย ให้พ้นจากปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่และอาจจะส่งผลเสียอย่างร้ายแรงในวงกว้างต่อแวดวงหรือศาสตร์ด้านศิลปวัฒนธรรมของประเทศก็เป็นได้ โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่อไปได้ ดังนี้

1. การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และปลูกฝังค่านิยมใหม่ด้านศิลปวัฒนธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ โดยให้เด็กและเยาวชนได้เล็งเห็นถึงคุณค่า เข้าใจ และเข้าถึง หรืออาจจะทำให้เกิดความสนใจในงานด้านศิลปวัฒนธรรม ที่มีความหลากหลายและมีได้จำกัดไว้เฉพาะบางอย่างที่ถูกผลิตผ่านสถาบันหลักของชาติแต่เพียงเท่านั้น

2. องค์กรของรัฐที่มีอำนาจในการสั่งการ กำหนดนโยบาย และให้งบประมาณในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรม ให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง หรือต้องกล้าที่จะลงทุนและยอมที่จะขาดทุนในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมขององค์กรและกลุ่มประชาคมด้านศิลปวัฒนธรรมกลุ่มต่าง ๆ นอกจากนั้นแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการขับเคลื่อนงานดังกล่าวโดยคนที่มีความรู้ ความเข้าใจ และรักในงานด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างตรงจุด และนำไปสู่การพัฒนาผลงานศิลปวัฒนธรรมจากคนในสังคมและวัฒนธรรมนั้นๆ ตลอดจนรวมถึงการเปิดพื้นที่ให้นักขับเคลื่อนงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมได้มีเสรีภาพในการนำเสนอและสร้างสรรค์ผลงานที่มีความแตกต่างหลากหลาย อันจะนำไปสู่การพัฒนาและต่อยอดผลงานศิลปวัฒนธรรมของสังคมไทยสู่สังคมอื่น

3. ศิลปินและนักขับเคลื่อนงานทางด้านศิลปวัฒนธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย/ท้องตลาด ความนิยมของประชาชน องค์ความรู้ทางเทคโนโลยี เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานหรือนวัตกรรมแบบใหม่หรือรูปแบบเดิม แต่มีคุณค่า น่าสนใจ สร้างแรงดึงดูดและความสนใจของผู้เสพงานศิลปวัฒนธรรม ให้เกิดความอยากรู้ อยากที่จะไปชมผลงาน รวมทั้งนำเสนอผลงานที่เหมาะสมกับบริบทและบริบทของผู้คนในสังคม หรืออาจจะมีการจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ท้องถิ่นและสังคม อันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับศิลปิน นักขับเคลื่อน และองค์กรทางด้านศิลปวัฒนธรรมได้อีกทางหนึ่งด้วย

4. ร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมไปด้วยร่วมมือเพื่อให้เกิดพลวัตจากศิลปิน องค์กร สถาบัน ผู้นำ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างทั่วถึงทุกระดับและทุกมิติ โดยมีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม มีความสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง สามารถปรับเปลี่ยนและปรับปรุงระบบกลไกเพื่อให้เกิดการพัฒนาได้อย่างมีอิสระ ตัดขาดจากอำนาจอันมิชอบทางการเมือง อาทิ การเอื้ออำนาจความรู้จากนักวิชาการ อำนาจอันชอบธรรมของนักการเมือง แนวคิด การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปิน การปลูกฝังความสนใจ และข้อมูลในศาสตร์ด้านศิลปวัฒนธรรมจากสถาบันการศึกษา ตลอดจนการผลักดันเข้าสู่ระบบโครงสร้างและการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและเอกชน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพจากทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติ

บทสรุป

จากพลวัตของการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านรูปธรรมที่สะท้อนผ่านวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรวมถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคมอันเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลจากระบบความ

คิดเห็นที่มีความแตกต่างหลากหลายกันออกไปของผู้คนและกลุ่มประชาสังคมในสังคมวัฒนธรรมไทยที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา นับได้ว่ามีความสลับซับซ้อน หลากหลาย และยากแก่การนิยามหรือกำหนดให้มีรูปแบบตายตัว หรืออยู่ภายใต้ความหมาย คำอธิบายหรือชุดวาทกรรมใดวาทกรรมหนึ่งเพียงชุดเดียว โดยเฉพาะวาทกรรมการพัฒนาที่ผลิตขึ้นจากรัฐและขับเคลื่อนผ่านสถาบันหลักของชาติ เช่นเดียวกันกับการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรม ที่การขับเคลื่อนงานดังกล่าวต่างล้วนมีรูปแบบและกระบวนการที่มีความแตกต่างและหลากหลาย จนยากที่จะนิยามหรือกำหนดให้เป็นไปในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นการเฉพาะ เหตุเพราะรูปแบบหรือผลงานทางศิลปวัฒนธรรมนั้น ต่างมีคุณสมบัติและรายละเอียดต่างที่มีความจำเพาะแตกต่างกันออกไปในแต่ละศาสตร์ ซึ่งเป็นการยากที่จะดำเนินการตามนโยบายแบบเบ็ดเสร็จที่เกิดขึ้นจากภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวได้โดยง่าย ดังนั้นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการบริหารจัดการวัฒนธรรม จึงจำเป็นที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรที่จะศึกษาและทำความเข้าใจความหมายของคำว่าวัฒนธรรมจากมุมมองของคนในวัฒนธรรม (Ethnic) ที่จะต้องไม่ยึดติดกับกับดักความหมาย และการให้คุณค่าของวัฒนธรรมในรูปแบบที่หยุดนิ่งตายตัว แต่วัฒนธรรมจะต้องเป็นสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนไปตามบริบทและปัจจัยเงื่อนไขได้ตลอดเวลา (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2548: 7)

จากการสังเคราะห์ประสบการณ์ของนักขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมอันนำมาสู่การนำเสนอในบทความนี้ ได้สะท้อนให้เห็นว่า นักขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมหรือศิลปิน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานด้านศิลปวัฒนธรรมนั้น ต่างได้มีการดำเนินงาน ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีทั้งเหมือนและความแตกต่างทั้งในด้านการสร้างสรรค์ผลงาน การบริหารจัดการองค์กร และมุมมองที่มีต่อองค์ประกอบที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมตามประสบการณ์จริงที่แต่ละคนได้พบเจอ กระทั่งนำมาซึ่งข้อค้นพบทั้งในส่วนของปัญหาหรืออุปสรรค และทางออกหรือข้อเสนอแนะ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปสู่การตั้งคำถามหรือทบทวนกระบวนการพัฒนาและแก้ไขปมปัญหา ที่ถือเป็นปมปัญหาสำคัญยิ่งในการที่จะขับเคลื่อนงานด้านศิลปวัฒนธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน ให้ก้าวไปสู่การพัฒนาได้อย่างตรงจุด ซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญที่ควรนำไปสู่การพิจารณาเพื่อการขับเคลื่อนต่อไป โดยข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลนั้น มิได้จำกัดอยู่แค่ปัญหาที่มาจากภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว หรือเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากอุปสรรคบางประการที่เกิดขึ้นโดยกลุ่มนักขับเคลื่อนผลงานศิลปวัฒนธรรมแต่เพียงเท่านั้น แต่ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอันนำมาซึ่งความล้มเหลวในการขับเคลื่อนงานศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทย ล้วนเกิดขึ้นจากทุกภาคส่วน ที่ต่างมิได้มีการดำเนินงานอย่างเชื่อมโยงและร้อยเรียงกันเป็นระบบจากทุกภาคส่วน จึงทำให้การดำเนินงานมีการขับเคลื่อนแบบปัจเจกหรือตัวใครตัวมัน ซึ่งนำไปสู่ปัญหาอย่างที่ได้นำเสนอในเบื้องต้น

วิรุณ ตั้งเจริญ (2549) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการศิลปวัฒนธรรมภายใต้บริบทของปัจจุบันว่าเป็นเรื่องที่นักบริหารจัดการหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรที่จะต้องใช้ความละเอียดอ่อน ความลึกซึ้ง มีกระบวนการคิดและศึกษาที่รอบด้าน หรือควรบูรณาการองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการที่มีลักษณะของการจัดการในแบบร่วมสมัย ที่มีแนวคิดหรือกระบวนการที่เป็นประโยชน์กับการบริหารจัดการด้านวัฒนธรรมภายใต้บริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เช่น การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) การบริหารแนวราบ (Horizontal Management) การบริหารความเสี่ยง (Risk Management) รวมทั้งการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เพื่อประมวลผลหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาอย่างแท้จริง ตลอดจนถึงการบริหารจัดการที่ดำเนินงานทั้งในระดับครอบครัวหรือชุมชน ให้เกิดความเข้มแข็ง ระดับสถานศึกษาที่จะต้องร่วมสร้างสำนักผ่านกลไกการประสานระหว่างการศึกษากับวัฒนธรรมให้เป็นเนื้อเดียวกัน และขับเคลื่อนโดยระบบสื่อสารมวลชนและอำนาจรัฐ ที่มีอำนาจในการกระตุ้น สนับสนุน และสร้างแบบแผน ภูมิปัญญาให้กับผู้คนและสังคม ดังนั้น หากทุกภาคส่วนต่างล้วนเล็งเห็นถึงปัญหา เล็งเห็นถึงความสำคัญ และมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันที่จะพัฒนาและส่งเสริมการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมให้

เกิดการขับเคลื่อนทั้งองค์ภาพพ ก็จะไปสู่การพัฒนาและบริหารจัดการงานด้านศิลปวัฒนธรรมของประเทศให้เกิดความเข้มแข็งทั้งต่อผู้ประกอบการวิชาชีพ ผู้แสวงผลงาน และสังคมประเทศชาติสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กษิเดช เนื่องจำนงค์ (ผู้บรรยาย). (31 มีนาคม 2562). การบริหารองค์กรทางด้านวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนมอญ **พระประแดง**. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กรรณิการ์ สาตรปรง. (2548). **การตีความความหลากหลายทางวัฒนธรรม**. ใน ยุทธศาสตร์การปฏิบัติงานวัฒนธรรม ร่วมกับชุมชน. กรุงเทพฯ: บริษัท เอกพิมพ์ไท จำกัด. (น. 21 - 38).
- กัณห์รัตน์ เลี่ยมทอง (ผู้บรรยาย). (17 กุมภาพันธ์ 2562). การบริหารจัดการหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร. หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร.
- ชองทิพย์ เสริมสวัสดิ์ศรี (ผู้บรรยาย). (20 มกราคม 2562). การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์มิวเซียมสยาม. มิวเซียมสยาม.
- ณรงค์ ปรารงค์เจริญ (ผู้บรรยาย). (27 มกราคม 2562). การบริหารจัดการวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐเมธี สัยเวช. (2556). **Redefine Thailand**. กรุงเทพฯ: สยามอินเทลลิเจนซ์ยูนิต.
- ดวงใจ หิรัญศรี (ผู้บรรยาย). (17 มีนาคม 2562). การบริหารจัดการกลุ่มละครโรงเล็ก. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2538). **ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์: ว่าด้วยวัฒนธรรม, รัฐ และรูปการจิตสำนึก**. กรุงเทพฯ: มติชน จำกัด (มหาชน).
- ปราบดา หยุ่น. (2017). การพัฒนาศิลปวัฒนธรรม ต้องอยู่เหนือความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2564, จาก <https://www.the101.world/thai-books-to-go-inter/>.
- พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์ (ผู้บรรยาย). (27 เมษายน 2562). การวิจัยและการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรี. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มีชัย ฤชุพันธุ์ (ผู้บรรยาย). (9 กุมภาพันธ์ 2562). โรงเรียนมีชัยพัฒนา...สร้างชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัชชัย รุจิวิวัฒน์ (ผู้บรรยาย). (30 มีนาคม 2562). วัฒนธรรมละครใบ้เพื่อการสะท้อนสังคมกับวัฒนธรรมร่วมสมัยในยุคปัจจุบัน. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิภูษณะ ศุภนคร (ผู้บรรยาย). (24 กุมภาพันธ์ 2562). หอศิลป์เอกชนในกรุงเทพมหานคร: การจัดการและการดำรงอยู่ในบริบทของศิลปวัฒนธรรมไทยร่วมสมัย. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2549). **ทิศทางและมุมมองของการบริหารจัดการวัฒนธรรม**. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 7(2), 5 - 8.
- สายันต์ ไพรชาญจิตร์ (ผู้บรรยาย). (9 มีนาคม 2562). วิจัยศิลปะกับการพัฒนาชุมชน. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2548). **ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

การออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก
ในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ชุมชนบ้านคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม

The Design and development of animation information graphic based on infographic
principles for transferring knowledge to the community to promoting environmental
conservation knowledge at Ban Khlong Khon, Samut Songkhram

ปนัดดา ใจบุญลือ^{1*} (Panadda Jaiboonlue),
กัมปนาท คูศิริรัตน์² (Kampanart Kusirirat),
เกษม กมลชัยพิสิฐ³ (Kasem Kamolchaipisit),
ธีรธาดา หิรัญญาชาติธาดา⁴ (Tiantada Hiranyachattada),
ชยารัตน์ ศรีสุนนท์⁵ (Chayarat Srisunont)

^{1,2,3,4} อาจารย์ประจำสาขาวิชาแอนิเมชันและดิจิทัลมีเดีย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
(Lecturer, Department of Animation and Digital Media, Faculty of Science and Technology, Bansomdejchaopraya Rajabhat University)

⁵ อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
(Lecturer, Department of Environmental Science and Technology, Faculty of Science and Technology, Bansomdejchaopraya Rajabhat University)

*Corresponding Author: panadda.ja@bsru.ac.th

ได้รับทุนอุดหนุนวิจัยจากกองทุนสนับสนุนการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ประจำปีงบประมาณ 2562

(Received: January 21, 2021; Revised: April 19, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความรู้จากงานวิจัยในการออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก 2) เพื่อออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก 3) เพื่อหาประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก และ 4) เพื่อประเมินการรับรู้ของชุมชนต่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชาวบ้านหมู่ 3 บ้านคลองโคน ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จำนวน 226 คน โดยเลือกตามความสะดวก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) สื่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก 2) แบบวิเคราะห์การออกแบบและพัฒนาเนื้อหาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก 3) แบบประเมินประสิทธิภาพข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว 4) แบบประเมินประสิทธิภาพข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก 5) แบบประเมินการรับรู้ข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า องค์ความรู้จากงานวิจัยในการออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก ประกอบด้วยปัจจัยอิทธิพลจาก 1) สภาพภูมิประเทศ 2) สภาพภูมิอากาศ 3) การปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม 4) การทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลจากชุมชน 5) การปล่อยสิ่งปฏิกูลจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ส่งผลต่อคุณภาพน้ำ ระดับออกซิเจนในน้ำ อุณหภูมิในบริเวณชุมชนคลองโคน และอาหารของหอยแครงที่ขาดแคลน ผลการออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก ได้เสนอแนะข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว เรื่อง รัชชาธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่มีความยาว 4.25 นาที ความละเอียด 720p แบบ High Definition (1,280 x 720 pixels) ที่นำเสนอข้อมูลสารสนเทศจากปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมในการผลิตหอยแครงในชุมชนบ้านคลองโคน นำเสนอข้อมูลการแก้ปัญหาและวิธีการรักษา

สภาพแวดล้อมในชุมชนบ้านคลองโคน ด้วยสื่อโมชันอินโฟกราฟิก ประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อดิจิทัลมีเดีย พบว่า ประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = 4.15 S.D. = 0.62) และจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = 4.07 S.D. = 0.75) และผลการประเมินการรับรู้ของคนในชุมชนต่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ พบว่า การรับรู้ของคนในชุมชนต่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวฯ มีค่าเฉลี่ยการรับรู้อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = 4.16 S.D. = 0.68)

คำสำคัญ: ข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว; หลักการอินโฟกราฟิก; ความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน

Abstract

The objectives of this research aimed : 1) at studying knowledge from researches in designing and developing animation information graphic based on infographic principles, 2) designing and developing animation information graphic based on infographic principles, 3) verifying the efficiency of animation information graphic and 4) assessing the locals' perception of animation information based on infographic principles for transferring knowledge from researches to the community to promote environmental conservation knowledge at Ban Khlong Khon, Samut Songkhram. The sample included 226 villagers in Village No. 3, Ban Khlong Khon, Khlong Khon Subdistrict, Muang District. The research tools involved 1) animation information based on infographic principles graphic, 2) animation information graphic analysis form regarding designing and developing contents, 3) animation information graphic efficiency form, 4) data performance assessment form and 5) information perception assessment form. Mean and SD were used to analyze the collected data.

The findings show that: the research knowledge in the design and development of animation information graphic based on the principles of infographic consists of influential factors i.e., 1) topography, 2) climate, 3) industrial liquid waste 4) garbage and solid waste from community and 5) animal waste from the farms. These factors affect water quality, oxygen level in water, water temperature in Klong Klon area and food source of cockles. The animation information graphic lasts for 4.25 minutes, with 720p resolution entitled as "Preservation of nature and environment in form of motion graphic.". This media presents information on factors affecting the environment of cockles production in Ban Khlong Klon. Also, it provides information on environmental problem solving and preservation methods. The efficiency of the developed animation information based on infographic principles, as assessed by digital media experts, is found at the high level ($\bar{X}$ = 4.15 S.D. = 0.62) which is similar to the assessment from the sample group ($\bar{X}$ = 4.07 S.D. = 0.75). The locals' perception of animation information is reported at the high level ($\bar{X}$ = 4.16 S.D. = 0.68).

Keywords : Animation Information Graphic; Infographic Principles; Research Knowledge for Community

บทนำ

นับแต่อดีตเป็นต้นมาความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้มนุษย์รู้จักประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อค้นหาแหล่งทรัพยากร และนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ รวมถึงการเพิ่มจำนวนของประชากรอย่างรวดเร็ว จึงมีการนำทรัพยากรมาใช้จนเกินปริมาณทำให้เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อมต่อชุมชนและสังคม จึงมีความพยายามที่จะค้นคว้า ศึกษาและถ่ายทอดความรู้แก่ประชากรเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ให้มีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและสำนึกในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและมุ่งพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้มีความชำนาญเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ให้สอดคล้องกับธรรมชาติได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการศึกษาวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมเป็นจำนวนมาก รวมทั้งงานวิจัยเรื่อง อิทธิพลของปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่อศักยภาพการผลิตหอยแครงบริเวณชุมชนบ้านคลองโคโค่น จังหวัดสมุทรสงคราม ของ ดร.ชยารัตน์ ศรีสุนนท์ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตหอยแครงบริเวณชุมชนบ้านคลองโคโค่น จังหวัดสมุทรสงคราม ที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของบริเวณดังกล่าว แต่ด้วยการนำเสนอในเชิงวิชาการเป็นการนำเสนอที่มีเนื้อหายากต่อความเข้าใจ มีผลต่อการรับรู้ความเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมต่อการผลิตหอยแครง เพื่อให้เกิดการสื่อสารที่ตรงและเข้าใจกับชาวบ้าน จึงต้องหากระบวนการมาเป็นตัวกลางในการสื่อสารความรู้ที่ส่งต่อถึงชุมชน ที่จะทำให้ชาวบ้านและชุมชนได้รับประโยชน์จากความรู้ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นน้อยกว่าที่ควร การถ่ายทอดองค์ความรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเชื่อมโยงข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ที่เป็นประโยชน์สามารถส่งต่อและรับความรู้ที่สามารถนำไปผสมผสานกับความรู้ของชุมชนที่มีอยู่เดิมจนก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และถ่ายทอดหนุนเวียนอย่างเป็นระบบ การถ่ายทอดความรู้ด้วยข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถทำความเข้าใจกับเนื้อหาที่เข้าใจยากให้ง่ายขึ้น

จากข้อมูลทีกล่าวนำข้างต้นคณะผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคลากรทางด้านแอนิเมชันและดิจิทัลมีเดีย และด้านสิ่งแวดล้อม จึงมีแนวคิดในการส่งเสริมและสนับสนุนผลงานทางวิจัยที่ตอบสนองต่อชุมชน เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันและความเป็นอยู่ของชุมชน คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก ในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยที่เป็นข้อมูลเชิงวิชาการให้ง่ายต่อความเข้าใจและสามารถสื่อสารเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ความรู้ต่อคนในชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและส่งต่อองค์ความรู้ ต่อยอดความคิดในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในด้านสิ่งแวดล้อมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้จากงานวิจัยในการออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านคลองโคโค่น จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านคลองโคโค่น จังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อหาประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านคลองโคโค่น จังหวัดสมุทรสงคราม
4. เพื่อประเมินการรับรู้ของคนในชุมชนต่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านคลองโคโค่น จังหวัดสมุทรสงคราม

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมจากงานวิจัยเรื่อง อิทธิพลของปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่อศักยภาพการผลิตหอยแครงบริเวณชุมชนบ้านคลองโคน จังหวัดสมุทรสงครามของ ดร.ชยรัตน์ ศรีสุนนท์ ที่ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตหอยแครงและส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์บริเวณชุมชนบ้านคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อทำการออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศใน

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ได้แก่ ชาวบ้านหมู่ 3 บ้านคลองโคน ตำบลคลองโคน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 548 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชาวบ้านหมู่ 3 บ้านคลองโคน ตำบลคลองโคน อำเภอมือง จำนวน 226 คน จากการคำนวณจากตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) เลือกโดยตามความสะดวก (Convenient Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. สื่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
2. แบบวิเคราะห์การออกแบบและพัฒนาเนื้อหาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามแนวทางอินโฟกราฟิกฯ ที่ผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.67 – 1.00
3. แบบประเมินประสิทธิภาพข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ของผู้เชี่ยวชาญ ที่ผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.67 – 1.00
4. แบบประเมินประสิทธิภาพข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ที่ผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.67 – 1.00
5. แบบประเมินการรับรู้ข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ที่ผ่านการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.67 – 1.00

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตของการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาความรู้จากงานวิจัยในการออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ โดยดำเนินการศึกษาเนื้อหาทางวิจัย เรื่องอิทธิพลของปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่อศักยภาพการผลิตหอยแครงบริเวณชุมชนบ้านคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม ของ ดร.ชยรัตน์ ศรีสุนนท์ ด้วยการบ่งชี้ความรู้ด้วยการตั้งวัตถุประสงค์ ตั้งเป้าหมาย วิสัยทัศน์ ให้สอดคล้องกับกลุ่มชาวบ้านชุมชนบ้านคลองโคน สร้างและแสวงหาความรู้มาพิจารณากับงานวิจัยว่ายังขาดความรู้ใดบ้างจากนั้นจึงสร้างและแสวงหาความรู้ใหม่จากภายนอก และศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว หลักการอินโฟกราฟิก หลักการเรียนรู้ และนำตารางเมทริก (Matrix) ที่ประยุกต์จากแนวคิดของ Tsukamoto (2004) เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหาและการออกแบบให้อยู่ในลักษณะของการกำหนดตัวเลือกตามประเด็นการวิเคราะห์ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการผลิตข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก โดยมีรายละเอียดในส่วนการออกแบบประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลด้านเนื้อหา ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลด้านการออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก ด้วยการวิเคราะห์ตัวอย่างจากสื่อด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน จำนวน 10 เรื่อง จาก

แหล่งนำเสนอออนไลน์ที่มีผู้เข้าชมมากกว่า 1,500 ครั้ง เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือก โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูล การออกแบบตัวละคร/ไอคอน/ฟิกโตแกรม วิเคราะห์การออกแบบฉากหลัง และวิเคราะห์ข้อมูลด้านการผลิต

ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนาสื่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก ดำเนินการตาม **ขั้นตอนที่ 1** การศึกษาและวิเคราะห์ระบบ นำแนวคิด องค์ความรู้จากงานวิจัย เนื้อหาที่ได้ทำการวิเคราะห์ กำหนดขอบข่ายของการนำเสนอเนื้อหา เพื่อจัดทำโครงร่างการออกแบบและพัฒนาสื่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ต่อผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและการนำไปใช้ **ขั้นตอนที่ 2** การออกแบบ โดยนำโครงร่างการออกแบบและพัฒนาฯ นำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการออกแบบ และทำการร่างสตอรี่บอร์ด (Story Board) จากนั้นนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ จำนวน 5 คนให้ได้มาเป็นร่างการออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ที่สมบูรณ์ **ขั้นตอนที่ 3** การพัฒนาสื่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ เป็นขั้นตอนการพัฒนาสื่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ และพัฒนาเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ตามร่างการพัฒนาที่ผ่านผู้เชี่ยวชาญ โดยการใช้โปรแกรมอะโดบีแอนิเมท (Adobe Animate) และโปรแกรมอะโดบีเอฟเตอร์เอฟเฟกต์ (Adobe After Effect) มาช่วยในการพัฒนา เพื่อให้ได้มาเป็นข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกต้นแบบ เพื่อนำไปทดสอบในขั้นตอนต่อไป รวมทั้งทำการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นนํายื่นขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ **ขั้นตอนที่ 4** การทดสอบการใช้งานสื่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวต้นแบบและเก็บรวบรวมข้อมูลนำไปทดลองกับกลุ่มทดลองรายบุคคล ทดลองแบบกลุ่มเล็ก และทดลองแบบกลุ่มใหญ่ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมจำนวน 5 คน นำมาปรับปรุง และทำแบบประเมินประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก และแบบประเมินความรู้ของคนในชุมชนต่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน

ระยะที่ 3 หาประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ โดยนำไปประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เพื่อประเมินประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 226 คน โดยให้ทำแบบวัดความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนชมสื่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว และทำการประเมินประสิทธิภาพด้วยแบบประเมินประสิทธิภาพข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว และนำข้อมูลไปสรุปผลการทดลอง

ระยะที่ 4 ประเมินการรับรู้ของคนในชุมชนต่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 226 คน โดยให้ทำแบบวัดความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังการชม จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ความรู้จากงานวิจัยในการออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ความรู้จากงานวิจัยประกอบด้วยปัจจัยอิทธิพลจาก 1) สภาพภูมิประเทศ 2) สภาพภูมิอากาศ 3) การปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม 4) การทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลจากชุมชน 5) การปล่อยสิ่งปฏิกูลจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ ระดับออกซิเจนในน้ำ อุณหภูมิในบริเวณชุมชนคลองโคก และอาหารของหอยแครงที่ขาดแคลน เมื่อได้ศึกษาองค์ความรู้ที่ได้ก็นำไปใช้ในการกำหนดเนื้อเรื่อง และออกแบบพัฒนาสื่อสารสนเทศภาพเคลื่อนไหวเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก

2. ผลการออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ จึงได้สื่อนำเสนอข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว เรื่อง รัชชาธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ที่มีความยาว 4.25 นาที ความละเอียด 720p แบบ High Definition (1,280 x 720 pixels) ที่นำเสนอข้อมูลสารสนเทศจากปัจจัยที่ส่งผล

storyboard		storyboard		storyboard	
scene	shot	scene	shot	scene	shot
	ภาพ : ฉากภายนอก : มุมกล้อง : การเคลื่อนไหวของภาพ : เสียง :		ภาพ : ฉากภายนอก : มุมกล้อง : การเคลื่อนไหวของภาพ : เสียง :		ภาพ : ฉากภายนอก : มุมกล้อง : การเคลื่อนไหวของภาพ : เสียง :
	ภาพ : ฉากภายนอก : มุมกล้อง : การเคลื่อนไหวของภาพ : เสียง :		ภาพ : ฉากภายนอก : มุมกล้อง : การเคลื่อนไหวของภาพ : เสียง :		ภาพ : ฉากภายนอก : มุมกล้อง : การเคลื่อนไหวของภาพ : เสียง :
	ภาพ : ฉากภายนอก : มุมกล้อง : การเคลื่อนไหวของภาพ : เสียง :		ภาพ : ฉากภายนอก : มุมกล้อง : การเคลื่อนไหวของภาพ : เสียง :		ภาพ : ฉากภายนอก : มุมกล้อง : การเคลื่อนไหวของภาพ : เสียง :
	ภาพ : ฉากภายนอก : มุมกล้อง : การเคลื่อนไหวของภาพ : เสียง :		ภาพ : ฉากภายนอก : มุมกล้อง : การเคลื่อนไหวของภาพ : เสียง :		ภาพ : ฉากภายนอก : มุมกล้อง : การเคลื่อนไหวของภาพ : เสียง :

ภาพที่ 3. ตัวอย่างข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว
ที่มาของภาพที่ 1 - 3 : ปันดดา ใบบุญลือ และคณะผู้นิพนธ์

3. ผลการหาประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม ได้ผลดังในตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านคลองโคน จังหวัดสมุทรสงครามจากผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อดิจิทัลมีเดีย (n=5)

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหาความรู้จากบทดำเนินเรื่อง	3.80	0.45	มาก
2. การเรียบเรียงเนื้อหาความรู้บทดำเนินเรื่องมีความเหมาะสม	4.40	0.55	มาก
3. การออกแบบไอคอน/ฟิกโตแกรมสื่อความหมาย	4.00	1.00	มาก
4. การออกแบบไอคอน/ฟิกโตแกรมสอดคล้องกับบทดำเนินเรื่อง	3.80	0.45	มาก
5. การเคลื่อนไหวของไอคอน/ฟิกโตแกรมมีความเหมาะสม	4.80	0.45	มากที่สุด
6. การออกแบบฉากมีความเหมาะสมสอดคล้องกับบทดำเนินเรื่อง	4.00	0.00	มาก
7. การใช้สีมีความสอดคล้องเหมาะสม	4.20	0.45	มาก
8. การใช้เสียงสื่อความหมายและเหมาะสม	4.40	0.55	มาก
9. การใช้ตัวอักษรถูกต้องสอดคล้องเหมาะสม	4.40	0.55	มาก
10. ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอมีความเหมาะสม	3.60	0.55	มาก
11. ความน่าสนใจของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว	4.20	0.84	มาก
12 ลำดับเวลาในการนำเสนอมีความเหมาะสม	4.00	0.71	มาก
13. ประโยชน์ที่ได้รับจากข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว	4.40	0.55	มาก
ค่าเฉลี่ยคุณภาพภาพ	4.15	0.62	มาก

ค่าเฉลี่ยคุณภาพภาพ 4.15 0.62 มากจากตารางที่ 1 สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านสื่อดิจิทัลมีเดีย 5 คน พบว่า ประสิทธิภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$ S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การเคลื่อนไหวของไอคอน/ฟิกโตแกรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$ S.D. = 0.45) มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพสูงสุด ลำดับถัดมา คือ การเรียบเรียงเนื้อหาความรู้บทดำเนินเรื่องมีความเหมาะสม การใช้เสียงสื่อความหมายและเหมาะสม การใช้ตัวอักษรถูกต้องสอดคล้องเหมาะสม และประโยชน์ที่ได้รับจากข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$ S.D. = 0.55) ($\bar{X} = 4.40$ S.D. = 0.55) ($\bar{X} = 4.40$ S.D. = 0.55) ลำดับถัดมาคือ การใช้สีมีความสอดคล้องเหมาะสม และความน่าสนใจของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.20$ S.D. = 0.45) ($\bar{X} = 4.20$ S.D. = 0.84) ลำดับถัดมาคือ การออกแบบไอคอน/ฟิกโตแกรมสื่อความหมาย การออกแบบฉากมีความเหมาะสมสอดคล้องกับบทดำเนินเรื่อง และลำดับเวลาในการนำเสนอมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$ S.D. = 1.00) ($\bar{X} = 4.00$ S.D. = 0.00) ($\bar{X} = 4.00$ S.D. = 0.71) ถัดมาคือความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหาความรู้จากบทดำเนินเรื่อง และการออกแบบไอคอน/ฟิกโตแกรมสอดคล้องกับบทดำเนินเรื่อง มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$ S.D. = 0.45) ($\bar{X} = 3.80$ S.D. = 0.45) และลำดับสุดท้าย คือ ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอมีความเหมาะสม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$ S.D. = 0.55)

ตารางที่ 2 ผลการหาประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านคลองโคน จังหวัดสมุทรสงครามจากกลุ่มตัวอย่าง (n=226)

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหาความรู้จากบทดำเนินเรื่อง	4.05	0.78	มาก
2. การเรียบเรียงเนื้อหาความรู้บทดำเนินเรื่องมีความเหมาะสม	4.06	0.77	มาก
3. การออกแบบไอคอน/พิกโตแกรมสื่อความหมาย	4.02	0.80	มาก
4. การออกแบบไอคอน/พิกโตแกรมสอดคล้องกับบทดำเนินเรื่อง	4.07	0.77	มาก
5. การเคลื่อนไหวของไอคอน/พิกโตแกรมมีความเหมาะสม	4.04	0.76	มาก
6. การออกแบบฉากมีความเหมาะสมสอดคล้องกับบทดำเนินเรื่อง	4.08	0.74	มาก
7. การใช้สีมีความสอดคล้องเหมาะสม	4.09	0.74	มาก
8. การใช้เสียงสื่อความหมายและเหมาะสม	4.02	0.80	มาก
9. การใช้ตัวอักษรถูกต้องสอดคล้องเหมาะสม	4.04	0.76	มาก
10. ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอมีความเหมาะสม	4.08	0.78	มาก
11. ความน่าสนใจของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว	4.11	0.71	มาก
12. ลำดับเวลาในการนำเสนอมีความเหมาะสม	4.08	0.73	มาก
13. ประโยชน์ที่ได้รับจากข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว	4.13	0.67	มาก
ค่าเฉลี่ยคุณภาพภาพ	4.07	0.75	มาก

จากตารางที่ 2 สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 226 คน พบว่า ประสิทธิภาพในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.07$ S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.13$ S.D. = 0.67) มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพสูงสุด ลำดับถัดมา คือ ความน่าสนใจของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.11$ S.D. = 0.71) ลำดับถัดมา คือ การใช้สีมีความสอดคล้องเหมาะสม ($\bar{X} = 4.09$ S.D. = 0.74) ลำดับถัดมา คือ การออกแบบฉากมีความเหมาะสมสอดคล้องกับบทดำเนินเรื่อง ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอมีความเหมาะสม และลำดับเวลาในการนำเสนอมีความเหมาะสม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.08$ S.D. = 0.76) ($\bar{X} = 4.08$ S.D. = 0.78) ($\bar{X} = 4.08$ S.D. = 0.73) ลำดับถัดมา คือ การออกแบบไอคอน/พิกโตแกรมสอดคล้องกับบทดำเนินเรื่อง มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.07$ S.D. = 0.77) ลำดับถัดมา คือ การเรียบเรียงเนื้อหาความรู้บทดำเนินเรื่องมีความเหมาะสม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.06$ S.D. = 0.77) ลำดับถัดมา คือ ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหาความรู้จากบทดำเนินเรื่อง มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.05$ S.D. = 0.78) ลำดับถัดมา คือ การเคลื่อนไหวของไอคอน/พิกโตแกรมมีความเหมาะสมและการใช้ตัวอักษรถูกต้องสอดคล้องเหมาะสม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.04$ S.D. = 0.76) ($\bar{X} = 4.04$ S.D. = 0.76) และลำดับสุดท้าย คือ การออกแบบไอคอน/พิกโตแกรมสื่อความหมายและการใช้เสียงสื่อความหมายและเหมาะสม มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.02$ S.D. = 0.78) ($\bar{X} = 4.02$ S.D. = 0.80)

4. ผลการประเมินการรับรู้ของคนในชุมชนต่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม แสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินการรับรู้ของของคนในชุมชนต่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. จดจำเนื้อหาของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน	4.20	0.61	มาก
2. เข้าใจเนื้อเรื่องของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน	4.16	0.69	มาก
3. เข้าใจบทบาทของตัวละครในข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน	4.13	0.72	มาก
4. เข้าใจวัตถุประสงค์ของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน	4.15	0.69	มาก
5. สามารถบอกเล่าเรื่องเนื้อหาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนให้กับบุคคลอื่นได้	4.12	0.68	มาก
6. สามารถวิพากษ์เนื้อหาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน	4.19	0.62	มาก
7. ประยุกต์ความรู้ที่ได้รับการชมข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน ในชีวิตประจำวัน	4.12	0.72	มาก
8. อธิบายความเป็นเหตุผลของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนให้กับบุคคลอื่นได้	4.15	0.68	มาก
ค่าเฉลี่ยการรับรู้	4.16	0.68	มาก

จากตารางที่ 3 สรุปได้ว่า ผลการศึกษาการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่มีข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ พบว่า สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ เพื่อเกิดประโยชน์แก่บุคคลอื่นได้ มีค่าเฉลี่ยการรับรู้ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.16$ S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า จดจำเนื้อหาของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน มีค่าเฉลี่ยการรับรู้ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.20$ S.D. = 0.61) เป็นค่าเฉลี่ยการรับรู้สูงสุด ลำดับถัดมา คือ สามารถวิพากษ์เนื้อหาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน มีค่าเฉลี่ยการรับรู้ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.19$ S.D. = 0.62) ลำดับถัดมา คือ เข้าใจเนื้อเรื่องของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน มีค่าเฉลี่ยการรับรู้ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.16$ S.D. = 0.69) ลำดับถัดมา คือ เข้าใจวัตถุประสงค์ของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน และอธิบายความเป็นเหตุผลของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนให้กับบุคคลอื่นได้ มีค่าเฉลี่ยการรับรู้ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.15$ S.D. = 0.68) ลำดับถัดมา คือ เข้าใจบทบาทของตัวละครในข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน มีค่าเฉลี่ยการรับรู้ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.13$ S.D. = 0.72) และลำดับสุดท้าย คือ สามารถบอกเล่าเรื่องเนื้อหาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนให้กับบุคคลอื่นได้และประยุกต์ความรู้ที่ได้รับการชมข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวฯ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน ในชีวิตประจำวัน มีค่าเฉลี่ยการรับรู้ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.12$ S.D. = 0.68) ($\bar{X} = 4.12$ S.D. = 0.72)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยได้สื่อนำเสนอข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ เรื่อง รักษาธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ที่มีความยาว 4.25 นาที ความละเอียด 720p แบบ High Definition (1,280 x 720 pixels) ที่นำเสนอข้อมูลสารสนเทศจากปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมในการผลิตหอยแครงในชุมชนบ้านคลองโค่น นำเสนอข้อมูลการแก้ปัญหาและวิธีการรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนบ้านคลองโค่น ด้วยสื่อโมชันอินโฟกราฟิก ประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อดิจิทัลมีเดีย พบว่า ประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = 4.15 S.D. = 0.62) และจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = 4.07 S.D. = 0.75) และผลการประเมินการรับรู้ของคนในชุมชนต่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ พบว่า การรับรู้ของคนในชุมชนต่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว มีค่าเฉลี่ยการรับรู้อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = 4.16 S.D. = 0.68)

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาองค์ความรู้จากงานวิจัยในการออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ องค์ความรู้จากงานวิจัยส่งผลต่อคุณภาพน้ำ ระดับออกซิเจนในน้ำ อุณหภูมิในบริเวณชุมชนคลองโค่น และอาหารของหอยแครงที่ขาดแคลน เมื่อได้ศึกษาองค์ความรู้ที่ได้ก็นำไปใช้ในการกำหนดเนื้อเรื่อง และออกแบบพัฒนาสื่อสารสนเทศภาพเคลื่อนไหวเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกสอดคล้องกับพิชิต ธิอิม (2553) ที่กล่าวว่า การพิจารณาปัจจัยสำคัญในการออกแบบสื่อมัลติมีเดียจะช่วยผู้ออกแบบสามารถจำกัดกรอบแนวคิดได้อย่างชัดเจนว่าจะพัฒนาสื่อเพื่อวัตถุประสงค์อะไร จะใช้สารสนเทศแบบใด ใช้ในสภาพแวดล้อมอย่างไร มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการผลิตและเผยแพร่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้นำไปสู่การสร้างสื่อได้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้

2. การออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ได้สื่อนำเสนอข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว เรื่อง รักษาธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ที่มีความยาว 4.25 นาที ความละเอียด 720p แบบ High Definition (1,280 x 720 pixels) ที่นำเสนอข้อมูลสารสนเทศจากปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมในการผลิตหอยแครงในชุมชนบ้านคลองโค่น นำเสนอข้อมูลการแก้ปัญหาและวิธีการรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนบ้านคลองโค่น ด้วยสื่อโมชันอินโฟกราฟิก สอดคล้องกับงานวิจัยของสมโชค เนียนไธสง และคณะ (2561) ได้พัฒนาสื่อโมชันกราฟิก พบว่า มีความเหมาะสมในด้านองค์ประกอบศิลป์ ด้านการวางโครงเรื่องและเทคนิคการเล่าเรื่องจึงทำให้สื่อโมชันกราฟิกมีความน่าสนใจ ชวนติดตามจากผู้ชม นอกจากนี้เนื้อหาในสื่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหว มีความสำคัญต้องวิเคราะห์เนื้อหา และย่อยเนื้อหาเป็นความรู้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการสื่อสารถูกต้อง สอดคล้องกับ Jun Sakurada (2015) กล่าวว่า การรวบรวมข้อมูลภาพรวมให้ครบทุกด้าน จากนั้นตัดข้อมูลที่ไม่จำเป็นเพื่อย่อยข้อมูลให้กระชับขึ้นและนำข้อมูลที่เหลือมาแบ่งเป็นหมวดหมู่ จัดเรียงข้อมูล ทำโครงสร้างข้อมูลให้นำมาใช้ได้ง่าย การใช้ภาษาต้องกระชับเข้าใจง่าย สอดคล้องกับธนัท สมณคุปต์และพัทธนันท์ บุตรอุย (2562) ที่กล่าวว่าในการใช้สื่อที่มีการแปลงข้อมูลที่ซับซ้อนให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจได้ง่ายด้วยการให้ความรู้หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน และเมื่อนำโมชันอินโฟกราฟิกไปใช้จะช่วยให้ผู้ใช้เข้าใจง่าย ส่วนการออกแบบโมชันอินโฟกราฟิก ต้องมีการสร้างฟิกโตกราฟ/ไอคอน ให้สามารถเข้าใจได้จากการมองภาพ และภาพจะต้องสอดคล้องกับเนื้อหาหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สำหรับรูปแบบและสีของชุดตัวอักษรต้องมีหัวข้อที่น่าสนใจ การจัดองค์ประกอบในสื่อโมชันอินโฟกราฟิกต้องมีความสอดคล้องกันจึงทำให้เกิดความน่าสนใจและดึงดูดใจ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นฤมล ถิ่นวิรัตน์ (2555) วิจัยเรื่อง อิทธิพล

ของแอนิเมชัน 2 มิติ เทคนิคข้อมูลภาพเคลื่อนไหวต่อการสื่อสารข้อมูลเชิงซ้อน ที่กล่าวว่า ข้อมูลที่มีความซับซ้อน เชื่อมโยงกับข้อมูลหลายด้าน การแปลงข้อมูลเป็นภาพในรูปแบบแอนิเมชัน 2 มิติ เทคนิคข้อมูลภาพเคลื่อนไหว ช่วยให้ประชาชนมีความรู้และความเข้าใจได้ดีขึ้น เร็วขึ้นกว่าการสื่อสารรูปแบบของตัวอักษรเพียงอย่างเดียว จึง เห็นได้ว่าสร้างสื่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวฯ เพื่อรักษาสีสิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านคลองโค่น สามารถ สื่อสารความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาสีสิ่งแวดล้อมชุมชนได้เป็นอย่างดี

3. การหาประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ในการวิจัยนี้ ได้ดำเนินการหาประสิทธิภาพ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อดิจิทัลมีเดีย จำนวน 5 คน พบว่า ประสิทธิภาพ ของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อ ส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชุมชนบ้านคลองโค่น จังหวัดสมุทรสงคราม ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.15$ S.D. = 0.62) และจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 226 คน พบว่า ประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิง ภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมความรู้ในการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชุมชนบ้านคลองโค่น จังหวัดสมุทรสงคราม ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.07$ S.D. = 0.75) เช่นเดียวกัน สอดคล้องกับ อัญญุพรรณย์ ศิลปะนิลมาลย์ (2561) ได้หาประสิทธิภาพของสื่อแอนิเมชันอินโฟ กราฟิก พบว่ามีประสิทธิภาพสูงเกินเกณฑ์ที่กำหนด เช่นเดียวกับผลการวิจัย อาจเนื่องมาจากลักษณะของข้อมูล สารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวที่พัฒนาเป็นสื่อที่อธิบายให้ความรู้โดยใช้ไอคอน/ฟิกโตแกรมประเภทตัวการ์ตูนที่ใส่ การเคลื่อนไหวทำให้มีความน่าสนใจไม่เบื่อหน่าย ดังที่ เอมี บอลเลสต์ (2014) อ้างถึงใน ฉันทนา ปาปัดถา และ อร ปรียา หนองใหญ่, 2562) เรื่องสภาพของอินโฟกราฟิกกล่าวว่าข้อมูลภาพหากแปลงจากภาพนิ่งให้มีความ เคลื่อนไหวก็จะทำให้ดึงดูดความสนใจมากขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากมีข้อมูลบางอย่างที่ไม่สามารถสื่อสารได้ครบ หากอยู่ในรูปแบบข้อมูลภาพที่เป็นภาพนิ่ง ซึ่งรูปแบบของข้อมูลภาพดังกล่าว ได้แก่ วิดีโออินโฟกราฟิก หรือ แอนิเมชันอินโฟกราฟิก หรือโมชันอินโฟกราฟิก เนื่องจากภาพเคลื่อนไหวดึงดูดความสนใจได้ดี และมีเสียงดนตรี หรือเสียงบรรยายที่ช่วยให้ผู้ชมเข้ามารับรู้ข้อมูลได้อย่างสะดวกและสอดคล้องกับงานวิจัยของพงษ์พัฒน์ สายทอง (2560) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาโมชันอินโฟกราฟิก พบว่า ความคิดเห็นต่อโมชันอินโฟกราฟิกเพื่อประชาสัมพันธ์ หลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งการผลิตสื่อประเภทอินโฟกราฟิกผสมผสานกับการเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดความ น่าสนใจและเข้าใจง่ายจึงสามารถสรุปได้ว่าประสิทธิภาพของข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวฯ นี้ มีความ เหมาะสมในการนำไปส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านคลองโค่น จังหวัดสมุทรสงครามได้

4. การประเมินการรับรู้ของคนในชุมชนต่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 226 คน พบว่า การรับรู้ของคนในชุมชนต่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวฯ มีค่าเฉลี่ยการรับรู้อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.16$ S.D. = 0.68) จึงสามารถสรุปได้ว่าข้อมูลสารสนเทศเชิง ภาพเคลื่อนไหวฯ ส่งผลต่อการรับรู้ของคนในชุมชนจากความรู้ที่ได้จากการวิจัย เพื่อส่งเสริมความรู้ในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านคลองโค่น จังหวัดสมุทรสงคราม สอดคล้องกับพีรวัฒน์ สุขเกษม (2563) ได้ศึกษาผลการ รับรู้ต่อสื่อโมชันอินโฟกราฟิก อยู่ในระดับดี เนื่องจากได้กำหนดเนื้อหาจากการวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเลือกหัวข้อเรื่องที่สำคัญ น่าสนใจ ผลกระทบ เพื่อให้ได้รับความรู้ทั้งด้านสาเหตุและวิธีการ รวมทั้งกระบวนการ สร้างพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวฯ เป็นไปตามขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้และทุกขั้นตอนได้รับ ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมีผลต่อคุณภาพของสื่อโมชันอินโฟกราฟิก สอดคล้องกับกิตติพงษ์ ประชาชิต (2559) ที่กล่าวว่า เมื่อทุกขั้นตอนการผลิตสื่อโมชันอินโฟกราฟิกมีคุณภาพ การนำเสนอประกอบที่มีคุณภาพมารวมกันทำให้ สื่อโมชันอินโฟกราฟิกนี้มีคุณภาพด้วย รวมทั้งการออกแบบไอคอน/ฟิกโตแกรมในลักษณะตัวการ์ตูนทำให้การรับรู้ ข้อมูลที่มีเนื้อหาหายาก ซับซ้อน มีความเข้าใจง่ายขึ้น ไม่เป็นเชิงวิชาการ ดูแล้วผ่อนคลายและไม่ต้องคาดหวังในการ แปลความจากบทดำเนินเรื่องเหมาะกับบุคคลทั่วไป รวมทั้งการเคลื่อนไหวของไอคอน/ฟิกโตแกรม มีผลต่อความ เร้าใจ ทำให้อยากติดตามชมสื่อ สอดคล้องกับงานวิจัยของพนัสศิริพันธ์ สิมปินันท์ (2556) ที่กล่าวว่าแอนิเมชันที่มี

คุณภาพเกิดจากเนื้อหาการออกแบบและการกำหนดการเคลื่อนไหว ดึงดูดความสนใจ ติดตาม และเกิดการจดจำ ความรู้ที่ผ่านการย่อยเนื้อหาไม่ให้ซับซ้อนสอดคล้องกับ วชิร แสงบุญเรืองและคณะ (2560) ได้ศึกษาการนำ อินโฟกราฟิกมาย่อเนื้อหาที่มีจำนวนมาก มีความซับซ้อน ให้สามารถเข้าใจง่ายขึ้นมีความน่าสนใจ ทำให้ข้อมูลที่น่าสนใจเสนอประสิทธิภาพทำให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตหอยแครงในชุมชนบ้านคลองโค่นและให้ความรู้ด้านการรักษาสภาพแวดล้อม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. สื่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชนที่พัฒนาขึ้นเป็นเพียงการสรุปสาระสำคัญของงานวิจัย ข้อมูลบางอย่างในสื่อที่นำเสนออาจไม่สอดคล้องกับปัจจุบัน และถ้าต้องการทราบรายละเอียดเพิ่มเติมสามารถศึกษาจากงานวิจัยต้นฉบับ
2. การดำเนินงานและเวลาที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องเตรียมความพร้อมในการเก็บในชุมชนที่ต้องใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก จะต้องใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์เสียงให้เพียงพอต่อการเก็บข้อมูล
3. นำเครื่องมือการวิจัยขยายวงในการประเมินในวงกว้างจะทำให้เครื่องมือวิจัยมีคุณภาพที่ถูกต้องและแม่นยำ

ข้อเสนอแนะในครั้งต่อไป

1. ออกแบบและพัฒนาสื่อข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิกฯ ในลักษณะรูปแบบ 3 มิติ จะทำให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น
2. ศึกษาช่องทางการเผยแพร่ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนในการเผยแพร่ผลงานอย่างทั่วถึงไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งเป้าไว้
3. ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบและพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเชิงภาพเคลื่อนไหวตามหลักการอินโฟกราฟิก เพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบอื่นที่มีประโยชน์ต่อชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กิจติพงษ์ ประชาธิต. (2559). การออกแบบและพัฒนาโมชันอินโฟกราฟิกเพื่อนำเสนอตำนานเมืองศรีสะเกษ. วารสารวิถีสังคมมนุษย์. 4(1): 116-135.
- ฉันทนา ปาปัดถา และอรปริยา หนองใหญ่. (2562). โมชันอินโฟกราฟิกระบบการรับสมัครนักศึกษา คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. วารสารวิจัยและนวัตกรรม สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร, 2(2): 128-136.
- นฤมล ถิ่นวิรัตน์. (2555). อิทธิพลของอินโฟกราฟิกต่อการสื่อสารข้อมูลเชิงซ้อน กรณีศึกษาโครงการ “รู้สู้ Flood”. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- พจน์ศิรินทร์ ลิ้มปิ่นนธ์. (2556). การพัฒนาการตูนแอนิเมชันเพื่อเพิ่มศักยภาพการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม. มหาสารคาม: คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- พิชิต ธิอิม. (2553). การใช้สื่อรณรงค์ต่อต้านการทุจริตของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2542-2553. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย.
- พีรวัฒน์ สุขเกษม. (2563). การพัฒนาสื่อโมชันอินโฟกราฟิกในการเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อการต่อต้านและการป้องกันด้านการทุจริตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(1): 75-87
- พงษ์พิพัฒน์ สายทอง. (2560). การพัฒนาโมชันอินโฟกราฟิกเพื่อประชาสัมพันธ์หลักสูตรระดับปริญญาตรี คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ, 10(2): 1330-1341.
- ธันท์ สมณคุปต์ และพัทธนันท์ บุตรอุย. (2562). การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลของวิสาหกิจชุมชน. วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ECT Journal, 16: 11-22.
- วัชรวิทย์ แซงบุญเรืองและคณะ. (2560). ผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณภายใต้สภาพแวดล้อมทางการเรียนเสมือนจริงสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 7(1): 25-32.
- สมโชค เนียนไธสง และคณะ. (2561). การพัฒนาสื่อโมชันกราฟิกเพื่อป้องกันการเกิดภาวะโรคอ้วนในเด็กช่วงอายุ 6-12 ปี: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดดอนเสลา (ปาน พูน รัฐราษฎร์บำรุง). วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 5(1): 187-201.
- อัญญปารณีย์ ศิลปะนิลมาลย์. (2561). ผลการใช้สื่อแอนิเมชันอินโฟกราฟิก วิชาสัมมนาคอมพิวเตอร์ เพื่อการศึกษาตามกิจกรรมส่งเสริมสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 8(3): 26-33.
- Jun Sakurada. (2015). Basic Infographic ใช้พลังของภาพ สร้างการสื่อสารที่ง่ายและสนุก. IDC Premier Company. Thailand.

ระบบการเสริมสร้างศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา
สู่การเป็น “นวัตกรรมน้อย”
Primary School Students’ Innovative Thinking Enhancement System in
Preparation for “Little Innovators”

แฟงกมล เพชรเกลี้ยง^{1*} (Fangkamol Phetkliang),
ทรศนัย โกวิททยากร² (Thasanai Gowithayakorn),
จิราพร อุทัยวัฒน์³ (Jiraporn Uthaiwat),
ทัชชา ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา⁴ (Tuchcha Parakawong Na Ayutthaya),
ปรณัฐ กิรุงเรือง⁵ (Poranat Kitrungruang)

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
(Assistant Professor in Elementary Education, Faculty of Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University)

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต วิทยาเขตสุพรรณบุรี
(Assistant Professor in Elementary Education, Faculty of Education, Suphanburi Campus Suan Dusit University)

³ครูชำนาญการ หัวหน้าฝ่ายวิชาการประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
(Professional teacher, Head of Academic department, La-orutis Demonstration School)

⁴ครูประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนจิตรลดา (Teacher, Thai Language Department, Chitralada School)

⁵ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (Assistant Professor, Faculty of Education, Silpakorn University)

*Corresponding Author. Email: pun040thailand@gmail.com

(Received: January 22, 2021; Revised: April 18, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอระบบการเสริมสร้างศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษาสู่การเป็น “นวัตกรรมน้อย” ซึ่งได้อธิบายถึงสภาพสังคมในปัจจุบัน ลักษณะของเด็กที่ควรเป็นในโลกยุคศตวรรษที่ 21 เหตุผลในการสร้างเด็กให้เป็นนวัตกรรม ลักษณะของนวัตกรรม บทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็กในการส่งเสริมความเป็นนวัตกรรม รวมถึงอธิบายเกี่ยวกับระบบการสร้างเสริมศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมอย่างเป็นขั้นเป็นตอน และผลงานที่สะท้อนความเป็นนวัตกรรม

คำสำคัญ : ระบบการเสริมสร้างศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรม; นักเรียนประถมศึกษา; นวัตกรรมน้อย

Abstract

This paper is intended to propose a primary school students’ innovative thinking enhancement system in preparation for little innovators. It begins with describing the current society, students’ attributes in the 21st century. Then, the needs of preparing students to be innovators, innovators’ features, and roles of related individuals are elaborated prior to detailing the methodological enhancement system and innovative tasks.

Keywords : Innovative Thinking Capacity Enhancement System; Primary School Student; Little innovator

บทนำ

จากสังคมยุคเกษตรกรรมในศตวรรษที่ 18 เปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมยุคอุตสาหกรรมในช่วงศตวรรษที่ 19 และ 20 และในปัจจุบันเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมยุคความรู้แห่งศตวรรษที่ 21 ด้วยพลังขับเคลื่อนของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ในวงการศึกษา มีการพัฒนาทฤษฎี รวมถึงแนวคิดใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น จุดมุ่งหมายทางการศึกษา คือ การเรียนรู้เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สามารถดำรงชีวิตรอยู่ในโลกตามยุคสมัยได้อย่างมีคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงห้องเรียน ครู หลักสูตร และศาสตร์การสอน (Pedagogy) จะต้องสะท้อนถึงวิธีการเรียนรู้ของนักเรียนสะท้อนถึงโลกที่พวกเขาจะต้องเดินทางไปในอนาคต เป็นโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการเชื่อมโยง มีการปรับเปลี่ยน และมีวิวัฒนาการ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เรียนทุกระดับชั้นตั้งแต่ชั้นต้น ๆ จะต้องได้รับการปลูกฝังและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จริ่งจิง เพื่อให้เกิดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษนี้ คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เช่น ทักษะการคิดขั้นสูง การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสื่อสารและการทำงานร่วมกัน ซึ่งนี่ก็คือ การพัฒนาและนำพาผู้เรียนไปสู่ความเป็นนวัตกรรม นั่นเอง

ทำไมต้องสร้าง “นวัตกรรม”

ในปัจจุบันกระแสสังคมโดยทั่วไปทั้งภาครัฐและเอกชนล้วนให้ความสำคัญกับนวัตกรรม (Innovation) ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ รูปแบบ และกระบวนการทำงานใหม่ รวมถึงการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นจากเดิม ส่งผลต่อการทำให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงาน องค์กร สังคม และประเทศชาติ ดังที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของ “นวัตกรรม” ไว้ว่า หมายถึง การกระทำหรือสิ่งที่ทำขึ้นใหม่ หรือแปลกไปจากเดิม ซึ่งอาจเป็นความคิด วิธีการ หรืออุปกรณ์ นวัตกรรมมีความสำคัญต่อองค์กรในด้านการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ การบริการใหม่ ๆ ที่มีคุณค่า หากองค์กรพยายามเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างให้เป็นจุดแข็งและโอกาส สามารถนำนวัตกรรมมาสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน รวมถึงมีส่วนเชื่อมโยงไปสู่ผลการดำเนินงานในระยะยาวขององค์กรได้ (วสันต์ สุทธาวาส, 2558)

นับได้ว่านวัตกรรม คือ เส้นเลือดที่หล่อเลี้ยงเศรษฐกิจของโลก และเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญอันดับแรกสำหรับซีอีโอทุก ๆ คนในโลกก็ว่าได้ จากโพลสำรวจความคิดเห็นของซีอีโอ 1,500 คนที่จัดขึ้นโดยไอบีเอ็ม บ่งชี้ว่าความคิดสร้างสรรค์จะเป็นความสามารถที่สำคัญที่สุดของผู้นำในอนาคต อาทิเช่น พลังของความคิดเชิงนวัตกรรมที่สามารถสร้างความมั่นคง มั่งคั่งให้กับกิจการต่าง ๆ เมล็ดกาแฟและบรรยากาศของร้านสตาร์บัคส์ ทำให้ร้านกาแฟแบบดั้งเดิมต้องปิดตัวลง การเปลี่ยนแปลงจากการใช้โทรศัพท์มือถือที่รับสายเข้าและโทรออกเพียงอย่างเดียว มาสู่รูปแบบการสื่อสารด้วยสมาร์ทโฟน (Dyer and et al, 2011) ตัวอย่างดังกล่าวไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ทางความคิดของเหล่านักคิดสู่การผลิตนวัตกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ออกสู่สังคม

ดังนั้น การเตรียมผู้เรียนให้พร้อม มีศักยภาพและความสามารถในการสร้างนวัตกรรมจึงเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมเป็นอย่างยิ่งในทุกระดับการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เสริมสร้างศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างให้เกิด “นวัตกรรม” ที่เป็นกำลังสำคัญของชาติต่อไป

ลักษณะของ “นวัตกรรม” ต้องเป็นอย่างไร

นวัตกรรม (Innovator) เป็นบุคคลคนแรกในการกระทำสิ่งต่าง ๆ มีความรู้ มีความสามารถในการเข้าใจ และประยุกต์ใช้ความรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ รับมือกับอุปสรรคในระหว่างการพัฒนาวัตกรรมได้ (พัชรพร อยู่เย็น และคณะ, 2561) นวัตกรรมจึงต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะใน 5 ทักษะ คือ การเชื่อมโยงความคิด ตั้งคำถาม สังเกต ปฏิสัมพันธ์ และทดลอง นอกจากนี้ต้องกล้าทำสิ่งใหม่ ไม่พอใจกับสถานการณ์ปัจจุบัน กล้าเสี่ยงอย่างชาญฉลาด ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Dyer & et al, 2011) นอกจากนี้ เฟอร์ และ ดายเออร์ (Furr & Dyer, 2014) ได้กล่าวถึงกระบวนการทำงานที่บ่งชี้ความเป็นนวัตกรรมไว้ 4 ประการ คือ 1) ค้นหาข้อมูลเชิงลึก (Insight) 2) กำหนด

ปัญหาให้ชัดเจน (Problem) เพื่อพิจารณาสิ่งที่สมควรดำเนินการ (Job to be Done) ได้อย่างเหมาะสม 3) พัฒนาแนวทางแก้ปัญหา (Solution) และ 4) พัฒนารูปแบบเชิงกลยุทธ์ (Model) บุคลิกภาพและลักษณะนิสัยที่เป็นลักษณะเฉพาะของการเป็นนวัตกรรมนั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่มติดัดตัวมาแต่เด็กทุกคนตั้งแต่เกิด การเสริมสร้างศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมเป็นสิ่งที่สามารถปลูกฝังให้กับเด็กได้ นวัตกรรมที่มีชื่อเสียงระดับโลกหลายคนในวัยเด็ก ล้วนมีผู้ใหญ่ที่คอยสนับสนุนและเป็นแรงบันดาลใจ ดังนั้น ครู ผู้ปกครอง และบุคคลแวดล้อมของเด็ก จึงมีส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดนวัตกรรมได้ การเรียนรู้ยุคใหม่ เน้นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นนักคิด นักปฏิบัติ ทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมเป็นทักษะหนึ่งของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ จัดเป็นทักษะเชิงประยุกต์ (Apply Skill) โดยมีความคิดสร้างสรรค์เป็นพื้นฐานที่สำคัญ (Creative Thinking) ในการคิดริเริ่มเพื่อการแก้ปัญหาหรือพัฒนาสิ่งใหม่ขึ้น ทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมมีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) การคิดอย่างสร้างสรรค์ 2) การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นอย่างสร้างสรรค์ 3) การสร้างนวัตกรรมให้เกิดผลสำเร็จ (วิชัย วงศ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา, 2562) สำหรับทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ที่จะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมนั้นผู้เขียนจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

สถาบันครอบครัว บทบาทอันสำคัญในการสร้าง “นวัตกรรม”

ในวัยเด็กเป็นวัยที่กำลังเติบโตและมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านร่างกายและนิสัยใจคอของเด็ก โดยพื้นฐานจิตใจเด็กเป็นเรื่องที่สำคัญ ส่งผลต่อพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐาน ซึ่งอิทธิพลครอบครัวเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อตัวเด็กโดยตรง ครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อตัวเด็กอย่างมาก ดังนั้น หากต้องการให้เด็กมีลักษณะนิสัยเป็นแบบไหน ต้องเริ่มต้นที่ครอบครัวก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อหล่อหลอมเด็กให้มีพื้นฐานจิตใจและนิสัยที่ดี สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่ก่อความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น (มนต์ สูงประสิทธิ์, 2560) ในการพัฒนาทักษะการคิดของเด็กจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการทำให้เกิดคุณลักษณะความเป็น “นวัตกรรม” ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2563) ได้กล่าวถึง การคิดหลักไว้ 4 ประการว่าเป็นพื้นฐานหลักของการคิดเชิงนวัตกรรมที่จะนำไปสู่การสร้างสิ่งใหม่ คือ (1) การคิดวิเคราะห์ (2) การคิดสร้างสรรค์ (3) การคิดผลิตภาพ และ (4) การคิดรับผิดชอบในเรื่องของการคิดของผู้เรียนนั้น ครอบครัวหรือผู้ปกครองล้วนมีบทบาทต่อการส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิดได้ด้วยตนเอง ในที่นี้ผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างถึงการคิดวิเคราะห์ให้เห็นเป็นรูปธรรมพอสังเขปว่า พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรคุยกับลูกบ่อย ๆ แลกเปลี่ยน ไม่ใช่แค่ฟังอย่างเดียวเท่านั้น การคุยที่จะส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ได้ดี คือ การคุยแบบตั้งคำถาม โดยพ่อแม่ควรตั้งคำถามกับลูกลักษณะคำถามต้องให้ลูกคิดต่อ เช่น ทำไมเขาจึงทำอย่างนั้น ลูกเห็นด้วยไหมที่เขาทำอย่างนี้เพราะอะไร เป็นต้น นอกจากพ่อแม่จะตั้งคำถามแล้วก็จะพบได้ว่าลูกก็ชอบถามเหมือนกัน ถ้าลูกถามอะไรพ่อแม่ควรจะให้ข้อสะท้อนกลับ ฟังในสิ่งที่ลูกถาม หรือถามว่าที่ลูกคิดหรือถามนั้น มีความสมเหตุสมผลเพียงใด ด้วยเหตุผลอะไร แล้วถามความเห็นของลูกด้วยว่าเป็นเพราะอะไร พ่อแม่ไม่ควรคิดว่าลูกทำไมชอบถามเรา นอกจากนี้แล้วการสร้างแรงจูงใจ ยังเป็นแรงขับเคลื่อนอันทรงพลังที่สามารถผลักดันสร้างเด็กให้เป็นนวัตกรรมได้ สอดคล้องกับ เนาวนิตย์ สงคราม (2562) ที่ได้กล่าวไว้ว่า แรงจูงใจภายในมักเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้บุคคลเกิดการสร้างนวัตกรรม เพราะแรงจูงใจภายในถือว่ามีความสำคัญอย่างมากซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเด็กได้รับการจัดบรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้อย่างอิสระทางการคิด ไม่ถูกจำกัดหรือตีกรอบมากเกินไป การให้คำชม การให้รางวัลแก่เด็กเป็นสิ่งที่พ่อแม่สามารถกระทำได้เมื่อลูกกระทำตามเป้าหมายนั้นได้สำเร็จ

จะเห็นได้ว่าการวางรากฐานชีวิตที่ดีให้แก่เด็กต้องเริ่มมาจากระบบครอบครัวดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เมื่อเด็กเข้าสู่ระบบการศึกษา การจัดการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนานักเรียนให้เกิดศักยภาพการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อให้ นักเรียนสามารถสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมในการประกอบอาชีพ และสร้างความสำเร็จให้กับตนเองต่อไปในอนาคต ซึ่ง เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2558) กล่าวว่า ผู้ที่มีความคิดริเริ่ม และมีความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ย่อมมีโอกาสก้าวไปก่อน ก้าวไปไกล ก้าวไปสู่นาคตที่ประสบ

ความสำเร็จได้มากกว่า จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างคนให้เป็นผู้คิดดี คิดได้ ทำเป็น คิดริเริ่มสร้างสรรค์ทำสิ่งใหม่ ๆ ได้ด้วยตนเอง แสวงหาแนวทางใหม่ ๆ เพื่อให้ทำงานได้เร็วและฉลาดขึ้น มีประสิทธิภาพสูงขึ้น สร้างผลลัพธ์ตามเป้าหมายได้มากขึ้น หรือเรียกว่าการมีความคิดเชิงนวัตกรรมนั่นเอง

สถานศึกษา : ระบบการส่งเสริมศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรม

เมื่อก้าวถึงสถานศึกษาแล้ว ครูผู้สอนมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรงมากที่สุดในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น การชี้แนะในฐานะครูนับว่าเป็นเรื่องสำคัญในยุคปัจจุบันมากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ซึ่ง วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา (2562: 5) ได้สรุปไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการชี้แนะเชิงนวัตกรรมให้กับนักเรียน ด้วยการปลดล็อก Fixed Mindset สู่ Growth mindset กระตุ้น Creativity ถามให้คิดหาความแตกต่าง ให้ข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างหลากหลาย และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะช่วยเสริมสร้างการคิดเชิงนวัตกรรม ทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรม และความเป็นนวัตกรรมของนักเรียน ซึ่งที่มาของกรอบคิด (Mindset) ดังกล่าวมาจาก ดเว็ค (Dweck, 2006) นักจิตวิทยาและนักวิจัยแห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดได้ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับวิธีการที่จะพัฒนาความสั่นไหวอันเกิดจากการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งใช้ระยะเวลายาวนานในการศึกษาค้นคว้า และค้นพบว่าสิ่งที่ควบคุมความคิด เจตคติ ความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคล เป็นผลมาจากกรอบคิด (Mindset) โดย Dweck ได้แบ่งกรอบคิดของบุคคลออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ กรอบคิดจำกัด (Fixed Mindset) คือ ความคิด และเจตคติของบุคคลที่เชื่อว่าศักยภาพของตนเองเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดมาอย่างตายตัวและสามารถเปลี่ยนแปลงได้เพียงเล็กน้อย ขณะที่กรอบคิดงอกงาม (Growth Mindset) คือ ความคิดและเจตคติของบุคคลที่เชื่อว่าศักยภาพของตนเองเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงและเติบโตได้โดยใช้ความมานะพยายาม เมื่อเป็นเช่นนั้น กรอบคิดของครูประถมศึกษา นอกจากจะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมในการพัฒนาตนเองของครูแล้ว ยังส่งผลไปถึงมุมมองและการสนับสนุนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนระดับประถมศึกษาด้วย ซึ่งกรอบคิดทั้งสองคำนี้ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2558: 345-347) ได้กล่าวถึงความหมายในทำนองเดียวกันแต่ใช้คำที่ต่างต่างกัน คือ กรอบคิดติดยึดฝังแน่น (Fixed Mindset) กับกรอบคิดติดยึดเจริญเติบโต (Growth Mindset) ดังตัวอย่างงานวิจัยของมลินทรา กวินกมลโรจน์ (2557) ได้ศึกษาวิจัยและพัฒนากระบวนการชี้แนะที่อิงทฤษฎี การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับชุดความคิดด้านการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ผลการวิจัยทำให้ได้ข้อค้นพบ 2 ประการ ดังนี้ ประการแรกกระบวนการชี้แนะที่อิงทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับชุดความคิด ด้านการจัดการเรียนการสอนมีลักษณะเป็นกระบวนการที่นำมาใช้ในการปรับชุดความคิด ด้านการจัดการเรียนการสอนของครู โดยเป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ การไตร่ตรองทางความคิด การลงมือปฏิบัติ และการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง จนกระทั่งทำให้ครูเกิดการเปลี่ยนแปลงชุดความคิดและแสดงออกเป็นพฤติกรรม มีผู้ชี้แนะทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ หรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาของการเรียนรู้ โดยมีหลักการดังนี้ 1) การสร้างปฏิสัมพันธ์ ซึ่งกันและกันเป็นสิ่งที่นำไปสู่การเรียนรู้ของครู 2) การทำให้ครูเปิดใจยอมรับนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายในของครู 3) การสร้างให้ครูเกิดแรงเสริมภายในช่วยให้เกิดพลังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง 4) การแก้ปัญหาด้วยการวิพากษ์ประสบการณ์ในอดีตนำไปสู่การค้นพบ 5) การทำให้ครูเกิดการชี้แนะตนเองจะทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งใจ 6) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์นำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นรูปธรรมสู่การปฏิบัติ ประการที่ 2 ผลการดำเนินงานตามกระบวนการชี้แนะเพื่อปรับชุดความคิดครูฯ ก่อนเข้าร่วม กระบวนการชี้แนะ มีครู 1 คน มีชุดความคิดด้านการเรียนการสอนเติบโต ครู 12 คน มีชุดความคิดเติบโตแต่ความคิดบางอย่างยังจำกัด ไม่มีครูที่มีชุดความคิดจำกัดแต่ความคิดเติบโตหรือชุดความคิดจำกัดเลย หลังเข้าร่วมกระบวนการฯ ครูมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นครูที่มีชุดความคิดเติบโต 7 คน ชุดความคิดเติบโตแต่ความคิดบางอย่างยังจำกัด 6 คน โดยมีคะแนนพัฒนาการสูงขึ้นทุกคน เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของชุดความคิดด้านการจัดการเรียนการสอนที่ครูเกิดการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด คือ องค์ประกอบด้านแนวคิดหรือกลุ่มความคิดที่ครูมีต่อ

ความสามารถ สติปัญญา และศักยภาพของตนเองในฐานะครู ในด้านพฤติกรรมของครู พบว่า ครูทุกคนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการจัดการเรียนการสอนที่คำนึงถึงนักเรียนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นข้อค้นพบจากงานวิจัยดังกล่าวจึงสนับสนุนแนวคิดที่ว่า หากต้องการให้ครูประถมศึกษาที่มีกรอบคิดงอกงามในการสร้างการคิดเชิงนวัตกรรม ครูประถมศึกษาควรมีกรอบคิดงอกงามของตนเอง เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูที่ให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์และร่วมมือระหว่างกันกับนักเรียนคนอื่นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างการคิดเชิงนวัตกรรม อันจะนำไปเป็นกรอบคิดงอกงามที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียน เช่น การส่งเสริมให้นักเรียนได้วางแผนและสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเองเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เป็นนวัตกรรม นอกจากกรอบคิดในการจัดการเรียนการสอนของครูแล้วงานวิจัยบางชิ้นได้นำเสนอปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะเชิงนวัตกรรมหรือความสามารถในการสร้างนวัตกรรม ได้แก่ การจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการบ่มเพาะทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เป็นต้น (สาวิตรี สุทธิจักร, 2554) ; เชลล์ และ แอทฮายดี (Chell & Athayde, 2008) แต่จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยพบว่า มีการศึกษาในเรื่องการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนน้อยมาก โดยเฉพาะนักเรียนในระดับประถมศึกษา เมื่อเป็นเช่นนี้สถานศึกษาทุกแห่งควรต้องกลับมาทบทวนและปรับเปลี่ยนหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนการจัดการชั้นเรียน เพื่อให้เกิดกรอบคิดงอกงาม (Growth Mindset) ด้วยเช่นกันดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. หลักสูตรการสร้างเสริมศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรม

ในการสร้างหลักสูตรการสร้างเสริมศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมนั้น ต้องเริ่มจากการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหา และบริบทของโรงเรียน เพื่อมุ่งเน้นให้นักเรียนสร้างผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ในฐานะนวัตกรรม โดยอยู่บนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีการปรับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในเชิงนวัตกรรม เพื่อให้นักเรียนเกิดแนวคิดและทักษะในการผลิตหรือสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้นให้ได้ การพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมตามหลักสูตร ครูต้องออกแบบการเรียนรู้อย่างรอบคอบ โดยใช้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการคิดวิธีสอน มาตรฐาน ตัวชี้วัดและสาระของหลักสูตร รวมถึงบรรยากาศในชั้นเรียนควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการคิด เช่น การตั้งคำถาม การสังเกต ฯลฯ การสร้างเสริมศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมอาจทำได้หลายวิธี ซึ่งผู้เขียนขอเสนอไว้ให้ผู้อ่านเข้าใจ 2 แนวทางคือ 1) การจัดการเรียนรู้สอดแทรกกระบวนการสร้างเสริมศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมเข้าไปในหลักสูตร คือ การกำหนดการคิดเชิงนวัตกรรมที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ เนื้อหาสาระใดสาระหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร และมุ่งพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมนั้น ไปพร้อมกับสาระที่เรียน นักเรียนก็จะได้รับการพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ กระบวนการคิด เจตคติ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไปพร้อมกัน ส่วนแนวทางที่ 2) ครูสามารถจัดทำเป็นหลักสูตรเสริมในการสร้างเสริมศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมได้เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามครูควรทำความเข้าใจถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสำหรับแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการสร้างเสริมศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรม มี 3 ตัวแบบของการถ่ายทอดทักษะการคิด ได้แก่ 1) การสอดแทรกการเสริมทักษะการคิดทั่วไปเพิ่มเติมไปจากหลักสูตรปกติที่มีอยู่ 2) การสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาวิชาที่เรียนในขณะเดียวกันเลย อาทิ วิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ 3) สอดแทรกทั้งหลักสูตรอย่างเป็นระบบ แต่แม้ว่าจะเป็นวิธีการไหนที่นำไปใช้ต้องมั่นใจวิธีการนั้นจะทำให้การเรียนรู้และถ่ายทอดไปสู่การพัฒนาทักษะความคิดที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ (บรรจง อมรชีวิน, 2554)

2. การจัดการเรียนการสอนที่สร้างเสริมศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรม

ในการพัฒนาศักยภาพทางการคิดให้นักเรียนระดับประถมศึกษานั้น สิ่งสำคัญที่ต้องทำคือ ครูผู้สอนต้องปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการคิด ทำ พูด มากขึ้น เพื่อค้นหา สร้างความรู้ด้วย

ตนเอง ส่วนครูต้องสอนให้น้อยลง แต่กลับไปเป็นผู้เตรียมประสบการณ์เรียนรู้ให้มากขึ้น กระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาสารสนเทศ สร้างความรู้ ประยุกต์ความรู้ และทักษะสำคัญอย่างยิ่งสำหรับครูยุคใหม่เพื่อสร้างเด็กยุคใหม่อันเป็นยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ แล้วก้าวเข้าสู่ยุคสังคมแห่งปัญญาได้อย่างยั่งยืน และก่อปรด้วยการเป็นนักเรียน (Learner) เป็นผู้นำ (Leader) ตลอดจนเป็นนวัตกรรม (Innovator) ผู้สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ ถ้าครูมีระบบการพัฒนาศักยภาพให้มีลักษณะข้างต้น ก็จะสามารถผลิตเด็กไทยให้เป็นผู้มีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ เป็นเด็กไทยที่เป็นนักเรียน (Learner) เป็นผู้นำ (Leader) และเป็นเด็กผู้สร้างผลงานใหม่หรือเป็นนวัตกรรม (Innovator) (พิมพ์พันธุ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข, 2557) ดังนั้น รูปแบบการจัดการเรียนรู้สร้างเสริมศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมที่สถานศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายหลักของโรงเรียนมีหลายรูปแบบ ผู้เขียนขอยกตัวอย่างนำเสนอไว้อย่างน้อย 8 รูปแบบดังนี้ 1) การเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integration Learning) เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามความสนใจ ความสามารถ และความต้องการโดยการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนทุกด้าน และสามารถนำ ความรู้และประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ (ยุวธิดา คำปวน, 2560: 30) 2) การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) เป็นการจัดประสบการณ์ที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ โดยจัดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสรับรู้กับเหตุการณ์ เนื้อหา แล้วให้ทำโครงงานหรือลงมือปฏิบัติ ที่แสดงว่าเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่รู้จริง มีวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งจะต้องประกอบด้วย การถาม ปัญหา การตั้งคำถามเพื่อการสืบค้นเสาะหา (วัชรรา เล่าเรียนดี, ประณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์, 2560: 100) 3) การเรียนรู้ตามสถานการณ์จริง (Situation-Based Learning) เป็นการจัดกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนลงไปเล่นในสถานการณ์ที่มีบทบาท ข้อมูลและกติกาการเล่นที่สะท้อนความเป็นจริง และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสถานการณ์นั้น โดยใช้ข้อมูลที่มีสภาพคล้ายกับข้อมูลในความเป็นจริงในการตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งการตัดสินใจนั้นจะส่งผลถึงผู้เล่นในลักษณะเดียวกันที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง (ทศนา แหมมณี, 2560) 4) การเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-Directed Learning) เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลายเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหา ความรู้ กระตุ้นให้เกิดทักษะการคิด ทักษะการนำเสนอ ทักษะการทำงานเป็นกลุ่มอย่างสร้างสรรค์และทักษะชีวิต (ลัดดา ศิลาโนย, 2558: 141 ; สมพงษ์ และลดาวัลย์ มะลิไทย, 2560: 6) 5) การสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity-Based Learning) เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลายเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหา ความรู้ กระตุ้นให้เกิดทักษะการคิด ทักษะการนำเสนอ ทักษะการทำงานเป็นกลุ่มอย่างสร้างสรรค์และทักษะชีวิต (ลัดดา ศิลาโนย, 2558: 141 ; สมพงษ์ และลดาวัลย์ มะลิไทย, 2560: 6) 6) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Co-operative Learning) และการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมพลัง (Collaborative Learning) เป็นวิธีการเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยกระบวนการกลุ่ม มีการปรึกษาหารือช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกภายในกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกัน ทำให้เกิดการปลูกฝังทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การยอมรับฟังความคิดเห็นและเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ซึ่งหากมีการนำข้อดีของทั้งสองวิธีการดังกล่าวมาบูรณาการร่วมกันก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น เขมณัญญ์ มิ่งศิริธรรม, 2011: 442) 7) การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมโดยได้รับประสบการณ์ตรง เรียนรู้จากของจริงประกอบกับการใช้สื่อที่เป็นรูปธรรมที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้สมองในการคิด (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2553: 102) ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและประกอบด้วยกิจกรรมทางสมองต่าง ๆ ปัจจุบันสามารถจัดได้ทั้งโปรแกรมที่มีลักษณะเฉพาะนอกเหนือจากการเรียนปกติที่สร้างขึ้นกับโปรแกรมที่มีลักษณะทั่วไปซึ่งเป็นโปรแกรมที่ใช้เนื้อหาวิชาในหลักสูตรปกติเป็นสื่อในการพัฒนาการคิด 8) การเรียนรู้เชิงผลิตภาพ (Productivity-Based Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนสามารถสร้าง

ผลผลิต ผลงานที่เกิดจากความรู้อันหลากหลายของกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนความร่วมมือกันของผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ฉะนั้นการเรียนรู้เพื่อสร้างผลงาน ผลผลิตนับเป็นการเรียนรู้ขั้นสูงสุด ต้องอาศัยแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้การสอนที่หลากหลายกว่าผู้เรียนจะสร้างผลงานสำเร็จต้องมีการพัฒนาพฤติกรรมและความคิดผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนลงมือทำ (สมพร โกมารทัต, 2557: 4)

อย่างไรก็ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว สถานศึกษาควรพิจารณาถึงกระบวนการคิดสร้างสรรค์ อันเป็นกระบวนการที่ทำให้นักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นนวัตกรรมที่สามารถผลิตความคิดที่แปลกใหม่หรือคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่ ซึ่งนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ศึกษาและนำมาเป็นรูปแบบของกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ผู้เขียนขอหยิบยกทฤษฎีที่สำคัญ ๆ นำมาสรุปได้ดังนี้ ทฤษฎีกระบวนการสร้างสรรค์ของทอร์แรนซ์ (Torrance, 1962) ทฤษฎีกระบวนการสร้างสรรค์ตามแนวคิดของวอลลาส (Wallas, 1926) ทฤษฎีกระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของบาร์รอน (Barron, 1996) ทฤษฎีกระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของรอสแมน (Rossman, 1996) ทฤษฎีกระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของออสบอร์น Osborn (1996) ทฤษฎีกระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของปาร์เนสและคณะ (Parnes, 1977) จากรูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ตั้งแต่รูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของวอลลาส จนถึงรูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของปาร์เนสและคณะ ที่กล่าวข้างต้น ผู้เขียนสรุปรูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1) กระบวนการคิดสร้างสรรค์จะเกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์ มีความหมาย มีจินตนาการ มีการสร้างความคิด และมีการประเมินเชิงวิพากษ์ โดยภาพรวมของกระบวนการคิดสร้างสรรค์ก็คือ ความสมดุลของจินตนาการและการคิดวิเคราะห์

2) รูปแบบกระบวนการคิดสมัยเก่าจะให้ความสำคัญกับผลของความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากกระบวนการได้จดจำนึก ที่อยู่เหนือการควบคุมของผู้คิด ส่วนรูปแบบกระบวนการคิดสมัยใหม่ จะให้ความสำคัญกับการสร้างความคิดใหม่ที่มีความหมายภายใต้การปฏิบัติการควบคุมโดยผู้คิดเอง

3) กระบวนการคิดสร้างสรรค์โดยรวมต้องการที่ขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติการคิดและการนำความคิดไปใช้ ดังนั้นจึงต้องมีการปฏิบัติการมากกว่าที่จะจินตนาการสิ่งใหม่เพียงอย่างเดียว

ดังนั้นในฐานะครูประถมศึกษาจะต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการสร้างนวัตกรรมโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมในฐานะนวัตกรรมน้อย

ทักษะที่ครูประถมศึกษาควรมีเพื่อส่งเสริมศักยภาพทางการคิด

ครูประถมศึกษานอกจากจะมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้และเป็นผู้ช่วยเหลือนักเรียนให้พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบันแล้ว ในการส่งเสริมศักยภาพทางการคิดให้นักเรียนให้เป็นนวัตกรรมที่มีความเชี่ยวชาญในทักษะที่หลากหลาย (Multi-Skilled) ดังนี้

1. **ทักษะการสังเกตที่ละเอียดลออ** ครูที่มีทักษะการสังเกตที่ละเอียดลออ จะมองเห็นสิ่งที่เด็กสื่อสารด้วยภาษากายได้เป็นอย่างดี เช่น ท่าทาง สายตา น้ำเสียง ทำให้สามารถรับรู้และเท่าทันอารมณ์ของเด็ก ครูที่ช่างสังเกตจะไวต่อการรับรู้บรรยากาศในการเรียนการสอน และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนได้อย่างทันทั่วทั้งที่สามารถสังเกตเห็นความกระตือรือร้น หรือความอ่อนล้าในการเรียนของเด็ก มองเห็นวิธีเรียนรู้และความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคล หรือเมื่อทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ครูที่ช่างสังเกตจะสามารถหาจังหวะที่เหมาะสมในการเข้าไป ถอยออกมา หรือเพียงเฝ้าดูอยู่ใกล้ ๆ เพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์

2. **ทักษะการสื่อสารเชิงบวก** ครูที่มีการสื่อสารทางบวกจะมีอิทธิพลต่อเด็กอย่างมาก ทั้งในเรื่องทัศนคติในการเรียนรู้การเห็นคุณค่าในตัวเองกำลังใจที่จะคิดและลงมือทำ เด็กจะมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และคงทำพฤติกรรมที่ดีนั้นต่อไป

3. ทักษะการกระตุ้นให้เด็กคิด ครูที่มีทักษะการกระตุ้นให้เด็กคิด มักจะใช้คำถามปลายเปิดอยู่เสมอ เพื่อกระตุ้นให้คิดอย่างหลากหลาย และรับฟังความคิดเห็นของเด็ก จัดกิจกรรมที่让孩子ได้สังเกต สำรวจ แล้วเกิดคำถามที่ต้องการคำตอบ บางกิจกรรมก็มีการสร้างเงื่อนไขเพื่อให้เด็กได้เผชิญกับปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิษฐา คำวัน (2562: 495) ที่ศึกษาความสามารถในการคิดในวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยใช้วิธีการสืบเสาะหาความรู้เสริมด้วยคำถามระดับสูง ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการคิดสังเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสืบเสาะหาความรู้เสริมด้วยคำถามระดับสูงขึ้น 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง แรงและความดันของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสืบเสาะหาความรู้เสริมด้วยคำถามระดับสูงมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผู้วิจัยอภิปรายว่า เพื่อให้การเรียนการสอนโดยใช้คำถามระดับสูงนี้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการคิดของนักเรียน ครูได้เตรียมวิธีการกระตุ้นการคิดและการตอบคำถามของนักเรียนโดยใช้เทคนิคสนับสนุนการใช้คำถาม คือ 1) การกระตุ้นการตอบคำถาม (Prompting) เป็นเทคนิคที่ครูใช้เมื่อนักเรียนตอบคำถามไม่ได้หรือตอบคำถามไม่ถูกต้อง ซึ่งครูช่วยนักเรียนในการตอบคำถามโดยการปรับคำถามให้เข้าใจง่ายขึ้น หรือ พยายามล้วงการตอบคำถามของนักเรียนให้ยาวขึ้น ซึ่งช่วยให้นักเรียนตอบคำถามของครูได้ 2) การกระจายคำถาม (Redirection) ซึ่งช่วยให้นักเรียนมีโอกาสได้ตอบคำถามเดียวกันนี้จำนวนมากขึ้น นับได้ว่าเป็นเทคนิคที่ช่วยเพิ่มจำนวนนักเรียนในการมีส่วนร่วมในการเรียนให้มากขึ้น นักเรียนจึงได้รับการพัฒนาการคิดอย่างทั่วถึง 3) เวลารอคอยคำตอบ (Wait-time) ช่วยให้นักเรียนมีเวลาในการคิดหาคำตอบ เนื่องจากคำถามระดับสูง จำเป็นที่จะต้องให้เวลานักเรียนในการใช้ความคิด ซึ่งท้ายที่สุดแล้วจะทำให้คำตอบของนักเรียนมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากการใช้เทคนิคสนับสนุนการใช้คำถามแล้ว ครูใช้วิธีการทำความเข้าใจกับนักเรียนเกี่ยวกับการตอบคำถามเพื่อให้นักเรียนตอบนั้น คำตอบของนักเรียนไม่จำเป็นที่จะต้องถูกต้อง แต่ความสำคัญของคำถามคือการกระตุ้นการคิดและการค้นหาคำตอบของนักเรียน

4. ทักษะการสร้างแรงจูงใจ ครูต้องสร้างความกระตือรือร้นให้ตัวเองอยู่เสมอ เพราะความกระตือรือร้นของครูจะส่งผ่านไปเป็นแรงจูงใจให้เด็กอยากเรียนรู้จะทำให้บทเรียนของครูสนุก เราจึงยิ่งขึ้น ครูที่มีทักษะการสร้างแรงจูงใจ มักจะตั้งเป้าหมายที่ท้าทายและถ้าเป็นเป้าหมายใหญ่ให้แตกเป็นเป้าหมายย่อยเพราะเมื่อเด็กทำเป้าหมายย่อยสำเร็จก็เป็นแรงจูงใจภายในที่จะไปสู่เป้าหมายต่อไปได้โดยง่าย การให้เด็กได้ตั้งสมมติฐาน หรือ คาดเดาผลด้วยตัวเอง เป็นแรงจูงใจให้ลงมือทำหรือเรียนรู้ เพื่อให้รู้ว่าคำตอบจะตรงกับที่คาดเดาไว้หรือไม่ นอกจากนี้นิทาน ละครจะช่วยสร้างแรงจูงใจให้กับเด็กได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะในเรื่องของลักษณะนิสัยคุณธรรม จริยธรรม

5. ทักษะการประเมิน ครูที่มีทักษะการประเมิน จะต้องมีความสามารถในการสังเกต มีความรู้ด้านพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก มีความสามารถในการจับประเด็นที่น่าสนใจหรือสอดคล้องกับเป้าหมาย การสังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมและปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็ก สามารถสื่อสารผลการประเมินให้กับผู้เกี่ยวข้องได้อย่างดีนอกจากนี้ยังต้องสามารถช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และมีทัศนคติที่ดีต่อการประเมินตนเอง และนำมาปรับปรุงหรือพัฒนาผลงานและการกระทำของตนเอง

6. ทักษะการคาดเดาผลล่วงหน้า ครูที่มีทักษะการคาดเดาผลล่วงหน้า จะต้องเป็นคนช่างสังเกต คิดได้ ฉับไวจินตนาการได้ชัดว่ากระบวนการเรียนการสอน หรือกิจกรรมจะดำเนินไปอย่างไร ความคาดหวังและสิ่งที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนคือ อะไร ถ้ามีสถานการณ์ที่ไม่ได้คาดคิด น่าจะเกิดอะไรได้บ้าง เพื่อตั้งรับหรือต่อยอดต่อไปได้อย่างเหมาะสม (สุภาวดี หาญเมธี และภาวนา อรัณฤทธิ์, 2561: 122-123)

ทักษะที่ผู้บริหารควรมีเพื่อส่งเสริมศักยภาพทางการคิด

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่ให้ความสำคัญกับกระแสของนวัตกรรมนั้นมีแนวคิดที่เกี่ยวข้ององค์การทางการศึกษาที่สำคัญระดับปัจเจกบุคคล ได้แก่ ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม

(Innovative thinking skills) เป็นสิ่งที่ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้บริหารจะต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ จนเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) การใส่ใจหรือการเอาใจใส่ (Paying Attention) 2) การเห็นคุณค่าของคุณลักษณะส่วนบุคคล (Personalizing) 3) การถ่ายทอดจินตนาการ (Imaging) 4) การเล่นอย่างจริงจัง (Serious Play) 5) การร่วมสืบค้น (Collaborative Inquiry) และ 6) การปั้นแต่ง (Crafting) และผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leader) ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำขององค์กรต้องนำพาองค์กรให้สามารถใช้นวัตกรรมเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนผลลัพธ์ขององค์กร ซึ่งก็คือภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) ซึ่งมีคุณลักษณะที่สำคัญ 4 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลิกภาพ (Personality) 2) ด้านทักษะ (Skills) 3) ด้านบทบาทหน้าที่ (Roles) 4) ด้านลักษณะทางสังคม (Social Characteristics) และความฉลาดทางนวัตกรรม (Innovative Intelligence) (สุกัญญา แซ่ม้อย, 2555)

ผลงานสะท้อนความเป็นนวัตกรรม

การมอบหมายงานให้ทำหรือการค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักที่จะค้นคว้าเพื่อหาคำตอบ ดังนั้นครูต้องมีจุดหมายและเตรียมตัวล่วงหน้าในการศึกษาและค้นคว้าว่ามีแหล่งความรู้และข้อมูลที่ใดบ้างที่นักเรียนจะไปศึกษาค้นคว้าได้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ถ้าเป็นเด็กยังเล็กอ่าน-เขียนไม่ได้ ครูสามารถที่จะมอบหมายงาน ให้ไปค้นคว้าได้ เช่น ให้ไปหาข้อมูลอย่างง่ายแล้วกลับมาบอกให้เพื่อนทราบ เมื่อเด็กอ่านออกเขียนได้ครูก็เริ่มให้นักเรียนรู้จักค้นคว้า โดยกำหนดแหล่งความรู้ที่แน่นอนหรือหนังสือแบบเรียนที่สามารถค้นคว้าได้ ซึ่งงานลักษณะนี้จัดเป็นภาระงานพื้นฐาน แต่หากเป้าหมายในการที่จะพัฒนาความเป็นนวัตกรรมให้เกิดขึ้นแก่เด็กแล้วนั้น ครูควรจะออกแบบภาระงานนั้นเป็นงานที่ซับซ้อน ทำทาย (Jumping Task) เพื่อกระตุ้นผู้เรียนต้องร่วมกันแก้ปัญหา ได้ขบคิดและลงมือทำด้วยกัน ใช้ทักษะประสบการณ์ของแต่ละคนมาร่วมมือร่วมพลังเพื่อทำให้บรรลุภารกิจนั้นได้ (อรรถพล อนันตวรสกุล, 2560) สอดคล้องกับ Masaaki (2012) อ้างว่าเมื่อนักเรียนกำลังเผชิญกับความท้าทายหรือหัวข้องานที่ต้องแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันกับคนอื่น ๆ ร่วมกันแสดงความชื่นชมซึ่งกันและกันปัญหาที่ได้รับจากครูจะได้รับการตอบสนองที่นักเรียนพยายามอย่างหนักในการแก้ปัญหานั้น กระบวนการทำงานร่วมกัน การเรียนรู้และการคิดลำดับที่สูงขึ้นเกิดขึ้น ระหว่างทำงานที่ซับซ้อนและท้าทาย นักเรียนสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณมากขึ้น

บทสรุป

การพัฒนาผู้เรียนในทุกช่วงวัยนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเด็กในระดับชั้นประถมศึกษาเป็นช่วงวัยที่มีความสำคัญและเหมาะสมในการปูพื้นฐานซึ่งจะสร้างรากฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างศักยภาพทางการคิดเชิงนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างให้เกิด “นวัตกรรม” ที่เป็นกำลังสำคัญของชาติ และนี่จึงเป็นโจทย์ที่ท้าทายสำหรับครู ครอบครัวยุคใหม่ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักที่จะต้องเป็นหลักในการวางระบบเสริมสร้างความเป็นนวัตกรรม เริ่มตั้งแต่การดูแลด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาคุณภาพและทักษะที่จำเป็นสำหรับครู รวมถึงตัวผู้บริหารสถานศึกษาเองก็ต้องตระหนักในบทบาทของผู้บริหารและมีวิสัยทัศน์ที่ดี ที่จะนำพานักเรียนไปสู่ความเป็น “นวัตกรรม” ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2558). คิตรีเริ่มเก่ง อนาคตไกล. สืบค้นจาก <http://www.kriengsak.com/Wally-future-initiatives>
- เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม. (2011). การบูรณาการวิธีการเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนร่วมกัน. Veridian E-Journal SU, 4(1): 435-444.
- ทศนา แคมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: พิมพ์ครั้งที่ 21. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เนาวนิตย์ สงคราม. (2562). การสร้างนวัตกรรม เปลี่ยนผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างนวัตกรรม จากงานวิจัยสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรจง อมรชีวิน. (2554). Thinking School สอนให้คิด. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2553). การพัฒนาการคิด. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิคพรินต์.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข. (2557). การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2563). 4 คิดสำหรับเด็กไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนต์ สูงประสิทธิ์. (2560). อิทธิพลของครอบครัวที่ส่งผลต่อตัวเด็กโดยตรง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มิลินทรา กวินกมลโรจน์. (2557). การวิจัยและพัฒนากระบวนการชี้แนะที่อิงทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับชุดความคิดด้านการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุวธิดา คำปวน. (2560). การบูรณาการ : เส้นทางแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารการบริหารและนิตเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 8(1): 25-38.
- ลัดดา ศิลาน้อย. (2558). การวิจัยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รายวิชา ส 21103 สังคมศึกษา 2. ขอนแก่น. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 38(4): 141-148.
- วสันต์ สุทธาวาส. (2558). การพัฒนาโปรแกรมเสริมศักยภาพความเป็นนวัตกรรมการศึกษา. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชร เล่าเรียนดี, ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์. (2560). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ 12. นครปฐม : เพชรเกษมพรินต์กรุป.
- วิชัย วงศ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา. (2562). การพัฒนาทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- _____. (2562). ชี้นำการคิดเชิงนวัตกรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- สมพร โกมารทัต. (2557). การเรียนรู้เชิงผลิตภาพ. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 25(3): 1-11.
- สาวตรี สุทธิจักร. (2554). บทบาทของมหาวิทยาลัยในการสร้างบัณฑิตที่มีความสามารถเชิงนวัตกรรม. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (พฤษภาคม – สิงหาคม 2555). แนวคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 14(2): 117-128.

- สุภาวดี หาญเมธี และภาวณา อารัมภทธุ์. (2561). **คู่มือพัฒนาทักษะสมอง EF-Executive Functions ในเด็กวัย 7-12 ปี สำหรับพ่อแม่และครู**. กรุงเทพฯ: บริษัท โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). **พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัย ฉบับราชบัณฑิตยสภา**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลเจียฮั่ว.
- อภิขญา คำวัน. (กรกฎาคม – ธันวาคม 2562). **ความสามารถในการคิดของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่เรียนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้เสริมด้วยคำถามระดับสูงในวิชาวิทยาศาสตร์**. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา. 10(2). 495-506.
- อนรรฆ สมพงษ์ และลดาวัลย์ มะลิไทย. (2560). **การศึกษาการจัดการเรียนการสอนโดยวิธีการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐานในรายวิชาการศึกษาเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์**. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- อรรถพล อนันตวรสกุล. **การขับเคลื่อนแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศญี่ปุ่น: กรณีความสำเร็จของศูนย์ชำนาญ การระดับภูมิภาค (RCE) เมืองเซนได จังหวัดมียาจิ**. รายงานการประชุมวิชาการประจำปีเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา (7-8 พฤษภาคม 2560).
- Barron, F. X. (1996). "Barron's ordinary wars. In A. Montuori (Edition.)," *Unusual associates. A festschrift for Frank Barron*. (pp. 438-446). Cresskill, New Jersey: Hampton.
- Chell, E., & Athayde, R. (2009). *The Identification and Measurement of Innovative Characteristics of Young People: Development of the Youth Innovation Skills Measurement Tool*. London: NESTA.
- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The New Psychology of Success*. New York: Random House Publishing Group.
- Dyer and et al. (2011). *The Innovator's DNA: Mastering the Five Skills of Disruptive Inovators*. Boston, Massachusetts.
- Furr and Dyer. (2014). *The Innovator's Method: Bringing the Lean Start-up into Your Organization*. Boston, Massachusetts.
- Osborn, M. (1996). "Social class, educational opportunity and equal entitlement : dilemmas of schooling in England and France," paper presented at the America Education Research Association Annual Conference, New York.
- Parnes, S. J. (1977). *Guiding Creative action*. Gifted Child Quarterly, 21, 460-476.
- Rossmann, M. G. (1996). "Viral cell recognition and entry." *Curr. Sci*, 71: 193-204.
- Torrance E.P. (1962). *Education and the Creative Potential Minneapolis*. New Jersey: The Lund Press, Inc.
- Wallas, G. (1926). *The art of thought*. London: Jonathan Cape.

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานีเพื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา The Development of the Pattani Bay Local Curriculum for Elementary Science Learning

ดิเรก همانมานะ^{1*} (Direak Manmanah),
มุฮัมหมัดราพีร์ มะเก็ง² (Muhummadrapee Makeng)

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
(Faculty of Humanities and Social Sciences Prince of Songkla University, Pattani Campus)

²นักวิชาการอิสระ (Independent Scholar)

*Corresponding Author. E-Mail: direak.m@psu.ac.th

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)

(Received: January 23, 2021; Revised: April 16, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรอ่าวปัตตานีอย่างยั่งยืนในโรงเรียนประถมศึกษา กระบวนการวิจัยมี 2 ระยะ ได้แก่ระยะที่ 1 การพัฒนาโจทย์วิจัย เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร และระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างหลักสูตร 2) การทดลองใช้หลักสูตร และ 3) การประเมินหลักสูตร ซึ่งเป็นขั้นวิเคราะห์ผลการทดลองใช้และปรับปรุงหลักสูตร เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม การสังเกต การสัมภาษณ์กลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลจากการศึกษา ได้หลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานีเพื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย สารการเรียนรู้ที่เป็นสาระหลักของวิทยาศาสตร์พื้นฐานที่นักเรียนทุกคนต้องเรียนรู้ คือ วิทยาศาสตร์ที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการ มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าและหาความรู้ด้วยตนเอง มีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบและการแก้ปัญหาที่หลากหลาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน มีการทำกิจกรรมด้วยการลงมือปฏิบัติจริงอย่างหลากหลายและเหมาะสมกับระดับชั้น

คำสำคัญ : การวิจัยเชิงปฏิบัติการ; หลักสูตรท้องถิ่น; อ่าวปัตตานี; การเรียนรู้วิทยาศาสตร์

Abstract

This article was a part of participatory action research which aimed to create a local curriculum on exploiting fundamental resources of Pattani bay sustainably in Primary school. There were two stages of research procedures. First, knowledge gap identification was the study of common data for curriculum development. Second, action research included three processes i.e., 1) curriculum creation, 2) curriculum implement, and 3) curriculum evaluation which presented results of curriculum implementation and improvement analysis Data were collected through focus group, observation, group interview, and were analyzed by content analysis. The results revealed that the required fundamental science essence of the developed curriculum referred to connecting knowledge to process. The important skills involved researching and self-directed learning.

Learning process was characterized by systematization and varieties of problem-solving. Learners' involvement was promoted in all processes. Hands-on experiences were gained variously and properly depending on educational level.

Keywords: Action Research; Local Curriculum; Pattani Bay; Science Learning

หลักการและเหตุผล

อ่าวปัตตานีมีพื้นที่ครอบคลุม 2 อำเภอด้วยกัน คือ อำเภอเมืองและอำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ลักษณะทางภูมิศาสตร์บริเวณปากอ่าวเป็นลักษณะงอที่เรียกว่าแหลมตาชีหรือแหลมโพธิ์ยื่นออกไปในแนวตะวันตกส่วนตะวันออกก่อตัวเป็นแนวสันทรายยื่นออกไปในทะเลในแนวที่เกือบขนานกับพื้นแผ่นดินโอบล้อมพื้นที่ตอนในของอ่าวในลักษณะสันดอนจะงอยทราย บริเวณปลายของแหลมโพธิ์โค้งงอเข้าหาฝั่งคล้ายตะขอ มีความยาวประมาณ 18.5 กิโลเมตร ทำให้ภายในอ่าวได้รับการป้องกันจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนกว้างสุดของแหลมอยู่ที่บ้านบูดี อำเภอยะหริ่งกว้าง 1.6 กิโลเมตร และส่วนที่แคบที่สุดอยู่ที่ บ้านตะโล๊ะสะมิแล อำเภอยะหริ่งกว้าง 70 เมตร อ่าวปัตตานีเป็นอ่าวน้ำตื้นมีความลึกเฉลี่ย 1.2 เมตรโดยมีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 74 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นพื้นที่ภายในอ่าว 54 ตารางกิโลเมตรและพื้นที่ปากอ่าว 20 ตารางกิโลเมตร นอกจากนั้นยังมีพื้นที่นอกอ่าวที่ได้รับอิทธิพลจากอ่าวปัตตานีโดยตรงเป็นพื้นที่กว้างจนถึงเขตติดต่อในจังหวัดสงขลา

ช่วงเวลาที่ผ่านมามีการใช้ประโยชน์อ่าวปัตตานีอย่างไร้ทิศทางและไม่เป็นระบบ ก่อให้เกิดปัญหามากมายเรื้อรังมาเป็นระยะเวลานาน ทั้งที่เป็นปัญหาที่เกิดจากการดำเนินนโยบาย อย่างไม่มีแบบแผนของภาครัฐ และปัญหาของภาคเอกชน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรต่าง ๆ ภายในอ่าว ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรที่มีอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมมลพิษต่าง ๆ สาเหตุสำคัญของภาวะเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ และทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งในพื้นที่อ่าวปัตตานีมาจากการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ขาดการควบคุม มีการขยายตัวของชุมชนเมือง เกษตรกรรม อุตสาหกรรม บนฝั่งแม่น้ำและบริเวณอ่าวปัตตานี การขยายตัวของ พื้นที่นา กุ้ง เป็นผลให้เกิดการสูญเสียพื้นที่ป่าชายเลน แหล่งหญ้าทะเล ความตื้นเขินของอ่าว คุณภาพน้ำในอ่าวปัตตานีเสื่อมโทรม และสำคัญที่สุดมีการประมงเชิงพาณิชย์ที่ใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย ทำลายแหล่งอาศัยของสัตว์หน้าดินและพื้นที่แหล่งหญ้าทะเลโดยเรืออวนรุน อวนลาก ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งเสื่อมโทรมและมีปริมาณลดลง ชาวประมงพื้นบ้านต้องสูญเสียแหล่งผลิตอาหารเพื่อยังชีพ (ชุกีรี หะยีสาแม, 2557)

นำมาสู่คำถามที่ว่า จะทำอย่างไรให้เกิดการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรอ่าวปัตตานีอย่างยั่งยืน ประกอบกับการตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่ โดยเฉพาะโรงเรียนกับชุมชน คณะผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรอ่าวปัตตานีอย่างยั่งยืนในโรงเรียนประถมศึกษา นอกจากนั้นการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกกับเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ นับว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความยั่งยืนให้กับฐานทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ที่เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะการสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนให้เกิดขึ้นนับว่าเป็นรูปแบบหนึ่งที่สามารถสร้างความรู้ ความตระหนักและความห่วงใยทรัพยากรให้เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนและเกิดประสิทธิภาพ

ยิ่งไปกว่านั้นสถานศึกษาในพื้นที่ที่มีศักยภาพในปัจจุบัน ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เนื่องจากเล็งเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ ๆ ที่ใช้กับกระบวนการเรียนการสอน รวมถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ใน

ระบบโรงเรียนที่ดำเนินการผ่านตัวหลักสูตรและแบบเรียน โดยหลักสูตรท้องถิ่นที่มุ่งพัฒนาขึ้นนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเน้นให้ผู้เรียนรู้จักการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีเหตุผล ให้มีความสามารถในการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งสามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเองผ่านสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวภายในชุมชน ตลอดจนออกแบบให้ส่งเสริมกิจกรรมที่พัฒนาการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

สร้างหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานีเพื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาอ่าวปัตตานี

นิยามศัพท์

หลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานี หมายถึง หลักสูตรสำหรับการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ออกแบบมาให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นโดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตจริง

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาบริบทของพื้นที่อ่าวปัตตานี แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประถมศึกษาหรือหลักสูตรแกนกลางที่บังคับให้นักเรียนได้เรียนรู้และหลักสูตรท้องถิ่นยังมีความสำคัญที่จะต้องบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลาง กล่าวคือ 1) การศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับสำหรับเยาวชนที่มีอายุ 6-12 ปีโดยประมาณการจัดการศึกษาในระดับนี้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาเยาวชนเป็นคนมีความรู้ พร้อมจะเป็นพลเมืองดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างมากที่จะนำเอาความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นทั้งในเรื่องความเป็นอยู่ อาหาร สภาพแวดล้อม อาชีพ วัฒนธรรม ศิลปะ ประเพณี สังคมการเมือง ประชาธิปไตย ค่านิยม จริยธรรม เป็นต้น มาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในการดำรงชีวิต เพื่อให้อยู่ในท้องถิ่นอย่างมีความสุขและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง 2) นักเรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเองน้อยลงแต่จะไปเรียนเรื่องที่เป็นความรู้กลางและเป็นสากลมากกว่า นักเรียนจะศึกษาค่านิยมตามกระแสและบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้ความรู้ต่าง ๆ แพร่กระจายไปได้เร็วทำให้ค่านิยมบางอย่างซึมซับเข้าสู่ชนบทอย่างรวดเร็ว การศึกษาจึงจำเป็นต้องหยิบยกสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นมาและบรรจุไว้ในการศึกษา ซึ่งเป็นการที่จะช่วยให้เยาวชนกลับมาเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตและสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง 3) การให้การศึกษาดังเฉพาะการสร้างนิสัยหรือปลูกฝังแนวคิด ค่านิยมเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้กับเยาวชนสามารถปลูกฝังได้ง่าย เมื่อผู้เรียนรับเอาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไปทำให้เกิดความภาคภูมิใจตั้งแต่เด็ก ดังนั้น การจัดการศึกษาเกี่ยวกับท้องถิ่น ควรจะทำอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระดับอนุบาลและประถมศึกษาเป็นต้นไป (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540)

สรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีความสำคัญคือเป็นหลักสูตรที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ สิ่งใกล้ตัวได้เรียนรู้สภาพสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดทั้งวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของบุคคลใน ชุมชนเพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาตนเองชุมชนและสังคม รวมทั้ง เป็นผู้ปลูกฝังให้ผู้เรียนได้รู้จักการใช้ ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่ามีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตนเองยิ่งขึ้น

หลักสูตรท้องถิ่นมีจุดเน้นที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) สาระความรู้อันเป็นเรื่องราวของท้องถิ่นที่จะ กำหนดให้นักเรียนได้เรียนรู้ ควรมีปริมาณมากและเจาะลึกเพียงพอที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเป็น อย่างดีจนสามารถนำมาแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ สังคมของตนและท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ตลอดจนสามารถปลูกฝังความรักถิ่นฐานแก่บุคคลในสังคมท้องถิ่นได้ โดยไม่คิดที่จะอพยพไปอยู่ถิ่นอื่น 2) กระบวนการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่น มีส่วนร่วมใน การแก้ปัญหาของท้องถิ่น และ 3) เน้นการนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำลำธาร ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ โรงงาน สถานประกอบการ ทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ วิทยากรผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังเน้นกิจกรรมโครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่น นั้น ๆ ด้วย (ประกาศิต อานุกาภาพแสนยากร, 2548)

ยิ่งไปกว่านั้นหลักสูตรท้องถิ่นควรมีลักษณะสำคัญดังนี้ 1) เป็นหลักสูตรที่ตอบสนองชีวิตจริงของผู้เรียนที่ เป็นปัจจุบันเพื่อนำไปสู่การเตรียมอนาคต 2) เป็นหลักสูตรที่พัฒนาจากความต้องการหรือสิ่งที่ปัญหาที่สอนให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา 3) เป็นหลักสูตรระยะสั้นที่เป็นปัจจุบันตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายใน ปัจจุบัน 4) เป็นหลักสูตรที่บูรณาการกับวิชาต่าง ๆ และบูรณาการกับชีวิตจริงได้ 5) เป็นหลักสูตรที่ได้มาจากสภาพ ปัญหาหรือความต้องการของผู้เรียนหรือชุมชนอย่างแท้จริง และ 6) เป็นหลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียน ได้เรียนรู้ตามระดับความสามารถและตรงกับสภาพปัญหาของตนเอง (อุดม เขยกริวงศ์, 2545) สำหรับผู้มีส่วน เกี่ยวข้องที่มีความสำคัญในการจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) ครู/ศึกษานิเทศก์ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้าน หลักสูตร 3) ผู้บริหารโรงเรียน 4) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา/ผู้ทรงคุณวุฒิ 5) ผู้แทนชุมชน/ท้องถิ่น และ 6) นักเรียน

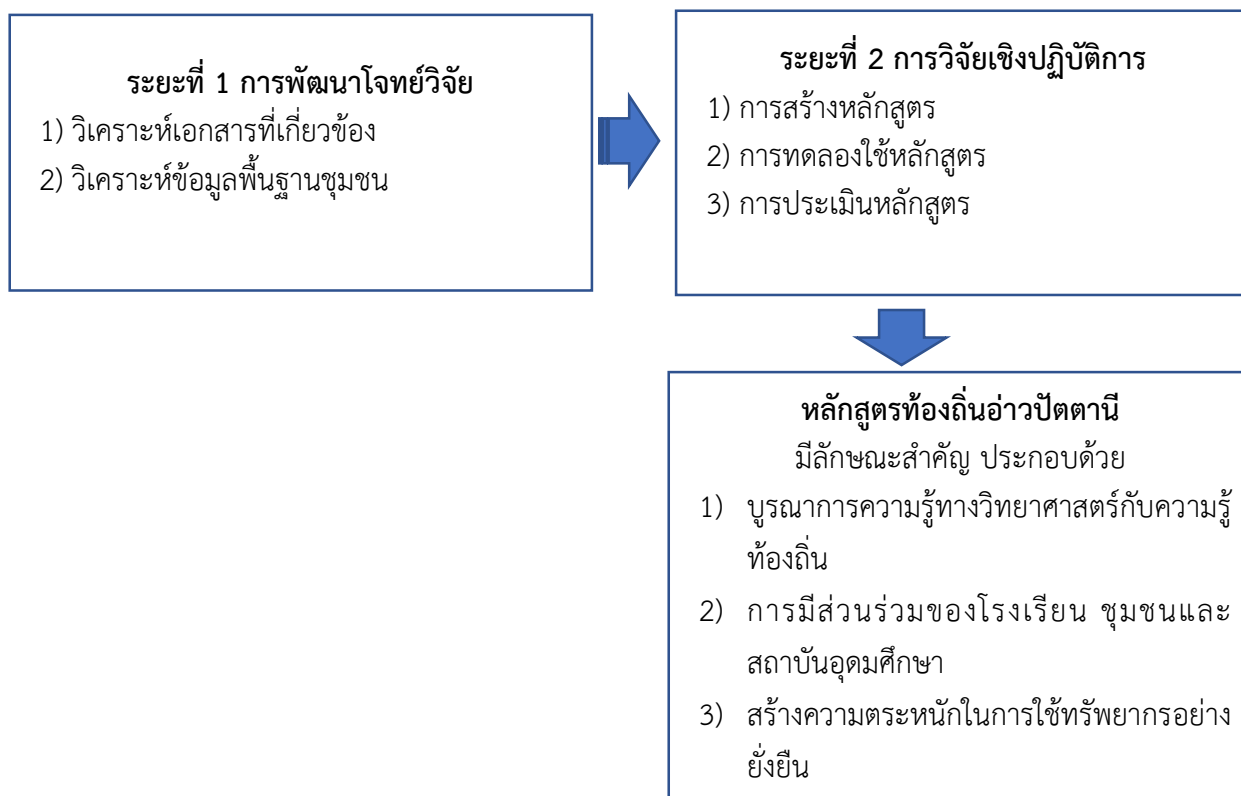
จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น จะเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ และสภาพชีวิตจริงในท้องถิ่น โดยส่งเสริมสนับสนุนให้นำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ มากที่สุด เพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม ปลูกฝัง ให้รักและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นการ เสริมความเป็นเลิศทางวิชาการตามศักยภาพของแต่ละบุคคล อีกทั้งผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นควร ประกอบด้วยบุคลากร 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในด้านศาสตร์ของเนื้อหา เช่น นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านหลักสูตร ผู้แทนชุมชน วิทยากรท้องถิ่น เป็นต้น เพราะผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาย่อมมีความรู้อย่างลึกซึ้งตาม ธรรมชาติของแต่ละวิชาในสาขาที่ตนเกี่ยวข้อง บทบาทและหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญ คือ เป็นผู้เลือกเนื้อหาสาระ และ กำหนดขอบเขตของเนื้อหา แนวคิดของวิชา เพื่อนำไปจัดลำดับความสำคัญ และให้ข้อเสนอเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ และวิธีศึกษา และเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่นซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการ กำหนดหัวเรื่อง 2) กลุ่มบุคลากรภายนอก ได้แก่ ครูผู้ทำการสอน และผู้บริหาร บุคคลดังกล่าวนี้จะรับผิดชอบ โดยตรงเกี่ยวกับหลักสูตร เพราะเป็นผู้ใช้หลักสูตรในโรงเรียน ดังนั้นควรมีบทบาทดังต่อไปนี้ ศึกษาหลักสูตรให้ เข้าใจอย่างชัดเจน ปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ทำการสอนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด และแสวงหา วิธีการที่เหมาะสมในการใช้หลักสูตร และ 3) นักเรียน ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นนั้นนักเรียนควรต้องมีบทบาท ในการมีส่วนร่วมด้วยเนื่องจากนักเรียนเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากหลักสูตร หลักสูตรที่ดีย่อมตอบสนองต่อ ความต้องการของผู้เรียน ดังนั้น นักเรียนควรเป็นผู้ให้ข้อมูลกับนักการศึกษา เพื่อนำไปใช้ในการร่างหลักสูตร เพื่อให้ หลักสูตรได้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดำเนินการในหลายลักษณะ สรุปได้ดังนี้ เสริมศรี วิทวัสชุตกุล (2546) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดตะพงนอก จังหวัดระยอง โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 5 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตรได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดตะพงนอก จังหวัด ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ พบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพดีมาก หลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและเหมาะสมกับผู้เรียน ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ จริยา ศรีเพชร (2550) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่องคลองมหาสวัสดิ์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและต้องการให้ผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนการสอน โดยหลักสูตรประกอบด้วย แนวคิด หลักการ จุดมุ่งหมาย คำอธิบายรายวิชา มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง โครงสร้างหลักสูตร เวลาเรียน ขอบข่ายสาระการเรียนรู้ แนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และแผนการจัดการเรียนรู้

นอกจากนี้ รุ่งเรือง ราชมณีและคณะ (2555) ทำการศึกษาในลักษณะการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาเพิ่มเติม การออกแบบลายผ้ามัดหมี่ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยไส้บ้านโพนจาน จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า ครู ผู้ปกครอง นักเรียนและชุมชนมีความต้องการพัฒนาหลักสูตร โดยหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องและเหมาะสมประกอบด้วย ความนำ วิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะ ที่สำคัญของนักเรียนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา ผลการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ชุมชนมีส่วนร่วมใน การพัฒนาสามารถ จัดสาระการเรียนรู้ได้ตามความต้องการ ความถนัดและความสนใจของนักเรียน และชัยวัฒน์ รังสิมันต์วงศ์ และทิพย์วิมล วงแก้วหิรัญ (2559) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาชุมชน ผลการศึกษาพบว่า การจัดการศึกษาในปัจจุบันจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันได้ การจัดการศึกษาในปัจจุบันมีหลักสูตรหลักเป็นฐาน แต่ด้วยหลักสูตรหลักยังมีข้อบกพร่องบางประการ จึงมีการพัฒนาหลักสูตรที่มีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นขึ้น เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น หลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เป็นการพัฒนาหลักสูตรขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ในบริบทท้องถิ่นของตน 2) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนทราบถึงจุดเด่น จุดด้อย โอกาส อุปสรรคของท้องถิ่น โดยสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันให้อยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข และ 3) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกรักในท้องถิ่นของตนจากสาระต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น อาจจะกล่าวได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน

กรอบแนวคิดในการศึกษา



ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างหลักสูตรท้องถิ่นและเยาวชนอาสาอ่าวปัตตานี” เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยมีกระบวนการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาโจทย์วิจัย: การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร คณะผู้วิจัยสืบเสาะปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรของชุมชนและโรงเรียนประถมศึกษารอบอ่าวปัตตานี มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้ 1) วิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานชุมชนร่วมกับโรงเรียนและชาวบ้านด้วยการสำรวจประเด็นเกี่ยวกับอ่าวปัตตานี เพื่อนำมาสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานี

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ: ประกอบด้วย 1) การสร้างหลักสูตร คณะผู้วิจัย นักวิชาการ โรงเรียน และชุมชนร่วมกันดำเนินการ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม การใช้แผนที่ความคิด การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อเลือกประเด็นเกี่ยวกับอ่าวปัตตานี และสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ตามองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมิน และแผนการจัดการเรียนรู้ 2) การทดลองใช้หลักสูตร โดยทดลองนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ให้แก่ นักเรียนในโรงเรียน ตามกรอบหลักสูตรที่กำหนดไว้ โดยคณะผู้วิจัยทำหน้าที่พี่เลี้ยง และผู้อำนวยการ ศึกษานิเทศก์ และนักเรียน สะท้อนผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานี

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ มีขอบเขตการศึกษาเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย พื้นที่รอบอ่าวปัตตานีครอบคลุม 2 ตำบล ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ได้แก่ ตำบลบานา และตำบลตันหยงลุโละ

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกตัวโรงเรียนที่จะใช้ในการศึกษาแบบเฉพาะเจาะจงมาตำบลละ 1 โรงเรียน เพื่อทำเป็นโรงเรียนนาร่อง โดยพิจารณาจากเกณฑ์ดังต่อไปนี้ คือ 1) ความพร้อมของโรงเรียนทางด้านทรัพยากรครู และเทคโนโลยี 2) การมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน และ 3) การได้รับรางวัลดีเด่นทางด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม และผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการและคุณครูวิทยาศาสตร์โรงเรียนประถมศึกษา 2) กลุ่มผู้นำชุมชนรอบอ่าวปัตตานี 3) ประชาชนชาวบ้านและสมาชิกในชุมชนผู้ที่มีองค์ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวประมง และฐานทรัพยากรรอบอ่าวปัตตานี 4) กลุ่มนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่รอบอ่าวปัตตานี และ 5) นักวิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้

การศึกษานี้ใช้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย การสนทนากลุ่ม (Focus Groups) การสังเกต (Observation) แผนที่ความคิด (Mind Map) การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interviews) และการทบทวนหลังการปฏิบัติ (AAR: After Action Review)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการตามองค์ประกอบสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูล 3 ประการคือ 1) การจัดระเบียบข้อมูล (Data organizing) เพื่อให้ข้อมูลเป็นระเบียบ พร้อมทั้งจะแสดงและนำเสนออย่างเป็นระบบได้ 2) การแสดงข้อมูล (Data display) เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกัน และ 3) การสร้างข้อสรุป (Conclusion) และการตีความหมาย (Interpretation) ของผลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูล ด้วยวิธีการที่ผสมผสานทั้งการวิเคราะห์เพื่อสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) จากการตีความข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม และการวิเคราะห์แบบจำแนกชนิดข้อมูล (Typological analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant comparison) ตามความเหมาะสมของข้อมูล

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาในส่วนนี้นำเสนอตามระยะของการวิจัย ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การพัฒนาโจทย์วิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้ และ ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ระยะที่ 1 การพัฒนาโจทย์วิจัย : เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร คณะผู้วิจัยได้สืบเสาะปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรของชุมชนและโรงเรียนประถมศึกษารอบอ่าวปัตตานี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) สสำรวจและสืบเสาะหาโรงเรียนเพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกัน ผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนในบริเวณรอบอ่าวปัตตานีที่มีความสนใจในการเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 2 โรงเรียน โดยการสอบถามถึงความสนใจและการสมัครใจของโรงเรียนผ่านผู้อำนวยการโรงเรียนในเบื้องต้น จากการสอบถามผู้อำนวยการพบว่า โรงเรียนโรงเรียนบ้านบางปู ตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และโรงเรียนบ้านดาโต๊ะ ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ทั้งสองโรงเรียนมีความร่วมกันว่า ทางโรงเรียนมีความสนใจและขอเป็นหนึ่งในโรงเรียนนาร่องในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานีเพื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา

2) ประชุมเพื่อความเข้าใจทิศทางของโครงการและวิเคราะห์การพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน จากการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของทั้งสองโรงเรียน ซึ่งคณะวิจัยได้อธิบายถึงภาพรวมของโครงการวิจัย วัตถุประสงค์โครงการ ประเด็นที่ต้องการศึกษาเพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อบูรณาการกับวิชาวิทยาศาสตร์ และผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ ฯ ทางทีมงานวิจัยได้ปรึกษาร่วมกับผู้บริหารและครูของทั้งสองโรงเรียน เพื่อเป็นทิศทางสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อบรรลุเป้าหมาย โดยทางทีมวิจัย ผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียนวิเคราะห์ร่วมกันว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรให้ความสำคัญต่อประเด็นเหล่านี้ กล่าวคือ 1) ในพื้นที่ชุมชนบ้านบางปูและบ้านดาโต๊ะถือเป็นพื้นที่หนึ่งที่อยู่ในอ่าวปัตตานี เด็กนักเรียนไม่ค่อยได้สัมผัสบรรยากาศการเรียนรู้ของชุมชนตนเองว่ามีทรัพยากรธรรมชาติอะไรบ้าง โดยเรียนแค่ในตำราที่ส่วนกลางจัดหลักสูตรมาสอนให้ ฉะนั้นทางทีมวิจัยและคณะครูในโรงเรียนเล็งเห็นพร้อมกันว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้เด็กนักเรียนในพื้นที่ มีความเข้าใจในความเป็นทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นตนเองผ่านการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน 2) ทีมงานวิจัยได้ศึกษาการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานีเพื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษาระยะเวลา 2 ปีร่วมกัน ซึ่งในปีแรกจะศึกษาข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่จึงต้องขอความร่วมมือกับผู้บริหารและครูในการให้ความรู้และปรับข้อมูลเหล่านั้นให้มีความสอดคล้องกับข้อมูลจากงานวิจัยย่อย ๆ มารวบรวมจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นหนึ่งเล่ม 3) คณะผู้วิจัย ผู้บริหารและครูในโรงเรียนเห็นพร้อมกันว่า นักเรียนที่อยู่ในช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถือว่ามีความเหมาะสมกับการจัดทำหลักสูตรเพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้ โดยเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์ เนื่องจากการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นจำเป็นต้องอิงกับหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งหลักสูตรแกนกลางมีการจัดเรียนการสอนในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หลังจากดำเนินการในระยะที่ 1 การพัฒนาโจทย์วิจัยเรียบร้อยแล้ว ในระยะที่ 2 เป็นส่วนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ: ประกอบด้วย

1) **การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น** การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในครั้งนี้ ดำเนินการโดย 1) วิเคราะห์สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และ 2) กำหนดวิสัยทัศน์การเรียนรู้และเป้าหมายการจัดการเรียนการสอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การวิเคราะห์สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ พบว่าสาระการเรียนรู้ที่เป็นสาระหลักของวิทยาศาสตร์ พื้นฐานที่นักเรียนทุกคนต้องเรียนรู้ คือ วิทยาศาสตร์ที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการ มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ โดยใช้กระบวนการในการสืบเสาะหาความรู้ และการแก้ปัญหาที่หลากหลายให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน มีการทำกิจกรรมด้วยการลงมือปฏิบัติจริงอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับระดับชั้น โดยมีสาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย 8 สาระหลักดังนี้ **สาระที่ 1 สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต** กล่าวคือ สิ่งมีชีวิต หน่วยพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต โครงสร้างและหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิต และกระบวนการดำรงชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพ การถ่ายทอดทางพันธุกรรม การทำงานของระบบต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิต วิวัฒนาการและความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต และเทคโนโลยีชีวภาพ **สาระที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม** กล่าวคือ สิ่งมีชีวิตที่หลากหลายรอบตัว ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบนิเวศ ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลก ปัจจัยที่มีผลต่อการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ **สาระที่ 3 สารและสมบัติของสาร** กล่าวคือ สมบัติของวัสดุและสาร แรงยึดเหนี่ยวระหว่างอนุภาค การเปลี่ยนสถานะ การเกิดสารละลายและการเกิดปฏิกิริยาเคมีของสาร สมการเคมี และการแยกสาร **สาระที่ 4 แรงและการเคลื่อนที่** กล่าวคือ ธรรมชาติของแรงแม่เหล็กไฟฟ้า แรงโน้มถ่วง แรงนิวเคลียร์ การออกแรงกระทำต่อวัตถุ การเคลื่อนที่ของวัตถุ แรงเสียดทาน โมเมนต์การเคลื่อนที่แบบต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน **สาระที่ 5 พลังงาน** กล่าวคือ พลังงานกับการดำรงชีวิต การเปลี่ยนรูปพลังงาน สมบัติและปรากฏการณ์ของแสง เสียง และวงจรไฟฟ้า คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า กัมมันตภาพรังสีและปฏิกิริยานิวเคลียร์ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสารและ

พลังงานการอนุรักษ์พลังงาน ผลของการใช้พลังงานต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม **สาระที่ 6 กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก** กล่าวคือ โครงสร้างและองค์ประกอบของโลก ทรัพยากรทางธรณี สมบัติทางกายภาพของดิน หิน น้ำ อากาศ สมบัติของผิวโลก และบรรยากาศ กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก ปฏิกิริยาทางธรณี ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศ **สาระที่ 7 ดาราศาสตร์และอวกาศ** กล่าวคือ วิวัฒนาการของระบบสุริยะ กาแล็กซี เอกภพ ปฏิสัมพันธ์และผลต่อสิ่งมีชีวิตบนโลก ความสัมพันธ์ของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และโลก ความสำคัญของเทคโนโลยีอวกาศ และ **สาระที่ 8 ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี** กล่าวคือ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การสืบเสาะหาความรู้ การแก้ปัญหา และจิตวิทยาศาสตร์

จะเห็นได้ว่าทั้ง 8 สาระเป็นสาระหลักที่นักเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ แต่สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับการดำเนินการวิจัยในพื้นที่อ่าวปัตตานี ประกอบกับการมีข้อจำกัดต่าง ๆ ทางทีมวิจัย ผู้บริหารและครูเล็งเห็นร่วมกันว่า ควรมีสาระเรียนรู้ที่เป็นสาระหลักของวิทยาศาสตร์ 2 สาระ ที่สามารถสอดแทรกการพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของวิทยาศาสตร์ กล่าว คือ สาระที่ 1 สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต และ สาระที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากทั้ง 2 สาระดังกล่าวนี้ เป็นสาระที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่การดำเนินงานวิจัยสามารถที่จะต่อยอดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นหน่วยพื้นฐานในการเรียนการสอน ที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของวิทยาศาสตร์ โดยหลักสูตรแกนกลางจะพูดถึงในประเด็นสิ่งมีชีวิต โครงสร้างและหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิต และกระบวนการดำรงชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพ สำหรับงานวิจัยจะสอดแทรกความเป็นพื้นที่อ่าวปัตตานี ที่มีความหลากหลายรอบตัวของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อ่าว ที่มีความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบนิเวศ ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในระดับท้องถิ่น และประเทศ

นอกเหนือจากการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แล้ว ยังมีขั้นตอนการกำหนดวิสัยทัศน์การเรียนรู้และเป้าหมายการจัดการเรียนการสอน โดยพิจารณาจากแนวทางการสร้างหลักสูตร คณะผู้วิจัย นักวิชาการโรงเรียนและชุมชนร่วมกันกำหนด วิสัยทัศน์การเรียนรู้และเป้าหมายการจัดการเรียนการสอน ได้ดังนี้ **วิสัยทัศน์การเรียนรู้** หลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานี มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมในการอนุรักษ์อ่าวปัตตานี ซึ่งเป็นทรัพยากรในท้องถิ่นของตน มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็น โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ **เป้าหมายของการจัดการเรียนการสอน** ประกอบด้วย 1) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอ่าวปัตตานีที่เป็นทรัพยากรในท้องถิ่นของตน 2) เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของอ่าวปัตตานี มีความรัก ความภูมิใจ และคุณค่าของอ่าวปัตตานีที่เป็นเครื่องวัดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำ และสิ่งแวดล้อมโดยรอบ 3) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิตของตน รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรอ่าวปัตตานี 4) ชุมชนเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา สนับสนุนด้านความรู้แบบภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยประชาชนชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น รวมถึงการอนุรักษ์อ่าวปัตตานีให้มีความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น **พิจารณาตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้สำหรับหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานี** กล่าวคือ หลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานี มุ่งพัฒนาผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอ่าวปัตตานีที่เป็นทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง พร้อมตระหนักและสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิตของตน รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรอ่าวปัตตานี โดยมีสาระที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรอ่าวปัตตานี ประกอบด้วย สาระที่ 1 วิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาระที่ 2 วิทยาศาสตร์กายภาพ สาระที่ 3 วิทยาศาสตร์โลก และอวกาศ และสาระที่ 4 เทคโนโลยี และในแต่ละกลุ่มสาระมีมาตรฐาน และตัวชี้วัดที่อิงกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางวิทยาศาสตร์ ฉะนั้นตัวชี้วัดหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานี จึงเป็นส่วนประกอบของตัวชี้วัดบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอ่าวปัตตานี

2) การทดลองใช้หลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร ดำเนินการโดยให้ครูวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนต้นแบบ ทั้ง 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านบางปู และโรงเรียนโรงเรียนบ้านดาโต๊ะ พิจารณาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร อีกทั้งนำเนื้อหาบางส่วนจากหลักสูตรท้องถิ่นไปทดลองใช้ในการเรียนการสอนกับนักเรียนในโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า 1) การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานีในครั้งนี้ เป็นแนวทางที่ดีต่อครูผู้สอนสามารถเอาความรู้ในท้องถิ่นมาประยุกต์กับวิชาวิทยาศาสตร์ที่หลักสูตรแกนกลางกำหนดไว้ สำหรับการพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ ทางทีมวิจัยได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางที่มีอยู่เดิม เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนของการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้และเนื้อหาที่ครบถ้วน ยิ่งไปกว่านั้นการได้เรียนรู้ผ่านหลักสูตรท้องถิ่น ย่อมทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น เนื่องจากได้เรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวซึ่งเป็นรูปธรรม และสามารถจับต้องได้จริง 2) กระบวนการสร้างและพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ สอดคล้องและสนองตอบกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะนักเรียน ครูผู้สอน และชุมชน มีขั้นตอนการสร้างและพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการคัดเลือกเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและแหล่งเรียนรู้ ที่เหมาะสม มีการให้ความสำคัญกับบริบทของท้องถิ่นอย่างแท้จริง อีกทั้งเมื่อนำหลักสูตรท้องถิ่นมาจัดกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สนองตามความต้องการของนักเรียน เช่น เน้นการปฏิบัติจริง การใช้สื่อ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้จริง ที่ครูผู้สอนนั้นเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ ส่งผลให้หลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานีที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา

3) การประเมินหลักสูตร การประเมินหลักสูตร ดำเนินการโดยใช้การสนทนากลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยทีมวิจัย ครูวิทยาศาสตร์ และผู้อำนวยการโรงเรียน และการสังเกตการจัดการเรียนการสอนของคุณครูวิทยาศาสตร์ของโรงเรียนต้นแบบทั้ง 2 โรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า 1) สิ่งที่สำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือนโยบายการศึกษาที่มีการปรับปรุงหลักสูตรมาโดยตลอด ซึ่งจะปรับทุก 3 ปี ทำให้นักเรียนแต่ละชั้นไม่ได้เรียนบางเนื้อหา ตัวอย่างเช่น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรียนรู้เรื่องสัตว์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรียนรู้เรื่องพืช เมื่อปรับหลักสูตรใหม่บางเนื้อหาในรายวิชาปรับตามไปด้วย เป็นต้น ทำให้นักเรียนขาดการเรียนรู้บางเนื้อหา สิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัญหาต่อการเรียนการสอนของครูผู้สอนและนักเรียน สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในครั้งนี้ถือเป็นโอกาสสำคัญที่จะพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรแกนกลางใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้นควบคู่ไปกับหลักสูตรการเรียนการสอนในปัจจุบัน อีกทั้งการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะของคู่มือจึงเป็นประโยชน์ที่จะช่วยให้คุณครูดึงเนื้อหาบางส่วนไปปรับใช้ในการเรียนการสอนของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น 2) การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นมีการนำข้อมูลการศึกษาของโครงการอื่น ๆ เช่น โครงการศึกษาปูทะเล โครงการศึกษาสาหร่าย โครงการศึกษาแพลงตอน เป็นต้น นำมาประกอบในเนื้อหาการเรียนการสอนของนักเรียน ซึ่งถือว่าเป็นการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยที่แท้จริง กอปรกับการพัฒนาองค์ความรู้จากการจัด สนทนากลุ่มกับชุมชนในการสกัดประเด็นต่าง ๆ ผ่านการพูดคุยปรึกษาหารือในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและเยาวชนอาสาอ่าวปัตตานี โดยมีปราชญ์ชุมชนเข้าร่วมด้วยเพราะเป็นผู้มีความรู้ทางด้านท้องถิ่นในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติถือเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย นำมาสู่หลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชน

จากผลการศึกษาที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า การวิเคราะห์สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ พบว่าสาระการเรียนรู้ที่เป็นสาระหลักของวิทยาศาสตร์พื้นฐานที่นักเรียนทุกคนต้องเรียนรู้ คือ วิทยาศาสตร์ที่เน้นการเชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการ มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ โดยใช้กระบวนการในการสืบเสาะหาความรู้ และการแก้ปัญหาที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน มีการทำกิจกรรมด้วยการลงมือปฏิบัติจริงอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับระดับชั้น โดยมีสาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย 8 สาระหลัก ประกอบด้วย สาระที่ 1 สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต สาระที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม สาระที่ 3 สารและสมบัติของสาร สาระที่ 4 แรงและการเคลื่อนที่ สาระที่ 5 พลังงาน

สาระที่ 6 กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก สาระที่ 7 ดาราศาสตร์และอวกาศ และ สาระที่ 8 ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

นอกจากนี้ทั้ง 8 สาระเป็นสาระหลักที่นักเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ แต่สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับการดำเนินการวิจัยในพื้นที่อ่าวปัตตานี ประกอบกับการมีข้อจำกัดต่าง ๆ ทางทีมวิจัย ผู้บริหารและครูเล็งเห็นร่วมกันว่า ควรมีสาระเรียนรู้ที่เป็นสาระหลักของวิทยาศาสตร์ 2 สาระ ที่สามารถสอดแทรกการพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ สาระที่ 1 สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต และ สาระที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากทั้ง 2 สาระดังกล่าวนี้ เป็นสาระที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่การดำเนินงานวิจัยสามารถที่จะต่อยอดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นหน่วยพื้นฐานในการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของวิทยาศาสตร์ โดยหลักสูตรแกนกลางจะพูดถึงในประเด็นสิ่งมีชีวิต โครงสร้าง และหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิต และกระบวนการดำรงชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพ สำหรับงานวิจัยจะสอดแทรกความเป็นพื้นที่อ่าวปัตตานี ที่มีความหลากหลายรอบตัวของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อ่าว ที่มีความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบนิเวศ ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในระดับท้องถิ่น และประเทศ

การพิจารณาตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้สำหรับหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานี จะเห็นได้ว่าหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอ่าวปัตตานี มุ่งพัฒนาผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอ่าวปัตตานีที่เป็นทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง พร้อมตระหนักและสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิตของตน รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรอ่าวปัตตานี โดยมีสาระที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรอ่าวปัตตานี ประกอบด้วย สาระที่ 1 วิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาระที่ 2 วิทยาศาสตร์กายภาพ สาระที่ 3 วิทยาศาสตร์โลก และอวกาศ และสาระที่ 4 เทคโนโลยี และในแต่ละกลุ่มสาระมีมาตรฐาน และตัวชี้วัดที่อิงกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางวิทยาศาสตร์ ฉะนั้นตัวชี้วัดหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอ่าวปัตตานี จึงเป็นส่วนประกอบของตัวชี้วัดบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอ่าวปัตตานี

อภิปรายผลการศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานีมีการออกแบบกระบวนการที่เป็นระบบ ประกอบด้วย กระบวนการวิจัยมี 2 ระยะ ได้แก่ระยะที่ 1 การพัฒนาโจทย์วิจัย เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาหลักสูตร และระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างหลักสูตร 2) การทดลองใช้หลักสูตร และ 3) การประเมินหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสริมศรี วิทวัสขัติกุล (2546) ซึ่งทำวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาลิงแวดล้อมในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 5 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร อีกทั้งการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานียังตรงกับความต้องการของผู้เรียน โรงเรียนและชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งเรือง ราชมณและคณะ (2555) ที่ทำการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาเพิ่มเติม การออกแบบลายผ้ามัดหมี่ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยไส้ บ้านโปนกาน จังหวัดนครพนม ที่พบว่า ครู ผู้ปกครอง นักเรียนและชุมชนมีความต้องการพัฒนาหลักสูตร โดยหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องและเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครูและชุมชน

นอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานี ที่ใช้การศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาโจทย์วิจัย และใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบหลักสูตรท้องถิ่นที่ต้องมีจุดเน้นที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) สาระความรู้อันเป็นเรื่องราวของท้องถิ่นที่จะกำหนดให้นักเรียนได้เรียนรู้ 2) กระบวนการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของท้องถิ่น และ 3) เน้นการนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน (ประกาศิต

อานุกาฬแสนยากร, 2548) ยิ่งไปกว่านั้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานียังออกแบบให้มีความทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของชัยวัฒน์ รังสิมันต์วงศ์ และ ทิพย์วิมล วังแก้วหิรัญ (2559) ซึ่งศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาชุมชน ผลการศึกษาพบว่า การจัดการศึกษาในปัจจุบันจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันได้ การจัดการศึกษาในปัจจุบันมีหลักสูตรหลักเป็นฐาน แต่ด้วยหลักสูตรหลักยังมีข้อบกพร่องบางประการ จึงมีการพัฒนาหลักสูตรที่มีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นขึ้น เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น หลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เป็นการพัฒนาหลักสูตรขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ในบริบทท้องถิ่นของตน 2) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยโอกาส อุปสรรคของท้องถิ่น โดยสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันให้อยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข และ 3) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกรักในท้องถิ่นของตน จากวัตถุประสงค์ที่กล่าวมาข้างต้น อาจจะกล่าวได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรสาระ การเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ นำมาสู่ข้อเสนอแนะที่น่าสนใจดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ผลการศึกษาที่พบว่าการศึกษาที่เยาวชนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ผ่านหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานี ทำให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและบ้านเกิดของตนเอง ดังนั้นควรพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มสาระอื่น ๆ เช่น หลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์ชุมชน หลักสูตรท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักสูตรท้องถิ่นภาษามลายูถิ่น เป็นต้น

2) เนื้อหาวิทยาศาสตร์บางส่วนที่ได้จากการศึกษาภายใต้โครงการการใช้ฐานทรัพยากรชีวภาพของอ่าวปัตตานี สู่การใช้ประโยชน์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืนและมั่นคง ที่เป็นเนื้อหาที่มีความยากสำหรับนักเรียนประถมศึกษา แต่เหมาะสำหรับการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษา จึงควรจัดทำหลักสูตรอ่าวปัตตานีเพื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

3) เนื่องจากหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานีมีเนื้อหาที่หลากหลาย ก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ ครูหรือผู้ใช้หลักสูตรควรศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรและให้เข้าใจ โดยเฉพาะในส่วนของ การใช้โปรแกรมและแอปพลิเคชันอ่าวปัตตานี เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและสถานศึกษาที่นำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

4) โรงเรียนต้นแบบทั้ง 2 โรงเรียนได้แก่ โรงเรียนบ้านบางปูและโรงเรียนบ้านดาโต๊ะ อาจดำเนินการร่วมกับชุมชน และสถาบันอุดมศึกษา เพื่อจัดตั้งศูนย์เรียนรู้อ่าวปัตตานีขึ้น ในลักษณะของการบูรณาการเรียนรู้ออกไปนอกห้องเรียน เช่น สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและสาระการเรียนรู้ทักษะอาชีพ เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนและคนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

5) เมื่อการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนต้นแบบทั้ง 2 โรงเรียนมีประสิทธิภาพแล้ว ก็ควรขยายหลักสูตรท้องถิ่นอ่าวปัตตานีเพื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เล่มนี้ ไปยังโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่รอบ ๆ อ่าวปัตตานี เป็นการขยายจำนวนกลุ่มเยาวชนรอบอ่าวปัตตานีให้เกิดความตระหนักและหวงแหนอ่าวปัตตานีให้มีความกว้างขวางมากขึ้น นำไปสู่ความยั่งยืนของการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรธรรมชาติอ่าวปัตตานีต่อไป

6) ควรสร้างเครือข่ายครูวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษาของโรงเรียนที่ตั้งอยู่รอบอ่าวปัตตานี ในรูปแบบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่อง ผ่านรูปแบบทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงการเพิ่มช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเน้นการใช้เทคโนโลยีมาช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2545). **การพัฒนาและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในระดับโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- จริยา ศรีเพชร. (2550). **การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเรื่องคลองมหาสวัสดิ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. วิทยานิพนธ์: มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- ชัยวัฒน์ รังสิมันต์วงศ์ และ ทิพย์วิมล วังแก้วหิรัญ. (2559). **การพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาชุมชน**. วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ. ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2559.
- ประกาศิต อานุภาพแสนยากร. (2548). **หลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. ศรีสะเกษ : มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- ชุกีรี หะยีสาแม. (2557). **อ่าวปัตตานี ข้อเท็จจริงและความท้าทาย**. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- สุธี วรประดิษฐ์. (2553). **การมีส่วนร่วมของชุมชนงานสารสนเทศสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด**. ตราด: สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด.
- สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. (2540). **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสริมศรี วิทวัสชุตikul. (2546). **การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. การศึกษา (หลักสูตรและการสอน). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รุ่งเรือง ราชมณีและคณะ (2555). **การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง การออกแบบลายผ้ามัดหมี่ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยไส้บ้านโพนจาน จังหวัดนครพนม**. วารสารการวัดผลการศึกษา. ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม 2555.
- อุดม เขยกิจวงศ์. (2545). **หลักสูตรท้องถิ่น : ยุทธศาสตร์ การปฏิรูปการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ 1991.
- Armstrong, O. (1989). **Fundamentals of Curriculum**. New York : Harcourt, Brace and World.
- Beauchamp, George A. (1981). **Curriculum Theory**. 4th ed. Boston : Peacock.
- Saylor, P., D. Alexander and J. Lewis. (1981). **Curriculum Implementation**. New York :Prentice-Hall,

การศึกษาและเปรียบเทียบสภาวะการสกัดน้ำมันมะพร้าวด้วยวิธีสกัดแบบเย็นและแบบร้อน The study and comparison of coconut extraction condition with hot and cool extraction

ศิริวิภา เคียงพิมาย^{1*} (Sirivipa Keangphimai),
หนึ่งฤทัย เอกธรรมทัศน์² (Nuengruethai Ekthammathat),
พรชัย พรหฤทัย³ (Pornchai Pornharuthai),
สุภาภรณ์ คางคำ⁴ (Supaporn Khangkham)

^{1,2,4}สาขาวิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
(Department of Chemistry, Faculty of Science and Technology, Bansomdejchaopraya Rajabhat University)

³สาขาวิชาวิศวกรรมการผลิตและออกแบบแม่พิมพ์ คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
(Department of Manufacturing Engineering and Mold Design, Faculty of Engineering and Industrial Technology, Bansomdejchaopraya Rajabhat University)

*Corresponding Author. E-Mail: Ssirivipa11@gmail.com

(Received: January 23, 2021; Revised: 27 April, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

มะพร้าวเป็นผลไม้ที่มีผลผลิตตลอดทั้งปี จัดเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย บางช่วงมะพร้าวมีราคาสูงและบางช่วงมีราคาตกต่ำส่งผลกระทบต่อเกษตรกรเป็นอย่างมาก งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการเพิ่มมูลค่ามะพร้าวให้กับชุมชน โดยการแปรรูปมะพร้าวเป็นน้ำมันมะพร้าวด้วยวิธีการสกัดแบบเย็นและแบบร้อน ผู้วิจัยทำการศึกษาและเปรียบเทียบสภาวะการสกัดน้ำมันมะพร้าว ในการศึกษาครั้งนี้ใช้มะพร้าวในพื้นที่อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา เป็นกรณีศึกษา ขอบเขตการศึกษา คือ ศึกษาผลของวิธีการสกัดน้ำมันมะพร้าวโดยวิธีการสกัดเย็นกับการสกัดร้อนต่อปริมาณผลผลิตน้ำมันมะพร้าว สมบัติทางกายภาพ สมบัติทางเคมี และฤทธิ์การต้านอนุมูลอิสระในน้ำมันที่สกัดได้ ผลการศึกษา พบว่า การสกัดน้ำมันมะพร้าวด้วยวิธีสกัดแบบเย็นสามารถสกัดน้ำมันได้มากกว่าวิธีสกัดแบบร้อน โดยน้ำมันมะพร้าวสกัดแบบเย็นมีค่ากรดและค่าแซฟอนิฟิเคชันน้อยส่งผลให้มีกลิ่นเหม็นหืนน้อยกว่าน้ำมันมะพร้าวสกัดแบบร้อน เมื่อทำการศึกษาฤทธิ์ในการต้านอนุมูลอิสระด้วยวิธี DPPH พบว่า น้ำมันมะพร้าวสกัดแบบร้อนมีฤทธิ์ในการต้านอนุมูลอิสระสูงกว่าน้ำมันมะพร้าวสกัดแบบเย็น

คำสำคัญ : มะพร้าว; การสกัด; น้ำมันมะพร้าว

Abstract

Coconut is the one of fruits that produced throughout the year and important economic fruit of Thailand. Sometimes the price of coconuts is expensive and some are low which affected many farmers. This research focuses on adding coconut value by processing coconut into coconut oil using cold and hot extraction methods. The researcher studied and compared the conditions of coconut oil extraction. In this case, we used the coconut in Phimai District, Nakhon Ratchasima Province for the case study. The scope is to study the effect of coconut oil extraction by cold and hot extraction on the yield of coconut oil. The physical, chemical, and antioxidant properties

of the extracted oil were observed. The results showed that the extraction of cold-pressed coconut oil could extract more oil than hot extraction, and it has less acid and low saponification value which it has less rancid odor than hot extraction. Then, the antioxidant activity by the DPPH method was studied; it was found that hot-pressed coconut oil had higher antioxidant activity than cold -pressed coconut oil.

Keywords : Coconut; Extraction; Coconut oil

บทนำ

มะพร้าวจัดเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของประเทศไทย ถูกขายเป็นสินค้าในตลาดทั้งในและต่างประเทศ มะพร้าว (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cocos nucifera* L.) จัดอยู่ในวงศ์ปาล์ม (ARECACEAE) เป็นพืชที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ได้มากมาย ปัญหาหนึ่งของผลผลิตการปลูกมะพร้าว คือ ความเป็นฤดูกาล (Seasonality) หรือการมีผลผลิตออกมามากในบางช่วงฤดูกาลทำให้ราคาผลผลิตตกต่ำและขึ้นอยู่กับปริมาณการนำเข้ามะพร้าวเพราะการนำเข้ามะพร้าวยังมีได้เป็นไปในลักษณะการค้าแบบเสรีโดยสมบูรณ์ แต่ยังคงอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของรัฐบาล จึงทำให้สถานการณ์ราคามะพร้าวในประเทศไทยนั้นมีราคาที่ไม่แน่นอน ในช่วงที่ราคามะพร้าวตกต่ำจึงมองเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับเกษตรกร (เดชรัต สุขกำเนิด, 2561)

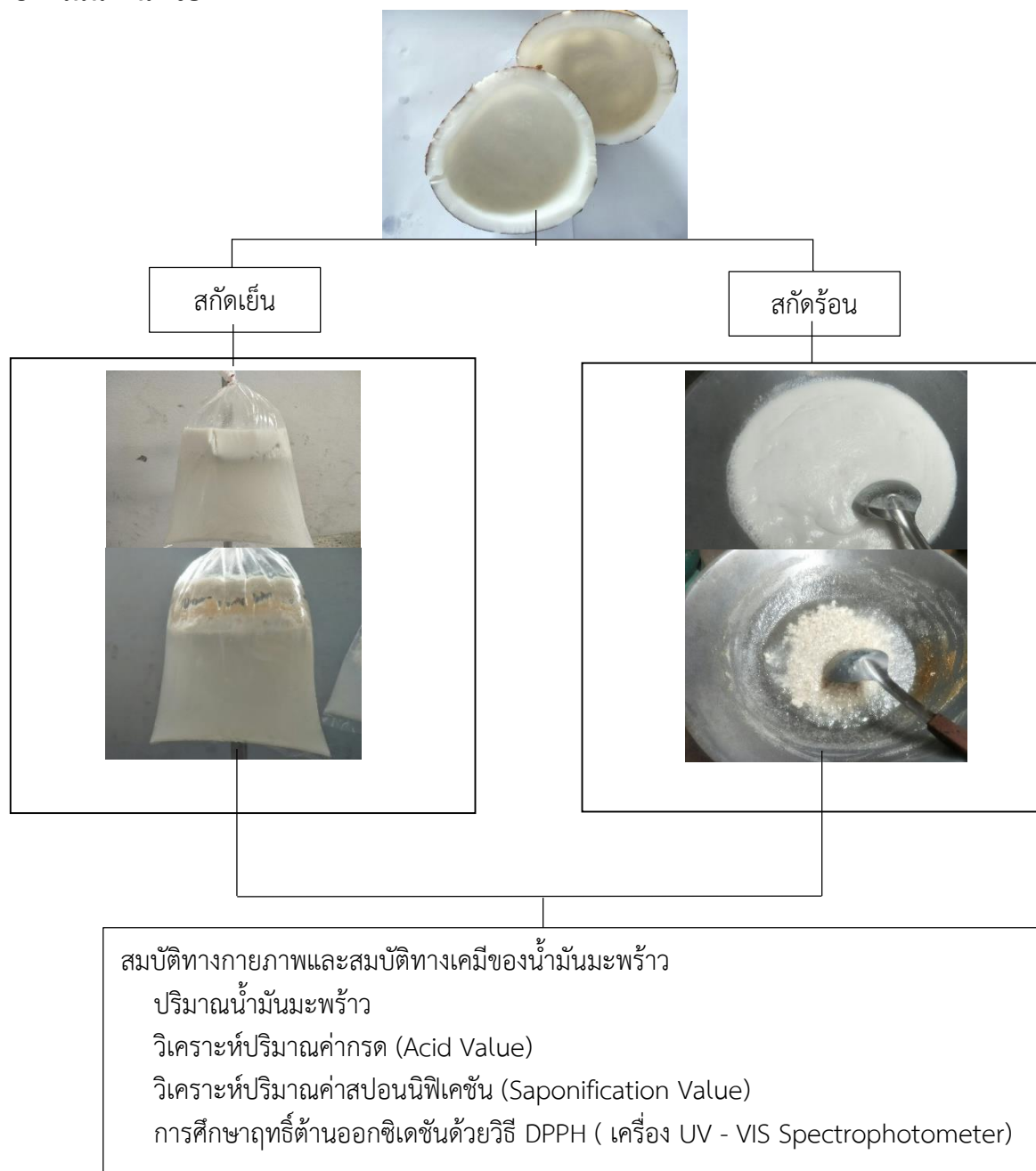
การแก้ปัญหามะพร้าวราคาตกต่ำทำได้โดยการแปรรูปมะพร้าวซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น วุ้นน้ำมันมะพร้าวน้ำตาลมะพร้าว เส้นใยมะพร้าว หนึ่งในนั้นคือ การทำน้ำมันมะพร้าว ปัจจุบันน้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์กำลังได้รับความสนใจจากผู้บริโภคอย่างมาก เนื่องจากอุดมไปด้วยวิตามิน สารต้านอนุมูลอิสระ และองค์ประกอบของสารออกฤทธิ์ทางชีวภาพ จึงทำให้น้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์มีคุณสมบัติในการต้านการติดเชื้อ ต้านจุลินทรีย์และต้านอนุมูลอิสระได้ อีกทั้งน้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์ยังมีคุณค่าทางโภชนาการสูงประกอบด้วยอาหารประเภทไขมัน เส้นใยอาหาร โปรตีน คาร์โบไฮเดรต และแร่ธาตุต่าง ๆ (ศุภมาส ปันปัญญา, 2013)

ด้วยสาเหตุนี้จึงทำให้ผู้ผลิตสนใจได้ศึกษาการสกัดน้ำมันมะพร้าวที่มีหลายวิธี ส่วนใหญ่วิธีที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ได้แก่ การสกัดเย็น การสกัดร้อน เพื่อให้ได้น้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์ โดยได้คิดวิธีการผลิตแบบชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถทำได้ หลักการผลิตคือการสกัดน้ำมันมะพร้าวแบบสกัดเย็นและแบบสกัดร้อน การสกัดเย็นจะใช้วิธีการหมักเพื่อให้ได้น้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์ออกมา ส่วนการสกัดร้อนจะใช้วิธีให้ความร้อนเคี่ยวจนได้น้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์ออกมา ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษาและเปรียบเทียบสภาวะการสกัดน้ำมันมะพร้าว

วัตถุประสงค์

เพื่อการเพิ่มมูลค่อมะพร้าวให้กับชุมชนโดยใช้เปรียบเทียบผลของวิธีการสกัดน้ำมันมะพร้าวโดยวิธีการสกัดเย็นกับการสกัดร้อนต่อปริมาณผลผลิตน้ำมันมะพร้าว สมบัติทางกายภาพ ทางเคมี ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระในน้ำมันที่สกัดได้ และเพื่อแพร่ผลงานวิจัยให้แก่ชุมชน

วิธีดำเนินงานวิจัย



1.การเตรียมวัตถุดิบ

1.1 เตรียมเนื้อมะพร้าวที่มีอายุผล 12-13 เดือนที่โตเต็มที่หรือมะพร้าวแก่ นำมะพร้าวที่ผ่านการกะเทาะเปลือกใหม่ๆ มาขูดเพื่อคั้นเอากะทิ โดยเติมน้ำต้มสุกทิ้งให้เย็นที่อุณหภูมิห้องโดยอัตราส่วนโดยน้ำหนักต่อปริมาตร มะพร้าว : น้ำ ที่ทำการศึกษาคือ 1:0, 1:0.5 และ 1:1 นำกะทิที่ได้มากรองด้วยผ้าขาวบาง

1.2 การสกัดเย็น นำกะทิใส่ถุงร้อนมัดให้แน่น ตั้งทิ้งไว้ที่อุณหภูมิ 15, 25 และ 35 องศาเซลเซียส เพื่อให้กะทิแยกชั้นชัดเจน ตั้งไว้ 12 ชั่วโมง จากนั้นตัดปลายถุงเพื่อเอาน้ำเปรี้ยวที่อยู่ชั้นล่างออก แล้วมัดให้แน่น ตั้งไว้อีก 36 ชั่วโมง จะสังเกตเห็นชั้นน้ำมันชัดเจน เตรียมผ้าขาวบางมากรอง นำเข้มาเจาะตรงชั้นน้ำมัน น้ำมันจะไหลออกมา จากนั้นบรรจุใส่ขวดบรรจุ

ตารางที่ 1 อัตราส่วนของมะพร้าวและน้ำที่ใช้ในการสกัดเย็น

อัตราส่วน		เวลา (hr)	อุณหภูมิ (°C)
มะพร้าว (kg)	น้ำ (l)		
1	0	48	25
1	0.5	48	25
1	1	48	25

หมายเหตุ : เวลา 48 ชั่วโมง จากศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพร กรมวิชาการเกษตร, 2562

ตารางที่ 2 อุณหภูมิที่ใช้ในการสกัดเย็นต่ออัตราส่วนของมะพร้าวและน้ำเท่ากัน

อัตราส่วน		เวลา (hr)	อุณหภูมิ (°C)
มะพร้าว (kg)	น้ำ (l)		
1	1	48	15
1	1	48	25
1	1	48	35

หมายเหตุ : เวลา 48 ชั่วโมง จากศูนย์วิจัยพืชสวนชุมพร กรมวิชาการเกษตร, 2562

1.3 การสกัดร้อน นำน้ำกะทิที่ได้เทลงในกระทะให้ความร้อน 100 องศาเซลเซียส ใช้เวลาเคี่ยว 60, 75, 90 และ 105 นาที จนได้น้ำมันสีใส ๆ ออกมาแล้วนำกรองด้วยผ้าขาวบาง จากนั้นบรรจุใส่ขวด

ตารางที่ 3 อัตราส่วนของมะพร้าวและน้ำและอุณหภูมิในการสกัดร้อน

อัตราส่วน		เวลา (hr)	อุณหภูมิ (°C)
มะพร้าว (kg)	น้ำ (l)		
1	0	1	80
1	0	1	100
1	0	1	120
1	0.5	1	80
1	0.5	1	100
1	0.5	1	120
1	1	1	80
1	1	1	100
1	1	1	120

ตารางที่ 4 เวลาที่ใช้ในการสกัดร้อนที่อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียส

อัตราส่วน		อุณหภูมิ (°C)	เวลา (min)
มะพร้าว (kg)	น้ำ (l)		
1	1	100	60
1	1	100	75
1	1	100	90
1	1	100	105

หมายเหตุ : อุณหภูมิ 100 °C จาก Kapild N.(2009)

2. การวิเคราะห์สมบัติทางกายภาพและทางเคมี

การวิเคราะห์คุณภาพทางกายภาพของน้ำมันมะพร้าวที่ได้จากการสกัดเย็นกับการสกัดร้อนได้แก่ การเปรียบเทียบสีของน้ำมันมะพร้าวและปริมาณน้ำมันมะพร้าว คุณภาพทางเคมีได้แก่ การวิเคราะห์หาค่ากรด วิเคราะห์ค่าแซฟอนิฟิเคชัน วิเคราะห์ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระด้วยเทคนิค DPPH

2.1 การวิเคราะห์หาค่ากรด (Acid Value)

ชั่งน้ำมันมะพร้าว 2 กรัม ใส่ขวดรูปกรวย เติมน้ำกลั่น 25 มิลลิลิตร ลงในตัวอย่างหยด สารละลายฟีนอล์ฟทาลีนร้อยละ 1 ลงไปในสารละลาย นำไปไทเทรตกับสารละลายโพแทสเซียมไฮดรอกไซด์ (KOH) 0.1 N (จุดยุติเป็นสีชมพูอ่อนนาน 30 วินาที) นำเบสลงมาไทเทรตกับสารละลายโพแทสเซียมไฮดรอกไซด์ 0.1 M (จุดยุติเป็นสีชมพูอ่อนนาน 30 วินาที) นำค่าที่ได้มาคำนวณ (AOCS Official Method ,2003)

$$\text{ค่าของกรด (มิลลิกรัมโพแทสเซียมไฮดรอกไซด์ต่อกรัม)} = \frac{(A-B) \times M \times 56.1}{W}$$

โดย M = ความเข้มข้นที่แน่นอนของสารละลายโพแทสเซียมไฮดรอกไซด์ 0.1 N

A = ปริมาตรของสารละลายโพแทสเซียมไฮดรอกไซด์ 0.1 N ที่ใช้ในการไทเทรต สารละลายตัวอย่าง (ml)

B = ปริมาตรของสารละลายโพแทสเซียมไฮดรอกไซด์ 0.1 M ที่ใช้ในการไทเทรตเบส (mL)

W = น้ำหนักของตัวอย่าง (g)

56.1 = กรัมต่อโมลของสารละลายโพแทสเซียมไฮดรอกไซด์

2.2 วิเคราะห์ค่าแซฟอนิฟิเคชัน (Saponification value)

ชั่งน้ำมันมะพร้าว 2 กรัม ใส่ในขวดสำหรับการกลั่นไหลกลับ เติมน้ำกลั่นไฮดรอกไซด์ (NaOH) 0.5 โมลาร์ใน 95% เอทานอล 25 ml ลงในขวดแล้วนำไปการกลั่นไหลกลับ ประมาณ 30 นาที ทิ้งไว้ให้ เย็นที่อุณหภูมิห้อง เติมน้ำกลั่นฟีนอล์ฟทาลีนร้อยละ 1 นำไปไทเทรตกับกรดไฮโดรคลอริกเข้มข้น 0.5 โมลาร์ นำค่าที่ได้มาคำนวณ (ชัยวัฒน์ วามวรรัตน์, 2555)

$$\text{ค่าแซฟอนิฟิเคชัน} = \frac{(A-B) \times [\text{acid}] \times 40}{W}$$

2.3 วิเคราะห์ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระด้วยเทคนิค DPPH

การทดสอบฤทธิ์การต้านอนุมูลอิสระของน้ำมันมะพร้าวเปรียบเทียบกับ Butylated hydroxyanisole (BHA) โดยการวัดความสามารถในการกำจัดอนุมูลอิสระของน้ำมันมะพร้าวในรูป DPPH Radical Scavenging Assay การกำจัดอนุมูลอิสระเป็นการกำจัดอนุมูลอิสระไฮโดรเจน โดย DPPH (2,2-Diphenyl-1-picrylhydrazyl) เป็นสารอนุมูลอิสระที่ให้สีม่วง เมื่อละลายในเอทิลแอลกอฮอล์ จึงสามารถ วิเคราะห์เชิงปริมาณโดยการวัดค่าการดูดกลืนแสงที่ 520 นาโนเมตร เมื่อ DPPH รับอิเล็กตรอนหรืออนุมูลอิสระ ไฮโดรเจน สีม่วงจะจางลง แสดงว่าน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็นกับสกัดร้อนมีสารประกอบที่สามารถต้านปฏิกิริยา ออกซิเดชันได้ โดยไปกำจัดอนุมูลอิสระ (Oana – Crina Bujor,2014)



วิธีการทดสอบฤทธิ์การต้านอนุมูลอิสระ โดยชั่งตัวอย่างน้ำมันมะพร้าว 1 กรัม ใส่ในขวดปรับ ปริมาตร เติมน้ำกลั่นแอลกอฮอล์ร้อยละ 95 ลงไปปรับปริมาตรเป็น 10 มิลลิลิตร ใช้อัตราการใช้สาร

สกัดน้ำมันมะพร้าวกับเอทิลแอลกอฮอล์ อัตราส่วน 1 ต่อ 10 และเจือจางอีกเป็น 1 ต่อ 50 และเจือจางอีกเป็น 1 ต่อ 100 นำไปสกัดที่มีดเป็นเวลา 30 นาที นำสารสกัดมาทำการทดสอบฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ โดยแบ่งชุดการทดลอง 4 ชุด

ชุด A (Test Sample) = 2.2 มิลลิลิตร ของสารตัวอย่าง ทั้งหมด "+" 2 มิลลิลิตร ของ DPPH 150 ไมโครโมล

ชุด B (Sample Blank) = 2.2 มิลลิลิตร ของสารตัวอย่าง ทั้งหมด "+" 2 มิลลิลิตรของ Absolute Ethanol

ชุด C (Control) = 2.2 มิลลิลิตร ของ Absolute Ethanol "+" 2 มิลลิลิตร ของ DPPH 150 ไมโครโมล

ชุด D (Standard) = 2.2 มิลลิลิตรของ Standard ทั้งหมด "+" 2 มิลลิลิตรของ DPPH 150 ไมโครโมล

ป็นผสมให้เข้ากัน และบ่มที่อุณหภูมิห้องในที่มีดเป็นเวลา 30 นาที วัดค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 520 นาโนเมตร ด้วยเครื่องอัลตราไวโอเลตวิสิเบิลสเปกโตรโกปี (UV/VIS) ที่อุณหภูมิ 25 องศาเซลเซียส โดยใช้สารละลาย BHA เป็นสารละลายมาตรฐาน (BHA ความเข้มข้น 0, 0.025, 0.05, 0.01, 0.13 ไมโครโมล) (ฉัตรชัย สังข์ผุด, 2558)

1. การคำนวณค่าร้อยละของการยับยั้งอนุมูลอิสระ (% Radical Scavenging Activity) ของน้ำมันมะพร้าวจากสูตร

$$\% \text{ Radical Scavenging Activity} = \frac{1 - (\text{Abs}_{\text{sample}} - \text{Abs}_{\text{sample blank}})}{\text{Abs}_{\text{control}}} \times 100$$

2. คำนวณหาค่าความเข้มข้นของสารสกัดน้ำมันมะพร้าวที่สามารถออกฤทธิ์ต่อต้านอนุมูลอิสระได้ร้อยละ 50 (IC₅₀) ได้จากการทำ Calibration curve ระหว่าง % Radical Scavenging Activity กับระดับความเข้มข้นของสารสกัดน้ำมันมะพร้าว

ผลการวิจัย

1. การสกัดเย็น

ทำการศึกษาอัตราส่วนมะพร้าวชุดต่อน้ำ ที่ 1:0, 1:0.5, 1:1 พบว่าอัตราส่วน 1:1 ได้ปริมาณน้ำมันมะพร้าวมากที่สุด จากนั้นได้ทำการศึกษาอุณหภูมิโดยพบว่า ที่อุณหภูมิ 25 องศาเซลเซียส ได้ปริมาณน้ำมันมากที่สุด และใน 15 องศาเซลเซียส ไม่พบน้ำมันในเวลา 48 ชั่วโมง

ตารางที่ 5 ปริมาณน้ำมันมะพร้าวที่อุณหภูมิต่าง ๆ

อัตราส่วน		เวลา (ชั่วโมง)	อุณหภูมิ (°C)	ปริมาณน้ำมันมะพร้าวเฉลี่ย (ml)
มะพร้าว (กิโลกรัม)	น้ำ (ลิตร)			
1	1	48	15	ไม่พบน้ำมันมะพร้าว
1	1	48	25	173.33
1	1	48	35	162.00

2. การสกัดร้อน

ทำการศึกษาอัตราส่วนมะพร้าวชุดต่อน้ำ ที่ 1:0, 1:0.5, 1:1 ในอุณหภูมิ 80, 100, 120 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 1 ชั่วโมงพบว่าอัตราส่วน 1:1 ที่อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียส ได้ปริมาณน้ำมันมะพร้าวมากที่สุด จากนั้นได้ทำการศึกษาเวลาโดยที่ใช้เวลาในการเคี่ยวเป็น 60, 75, 90 และ 105 นาที พบว่าที่เวลา 105 นาที ได้ปริมาณน้ำมันมะพร้าวออกมามากที่สุด และที่เวลา 90, 75, 60 นาที ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ปริมาณน้ำมันมะพร้าวที่เวลาต่าง ๆ

อัตราส่วน		อุณหภูมิ (°C)	เวลา (min)	ปริมาณน้ำมันมะพร้าวเฉลี่ย (ml)
มะพร้าว (kg)	น้ำ (l)			
1	1	100	60	129.66
1	1	100	75	144.33
1	1	100	90	153.33
1	1	100	105	162.33

3. การวิเคราะห์คุณภาพทางกายภาพของน้ำมันมะพร้าว

การวิเคราะห์คุณภาพทางกายภาพของน้ำมันมะพร้าวที่ได้จากการสกัดเย็นกับการสกัดร้อนโดยการเปรียบเทียบสีของน้ำมันมะพร้าว พบว่า สีของน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็นที่ อุณหภูมิ 25 และ 35 องศาเซลเซียส มีสีใส ส่วนการสกัดร้อนที่เวลา 60, 75, 90 และ 105 นาที พบว่าที่เวลา 60 นาทีน้ำมันมีสีใส ส่วนเวลาที่ 75, 90 และ 105 นาที สีของน้ำมันเหลืองขึ้นตามลำดับ



(ก)



(ข)

ภาพที่ 1 (ก) น้ำมันมะพร้าวที่ได้จากการสกัดเย็น (ข) น้ำมันมะพร้าวที่ได้จากการสกัดร้อน

4. การวิเคราะห์คุณภาพทางเคมีของน้ำมันมะพร้าว

สมบัติทางเคมีของน้ำมันมะพร้าวที่สกัดด้วยวิธีการสกัดเย็นกับสกัดร้อนแสดงในตาราง ค่ากรดเป็นตัวชี้วัดกรดไขมันในน้ำมัน โดยกรดไขมันที่เกิดขึ้นจะส่งผลให้น้ำมันที่สกัดได้มีคุณภาพลดลง จากการทดลองพบว่าน้ำมันที่ได้จากการสกัดเย็นและท้องตลาดมีค่ากรดน้อยที่สุด ส่วนการสกัดร้อนมีค่ากรดสูง อาจเกิดจากสภาวะการสกัดที่มีปัจจัยที่ช่วยเร่งการเกิดออกซิเดชัน เช่น ความร้อน ความร้อนเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้น้ำมันมีค่ากรดสูงขึ้น เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับค่ามาตรฐานที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดค่ากรดไม่เกิน 4.0 มิลลิกรัมโพแทสเซียมไฮดรอกไซด์ต่อน้ำมัน 1 กรัม จากผลการทดลองพบว่าน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็นและท้องตลาดอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน

ค่าแซฟอนิฟิเคชันของไขมันน้ำมันมะพร้าวที่ได้จากการสกัดไขมันด้วยวิธีแบบสกัดเย็นสูงกว่าวิธีการสกัดร้อน แสดงให้เห็นว่าวิธีการสกัดไขมันมีผลต่อค่าแซฟอนิฟิเคชัน ทั้งนี้เนื่องจากไขมันในน้ำมันมะพร้าวที่ได้จากการสกัดด้วยวิธีแบบร้อนมีค่ากรดไขมันที่เป็นองค์ประกอบในโมเลกุลของไตรกลีเซอไรด์มีน้ำหนักโมเลกุลสูง จึงมีจำนวนโมเลกุลของไตรกลีเซอไรด์ต่อหน่วยน้ำหนักเป็นจำนวนน้อยทำให้ส่งผลต่อการเกิดกลืนເໝັນหີນ เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับค่ามาตรฐานที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดค่าแซฟอนิฟิเคชันอยู่ช่วงระหว่าง 248 ถึง 265 มิลลิกรัมโพแทสเซียมไฮดรอกไซด์ต่อน้ำมัน 1 กรัม จากผลการทดลองแสดงว่าไขมันจากน้ำมันมะพร้าวทั้ง 2 วิธีมีค่าแซฟอนิฟิเคชันต่ำกว่ามาตรฐานของไขมันและน้ำมัน

ตารางที่ 7 คุณภาพทางเคมีของน้ำมันมะพร้าว

สมบัติทางเคมีของน้ำมันมะพร้าว	การสกัด						น้ำมันมะพร้าวในท้องตลาด
	สกัดเย็น (°C)		สกัดร้อน นาที่				
	25	35	60	75	90	105	
ค่ากรด (mg KOH/g oil)	3.36	3.80	7.95	9.07	16.12	31.95	3.90
ค่าสaponิฟิเคชัน (mg NaOH/g oil)	197.41	191.27	172.09	181.23	194.20	190.71	183.30

5. การวิเคราะห์หาฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ ด้วยเทคนิค DPPH

จากการทดสอบฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระด้วยวิธีการสกัดเย็นกับสกัดร้อน โดยวิธี DPPH พบว่าที่ระดับความเข้มข้นทดสอบ 20-200 mg/ml สามารถรีดิวซ์อนุมูลอิสระของ DPPH ได้โดยสังเกตจากการเปลี่ยนสีทดสอบจากสีม่วงจนจางลงได้เช่นเดียวกับผลการใช้สารตัวอย่างควบคุมคือ BHA โดยน้ำมันมะพร้าวที่สกัดเย็นในอุณหภูมิ 35 องศาเซลเซียสนั้นมีค่า IC_{50} ต่ำสุดคือ 11.0760 มิลลิกรัมต่อมิลลิตร เมื่อเทียบกับสกัดร้อนที่เวลา 60 นาที่ มีค่า IC_{50} ต่ำสุดคือ 6.1291 มิลลิกรัมต่อมิลลิตร และเมื่อเทียบกับตัวอย่างควบคุมคือ BHA พบว่ามีค่า IC_{50} คือ 427.7593 มิลลิกรัมต่อมิลลิตร และ Vitamin C พบว่ามีค่า IC_{50} คือ 18.9811 มิลลิกรัมต่อมิลลิตร แต่อย่างไรก็ตามผลการทดลองนี้แสดงให้เห็นว่าน้ำมันมะพร้าวสกัดร้อนมีฤทธิ์ในการต้านอนุมูลอิสระสูงกว่าน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็นและท้องตลาด

ตารางที่ 8 การยับยั้งอนุมูลอิสระของน้ำมันมะพร้าว

ตัวอย่างน้ำมัน มะพร้าว	เวลา (นาที่)	IC_{50} (mg/ml)
สกัดเย็น	25	13.3060
	35	11.0760
สกัดร้อน	60	6.1291
	75	6.7590
	90	8.2340
	105	9.9420
ท้องตลาด		11.0960
BHA		427.7593
Vitamin C		18.9811

หมายเหตุ : หน่วย : %DPPH free radical scavenging activity

สรุป

จากการศึกษาและเปรียบเทียบสภาวะการสกัดน้ำมันมะพร้าวในพื้นที่ อำเภอฟิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่าอุณหภูมิและเวลามีผลต่อปริมาณของน้ำมันมะพร้าว โดยการสกัดเย็นจะได้ปริมาณน้ำมันมะพร้าวสูงกว่าการสกัดร้อน

การตรวจสอบคุณภาพน้ำมันมะพร้าวพบว่าการสกัดร้อนน้ำมันมะพร้าวที่ให้ความร้อนจะส่งผลทำให้ค่ากรดและค่าแซฟอนิฟิเคชันทำให้น้ำมันมะพร้าวมีกลิ่นเหม็นหืน

ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระด้วยวิธีการสกัดเย็นกับสกัดร้อน โดยวิธี DPPH พบว่า น้ำมันมะพร้าวสกัดร้อนมีค่า IC₅₀ ต่ำกว่าการสกัดเย็น ส่งผลให้การสกัดร้อนมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระดีกว่าการสกัดเย็น จึงเหมาะสำหรับใช้รับประทานเพื่อสุขภาพมากกว่าซึ่งสอดคล้องกับวิจัยการเปรียบเทียบคุณสมบัติของน้ำมันมะพร้าวแบบสกัดร้อน และการสกัดเย็นของสำนักงานข้อมูลสมุนไพร

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ สุขสวัสดิ์ และคณะ. (2559). ผลของวิธีการสกัดไขมันต่อสมบัติทางเคมีและทางกายภาพทางไขมัน และแบ่งจากเมล็ดเงาะ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- เกสรี กลิ่นสุคนธ์ และคณะ. (2559). การศึกษาคุณสมบัติต้านอนุมูลอิสระและยับยั้งเอนไซม์ไทโรซิเนสของสารสกัดดอกกล้วยไม้สกุลหวายบางชนิด. การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 54.
- ฉัตรชัย สังข์ผุด. (2558). การเพิ่มคุณสมบัติการต้านอนุมูลอิสระและเชื้อจุลินทรีย์ของน้ำมันมะพร้าวโดยการดัดแปลงโครงสร้างทางเคมีด้วยการประยุกต์ใช้เอนไซม์ไลเปส. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- เดชรัตน์ สุขกำเนิด. (2561). มะพร้าวราคาตกต่ำ สาเหตุ และทางออก. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2563 จาก <https://www.posttoday.com/social/think/558414>
- ถาวร จันทโชติ และคณะ. (2556). ผลของกระบวนการอบแห้งแบบสุญญากาศต่อสมบัติทางกายภาพ-เคมีและกิจกรรมการต้านอนุมูลอิสระ ของน้ำมันมะพร้าวผสมเนื้อมะพร้าวผง. วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 ฉบับพิเศษ 2556, มหาวิทยาลัยทักษิณ, จังหวัดพัทลุง.
- นัยวิท เกลิมนนท์. (2559). คุณภาพของน้ำมันมะพร้าวที่สกัดด้วยวิธีปั่นเหวี่ยง. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- บุษราคัม สิงห์ชัย และคณะ. (2560). น้ำมันหอมระเหยจากเกสรบัวหลวงราชินี. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปีที่ 25 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2560. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- เพ็ญศรี เพ็ญประไพ. (2558). ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระของน้ำมันมะพร้าวผสมสารสกัดจากขิงสด. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช.
- ศุภมาศ ปันปัญญา และศิวลักษณ์ ปฐวีรัตน์. (2556). ศึกษาการผลิตน้ำมันมะพร้าวบริสุทธิ์ด้วยวิธีแช่เยือกแข็ง. The 14th TSAE National Conference and the 6th TSAE International Conference : TSAE 2013 . มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์(กำแพงแสน), จังหวัดนครปฐม.
- ศุภณีย์วิจัยพิชสวนชุมพร กรมวิชาการเกษตร. (2562). สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2563 จาก <https://www.doa.go.th/hc/chumphon/>

- หนึ่งฤทัย หนูนัยศ. (2561). **ผลของวิธีการสกัดต่อปริมาณผลผลิตน้ำมัน คุณสมบัติทางเคมีและฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระจากน้ำมันมะละกอ**. วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 10 ฉบับที่ 20 กรกฎาคม – ธันวาคม 2561, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- อาภากร ทรงสุนันต์. (2561). **องค์ประกอบทางพฤกษเคมีและฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาของมะพร้าว**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2561, มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- Kapila N. (2009). **Comparison of the phenolic-dependent antioxidant properties of coconut oil extracted under cold and hot conditions**. Food Chemistry 114 (2009), 1444–1449.
- Oana – Crina Bujor. (2014). **Antioxidant activity of bilberry extracts from different morphological parts at three vegetative stages**. Internation Conference on Chemical Engineering Innovative Materials and Processes.

เชื่อมต่อโลก: บทบาทของอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งในยุคโควิด-19

The Connected World: The Role of the Internet of Things in COVID-19 Era

ฐิตียา เนตรวงษ์^{1*} (Titiya Netwong)

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
(Lecturer of Department of Information and Technology, Faculty of Science and Technology, Suan Dusit University)

*Corresponding Author. E-Mail: titiya_net@dusit.ac.th

(Received: January 23, 2021; Revised: April 18, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

การระบาดของโควิด-19 ทำให้เห็นสรรพกำลังของเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้คนหลายร้อยล้านคนสามารถทำงาน เรียนรู้ และเชื่อมต่อแบบดิจิทัลได้ในสถานการณ์ที่เปราะบาง ส่งผลต่อเทคโนโลยี ผู้กำหนดนวัตกรรมสังคม มีการพัฒนาและประยุกต์ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งเพื่อจัดการและต่อสู้กับโควิด-19 ในการปรับสภาพการดำเนินชีวิตแบบปกติใหม่ การประยุกต์ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งในงานด้านต่าง ๆ แบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ ผู้บริโภค องค์กร และพื้นที่สาธารณะ แต่อย่างไรก็ตามการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งก็นำมาซึ่งความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว และสิทธิมนุษยชน จึงต้องมีการกำกับดูแลที่เหมาะสม เพื่อสร้างความมั่นใจในการใช้งานสำหรับผู้บริโภค องค์กร และสาธารณะให้สามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งเพื่อประโยชน์ร่วมกันในสังคมได้เท่าเทียมและยั่งยืน

คำสำคัญ : การเชื่อมต่อโลก; อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง; โควิด-19

Abstract

The COVID-19 pandemic shows the power of digital technology. It enables hundreds of millions of people to work, learn and connect digitally in fragile situations. Technology also needs changeover in consequence. Internet of things (IoT), especially for management in such a situation is applied to new normal by social innovation developers. This implementation serves 3 groups: consumers, organizations, and public space. Nonetheless, using Internet can cause risk of privacy and human rights. It is suggested that proper IoT measures be provided in order to ensure equal and sustainable utilization for consumers, organizations, and public.

Keywords : Connected World; Internet of Things; COVID-19

บทนำ

โควิด-19 เป็นโรคระบาดที่เกิดขึ้นทั่วโลก ทำให้ผู้คนทั่วโลกต้องปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตเป็นแบบปกติใหม่ (New Normal) ทั้งในด้านการเรียน การทำงาน การดูแลสุขภาพ การสื่อสาร และการทำธุรกิจ ทำให้เห็นเทคโนโลยีเป็นผู้กำหนดนวัตกรรมสังคม (Technology Determinism) ก่อเกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งเพื่อต่อสู้กับโควิด-19 และการปรับสภาพการดำเนินชีวิตนับตั้งแต่ การติดตามตัวกลุ่มเสี่ยง การวิเคราะห์พื้นที่ที่เสี่ยง การติดตามตัวผู้ป่วยระยะไกล กระบวนการทำงาน

อัตโนมัติผ่านสมาร์ทโฟนและเซ็นเซอร์อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง หุ่นยนต์ส่งอาหารและยา โดยการควบคุมระยะไกล เพื่อการเว้นระยะห่าง หุ่นยนต์ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อ ลดการสัมผัสเชื้อโรค หุ่นยนต์ดูแลผู้สูงอายุ และติดตามระยะไกล อุปกรณ์เข้าถึงสินค้าระยะไกล และการขนส่งโดยใช้โดรน เนื่องจากประชาชนต้องทำงานที่บ้านลดการแพร่เชื้อ ห้องเรียนอัจฉริยะ ห้องประชุมออนไลน์ เมื่อผู้เรียนต้องเรียนจากที่บ้าน และบุคคลทำงานที่ต้องทำงานที่บ้าน (Work From Home) ลดการเดินทางเพื่อหยุดการแพร่เชื้อ แต่อย่างไรก็ตามการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งก็นำมาซึ่งความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว และสิทธิมนุษยชน จึงต้องมีการกำกับดูแลการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งที่เหมาะสม เพื่อสร้างความมั่นใจในการใช้งานสำหรับผู้บริโภค องค์กร และสาธารณะให้สามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งเพื่อประโยชน์ร่วมกันในสังคมได้เท่าเทียม ทุกภาคส่วนร่วมกันกำหนดเส้นทางโลกแห่งการเชื่อมต่อในอนาคตอย่างยั่งยืน และมั่นคงสำหรับทุกคน

โควิด-19 การรีเซ็ตครั้งยิ่งใหญ่กับโลกแห่งการเชื่อมต่อ

การระบาดใหญ่ของโควิด-19 ทำให้เห็นสรรพกำลังของเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งขณะที่เกิดวิกฤตดังกล่าวทำให้คนหลายร้อยล้านคนสามารถทำงาน เรียนรู้ และเชื่อมต่อแบบดิจิทัลได้ในสถานการณ์ที่ประปราย ดังนั้นการเชื่อมต่อ มีปฏิสัมพันธ์กันได้อีกเป็นหัวใจสำคัญในระดับชาติและระดับนานาชาติ นับตั้งแต่การดูแลสุขภาพ การศึกษา การบริการทั้งภาครัฐและเอกชน ความบันเทิง และอื่น ๆ แบบปกติใหม่ เปิดโอกาสการเติบโตของเทคโนโลยีการเชื่อมโยงโลกที่คาดไม่ถึงสำหรับเศรษฐกิจและสังคม (World Economic Forum, 2020A) โควิด-19 ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในบริบทการเชื่อมต่อ ช่วงเดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2563 พบว่าร้อยละ 70 ของประเทศทั่วโลก ต้องเผชิญกับข้อกำหนดในการพำนักอยู่ที่บ้านอย่างเข้มงวด ในช่วงเวลานี้ มีการใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นมากถึงร้อยละ 70 การใช้เดสก์ท็อประยะไกลร้อยละ 40 และการใช้เครื่องมือการทำงานร่วมกันแบบเสมือนมากกว่าร้อยละ 600 นอกจากนี้ร้อยละ 45 ของครัวเรือนทั่วโลกมีการสมัครสมาชิกบรอดแบนด์เพิ่มความเร็ว ในขณะที่เดียวกันการครอบคลุมนครือข่ายของมือถือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 12 เป็นร้อยละ 97 ของประชากรทั่วโลก โดยมากกว่าร้อยละ 85 ที่เพลิดเพลินไปกับเทคโนโลยี 4G ซึ่งทำให้แรงงานทั่วโลกสามารถทำงานจากระยะไกล รองรับงานได้เกือบ 300 ล้านตำแหน่ง เด็กนักเรียนและนักศึกษาระดับอุดมศึกษาสามารถเรียนออนไลน์ได้ มากกว่า 200 ล้านคน (World Economic Forum, 2020B)

การเชื่อมต่อมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญในการจัดการปัญหาต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้ (World Economic Forum, 2020C)

1. การจัดการปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพในช่วงวิกฤต เทคโนโลยีถูกนำมาใช้สำหรับการวางแผนการแพร่ระบาด การเฝ้าระวัง การทดสอบ การติดตาม การติดต่อ การกักกัน และการดูแลสุขภาพระยะไกล การให้คำปรึกษาแพทย์ทางไกล (Telemedicine) เพิ่มขึ้น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการรักษาผู้ป่วยในโรงพยาบาล และดูแลผู้ป่วยให้สุขภาพดีขึ้น

2. ธุรกิจอื่น ๆ อาจถูกปิดกั้นในช่วงวิกฤตโควิด-19 แต่ธุรกิจอีคอมเมิร์ซ การบริการ การส่งอาหาร และร้านขายของออนไลน์กลับได้รับผลกระทบในเชิงบวก ดังจะพบว่าประเทศสหรัฐอเมริกา ความสนใจของผู้บริโภคในการเข้ามาใช้บริการร้านอาหารลดลงถึงร้อยละ 54 แต่มีการดาวน์โหลดแอปพลิเคชันสั่งซื้ออาหารในช่วงวิกฤตโควิด-19 มากขึ้น โดยผู้บริโภคใช้จ่ายเพิ่มขึ้นผ่านการซื้อสินค้าออนไลน์เพิ่มขึ้นร้อยละ 87.4 (Dishman, 2020) จึงกล่าวได้ว่าโควิด-19 เป็นตัวเร่งให้เกิดนวัตกรรมบริการ ยุทธศาสตร์การบริการให้มีประสิทธิภาพด้วยเทคโนโลยีเครือข่าย (Heinonen & Strandvik, 2020)

3. ภาคการศึกษา ผู้เรียนต้องมีการปรับตัวสู่การเรียนรู้ที่บ้านผ่านการ “เรียนออนไลน์” มีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยอาศัยเทคโนโลยีเครือข่ายเพื่อการเชื่อมต่อ การปฏิสัมพันธ์แบบผสานเวลาระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน

4. ภาคความบันเทิง ธุรกิจเกมออนไลน์ พบว่าในประเทศไทย เกมบนมือถือและแท็บเล็ตเติบโตขึ้นร้อยละ 71 เนื่องจากสัญญาณอินเทอร์เน็ตแบบไร้สาย ที่ทำให้เข้าถึงได้ง่ายขึ้น และมีสัญญาณที่แรง เร็วมากขึ้น ทั้งสัญญาณ 4G และ Wi-Fi ทำให้ทุกวันนี้สามารถท่องโลกอินเทอร์เน็ต และเล่นเกมออนไลน์ได้ทุกที่ ยิ่งการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 ส่งผลให้กิจกรรมการเล่นเกมกลายเป็นที่นิยม และเปิดโอกาสทางธุรกิจให้กับผู้ประกอบการเกมคลาวด์คอมพิวติ้ง (Game Cloud Computing: GCC) ประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากสภาพการณ์แล้ว ศูนย์วิจัยกสิกรไทยประเมินว่า มูลค่าตลาด GCC น่าจะเติบโตจาก 0.73 หมื่นล้านบาท ในปีพ.ศ. 2562 เป็น 1.03 หมื่นล้านบาทในปี พ.ศ. 2563 และจะยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแม้ว่าจะผ่านวิกฤตโควิด-19 ไปแล้ว (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2563)

5. ธุรกิจวิดีโอ สตรีมมิ่ง เติบโตอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากพฤติกรรมคนช่วงโควิด-19 พบว่าผู้คนจำเป็นต้องอยู่บ้านมากขึ้น เกิดเทรนด์การทำงานรูปแบบใหม่คือ Work from Home ส่วนนักเรียน นักศึกษา ก็ต้องเรียนที่บ้าน ดังนั้นการสร้างความบันเทิง ทำงาน เรียนที่บ้านด้วยการรับชมวิดีโอจาก YouTube, Netflix ส่งผลให้ยอดการรับชมวิดีโอ สตรีมมิ่งเพิ่มสูงขึ้น

ในสถานการณ์โควิด-19 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมเป็นอย่างมาก ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ในการใช้เทคโนโลยีอย่างฉับพลัน (Disruption Technology) กอปรกับได้รับอิทธิพลและอัตราเร่งจากวิกฤตโควิด-19 ทำให้เทคโนโลยีการสื่อสารส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม การแพร่กระจายของเทคโนโลยีการสื่อสารส่งผลต่อการพัฒนาและการแพร่กระจายของเทคโนโลยีทางสังคม (Social Technology) โดยเทคโนโลยีเป็นผู้กำหนด (Technology Determinism) นวัตกรรมสังคมที่ส่งผลต่อทั้งปัจเจกบุคคลและสภาพสังคมในสถานการณ์โควิด-19

เทคโนโลยีเป็นผู้กำหนดนวัตกรรมสังคม

แนวคิดทฤษฎีเทคโนโลยีเป็นผู้กำหนด (Technology Determinism Theory) เกิดจากเงื่อนไขและปัจจัยที่มีเทคโนโลยีเป็นผู้กำหนดทิศทาง กำหนดความเชื่อมโยงเชิงสาเหตุระหว่างเทคโนโลยีและสังคม (Hauer, 2017) ปัจจัยทางเทคโนโลยีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม McQuail (2010) ได้ประมวลลักษณะเด่นของแนวคิดทฤษฎีเทคโนโลยีเป็นผู้กำหนดดังนี้

1. เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นพื้นฐานของทุกสังคม
2. เทคโนโลยีแต่ละชนิดจะเหมาะสมกับรูปแบบโครงสร้างสังคมแต่ละบริบท
3. ขั้นตอนการผลิตและการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารจะเป็นตัวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม
4. การปฏิบัติเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการสื่อสารในแต่ละครั้งจะทำให้เกิดการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงสังคม

ตามมาเสมอ

ในการวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง พบว่าการเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดขึ้นในปัจเจกบุคคลและในระบบสังคม เป็นผลมาจากการยอมรับหรือการปฏิเสธนวัตกรรมนั่นเอง สามารถแบ่งผลกระทบจากเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบใหม่ได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ผลกระทบที่ต้องการให้เกิด (Desirable Impacts) เป็นผลกระทบตามหน้าที่ของนวัตกรรมที่มีต่อบุคคลหรือต่อสังคม ผลกระทบนี้จะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลและสังคม สำหรับผลกระทบที่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้น (Undesirable Impacts) เป็นผลกระทบจากนวัตกรรมที่อาจก่อให้เกิดโทษต่อบุคคลและสังคม

2. ผลกระทบทางตรง (Direct Impacts) เป็นการเปลี่ยนแปลงของบุคคลหรือสังคมซึ่งเกิดขึ้นในทันทีเมื่อยอมรับนวัตกรรมนั้น สำหรับผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impacts) เป็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดจากผลกระทบของผลกระทบทางตรง

3. ผลกระทบที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า (Anticipated Impacts) คือการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากนวัตกรรม ซึ่งรู้ได้ว่าจะเกิดต่อสมาชิกในสังคม ส่วนผลกระทบที่ไม่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า (Unanticipated Impacts) เป็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดขึ้นโดยไม่สามารถรู้ล่วงหน้าได้

Hanson & Nayula (2013) กล่าวถึงผลกระทบของเทคโนโลยีที่มีต่อสังคมไว้ดังนี้

1. ผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมในประเด็นของคุณภาพชีวิต ความสัมพันธ์ในครอบครัว กิจกรรมในครอบครัว ความสัมพันธ์ทางสังคม ความพึงพอใจในบทบาททางเพศ การเติบโตทางด้านความรู้ การใช้เวลา ค่านิยม และพฤติกรรมการค้นหาข่าวสาร

2. ผลกระทบต่อระบบสังคมโดยการเพิ่มและลดช่องว่างของการสื่อสาร ระหว่างผู้ที่เปิดรับข่าวสารมาก กับผู้ที่เปิดรับข่าวสารน้อย กิจกรรมชุมชน ความสนใจของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป

3. ผลกระทบต่อการจัดการ การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในระบบการสื่อสารที่มีอยู่เดิม

จากแนวคิดทฤษฎีเทคโนโลยีเป็นผู้กำหนด พบว่าการสื่อสารเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ของผู้คน ด้วยลักษณะการปฏิสัมพันธ์ที่สามารถตอบโต้กันได้อย่างฉับพลันโดยไม่จำกัด เวลาและสถานที่ตามความต้องการได้มากขึ้นอย่างรวดเร็ว จากวิกฤตโควิด-19 ทำให้เห็นผลกระทบของเทคโนโลยี ที่มีต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร มีการนำเทคโนโลยีการเชื่อมต่อโลก อินเทอร์เน็ตมาใช้ในการแก้ปัญหา สร้างความบันเทิง ให้สามารถดำเนินชีวิตในการทำงาน การเรียนรู้ได้แบบปกติ ใหม่ ในสถานการณ์โควิดที่เกิดขึ้นในสังคมไทยได้เปลี่ยนบทบาทของอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT) ไปอย่างสิ้นเชิงในเวลาไม่กี่เดือน อุปกรณ์ที่เชื่อมต่อเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการตรวจสอบ ติดตาม ติดต่อสื่อสาร สร้างโอกาสใหม่ ๆ สำหรับธุรกิจหลายภาคส่วนในการประยุกต์ใช้ แต่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในการใช้งาน การกำกับดูแล และปกป้องสิทธิมนุษยชนสำหรับทุกคน

อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งและการประยุกต์ใช้

อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT) เป็นการเชื่อมโยง วัตถุ อุปกรณ์ พาหนะ สิ่งของ เครื่องใช้ และสิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตอื่น ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยมีการฝังตัวของวงจรอิเล็กทรอนิกส์ ซอฟต์แวร์ เซ็นเซอร์ และการเชื่อมต่อกับเครือข่าย (AjazMoharkan, Choudhury, Gupta, & Raj, 2017) การเชื่อมต่อมีการพัฒนาขยายเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั่วโลก ซึ่งวัตถุสิ่งของที่เชื่อมโยง สามารถเก็บบันทึกและ แลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้ อีกทั้งสามารถรับรู้สภาพแวดล้อมและถูกควบคุมได้จากระยะไกล ผ่านโครงสร้างพื้นฐาน การเชื่อมต่อเข้ากับสมาร์ทโฟน แล็ปท็อป แท็บเล็ต สมาร์ททีวี รวมถึงประยุกต์ใช้กับอุปกรณ์ทุกอย่างที่ถูกออกแบบ มาให้เชื่อมโยงกันได้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อที่จะสามารถสื่อสารกันได้ ในปัจจุบันมีจำนวนอุปกรณ์ที่ใช้บริการ อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นทุกวัน และการเชื่อมต่อทั้งหมดด้วยสายและไร้สาย จึงทำให้แหล่งข้อมูลมีประสิทธิภาพอยู่ที่ ปลายนิ้ว (Farooq, et al., 2015)

ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการนำอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งมาประยุกต์ใช้ สร้างโอกาสทางธุรกิจ และเร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจเมื่อมีการบริการด้วยอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง การคาดการณ์ก่อนสถานการณ์ โควิด-19 คาดว่าในปีค.ศ. 2025 มูลค่าจะอยู่ในช่วง 2.7 - 6.2 ล้านล้านดอลลาร์ การดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้นร้อยละ 41 การใช้ภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 33 พลังงานร้อยละ 7 และการขนส่ง การเกษตร โครงสร้างเมือง การรักษาความปลอดภัย และการค้าปลีก จะมีเพิ่มมากขึ้นร้อยละ 15 เหล่านี้บ่งบอกถึงการเติบโตของบริการอินเทอร์เน็ตเพื่อ สรรพสิ่ง (Mohammadi, et al., 2018) แม้จะมีการเติบโตอย่างรวดเร็วของอุปกรณ์อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง เครือข่าย และระบบวิเคราะห์ในหลาย ๆ ด้าน แต่ในอนาคตโดยเฉพาะอัตราเร่งของการเกิดโควิด-19 รวมถึง เครือข่าย 5G การวิเคราะห์ของอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งจะมีความเร็วมาก เมื่อรวมกับการประมวลผลแบบคลาวด์

อุปกรณ์ปลายทางที่ช่วยในการประมวลผล จะลดเวลาตอบสนองผ่านแอปพลิเคชัน และลดต้นทุนการผลิต ลดกระบวนการทำงาน เพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผลได้ดังนี้

1. เซ็นเซอร์การบำรุงรักษาแบบคาดการณ์ล่วงหน้า และการควบคุมระยะไกลในอุตสาหกรรมการผลิต เช่น กังหันลมสามารถตรวจสอบสถานะระยะไกลช่วยทำนาย และแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น จากกรณีศึกษาในสหรัฐอเมริกา ระบบเหล่านี้สามารถลดต้นทุนในการดำเนินงานในฟาร์มด้วยกังหันลมได้ร้อยละ 20 (Decisyon, 2021)

2. การตรวจสอบคุณภาพอากาศ เครื่องตรวจวัดคุณภาพอากาศอัจฉริยะ ช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจกำหนดนโยบายปรับปรุงสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ ในประเทศจีนรายงาน ว่า เครื่องตรวจวัดคุณภาพอากาศอัจฉริยะ ช่วยลดมลพิษอนุภาคละเอียดได้ร้อยละ 32 ทั่วประเทศนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013 – 2017 (World Economic Forum, 2020C)

3. การเกษตรแม่นยำ การวัดสภาพดินและพืชผลด้วยอุปกรณ์อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง สามารถนำไปสู่การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และลดต้นทุนการผลิต ในอัลเบอร์ต้า ประเทศแคนาดา งานวิจัยระบุว่า เทคโนโลยีการเกษตรแม่นยำ ช่วยเพิ่มผลผลิตพืชร้อยละ 20 ลดปริมาณการใช้น้ำชลประทานร้อยละ 24 ด้วยการปรับอุณหภูมิอัตโนมัติเพื่อเพิ่มการผลิตสูงสุด การรดน้ำ และใส่ปุ๋ยที่ถูกต้อง (TongKe, 2013)

4. การตรวจสอบน้ำด้วยมาตรวัดน้ำอัจฉริยะในบ้านและอาคารพาณิชย์ ช่วยประหยัดน้ำ ลดต้นทุน และมอบประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้พักอาศัย ในนิวยอร์กซิตี ลูกค้าน้ำมากกว่า 250,000 คน ลงทะเบียนเพื่อตรวจจับการรั่วไหลน้ำอัตโนมัติ โดยใช้มาตรวัดน้ำแบบไร้สาย ทำให้ประหยัดน้ำได้มากกว่า 73 ล้านดอลลาร์ (New York City: Department of Environmental Protection, 2021)

5. อาคารอัจฉริยะ การเชื่อมต่อบ้าน และพื้นที่ทำงาน สามารถเพิ่มประสิทธิภาพความปลอดภัยและความสะดวกสบายได้อย่างมหาศาล อาคารต่าง ๆ ถือเป็นส่วนสำคัญของการใช้พลังงานทั้งหมดของโลก และอาคารอัจฉริยะสามารถลดการใช้พลังงานของอาคารได้ถึงร้อยละ 20 ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และลดต้นทุนการดำเนินงานจำนวนมาก (European Commission Directorate-General for Energy, 2021)

6. โรงพยาบาลอัจฉริยะ โดยโรงพยาบาลติดตั้งอุปกรณ์อัจฉริยะที่ฝังแท็ก RFID สวมใส่ให้กับผู้ป่วย ซึ่งพยาบาลสามารถตรวจสอบอัตราการเต้นของหัวใจ ความดันโลหิต และสถานะอื่น ๆ ของผู้ป่วยทั้งผู้ป่วยในและนอก หากโรงพยาบาลได้รับแจ้งมีเหตุฉุกเฉินหากยัง無法สามารถเข้าไปยังสถานที่เกิดเหตุได้ ก็สามารถใช้โดรน พร้อมอุปกรณ์ฉุกเฉินเพื่อการรักษาได้รวดเร็วขึ้น

7. การค้าปลีกอัจฉริยะ และการจัดการซัพพลายเชน อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งจากการติด RFID ในผลิตภัณฑ์สินค้า ผู้ค้าปลีกสามารถติดตามและตรวจสอบสินค้าในร้านค้า สามารถติดตามรายการทั้งหมดในร้านค้า และเพื่อป้องกันสินค้าหมดสต็อก จะมีคำสั่งสั่งซื้อสินค้าอัตโนมัติ นอกจากนี้ผู้ค้าปลีกยังสามารถสร้างแผนภูมิและกราฟการขายเชิงกลยุทธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. ระบบจราจรอัจฉริยะ โดยใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งในการตรวจสอบการจราจร ระบุยานพาหนะระบุเส้นทางที่เหมาะสมเพื่อลดความแออัด ตรวจจับการโจรกรรมรถ รายงานอุบัติเหตุจราจร รายงานมลพิษในท้องถนน ระบบไฟส่องสว่างเพื่อประหยัดพลังงาน

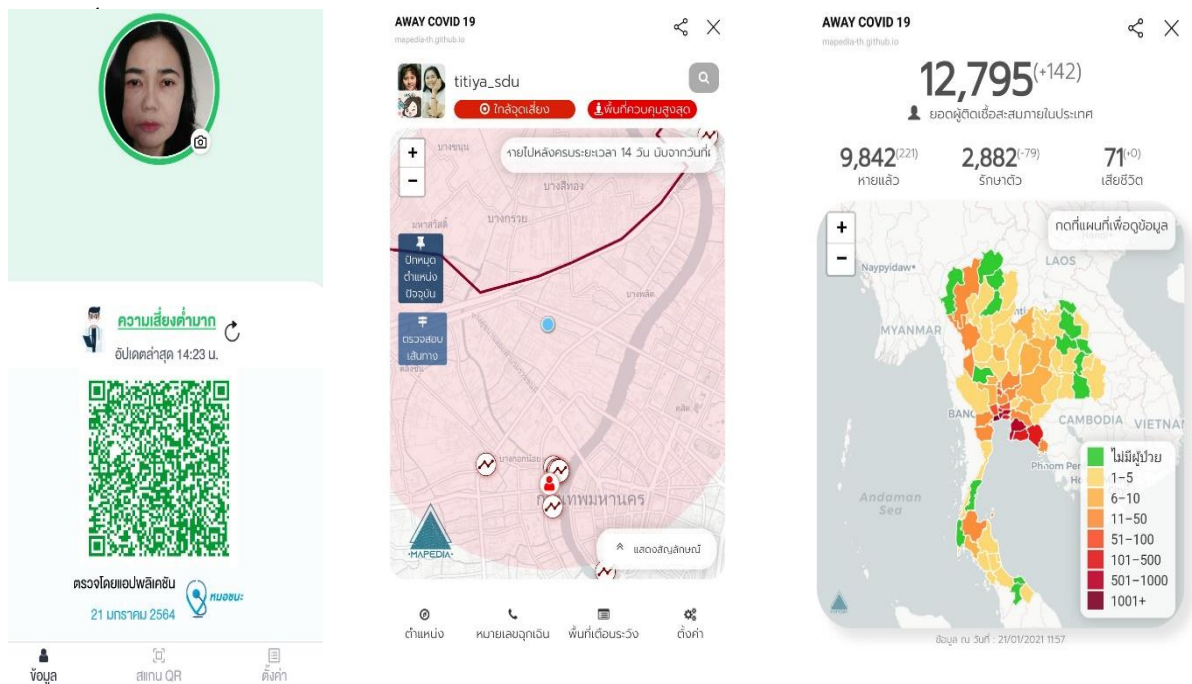
จากการประยุกต์ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งในงานด้านต่าง ๆ World Economic Forum (2020B) ได้แบ่งกลุ่มการใช้งาน 3 กลุ่มคือ อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งสำหรับผู้บริโภคโดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ใช้งานผ่านแอปพลิเคชัน อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งสำหรับองค์กร ได้แก่ การประยุกต์ใช้ในโรงงาน อาคาร การเกษตร เป็นต้น สุดท้ายอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งในพื้นที่สาธารณะ ได้แก่ การประยุกต์ใช้สำหรับเมืองอัจฉริยะ ชุมชนอัจฉริยะ การจราจร การจัดการขยะ เป็นต้น คาดว่าในปี ค.ศ. 2020 เมื่อเกิดวิกฤตโควิด-19 การลงทุนด้านอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งในภาคธุรกิจจะเพิ่มขึ้นเป็น 832 พันล้านดอลลาร์ การใช้งานของผู้บริโภคจะเพิ่มขึ้นเป็น 236

พันล้านดอลลาร์ การใช้จ่ายเกี่ยวกับเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งจะเติบโตร้อยละ 13 ต่อปี จึงคาดว่าตลาดอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งจะเติบโตเร็วกว่าที่คาดไว้เมื่อโลกเข้าสู่สภาวะปกติหลังโควิด-19

เศรษฐกิจการแพร่ระบาดกับการเติบโตของอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง

การแพร่ระบาดของโควิด-19 มีการนำอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งมาใช้เพื่อต่อสู้กับการแพร่ระบาดและมีการปรับปรุงประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องดังนี้

1. การติดตามตัวกลุ่มเสี่ยง การวิเคราะห์พื้นที่ที่สุ่มเสี่ยง การติดตามตัวผู้ป่วยระยะไกล กระบวนการทำงานอัตโนมัติผ่านสมาร์ทโฟนและเซ็นเซอร์อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง ตัวอย่างดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 : แอปพลิเคชันหมอชนะและ AWAY COVID 19

ที่มา : ฐิตยา เนตรวงษ์ (ผู้นิพนธ์)

ภาพที่ 1 การใช้แอปพลิเคชันหมอชนะ เพื่อติดตามตัวผู้ใช้งาน และระบุความเสี่ยงในการเข้าพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงการใช้ AWAY COVID 19 ผ่านแอปพลิเคชันไลน์เพื่อตรวจสอบข้อมูลการแพร่ระบาดของโควิด-19 มีการระบุพื้นที่ที่สุ่มเสี่ยง

ในประเทศไทยสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐได้พัฒนาแอปพลิเคชัน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการรับทราบข้อมูลสารที่เกี่ยวข้องกับการดูแลตนเอง เช่น แอปพลิเคชันไทยชนะ หมอชนะ เป็นแอปพลิเคชันที่บันทึกข้อมูลการเดินทางของผู้ใช้ ด้วยเทคโนโลยี GPS และ Bluetooth ร่วมกับการสแกน QR Code เช่น ไทยชนะ เพื่อเช็กอินตามสถานที่ต่าง ๆ ทำให้ช่วยในการบันทึกข้อมูลการเดินทางของผู้ใช้ได้แม่นยำยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็หนึ่งนเครื่องมือที่ช่วยในเรื่องการสอบสวนโรคจากโควิด-19 ได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงตรวจสอบได้ว่าผู้ได้เดินทางไปยังพื้นที่เสี่ยงในช่วงระยะเวลา 14 วันหรือไม่ อีกทั้งแอปพลิเคชัน "หมอชนะ" จะมีการแจ้งเตือนไปยังผู้ใช้งานที่มีประวัติสัมผัส หรือเข้าใกล้กับผู้ติดเชื้อโควิด-19 ถึงวิธีการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง

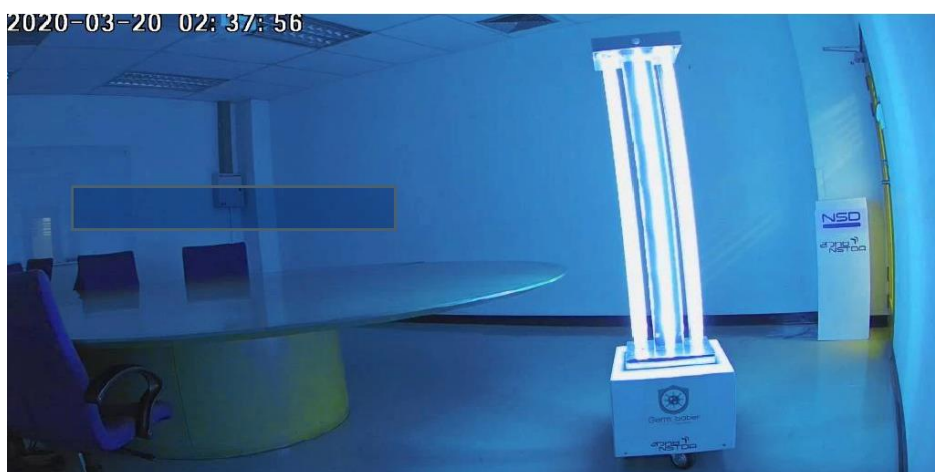
2. หุ่นยนต์ส่งอาหารและยา โดยการควบคุมระยะไกล เพื่อการเว้นระยะห่าง ตัวอย่างดังภาพที่ 2



ภาพที่ 2 : หุ่นยนต์ FIBO AGAINST COVID-19: FACO
ที่มา : สยามรัฐ (2563)

ภาพที่ 2 หุ่นยนต์ “FIBO AGAINST COVID-19: FACO” ที่ช่วยแบ่งเบาภาระแพทย์พยาบาลในการรักษาผู้ป่วยติดเชื้อโควิด-19 ลดความเสี่ยงติดเชื้อ ทั้งช่วยส่งอาหารและยา ดึงกล้องตรวจวัดอุณหภูมิผู้ป่วยให้แพทย์ได้ วินิจฉัยอาการผ่านจอ พร้อมโต้ตอบกับผู้ป่วยได้ ซึ่งเป็นผลงานการพัฒนาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีและภาคเอกชน โดยจะมีการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานด้วยเทคโนโลยี 5G

3. หุ่นยนต์ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อ ลดการสัมผัสเชื้อโรค ตัวอย่างดังภาพที่ 3



ภาพที่ 3 : หุ่นยนต์ UV “Germ Saber Robot”
ที่มา : ผู้จัดการออนไลน์ (2563)

ภาพที่ 3 การนำหุ่นยนต์ฆ่าเชื้อโรคโควิด-19 ด้วยแสงยูวี หรือ UV “Germ Saber Robot” มาใช้ประโยชน์ในช่วงที่ประเทศไทยมีการระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้สถานที่ต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายจากน้ำยาฆ่าเชื้อ ช่วยลดการตกค้างหรือปนเปื้อนของสารเคมีในน้ำยาฆ่าเชื้อ ที่สำคัญหุ่นยนต์ฆ่าเชื้อโรคสามารถฆ่าละอองฝอยของเชื้อที่ลอยในอากาศได้ และยังสามารถใช้ฆ่าเชื้อบนพื้นผิวของอุปกรณ์เฉพาะ เช่น อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์การแพทย์ ที่ไม่สามารถโดนน้ำหรือน้ำยาเคมีได้ การพัฒนาหุ่นยนต์เป็นความ

ร่วมมือของศูนย์เทคโนโลยีเพื่อความมั่นคงของประเทศและการประยุกต์เชิงพาณิชย์ (NSD) หน่วยงานภายใต้สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ร่วมกับ สถาบันวิจัยเทคโนโลยีชีวภาพและวิศวกรรมพันธุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. หุ่นยนต์ดูแลผู้สูงอายุ และติดตามระยะไกล ตัวอย่างดังภาพที่ 4



ภาพที่ 4 : หุ่นยนต์ InTouch VICI

ที่มา : ยังแฮปปี้ (2563)

ภาพที่ 4 นวัตกรรมใหม่ 'InTouch VICI' หุ่นยนต์ช่วยดูแลผู้ป่วยไวรัสโคโรนา หรือ โควิด-19 รวมถึงผู้สูงอายุ ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมช่วยป้องกันตนเองจากการสัมผัสผู้ป่วย

5. อุปกรณ์เข้าถึงสินค้าระยะไกล การขนส่งโดยใช้โดรน และการประยุกต์ใช้โดรนเนื่องจากประชาชนต้องทำงานที่บ้านลดการแพร่เชื้อ ตัวอย่างดังภาพที่ 5



ภาพที่ 5 : โดรนสำรวจพื้นที่และโดรนส่งพัสดุช่วงโควิด-19

ที่มา : สำนักข่าวซินหัว (2563), ข่าวไทยพีบีเอส (2563)

ภาพที่ 5 โดรนสำรวจพื้นที่ ที่เมือง Oeiras ประเทศโปรตุเกส เพื่อออกปฏิบัติการเตือนผู้คนให้อยู่ในที่พัก โดยประกาศผ่านลำโพงที่ติดกับโดรน ให้ประชาชนตระหนักในการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่วนที่ประเทศสิงคโปร์ให้บริการส่งพัสดุผ่านโดรนโดยส่งพัสดุจากชายฝั่งไปยังเรือขนส่งสินค้าที่ห่างออกไป 2.7 กม. ภายในเวลา 7 นาที ช่วยทำให้ผู้คนไม่ต้องออกมาทำงานในช่วงโควิด-19 แพร่ระบาด

6. ห้องเรียนอัจฉริยะ ห้องประชุมออนไลน์ เมื่อผู้เรียนต้องเรียนจากที่บ้าน และบุคคลทำงานที่ต้องทำงานที่บ้าน (Work From Home) ลดการเดินทางเพื่อหยุดการแพร่เชื้อ ตัวอย่างดังภาพที่ 6



ภาพที่ 6 : การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งเชื่อมโยงห้องเรียนอัจฉริยะ
ที่มา : มหาวิทยาลัยสวนดุสิต (2563)

ภาพที่ 6 การประยุกต์ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งเชื่อมโยงห้องเรียนอัจฉริยะซึ่งมีเครื่องมือของอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งและเทคโนโลยีสำหรับการสอนผ่านห้องเรียนแบบออนไลน์

กล่าวได้ว่าวิธีการที่นำอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งมาใช้เพื่อช่วยจัดการ ลดข้อจำกัด และตอบสนองโควิด-19 เป็นการกระตุ้นและเร่งโอกาสในการปฏิบัติงานทั้งรายบุคคลและองค์กร อันเป็นความท้าทายและรับมือกับเหตุฉุกเฉินแต่อย่างไรก็ตามการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งก็นำมาซึ่งความเสี่ยงด้านความเป็นส่วนตัว และสิทธิมนุษยชนจึงต้องมีการกำกับดูแลที่เหมาะสม เพื่อสร้างความมั่นใจในการใช้งานสำหรับผู้บริโภค องค์กร และสาธารณะให้สามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งเพื่อประโยชน์ร่วมกันในสังคมได้อย่างเท่าเทียม

ผลกระทบ ความเสี่ยง และการควบคุมอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง

การเพิ่มขึ้นของอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งเป็นโอกาสในการสร้างอนาคตที่ยั่งยืน และเพิ่มคุณภาพชีวิต แต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความเสี่ยงใหม่ ๆ และความท้าทายในการกำกับดูแล การระบาดใหญ่ของโควิด-19 ทั่วโลก ตอกย้ำบทบาทของอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งในการให้ข้อมูลสำคัญที่จำเป็นสำหรับการติดตาม และต่อสู้กับโรคนี้ ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งเชิงบวกและเชิงลบในบริบทของสังคมไทย สรุปได้ดังนี้

ผลกระทบเชิงบวก

1. ด้านเศรษฐกิจอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งได้ส่งเสริมให้ธุรกิจการขายออนไลน์ อุตสาหกรรมอีคอมเมิร์ซเฟื่องฟูขึ้น ภาคบริการ การส่งอาหาร การชำระสินค้า การส่งสินค้าและบริการสามารถสื่อสารผ่านทางออนไลน์ได้ ภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัลส่งเสริมเศรษฐกิจให้เติบโตขึ้น

2. ด้านการศึกษา อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งส่งเสริมการเรียนรู้ออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการเรียนออนไลน์และสื่อเครือข่ายสังคมในการติดต่อสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้อย่างสะดวกและรวดเร็วไม่ว่าจะผ่าน True VROOM, ZOOM, LINE และ MS Team เป็นต้น

3. ด้านสุขภาพ เกิดแอปพลิเคชันต่าง ๆ เพื่อการให้ความรู้ด้านสุขภาพ การติดต่อสื่อสาร การติดตามการดูแลสุขภาพด้วยระบบแพทย์ทางไกล รวมถึงการดูแลเรื่องสุขภาพจิต ดังจะพบว่ามีการพัฒนาแอปพลิเคชันไทยชนะ หมอชนะ นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาหุ่นยนต์เพื่อดูแลเรื่องสุขภาพโดยคนไทย คือ หุ่นยนต์ดินสอ รวมถึงหุ่นยนต์สำหรับการส่งอาหารและยา คือ หุ่นยนต์บินโด และ หุ่นยนต์ FIBO AGAINST COVID-19: FACO เป็นต้น

ผลกระทบเชิงลบ

1. ด้านเศรษฐกิจมีข้อกังวลเรื่องความปลอดภัย ความเป็นส่วนตัว ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจเนื่องจากธุรกิจบางธุรกิจยังไม่สามารถปรับตัวจากสถานการณ์โควิด-19 อาจตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพในการนำข้อมูลของผู้ใช้บริการ หรือผู้ให้บริการไปใช้ในทางมิชอบ

2. ด้านการศึกษาความสามารถในการทำงานร่วมกัน และความเท่าเทียมการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง ดังจะเห็นว่าในสังคมชนบทของไทย บางพื้นที่เครือข่ายสัญญาณอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์การรับส่งข้อมูลยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการเนื่องจากข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ พื้นที่ และช่วงอายุในการเข้าใช้งานของผู้ใช้งาน

3. ด้านสุขภาพ ในสถานการณ์โควิด-19 กลุ่มเสี่ยงคือ ผู้สูงอายุ แต่การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในสังคมไทยของผู้สูงอายุยังเป็นปัญหาในการใช้งาน การเข้าถึง เนื่องจากสภาพร่างกาย และการยอมรับนวัตกรรม ดังนั้นการพัฒนาอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งสำหรับกลุ่มเสี่ยง กลุ่มเปราะบาง เพื่อให้สามารถดูแลสุขภาพ จึงต้องออกแบบนวัตกรรมที่คำนึงถึงการใช้งานที่ง่าย (Friendly Design) เป็นเทคโนโลยีที่สามารถใช้งานได้สำหรับทุกคนอย่างเท่าเทียม (Technology for All)

ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นแบ่งเป็น 5 ด้าน ในการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง มีดังนี้ (World Economic Forum, 2019)

1. ความเป็นส่วนตัวและความไว้วางใจ ความสามารถของอุปกรณ์และระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งในการปกป้องความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้ ให้สามารถใช้งานได้อย่างปลอดภัย และมั่นใจว่าข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลที่เป็นกรรมสิทธิ์จะได้รับการรวบรวมจัดเก็บ และนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ตกลงกันอย่างมีจริยธรรม และมีความรับผิดชอบ

2. ความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัย ความสามารถของระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งในการใช้งานได้อย่างปลอดภัย ผู้ใช้มั่นใจได้ว่าจะไม่ถูกโจมตีทางไซเบอร์

3. ความสามารถในการทำงานร่วมกัน และสถาปัตยกรรมของระบบ ความสามารถของอุปกรณ์อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง รวมถึงระบบโต้ตอบอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพในระบบนิเวศอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง

4. คำนึงถึงประโยชน์ทางสังคม และความเสมอภาค ความสามารถของอุปกรณ์และระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง เพื่อประโยชน์และปกป้องผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางสังคมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม โดยไม่คำนึงถึงด้านเศรษฐกิจหรือปัจจัยอื่นเพียงอย่างเดียว

5. ความยั่งยืน ความสามารถของอุปกรณ์และระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งควรคำนึงถึงความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมที่ปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว

จากโจทย์ที่ต้องพิจารณาดังกล่าวจึงต้องมีการควบคุมโลกแห่งการเชื่อมต่อให้สามารถใช้งานได้อย่างปลอดภัยดังนี้ (World Economic Forum, 2020)

1. เพิ่มการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับอุปกรณ์ที่เชื่อมต่อ ให้ผู้บริโภค และองค์กรสามารถตัดสินใจใช้งานอย่างชาญฉลาดของอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง

2. การใช้งานที่ง่าย สะดวก และสร้างแรงจูงใจในการนำแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์มาใช้ เพื่อให้มีแนวทางร่วมกันในการดูแลระหว่างผู้ผลิตอุปกรณ์เชื่อมต่อ ผู้พัฒนาระบบ ผู้ให้บริการ ผู้ซื้อ และผู้ใช้
3. เพิ่มความตระหนักถึงผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบของอุปกรณ์ที่เชื่อมต่อ ที่มีต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคล องค์กร และสังคม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการยอมรับที่เป็นประโยชน์ต่อโลก
4. เร่งการนำอุปกรณ์และระบบที่เชื่อมต่อมาใช้ในชุมชน และองค์กรขนาดเล็ก หรือที่มีความต้องการทรัพยากรด้านอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง ผ่านการนำเสนอรูปแบบการระดมทุน แรงจูงใจ และกลไกการสร้างขีดความสามารถใหม่ ๆ ของอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง
5. เสริมสร้างการทำงานร่วมกัน และการแบ่งปันข้อมูล และข้อมูลสารสนเทศอย่างทั่วถึงในระบบนิเวศอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง ร่วมกันกำกับดูแล เร่งการสร้างแนวปฏิบัติในระดับภูมิภาค

สำหรับประเทศไทยการควบคุมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลใช้กฎหมายดิจิทัลประกอบด้วย พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2562 ว่าด้วยการเข้าถึงระบบและข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยมิชอบ การรบกวนระบบและข้อมูลคอมพิวเตอร์ การนำข้อมูลโดยทุจริตหรือโดยหลอกลวงสู่ระบบคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้พระราชบัญญัติกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและจริยธรรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นจริยธรรมในการให้บริการสารสนเทศดิจิทัล บนพื้นฐานความเป็นส่วนตัวและการปกป้องข้อมูล ความถูกต้องในการเผยแพร่ข้อมูล การเข้าถึงข้อมูลโดยไม่พยายามเจาะระบบเครือข่ายของผู้อื่น และความมั่นคงปลอดภัยของเทคโนโลยีสารสนเทศของระบบองค์กรให้บริการสารสนเทศ

กล่าวได้ว่าอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งมีศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและการทำงาน แต่ก็มีความเสี่ยงสูงหากนำไปใช้ในทางที่ผิด โดยอาจเกิดขึ้นในรูปแบบของปัญหาด้านความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว อาชญากรรมทางไซเบอร์มีศักยภาพเพิ่มขึ้นตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ซึ่งอาจถูกโจมตีทางไซเบอร์ทั้งที่บ้าน ที่ทำงาน และพื้นที่สาธารณะ มาตรฐานการกำกับเรื่องความปลอดภัยในการใช้งานอุปกรณ์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งมีข้อจำกัด จึงอาจมีปัญหาด้านความปลอดภัยในการใช้งานและละเมิดความเป็นส่วนตัวซึ่งต้องมีวิธีการควบคุมเพื่อสร้างความวางใจในการใช้งานแก่ผู้บริโภค ร่วมกันกำหนดเส้นทางโลกแห่งการเชื่อมต่อในอนาคตอย่างยั่งยืน และมั่นคงสำหรับทุกคน

บทสรุป

โควิด-19 ทำให้เกิดรีเซ็ตครั้งยิ่งใหญ่กับโลกแห่งการเชื่อมต่อ อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งไม่ใช่เรื่องใหม่ซึ่งคำนี้มีอายุมากกว่าสองทศวรรษแล้ว แต่อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งได้รับความสนใจมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในช่วงไม่กี่เดือนที่ผ่านมา เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 จากสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลต่อเทคโนโลยีผู้กำหนดนวัตกรรมสังคม ทั่วโลกได้ค้นพบพลังของการประมวลผลข้อมูลแบบดิจิทัลเกี่ยวกับโลกทางกายภาพ อุตสาหกรรมที่แตกต่างนำมาประยุกต์ใช้ในการผลิต โดยเฉพาะด้านสาธารณสุขกระตุ้นให้มีการนำอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งมาใช้มากขึ้น เช่น ในโรงพยาบาลที่มีการติดตาม การติดต่อ การรายงานผล โดยใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง จึงมีการตั้งคำถามเกี่ยวกับการกำกับดูแลเทคโนโลยีเนื่องจากลักษณะที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งอย่างแพร่หลาย รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีกำลังเกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้าน เพื่อรับมือกับการแพร่ระบาดได้นำไปสู่กรอบการทำงานใหม่ที่สามารถช่วยจัดการกับความท้าทายที่ยั่งยืนของอินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่ง เช่น ความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว การสร้างความตระหนักในการใช้อย่างปลอดภัย ความสำเร็จมากมายเหล่านี้ได้เห็นจากรัฐบาลและภาคอุตสาหกรรมทำงานร่วมกัน โดยมีความก้าวหน้ามากกว่าบทบาทดั้งเดิมของผู้ผลิตเทคโนโลยีในอดีต และหน่วยงานกำกับดูแล เพื่อกำหนดให้ใช้เทคโนโลยีในเชิงบวก โซลูชันที่เป็นนวัตกรรมใหม่ เช่น การประเมินตนเองด้านความปลอดภัยหรือการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสรรพสิ่งในรูปแบบเรียลไทม์ การวางแผนร่วมกันสามารถทำให้แน่ใจว่าทั้งการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ผลลัพธ์การใช้งานที่ดีขึ้น และเป็นธรรมสำหรับทุกคน

เอกสารอ้างอิง

- ข่าวไทยพีบีเอส. (2563). **สิงคโปร์เริ่มให้บริการส่งพัสดุผ่านโดรนแล้ว**. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2564 จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/291966>.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2563). **เปิดตัวหุ่นยนต์ฆ่าเชื้อโควิด-19 ด้วยยูวีในครึ่งชั่วโมง**. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2564 จาก <https://mgronline.com/science/detail/9630000029901>.
- มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. (2563). **ห้องเรียนในศตวรรษที่ 21 มหาวิทยาลัยสวนดุสิต**. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2563 จาก <http://sdusmartclassroom.webstriple.com/>.
- ยังแฮปปี้. (2563). **นวัตกรรมใหม่ ‘หุ่นยนต์ช่วยดูแลผู้ป่วย Covid – 19’**. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2564 จาก <https://younghappy.com/blog/technology/covid19/>.
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2563). **ธุรกิจเกมคลาวด์คอมพิวติ้ง...โอกาสทางธุรกิจใหม่ที่พร้อมเติบโต โดยใช้จุดแข็งความเข้าใจผู้บริโภคไทย**. สืบค้นเมื่อ 21 มกราคม 2564 จาก <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/business/Pages/z3111.aspx>.
- สยามรัฐ. (2563). **กรมสมเด็จพระเทพฯ พระราชทานชื่อ “มดบริรักษ์” หุ่นยนต์ มจร.ช่วยดูแลผู้ป่วยโควิด**. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2564 จาก <https://siamrath.co.th/n/152079>.
- สำนักข่าวซินหัว. (2563). **โปรตุเกสใช้ “โดรน” ลาดตระเวนเตือน ปชช. อยู่บ้านสกัดโควิด-19**. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2564 จาก https://www.xinhua.com/inter/100843_20200427.
- AjazMoharkan, Z., Choudhury, T., Gupta, S. C. & Raj, G. (2017). **Internet of Things and its applications in E- learning**. 3rd IEEE International Conference on Computational Intelligence and Communication Technology. pp. 1-5.
- Chinese Academy of Sciences IOT Center & Labs. Accessed: 21 January 2021. From <https://archello.com/project/chinese-academy-of-sciences-iot-center-labs>.
- Decisyon. (2021). **Control Tower**. Accessed: 21 January 2021. From <https://decisyon.com/\decisyon-product-control-tower/>.
- Dishman, L. (2020). **The Delivery App Landscape Is Changing and Sustaining Businesses During COVID- 19**. Accessed: 13 December 2020. From <https://www.uschamber.com/co/good-company/launch-pad/coronavirus-pandemic-food-delivery-businesses>.
- European Commission Directorate-General for Energy. (2021). Accessed: 21 January 2021. From <https://www.devex.com/organizations/european-commission-directorate-general-for-energy-dg-ener-74962>.
- Farooq, M. U., Waseem, M., Mazhar, S., Khairi, A. & Kamal, T. (2015). **A Review on Internet of Things (IoT)**. International Journal of Computer Applications. Vol 113 No. 1, pp. 1-7.
- Hanson, J. & Nayula, U. (2013). **New Communication Technologies in Developing Countries**. eBook Published, DOI <https://doi.org/10.4324/9781315044569>.
- Hauer, T. (2017). **Technological determinism and new media**. International Journal of English Literature and Social Science (IJELS). Vol 2 No. 2, pp. 1-4.

- Heinonen, K. & Strandvik, T. (2020). **Reframing service innovation: COVID-19 as a catalyst for imposed service innovation**. Journal of Service Management. DOI 10.1108/JOSM-05-2020-0161.
- McQuail, D. (2010). **McQuail's Mass Communication Theory**. 6th Edition. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE.
- Mohammadi, M., Al-Fuqaha, A., Sorour, S. & Guizani, M. (2018). **Deep Learning for IoT Big Data and Streaming Analytics: A Survey**. IEEE COMMUNICATION SURVEY & TUTORIALS. Vol 20 No. 4, pp. 2923-2960.
- New York City: Department of Environmental Protection. (2021). **Environmental Protection**. Accessed: 21 January 2021. From <https://www1.nyc.gov/site/dep/index.page>.
- TongKe, F. (2013). **Smart Agriculture Based on Cloud Computing and IoT**. Journal of Convergence Information Technology. DOI:10.4156/JCIT.VOL8.ISSUE2.26.
- World Economic Forum. (January 2019). **Realizing the Internet of Things: A Framework for Collective Action**. Geneva: World Economic Forum.
- World Economic Forum. (July 2020A). **Accelerating Digital Inclusion in the New Normal**. Geneva: World Economic Forum.
- World Economic Forum. (July 2020A). **Accelerating Digital Inclusion in the New Normal**. Geneva: World Economic Forum.
- World Economic Forum. (December 2020B). **State of the Connected World 2020 Edition**. Geneva: World Economic Forum.
- World Economic Forum. (December 2020C). **Global Technology Governance Report 2021: Harnessing Fourth Industrial Revolution Technologies in a COVID-19 World**. Geneva: World Economic Forum.

การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก
สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

STUDENT DEVELOPMENT ACTIVITIES ADMINISTRATION OF ADMINISTRATOR AT WAT
BANGKHUNTIANNOK SCHOOL CHOMTHONG DISTRICT BANGKOK METROPOLIS

วาร์คิมต์ อธิธิพัฒน์เดชากอร์^{1*} (Varkimt Itthipatdechakorn),

พัชรา เดชโฮม² (Patchara Dechhome)

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
(Student of Education, Education, Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University)

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
(Associate Professional, Advisor, Education, Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University)

*Corresponding Author. E-mail : theheroman1980@gmail.com

(Received: January 24, 2021; Revised: May 17, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการจัดองค์กร 3) ด้านการบังคับบัญชา 4) ด้านการประสานงาน 5) ด้านการควบคุมงาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2563 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการวางแผน ส่วนด้านการประสานงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

คำสำคัญ : การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

Abstract

This research was aimed at studying the student development activities administration of administrator at Wat Bangkhuntianok School, Chomthong District, Bangkok Metropolis Administration in 5 aspects: 1) planning 2) organization management 3) supervision 4) coordination and 5) monitoring. The population included 30 school administrators and teachers in academic year 2020. Data were collected using 5-point rating scale questionnaire and were statistically analyzed by percentage, arithmetic mean, and standard deviation.

The findings revealed that student development activities administration of administrator at Wat Bangkhuntianok School, Chomthong District, Bangkok Metropolis Administration was generally found at high level. Supervision was the item with the highest mean followed by planning, and coordination, the item with the lowest mean.

Keyword : Student Development Activities Administration

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 22 ได้กำหนดแนวการจัด การศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา ตามธรรมชาติและเต็มตาม ศักยภาพ จากแนวทางดังกล่าว การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพนั้น สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งคือ “ครู” ผู้ซึ่งเกี่ยวข้อง โดยตรงในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และ คุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้น หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาจึงจำเป็นต้องปฏิรูปครู เพราะครูเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จอันสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้น คุณภาพและประสิทธิภาพครู มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการพัฒนาคน โดยเฉพาะมีหน้าที่หลักในการอบรมสั่งสอนนักเรียนให้นักเรียนเป็นพลเมืองดี ประพฤติชอบเป็นผู้พร้อมทั้งสติปัญญาที่จะแก้ไขและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ อย่างเหมาะสม การที่ครูจะประกอบภารกิจอันสำคัญยิ่งดังกล่าวอย่างสมบูรณ์ได้ครูจะต้องเป็นผู้มี สมรรถภาพ เพียบพร้อมทั้งในด้านความรู้ความสามารถและคุณลักษณะอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการสอนตามหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, น.1-2)

แนวการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกอบด้วย มาตรา 22 มาตรา 23 มาตรา 24 มาตรา 25 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 29 มาตรา 30 และ มาตรา 66 ที่ครูต้องนำมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะมาตรา 24 กำหนดแนวการจัด กระบวนการเรียนรู้ โรงเรียนจะต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับ ความสนใจและความถนัดของ ผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการ คิด การแก้ปัญหา ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ ให้สมดุลกันทั้งด้านความรู้ และคุณธรรม จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนและใช้การวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกเวลาและสถานที่ โดยร่วมมือกับผู้ปกครอง และชุมชน ช่วยกันพัฒนา ผู้เรียนตามศักยภาพ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้น้องค์ความรู้ ทักษะจากการเรียนรู้และประสบการณ์ ของผู้เรียนมาปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาตนเองเพื่อเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมมีวินัย และมีจิตสำนึกสาธารณะที่ดี งาม เป็นคนมีปัญญาในการใช้ทักษะชีวิต การคิด การสื่อสารการแก้ปัญหา และการใช้เทคโนโลยี และเป็นคนมี ความสุขในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงโดยอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ การจัดกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาความสามารถของตนเองไปตามศักยภาพ โดยเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัด ให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

การดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต้องเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ มีรูปแบบกระบวนการวิธีการที่ หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง ส่งเสริมให้เกิดความหมายและเกิดคุณค่าในการเรียนรู้ ของผู้เรียน พัฒนาผู้เรียนทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสังคมให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ที่สำคัญ ผู้เรียนจะต้องมองเห็นคุณค่าชีวิตตนเอง มีคุณธรรมในจิตใจและเกิดค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยผ่านการร่วมกิจกรรม ต่าง ๆ ของผู้เรียน เช่น กิจกรรมที่ฝึกระเบียบวินัยซึ่งได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมยุวภาษา ฯลฯ กิจกรรมที่เกิด จากความสนใจหรือตามความถนัดของผู้เรียน กิจกรรมที่ช่วยแก้ไขป้องกันปัญหาต่าง ๆ ของผู้เรียน เป็นต้น สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแก่ผู้เรียนโดยถือเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งในการ บริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยที่สถานศึกษาต้องทำหน้าที่จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ ให้แก่ผู้เรียนอย่างกว้างขวางขึ้น ส่งเสริมพัฒนาทางด้านวิชาการและด้านอาชีพ มีการส่งเสริม พัฒนาลักษณะบุคลิกภาพ พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียน พัฒนาผู้เรียนให้เกิดภาวะความเป็นผู้นำและ เป็นผู้ตามที่ดี มีความรอบน้อมถ่อมตน รู้จักกาลเทศะและเคารพนับถือผู้อื่น ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มี

ความสำคัญที่สุดที่จะทำให้งานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยการประสานขอความร่วมมือกับบุคลากรในโรงเรียนทุกคน สนับสนุน ส่งเสริม กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์เป้าหมาย มีแผนงาน มีโครงการสนับสนุน มีโครงสร้างในการบริหารงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างชัดเจน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, น.7)

จากรายงานการประเมินตนเอง ปี 2562 ของโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก พบว่า โรงเรียนตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชนชนาดกลาง ล้อมรอบด้วยศาสนสถานที่เป็นวัดจำนวนมาก ได้แก่ วัดบางขุนเทียนนอก วัดบางขุนเทียนกลาง และวัดบางขุนเทียนใน เป็นต้น ลักษณะของชุมชนโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นบ้านสวน และบ้านเช่า ค่อนข้างแออัด อาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่ค้าขาย รับจ้างทั่วไป โดยเฉพาะการทำงานในโรงงาน ได้แก่ โรงงานขนมจีน โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ก่อสร้าง เย็บผ้า มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สืบทอดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมไทย ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นโขนบ้านยี่ม สวนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียง บ้านทรงไทย ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ย้ายจากชนบทเข้ามาทำมาหากินในเมือง จึงค่อนข้างยากจน รายได้เฉลี่ยต่อครอบครัวต่อเดือนน้อยครอบครัวจึงมีปัญหา ย้ายถิ่นที่พำอาศัยกันบ่อยมาก ส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนที่ทำให้เกิดปัญหาอันเนื่องมาจากขาดการอบรมดูแลอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะสภาพจิตใจของผู้เรียน โรงเรียนได้จัดกิจกรรมการแนะแนว ให้คำปรึกษา และแก้ปัญหาเป็นกรณี มีฝ่ายปกครองคอยดูแลอย่างใกล้ชิด มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมทักษะและพฤติกรรมผู้เรียนให้เหมาะสม โดยได้รับความร่วมมือของคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชน และผู้ปกครอง จึงทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง ซึ่งทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่า การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญที่กำหนดความเข้มแข็งของชุมชน เพราะเป็นกลไกหลักที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดการพัฒนาระบบค่านิยมและกิจกรรมไทย ชุมชนจะรักษาความเข้มแข็งไว้ได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการเรียนรู้ของบุคคลในชุมชน โรงเรียนมีหน้าที่พัฒนาบุคคลในชุมชนให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะในการแก้ไขปัญหา สามารถพัฒนาตนเองและสังกัดได้ ดังนั้น การจัดการศึกษาของโรงเรียนจึงสอดคล้องกับความต้องการในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมเสนอแนะร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนควรมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่แนวทางของการพัฒนาความสามารถ สติปัญญาของผู้เรียน เพื่อตอบสนองต่อตัวผู้เรียนและความเข้มแข็งของชุมชน (โรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก, 2562) จากสภาพความเป็นมาและความสำคัญ ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยตระหนัก ถึงความสำคัญในการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จึงสนใจศึกษาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ว่ามีสภาพการบริหารอย่างไร เพื่อนำข้อมูลที่ได้ใช้เป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยการดำเนินงาน 5 ด้าน คือ

1. ด้านการวางแผน
2. ด้านการจัดการองค์การ
3. ด้านการบังคับบัญชา
4. ด้านการประสานงาน
5. ด้านการควบคุมงาน

ระเบียบวิธีการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2563 จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ในการดำเนินงาน 5 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดการองค์การ ด้านการบังคับบัญชา ด้านการประสานงาน และด้านการควบคุมงาน แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 สอบถามการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ด้านการวางแผน 10 ข้อ ด้านการจัดการองค์การ 10 ข้อ ด้านการบังคับบัญชา 10 ข้อ ด้านการประสานงาน 10 ข้อ ด้านการควบคุมงาน 10 ข้อ รวม 50 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยเกณฑ์การให้คะแนน มีดังนี้

- | | | | |
|-------|---|---------|-------------------------------|
| ระดับ | 5 | หมายถึง | มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด |
| ระดับ | 4 | หมายถึง | มีการปฏิบัติในระดับมาก |
| ระดับ | 3 | หมายถึง | มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง |
| ระดับ | 2 | หมายถึง | มีการปฏิบัติในระดับน้อย |
| ระดับ | 1 | หมายถึง | มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด |

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการกำหนดโครงสร้างการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

2. นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา กำหนดแนวคิดการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

3. สร้างแบบสอบถาม โดยใช้การรับรู้ของผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียน 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการจัดการองค์การ 3) ด้านการบังคับบัญชา 4) ด้านการประสานงาน และ 5) ด้านการควบคุมงาน แล้วนำฉบับร่างเสนอต่อกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุงให้ถูกต้องเหมาะสมตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหาของแต่ละข้อคำถามได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC, Index of Objective Congruence) มีค่าเท่ากับ 1.00
5. ทำการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเป็นฉบับสมบูรณ์
6. นำแบบสอบถามที่มีการปรับปรุง แก้ไขสมบูรณ์แล้ว ไปทดลองใช้กับครูโรงเรียนวัดไทร สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน แล้วหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ความเชื่อมั่น 0.965
7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ ด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเชื่อมั่นไปใช้กับครูโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมเครื่องมือ ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ไปขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร เพื่อแจกแบบสอบถามให้แก่ผู้บริหารและครูในโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามด้วยตนเองจำนวน 30 ฉบับ และเก็บคืนกลับมาได้จำนวน 28 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 93.33

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากระดับการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

1. วิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน โดยใช้ค่าร้อยละ
2. วิเคราะห์ระดับการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ใน 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการจัดการองค์การ 3) ด้านการบังคับบัญชา 4) ด้านการประสานงาน และ 5) ด้านการควบคุมงาน โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 254, น.103)

ค่าเฉลี่ย	4.50 – 5.00	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.50 – 4.49	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย	2.50 – 3.49	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.50 – 2.49	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.49	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 28 คน คิดเป็นร้อยละ 93.33 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 82.14 และเป็นเพศชาย จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 17.86 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 53.57 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 46.43 และส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงาน 6 - 10 ปี และประสบการณ์การทำงาน 16 ปี ขึ้นไป

จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 รองลงมาคือประสบการณ์การทำงาน 1 - 5 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ส่วนประสบการณ์การทำงานมากกว่า 15 - 16 ปี น้อยที่สุด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 17.86

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร นำเสนอในรูปของค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร โดยรวม 5 ด้าน

การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร		μ	σ	ระดับ	ลำดับ
1.	ด้านการวางแผน	4.31	0.55	มาก	2
2.	ด้านการจัดการองค์การ	4.19	0.43	มาก	4
3.	ด้านการบังคับบัญชา	4.33	0.48	มาก	1
4.	ด้านการประสานงาน	3.81	0.45	มาก	5
5.	ด้านการควบคุมงาน	4.20	0.49	มาก	3
รวม		4.17	0.48	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร โดยรวมทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.17$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu=4.33$) รองลงมา คือ ด้านการวางแผน ($\mu=4.31$) ส่วนด้านการประสานงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\mu=3.81$) โดยผลการวิจัยในแต่ละด้าน มีดังนี้

1. การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ในด้านการวางแผน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้ครูมีการประชุมวางแผนก่อนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพแก่ผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu=4.61$) รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ชัดเจน และสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา ($\mu=4.46$) ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูนำกลยุทธ์ที่ได้กำหนดไว้มาปฏิบัติในงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\mu=4.14$)

2. การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ในด้านการจัดการองค์การ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูได้แสวงหาความรู้ใหม่ด้วยตัวเอง ตามลักษณะของงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่รับผิดชอบ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu=4.36$) รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้ครู มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ($\mu=4.32$) ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการสร้างความเข้าใจเรื่องบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบแก่ครู ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\mu=4.00$)

3. การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ในด้านการบังคับบัญชา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.33$) เมื่อพิจารณาเป็น

รายชื่อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการวินิจฉัย สั่งการ โดยออกคำสั่งเป็นหนังสือแต่งตั้งตามระเบียบอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu=4.57$) รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการสั่งการให้ครูปฏิบัติงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วยความตั้งใจ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษา ($\mu=4.54$) ส่วนผู้บริหารสถานศึกษามีวิธีการดูแล สร้างขวัญและกำลังใจให้กับครู เพื่อผลักดันการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\mu=4.07$)

4. การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ในด้านการประสานงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.81$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu=4.50$) รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาประสานให้ทุกภาคส่วนดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ อย่างมีประสิทธิภาพ ($\mu=4.39$) ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการสร้างความเข้าใจให้ครูเกี่ยวกับลักษณะของงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อลดการเหลื่อมล้ำซ้ำซ้อนของงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\mu=3.89$)

5. การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ในด้านการควบคุมงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.20$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการแนะนำให้ครูดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามแผนที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu=4.46$) รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการสนับสนุนให้ครูจัดทำรายงานผลการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประจำปีการศึกษา ($\mu=4.32$) ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการประเมินผลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\mu=3.96$)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการวางแผน และด้านการควบคุมงาน ส่วนด้านการประสานงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการวินิจฉัยสั่งการโดยออกคำสั่งเป็นหนังสือแต่งตั้งตามระเบียบอย่างชัดเจน เนื่องจากโดยบริบทของโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอกซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีครูจำนวน 30 คน ดังนั้นเพื่อให้ครูได้ปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม รู้จักบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบของตนเอง สามารถดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงให้ความสำคัญในสายการบังคับบัญชาโดยมีการออกคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบกิจกรรม มีหัวหน้ากิจกรรมเป็นผู้ดำเนินงานและประสานงาน ผู้บริหารมีการมอบอำนาจให้ครูในการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ มีการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นระดับสายชั้น ช่วยเหลือและแนะนำในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ผู้บริหารให้ครูได้ดำเนินงานเป็นขั้นตอนอย่างเป็นระเบียบ มีการรายงานผลการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านหัวหน้าสายชั้น หัวหน้ากิจกรรม ฝ่ายบริหารตามลำดับขั้นตอน และประชาสัมพันธ์ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแสงอุทัย สุวรรณโชติ (2544, น.4) ได้กล่าวว่า การบังคับบัญชา เป็นการปกครองของผู้บังคับบัญชาโดยคำนึงถึงผู้ใต้บังคับบัญชาและเอาใจใส่ในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา มีการมอบอำนาจในการปฏิบัติงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนให้อิสระในการทำงานและเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มรกต ใจดี (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 สหวิทยาเขตสุพรรณบุรี พบว่า สภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า สภาพการดำเนินการในแต่ละด้านของการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยภาพรวมมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจัดการบริหารงานมีระดับการดำเนินการสูงสุด

รองลงมาคือ การบังคับบัญชา การควบคุมการปฏิบัติงาน และการวางแผนดำเนินงาน ตามลำดับ ส่วนสภาพการดำเนินการในแต่ละด้านของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ข้อที่มีระดับการดำเนินการต่ำสุด คือ การประสานงานที่ยังมีโอกาสนพัฒนาได้อีก

ส่วนผลการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผู้วิจัยอภิปรายผลในแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านการวางแผน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สนับสนุนให้ครูได้มีการประชุมวางแผนก่อนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน มีการประสานขอความร่วมมือกับบุคลากรในโรงเรียนทุกคนเข้าร่วมปรึกษาหารือกัน เพื่อให้ได้ข้อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายของแผนการดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้งอย่างชัดเจน ทำให้การดำเนินงานเกิดความคล่องตัว และให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียนได้ ในการทำกิจกรรมทุกครั้งของโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก ผู้บริหารและครูจะร่วมกันประชุมวางแผนในการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียน โดยมุ่งเน้นถึงผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น การวางแผนถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารของผู้บริหาร และเพื่อช่วยให้กิจกรรมต่าง ๆ ได้ขับเคลื่อนหรือดำเนินการไปในทิศทางที่ได้กำหนดไว้ การประชุมวางแผนเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ได้ข้อกำหนด นโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายของแผนอย่างชัดเจน สามารถกำหนดทิศทางการดำเนินกิจกรรมได้ ก่อนการจัดกิจกรรมการจะทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ประสบผลสำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ประหยัดเวลา ประหยัดทรัพยากร ทั้งยังสามารถเตรียมรับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและความยุ่งยากที่อาจจะเกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรมได้ ตลอดจนสามารถป้องกันการขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ ประชุม รอดประเสริฐ (2545, น.89) ได้กล่าวว่า กระบวนการวางแผนเป็นกระบวนการที่บุคคลหรือหน่วยงานได้กำหนดขึ้นไว้ล่วงหน้าเพื่อการปฏิบัติงานในอนาคต การวางแผนประกอบด้วยกระบวนการต่าง ๆ หลายขั้นตอนซึ่งบางขั้นตอนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการกระทำก่อนและด้วยความรวดเร็วทั้งนี้เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย (goals) ที่ได้กำหนดไว้การวางแผนมีคุณค่าอย่างมากต่อวัตถุประสงค์ (objectives) ขององค์การหรือของหน่วยงานและมีความสำคัญยิ่งต่อความมุ่งหมายส่วนตนของแต่ละบุคคลในการปฏิบัติงานหรือ การปฏิบัติตามภารกิจทั้งหลาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Fayol (1961) ได้กล่าวว่า การวางแผนเป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะ มีผลกระทบต่อการทำงาน และกำหนดขึ้นเป็นแผนการปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้ เพื่อสำหรับเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิมลรัตน์ ทุมเมฆ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษา สภาพและปัญหาการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ เปรียบเทียบและเพื่อศึกษา แนวทางการแก้ปัญหาการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนา โดยผลการวิจัย พบว่า ผลการศึกษาสภาพการบริหาร กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นหลายด้านได้ว่า ผู้บริหารควรมีบทบาทในการนิเทศและติดตามการจัดทำแผนงาน โครงการปฏิบัติงานของหัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการจัดการองค์การ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอกเปิดโอกาสให้ครูได้มีการแสวงหาความรู้ใหม่ด้วยตัวเอง ตามลักษณะของงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่รับผิดชอบ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยสนับสนุนให้มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ชัดเจน ทำให้ครูได้ทราบถึงบทบาท หน้าที่ของตนเอง สามารถพัฒนาตนเองได้ตรงกับภารกิจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ได้อย่างต่อเนื่องในเรื่องกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอยู่เสมอ ดังนั้น การจัดการองค์การจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะส่งผลต่อ ความสำเร็จขององค์การ ถึงแม้ว่าจะเป็นสิ่งที่เราไม่สามารถมองเห็นได้ก็ตามแต่ก็สามารถที่จะวัดและประเมินผล ได้ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอกเน้นย้ำให้ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้จัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มศักยภาพ มีการใช้ทรัพยากรมีความคุ้มค่าและเกิดประสิทธิผล

มากที่สุด เพื่อเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางเทคนิควิธีการหรือกระบวนการจัดการใหม่ ๆ ที่ดีมาใช้ในการจัดการองค์การหรือบริหารงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทำให้บุคลากรในโรงเรียนทำงานง่าย สะดวก รู้จักหน้าที่ตนเองว่ารับผิดชอบอะไร มีหน้าที่ทำอะไร ไม่สร้างปัญหาการทำงานซ้ำซ้อน การขัดแย้งกันในโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ สมคิด บางโม (2538) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการองค์การเป็นการจัดแบ่งองค์การออกเป็นหน่วยงานย่อย ๆ ให้ครอบคลุมภารกิจและหน้าที่ขององค์การ พร้อมกำหนดอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ กับองค์กรย่อยอื่น ๆ ไว้ด้วย ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกในการบริหารให้บรรลุเป้าหมายขององค์การสอดคล้องกับแนวคิดของ... สอดคล้องกับงานวิจัยของ เชษฐสุตา สันธิ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจต่อบทบาทของผู้บริหารในการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 พบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจของข้าราชการครูและผู้ปกครองต่อการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

3. ด้านการบังคับบัญชา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอกได้มีการวินิจฉัยสั่งการ โดยออกคำสั่งเป็นหนังสือแต่งตั้งตามระเบียบอย่างชัดเจนมอบอำนาจให้บุคลากรในการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยทำเป็นหนังสือแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ คอยให้ความช่วยเหลือและแนะนำในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นควบคุมดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาทุกฝ่ายให้ปฏิบัติงานหรือดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามสายการบังคับบัญชา สามารถควบคุมดูแลทุกฝ่ายให้ปฏิบัติงานหรือดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามสายการบังคับบัญชา โดยมีการกระจายอำนาจให้กับครูสายงานบังคับบัญชาในระดับต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ แสงอุทัย สุวรรณโชติ (2544, น.4) ได้กล่าวว่า การบังคับบัญชาเป็นการปกครองของผู้บังคับบัญชาโดยคำนึงถึงผู้ใต้บังคับบัญชา มีการมอบอำนาจในการปฏิบัติงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนให้อิสระในการทำงานและเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และมีการเอาใจใส่ในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาจริงใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มรกต ใจดี (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 สหวิทยาเขตสุตถิ์นไทย พบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีแนวทางแบ่งตามด้าน ดังต่อไปนี้ ด้านการวางแผนดำเนินงาน คือ การกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน จัดทำแผนให้สอดคล้องกับหลักสูตรและนโยบายของโรงเรียน ด้านการจัดการบริหารงาน ควรแต่งตั้งคณะทำงานตามตำแหน่งและโครงสร้างหน้าที่ให้ชัดเจน บริหารแบบมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน ควรให้นักเรียนได้ร่วมคิดร่วมทำ ด้านการบังคับบัญชา ผู้บริหารเป็นผู้ริเริ่ม นำปฏิบัติ และชี้แจงโดยการมอบคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร และควรมีจิตวิทยาในการบังคับบัญชา ด้านการประสานงาน ควรประสานงานอย่างเป็นทางการ มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการประสานงาน เพื่อการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วขึ้น อีกทั้ง ควรมีการประสานใจครู บุคลากรให้เป็นหนึ่งเดียว มีอุดมการณ์ร่วมกัน และสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนและชุมชน และด้านการควบคุมการปฏิบัติการ ควรมีการประเมินในลักษณะเป็นกัลยาณมิตร สรุปรายงานผลเพื่อเป็นแนวทางในการนำผลการปฏิบัตินั้น ๆ มาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานในปีถัดไป

4. ด้านการประสานงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอกส่งเสริมให้ครูทุกคนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาได้เห็นความสำคัญว่าการประสานงานเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนสามารถร่วมมือกันในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ สร้างสัมพันธภาพในการทำงานร่วมกันของทุกคนทุกฝ่าย สร้างความเข้าใจหรือข้อตกลงร่วมกัน สร้างกำลังความคิดกำลังแรงกำลังใจให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีทักษะหรือเทคนิควิธีการที่ดีที่เหมาะสมในการประสานงาน รู้จังหวะเวลาที่จะต้องขอความร่วมมือในการปฏิบัติงานของครู จะทำให้งานที่ได้ออกมานั้นตรงตามวัตถุประสงค์ เนื่องจากครูได้ทำหน้าที่ตามบทบาทและความรับผิดชอบของตนเอง ตามกำหนดเวลาที่ตกลงกัน ดังนั้น การที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการประสานให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม

ดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ส่งเสริม สนับสนุน อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ แนะนำ และแก้ปัญหา ทำให้การดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ได้ง่ายขึ้น และการที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกันได้นั้น ยังสามารถทำให้กิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศรีไพร บุญสังข์ (2545, น.37) ได้กล่าวว่า การประสานงานเป็นกระบวนการในการดำเนินงานที่มีระเบียบแบบแผนและมีเทคนิคในการที่จะจัดระเบียบการทำงานสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งลักษณะการประสานงานจะมีทั้งภายในและภายนอกองค์การ เป้าหมายหลักของการประสานงาน คือ การลดความซ้ำซ้อน และความขัดแย้งในการปฏิบัติงานเน้นให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ สร้างความสมานฉันท์ และความเป็นเอกภาพ ยึดหลักการที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย มีการขจัดปัญหาที่เป็นอุปสรรคทางด้านการบริหารให้หมดไป ได้แก่ การสนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นในการบริหาร เช่น คน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูติมา ถิตย์ประเสริฐ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 พบว่า องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสำหรับสถานศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพปัจจุบันขององค์ประกอบการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยรวมอยู่ในระดับน้อย สภาพพึงประสงค์ขององค์ประกอบการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ประกอบด้วยองค์ประกอบของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้ง 6 องค์ประกอบได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์และการกำหนดเป้าหมาย การจัดให้เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะความสนใจความถนัดและความสามารถของผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการมีครูเป็นที่ปรึกษา การปลูกฝังและส่งเสริมจิตสำนึกในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม การยึดหลักการมีส่วนร่วม และการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 เพื่อให้โรงเรียน ใช้เป็นวิธีการในการดำเนินงานของโรงเรียนเพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ให้มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ดีขึ้น

5. ด้านการควบคุมงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอกได้มีการแนะนำให้ครูดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามแผนที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ซึ่งการดำเนินการตามแผนการที่วางไว้นั้นจะทำให้เราสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ประหยัดเวลา ประหยัดงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ นอกจากนั้นการควบคุม ดูแลการปฏิบัติงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของครูให้ดำเนินไปตามแผนที่วางไว้ จะทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ได้ดำเนินไปตามกำหนดการระยะเวลาที่ได้วางไว้ โดยเน้นย้ำให้ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายงานผลการปฏิบัติกิจกรรมทุกครั้ง และให้ครูที่รับผิดชอบนำผลจากการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม มาพิจารณาปรับปรุง วางแผนและพัฒนาในการดำเนินการครั้งต่อไป เมื่อเกิดปัญหาที่สามารถคอยให้การช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษา แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ คติ ปรีชา (2550, น.4) ได้กล่าวว่า การควบคุมเป็นกระบวนการติดตามตรวจสอบ กำกับ ดูแล แนะนำ การแก้ไข ให้บุคลากรปฏิบัติกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพที่พึงปรารถนาและให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการ สอดคล้องกับงานวิจัยของจันทร์ กำภักสร (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า สภาพโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 บริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในกิจกรรมแนะนำทำสูงที่สุดคือการสำรวจข้อมูลปัญหาความต้องการความสนใจและธรรมชาติของผู้เรียน ทำน้อยสุดคือ การวิเคราะห์สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

รายบุคคล กิจกรรมนักเรียน ทำสูงสุดคือการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาความต้องการความสนใจและธรรมชาติของผู้เรียน ทำน้อยสุดคือกำหนดหลักฐานแสดงถึงความสำเร็จตามตัวชี้วัด กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ทำสูงสุดคือการสรุปผลข้อมูลปัญหาความต้องการความสนใจและธรรมชาติของผู้เรียน ทำน้อยสุดคือ วิเคราะห์และแปลความหมายผลการดำเนินกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก สำนักงานเขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ด้านการวางแผน ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะกำหนดกลยุทธ์ในการวางแผนการดำเนินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และส่งเสริมให้ครูนำกลยุทธ์ที่ได้กำหนดไว้มาปฏิบัติในงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
2. ด้านการจัดการองค์การ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความเข้าใจเรื่องบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของครู ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พร้อมทั้งกำหนดคุณสมบัติของครูเพื่อทำหน้าที่ดูแลและรับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้คำปรึกษาในการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้
3. ด้านการบังคับบัญชา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีวิธีการดูแล สร้างขวัญและกำลังใจให้กับครู เพื่อผลักดันการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ พร้อมช่วยเหลือ แนะนำ และแก้ปัญหา เกี่ยวกับการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ด้านการประสานงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความเข้าใจให้ครู เกี่ยวกับลักษณะของงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อลดการเหลื่อมล้ำซ้ำซ้อนของงาน ลดปัญหาความขัดแย้ง พร้อมทั้งมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับงานด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนทราบ
5. ด้านการควบคุมงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประเมินผลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม มีระบบการนิเทศติดตามที่ชัดเจน พร้อมทั้งคอยแนะนำให้ครูวัดความพร้อมของผู้เรียนก่อนการทำกิจกรรมในแต่ละครั้งเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อสภาพการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในระดับกลุ่มเขตการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. ควรจะศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในระดับกลุ่มเขตการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- คติ ปรีชา. (2550). **การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถาบันการอาชีวศึกษาจังหวัดลำปาง**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- จันทร์ กำภัศร. (2557). **การศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ชุดิมา ถิตย์ประเสริฐ. (2561). **การพัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เชษฐ์สุดา สันธิ. (2560). **ความพึงพอใจต่อบทบาทของผู้บริหารในการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ประชุม รอดประเสริฐ. (2545). **การบริหารโครงการ**. กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์.
- มรกต ใจดี. (2560). **การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 สหวิทยาเขตสุตถินไทย**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา.
- โรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก. (2562). **รายงานการประเมินตนเอง**. กรุงเทพฯ : โรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก.
- ศรีไพร บุญสังข์. (2545). **ความคิดเห็นของคณะทำงานจังหวัดและเจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ภาค 7 ที่มีต่อเงื่อนไขการประสานงานเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ขององค์กรชุมชน**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมคิด บางโม. (2539). **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- แสงอุทัย สุวรรณโชติ. (2544). **ขวัญของข้าราชการสำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่**. สารนิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

การพัฒนาประสิทธิภาพการอ่านด้วยสื่อดิจิทัลร่วมกับการโค้ชสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา The development of reading performance through digital media integrated with coaching approach for primary school students

ขวัญทิชา เชื้อหอม^{1*} (Kwanticha Chuahom)

¹สาขาวิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
(Department of Elementary Education, Faculty of Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University)

*Corresponding Author. E-mail : kwanticha.ch@gmail.com

(Received: January 25, 2021; Revised: April 17, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของสื่อดิจิทัล เรื่อง การอ่านสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและการทดลอง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวทางการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 3 ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กอ่อน (แบ่งประเภทกลุ่มตามคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3 กลุ่ม ได้แก่ เก่ง ปานกลาง และอ่อน) ผู้วิจัยเลือกแบบวิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่าน ไม่คล่อง ได้แก่ การอ่านรูปคำ และการตีความหมายของคำ (โดยการคัดกรองของครูประจำชั้น) จำนวน 1 ห้องเรียน จากทั้งหมด 11 ห้องเรียนของโรงเรียนในสังกัดเขตธนบุรี จำนวน 4 โรงเรียน ประจำปีการศึกษา 2563 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาการศึกษาประถมศึกษา ร่วมกับครูประจำการในภาคการศึกษาปฏิบัติการสอนในโรงเรียน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพของสื่อดิจิทัล เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 83.92/85.58 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

คำสำคัญ : ประสิทธิภาพการอ่าน; สื่อดิจิทัล; การโค้ช; ประถมศึกษา

Abstract

The objectives of this study was to create and verify the efficiency of digital media integrated with coaching for elementary school students. Quantitative-experimental research design was employed on basis of research and development concept. The samples included a class of students with poor learning achievement from schools under Thonburi District Office obtained through purposive sampling based on achievement scores divided into 3 groups – excellent, mediocre, and poor competence from a total 11 classes of 4 schools managed by pre-service teachers majoring in primary education programme in conjunction with in-service teaching staff. These students experienced reading difficulties in terms of pronunciation and word interpretation as reported by class advisors. Data were statistically analyzed by percentage, mean, and standard deviation.

The results shows that the efficiency values of the developed digital media equal 83.92/85.58, which is consistent with the criteria determined at 80/80.

Keywords : Reading Efficiency; Digital Media; Coaching; Elementary Education

บทนำ

ทักษะการอ่านและทักษะการเขียน เป็นทักษะพื้นฐานที่จะนำไปสู่การต่อยอดเรียนรู้ในศาสตร์อื่น เป็นหนึ่งในทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs8Cs) ตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) แม้ว่าจะเป็นทักษะที่มีความสำคัญ แต่ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เยาวชนไทยมีปัญหาอ่านหนังสือไม่ออกและเขียนไม่ได้ในระดับที่น่าเป็นห่วง ในปี พ.ศ. 2557 พบเยาวชนกว่า 35,000 คน อ่านและเขียนไม่ได้ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 5 ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทั้งประเทศ ตัวเลขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นวิกฤตคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) นอกจากนี้ผลประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ปี 2561 พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยในด้านการอ่าน 393 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 487 คะแนน) ซึ่งผลการประเมินด้านการอ่านมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง

สาเหตุของปัญหาเรื่องการอ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ นั้น มีปัจจัยมาจากหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็นความสามารถของครูผู้สอน พื้นฐานที่แตกต่างของนักเรียน และขาดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน (ณัฐพงศ์ เชื้อเพชร, 2561) ซึ่งหากให้นักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำเรียนซ้ำชั้น เพราะอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ นั้นเป็นแนวทางที่ไม่ควรนำมาใช้ เนื่องจากทำให้นักเรียนที่ถูกตัดสินเช่นนั้นขาดความเชื่อมั่น และไม่ชอบการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น แนวคิดที่ควรนำมาใช้คือ เข้าใจพื้นฐานที่แตกต่างกันทั้งด้านครอบครัวและสังคม และส่งเสริมให้สอดคล้องกับแบบการเรียนรู้หรือศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน (ม่งฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถม, 2562)

สถิติการอ่านปี 2558 พบว่าเวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการอ่านเพิ่มสูงขึ้นจากสื่อดิจิทัล เท่ากับ 66 นาทีต่อวัน (เทียบกับเมื่อสองปีก่อนเท่ากับ 37 นาทีต่อวัน) หรือเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัว เป็นเพราะการสำรวจครั้งนี้ได้มีการกำหนดขอบเขตนิยามคำว่า “การอ่าน” ที่กว้างขวางครอบคลุมไปถึงสื่อใหม่ด้วย เช่น สื่อสังคมออนไลน์/SMS/E-mail ดังนั้นสื่อใหม่ที่สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกสบายมากขึ้นจึงส่งผลกระทบมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมและปริมาณการอ่าน เห็นได้อย่างชัดเจนในกลุ่มเยาวชน (อายุ 15-24 ปี) ซึ่งใช้เวลาอ่านมากที่สุดถึง 94 นาทีต่อวัน (TK Public Online Library, 2562) สอดคล้องกับการประเมิน PISA ที่ผ่านมา มีข้อสังเกตที่สำคัญ พบว่าสื่อที่นักเรียนได้อ่านส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบดิจิทัลซึ่งสะท้อนถึงธรรมชาติของการอ่านที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ระบบการศึกษาไทยจึงควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าไปในการเรียนการสอนเพื่อสร้างความคุ้นเคยและยกระดับความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนในยุคดิจิทัลต่อไป (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2562)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในระบบดิจิทัลร่วมกับการโค้ช เพื่อศึกษาและแก้ปัญหาการอ่านของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยออกแบบการทดลอง ประกอบด้วย P (Plan) 1) การเตรียมความพร้อม ได้แก่ การปฐมนิเทศ การชี้แจง การสาธิตการใช้การสังเกต การจดบันทึก การประชุมกลุ่มย่อย การรายงานผล การนำเสนอ 2) แผนปฏิบัติการ ได้แก่ การวางกรอบแนวทางการสังเกตการณ์ การเตรียมเอกสารบันทึกพฤติกรรมการสอน 3) การทบทวนแผนปฏิบัติการ ได้แก่ การตรวจสอบความสอดคล้องตามหลักพฤติกรรม การเรียนรู้ และจิตวิทยาการศึกษา และ 4) การมีส่วนร่วม ได้แก่ การวางแผนและการวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติร่วมกัน D (Do) การจัดการด้านกระบวนการเพื่อเสริมสร้างทักษะการสังเกตการณ์จัดการเรียนรู้แบบคุณภาพ PDCA ซึ่งจัดเป็นโครงการต่าง ๆ กิจกรรมการเรียนรู้เสริมประสบการณ์ C (Check/Study) การศึกษา

และประเมินระหว่างการจัดกิจกรรมการอ่านเพื่อเสริมสร้างศักยภาพและสร้างแรงจูงใจในการอ่าน ด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต A (Act) การปฏิบัติการสังเกตการณ์สอนอ่าน ได้แก่

1) การสังเกตอย่างมีวิจารณ์ญาณ 2) การจดบันทึก 3) การวิเคราะห์ 4) การประเมิน 5) การวางแผน 6) การนำเสนอ และ 7) การแลกเปลี่ยน นำมาสู่ผลผลิต (Output) ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในบริบทการสังเกตการณ์พฤติกรรมการอ่าน และก่อให้เกิดผลลัพธ์ (Outcome) คือ คุณลักษณะของการอ่านที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

ปัญหาวิจัย

ผลการพัฒนาประสิทธิภาพการอ่านด้วยสื่อดิจิทัลร่วมกับ การโค้ช สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของสื่อดิจิทัล เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองการพัฒนาประสิทธิภาพการอ่านด้วยสื่อดิจิทัลร่วมกับ การโค้ช สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากร

ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาการประถมศึกษาร่วมกับครูประจำการในภาคการศึกษาปฏิบัติการสอนในโรงเรียน โรงเรียนในสังกัดเขตธนบุรี จำนวน 4 โรงเรียน 11 ห้องเรียน ประจำปีการศึกษา 2563

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยเลือกแบบวิธีเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านไม่คล่อง ได้แก่ การอ่านรูปคำ และการตีความหมายของคำ (โดยการคัดกรองของครูประจำชั้น) โรงเรียนในสังกัดเขตธนบุรี จำนวน 1 ห้อง ประจำปีการศึกษา 2563

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการเรียนการสอน 1 ท่าน ด้านการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย 1 ท่าน และทางด้านการวัดประเมินผล 1 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา องค์ประกอบของโครงสร้างวิชาเรียน การใช้อุปกรณ์สื่อดิจิทัล การออกแบบการเรียนรู้และการฝึกการอ่าน นำแบบประเมินแผนการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินมาหาค่าเฉลี่ย กำหนดเกณฑ์ในการให้ระดับคะแนนในแต่ละข้อโดยการหาค่าเฉลี่ยได้เท่ากับ 5.00 อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2543)

2. แบบทดสอบการอ่านออกเสียง มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.86 ค่าความยากง่าย อยู่ระหว่าง 0.24-0.68 และค่าอำนาจจำแนก อยู่ระหว่าง 0.20 - 0.85

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของสื่อดิจิทัล เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการอ่านด้วยสื่อดิจิทัลร่วมกับ การโค้ช กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์หาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ (IOC) โดยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อทำการประเมินหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา กับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม จากนั้นนำมาคำนวณ โดยใช้สูตร (IOC) แล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ ในภาพรวมค่า IOC เท่ากับ 1.00 และทุกด้าน ได้แก่ สารสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนการสอน เท่ากับ 1.00 สามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้จัดการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีคุณภาพ

การหาประสิทธิภาพของสื่อดิจิทัล เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตามเกณฑ์ 80/80

การหาประสิทธิภาพของสื่อดิจิทัล เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตามเกณฑ์ 80/80 ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญหลัก ๆ ดังนี้

ผลการทดลองหาประสิทธิภาพกลุ่มเดี่ยว (1:1)

ผลจากการทดลองหาประสิทธิภาพครั้งที่ 1 นำผลคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบระหว่างเรียนและแบบทดสอบหลังเรียน ผู้วิจัยได้ทำการแก้ไขปรับปรุงบทเรียนโดยทำการสอบถามนักเรียนที่ได้ใช้บทเรียนสื่อดิจิทัล ทั้งนี้ได้รับการเสนอความคิดเห็นของนักศึกษาโดยเสนอให้เปลี่ยนแบบตัวอักษรและตัวเลขที่อ่านง่ายให้ใหญ่มากขึ้นกว่าเดิม ผลการทดลองปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การหาประสิทธิภาพของสื่อดิจิทัล เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาแบบเดี่ยว (1:1)

นักเรียนคนที่ (3 คน)	คะแนนอ่านระหว่างเรียน (X) (20 คะแนน)	คะแนนสอบอ่านหลังเรียน (F) (20 คะแนน)
รวม	24	39
เฉลี่ย	00.8	00.13
ร้อยละ	40.00	65.33

ผลการทดลองหาประสิทธิภาพแบบกลุ่ม (1:10)

ผลจากการทดลองหาประสิทธิภาพแบบกลุ่ม (1:10) โดยมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 9 คน พบว่าสื่อดิจิทัล เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 80.56/79.44 และพบข้อบกพร่องในการทดลองแบบกลุ่ม (1:10) คือ ขนาดความเร็วของภาพเร็วเกินไป และเสียงที่บันทึกไม่สม่ำเสมอมีทั้งเสียงดังและเสียงค่อย ได้ทำการแก้ไขใหม่โดยให้สอดคล้องกันปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การหาประสิทธิภาพของสื่อดิจิทัล เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา
แบบกลุ่ม (1:10)

นักเรียนคนที่ (9 คน)	คะแนนระหว่างเรียน (X) (20 คะแนน)	คะแนนสอบหลังเรียน (F) (20 คะแนน)
รวม	145	143
คะแนนเฉลี่ย	16.11	15.89
ร้อยละ	E ₁ 80.56	E ₂ 79.44

ผลการทดลองหาประสิทธิภาพภาคสนาม (1:100)

ผลจากการทดลองหาประสิทธิภาพภาคสนาม (1:100) โดยมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน พบว่าสื่อดิจิทัล เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 83.92/85.58 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 ปรากฏผลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การหาประสิทธิภาพของสื่อดิจิทัล เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา
ภาคสนาม (1:100)

นักเรียนคนที่ (30 คน)	คะแนนระหว่างเรียน (X) (20 คะแนน)	คะแนนสอบหลังเรียน (F) (20 คะแนน)
รวม	524	548
คะแนนเฉลี่ย	15.88	16.61
ร้อยละ	E ₁ 87.33	E ₂ 91.33

อภิปรายผล

ผลจากการทดลองหาประสิทธิภาพของสื่อดิจิทัล เรื่อง การอ่าน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งเป็นเพราะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการอ่านคำของนักเรียนที่อ่านไม่คล่อง สะกดผิด และการเปล่งเสียงไม่ชัดเจนตามรูปคำ ทั้งนี้การสร้างนวัตกรรมเพื่อฝึกนักเรียนให้สามารถอ่านออกเสียงได้ด้วยตนเองผ่านการส่งเสริมให้กำลังใจจากครู เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครอง ผ่านสื่อดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพที่มีภาพ สี ขนาดอักษร เสียง และการเคลื่อนไหว ที่เป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนเกิดทักษะการเรียนรู้และประสบการณ์ที่มีความหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษราคัม ศรีจันทร์ (2560) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการโค้ชทางปัญญาแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของครูที่ส่งเสริม Metacognition ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ผ่านการพัฒนารูปแบบการโค้ชทางปัญญาแบบเพื่อนช่วยเพื่อนฯ PCCEC Model ผลวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริม Metacognition

ของผู้รับการศึกษาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง 2) ผลการเรียนรู้ และ Metacognition นักเรียนมีผลการเรียนรู้ และ Metacognition หลังการทดลองสูงกว่า ก่อนการทดลอง 3) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด และ 4) ความคิดเห็นของผู้ทำหน้าที่โค้ช และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการนำ PCCEC Model ไปใช้อยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด ทั้งนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการพัฒนาแบบการโค้ชทางปัญญาที่ส่งเสริม Metacognition กับครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และควรมีการศึกษาเปรียบเทียบสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริม Metacognition ร่วมกับ PCCEC Model กับการพัฒนาวิชาชีพด้วยรูปแบบอื่น ๆ

นอกจากนี้ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการอ่านด้วยสื่อดิจิทัลร่วมกับการโค้ช นักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น ปัจจัยหนึ่งมาจากสื่อดิจิทัลมีความน่าสนใจ เรียนรู้ง่าย และสอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปของนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นภจินดา อารังค์จุตพงษ์ และลักษณา คล้ายแก้ว (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์สื่ออินโฟกราฟิกแบบปฏิสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของพลเมืองยุคดิจิทัลเนทีฟ สำหรับเด็กประถมศึกษา ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้ที่มีประสบการณ์ และการสนทนากลุ่มกับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการผลิต และออกแบบสื่อสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ควรมีลักษณะเป็นสื่อมัลติมีเดีย ที่เป็นสื่อในรูปแบบโปสเตอร์และวิดีโอโมชันกราฟิกที่มีเนื้อหาส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันดิจิทัล ซึ่งการใช้สื่ออินโฟกราฟิกแบบปฏิสัมพันธ์ส่งผลให้นักเรียนมีความสนใจและเกิดความเข้าใจการรับรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของพลเมืองยุคดิจิทัลเนทีฟอย่างมีคุณภาพ ตรงกับผลวิจัยของ ธนวัฒน์ ศรีไพโรจน์ (2561) ที่พบว่า ผู้เรียนได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานจากครูผู้สอนที่ได้รับโปรแกรมการโค้ชจะมีพัฒนาการทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมทั้ง 4 ด้านดีกว่าผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานจากครูผู้สอนที่ไม่ได้รับโปรแกรมการโค้ช

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการวิจัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) การออกแบบสื่อดิจิทัลให้มีความน่าสนใจนั้น ควรศึกษาพัฒนาการของนักเรียนแต่ละวัย ทั้งหลักทฤษฎี จิตวิทยา และพฤติกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารอยู่ในรูปของแอนิเมชัน ภาพยนตร์ เป็นภาพที่มีการเคลื่อนไหว และเป็นจินตนาการของเด็ก ๆ ซึ่งครูผู้สอนจะต้องนำเอาเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้และสร้างสื่อให้ทันสมัย เพื่อเป็นนวัตกรรมการเรียนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้และพัฒนาสัมฤทธิ์ผลให้สูงขึ้น

2) รูปแบบการสร้างสื่อดิจิทัล ครูผู้สอนควรออกแบบสื่อให้ท้าทาย มีความผันของนักเรียน โดยอาจใช้การตุนาเรื่อง หรือเป็นตัวละครที่โลดแล่นบนจินตนาการของนักเรียนในวัยประถมศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจ และสามารถเข้าใจเนื้อหาที่ง่ายและสะดวกต่อการฝึกฝน

3) การวัดประเมินผลผู้เรียนที่มีปัญหาการอ่านคำไม่ถูกต้อง ชัดเจน และตรงรูป ตัวสะกด จะต้องมีการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย โดยกำหนดเป็นระยะเวลา จำนวนครั้ง และการอ่านทบทวน การเรียงลำดับความยากง่ายของคำ และควรมีการสลับคำที่ยากง่ายในตอนท้ายของการอ่านคำเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการอ่านคำของนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). แก้ปัญหา “เด็กอ่านไม่ออก-เขียนไม่ได้” บันได 6 ชั้น-นวัตกรรมใหม่ที่ได้ผล. ค้นเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2563, จาก<http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=45044&Key=hotnews>
- ณัฐพงศ์ เชื้อเพชร. (2561). สภาพและแนวทางแก้ไขปัญหาการอ่านสะกดคำและเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา 13(3) 2561: 82 – 95.
- ธนวัฒน์ ศรีไพโรจน์. (2561). อิทธิพลของโปรแกรมการโค้ชการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานที่มีต่อสมรรถนะของครูผู้สอนเพื่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียน. ปริญญานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นภจินดา อารังค์จุตพงษ์ และลักษณา คล้ายแก้ว. (2563). การสร้างสรรค์สื่ออินโฟกราฟิกแบบปฏิสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของพลเมืองยุคดิจิทัลเน็ตฟ สำหรับเด็กประถมศึกษา. ค้นเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2563, จาก<file:///C:/Users/Admin/Downloads/1852-Article%20Text-5169-1-10-20200904.pdf>
- บุษราคัม ศรีจันทร์. (2560). รูปแบบการโค้ชทางปัญญาแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของครูที่ส่งเสริม Metacognition ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย 9 (1) มกราคม – มิถุนายน 2560: 85 – 99.
- ปิยะรัตน์ คัญทัพ. (2545). รูปแบบเพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงโดยใช้กระบวนการเรียน. การสอนแบบเว็บเควสทในระดับประถมศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนนานาชาติ. กรุงเทพฯ
- ม่งฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถม. (2562). ปัญหาอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้: แนวทางแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม. ค้นเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2563, จาก<https://www.gotoknow.org/posts/579593>.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2562). การแถลงข่าวผลการประเมิน PISA 2018. ค้นเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2563, จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/news-12>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- TK Public Online Library. (2562). เทคโนโลยีดิจิทัลกับพฤติกรรมการอ่าน. ค้นเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2563, จาก https://www.tkpark.or.th/tha/articles_detail/261/.
- TK Public Online Library. (2562). ผลสำรวจการอ่านกับบางข้อเท็จจริงที่ค้นพบและน่าตกใจ. ค้นเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2563, จากhttps://www.tkpark.or.th/tha/articles_detail/261/.

การพัฒนาเกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียน
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
Development of a Norm of Flourishing Scale for Upper-secondary
School Students

ปิยะทิพย์ ประดุงพรหม ^{1*} (Piyathip Pradujprom),

กนก พานทอง ² (Kanok Panthong),

รุ่งฟ้า กิติยานุสันธ์ ³ (Roongfa Kitiyanusan)

^{1, 2}อาจารย์ประจำหน่วยวิจัยวิทยาการปัญญาและนวัตกรรม วิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา
(Lecturer, Cognitive Science and Innovation Research Unit: CSIRU, College of Research and Methodology in Cognitive Science,
Burapha University)

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
(Assistant Professor of Faculty of Education, Burapha University)

*Corresponding Author. E-mail: piyathip@go.buu.ac.th

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนทุนจาก “สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ประจำปีงบประมาณ 2561”

(Received: February 8, 2021; Revised: April 19, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยการนำคะแนนดิบที่ได้จากการทดสอบมาตรวัดความเจริญงอกงาม มาแปลงเป็นปกติวิสัยในรูปของตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ และคะแนนมาตรฐาน (คะแนนซี คะแนนที และคะแนนสเตโน) ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,599 คน โดยใช้โปรแกรม LERTAP 5 ซึ่งนำมากำหนดเป็นช่วงคะแนนของมาตรวัดและเปรียบเทียบเป็นสเตโน ออกเป็น 3 ช่วง เท่า ๆ กัน มาตรวัดความเจริญงอกงาม มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ความเจริญงอกงามทางปัญญา ความเจริญงอกงามทางจิตใจ และความเจริญงอกงามทางสังคม ด้านละ 15 ข้อ รวมทั้งสิ้น 45 ข้อ ผลการวิจัยปรากฏว่า

เกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับดีมาก มีตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ตั้งแต่ 77.01 ขึ้นไป (สเตโนที่ 7-9) ระดับดี มีตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ตั้งแต่ 23.01 ถึง 77.00 (สเตโนที่ 4-6) และระดับพอใช้ มีตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 23.00 (สเตโนที่ 1-3) สรุปว่ามาตรวัดความเจริญงอกงามที่พัฒนาขึ้นสามารถนำมาใช้วัดความเจริญงอกงามของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้ และมีการแปลความหมายตามเกณฑ์ปกติวิสัยในแต่ละระดับ เพื่อให้ นักเรียนใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขการดำเนินชีวิตของตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

คำสำคัญ : ปกติวิสัย; มาตรวัด; ความเจริญงอกงาม; นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

Abstract

This research aimed to develop the norm of flourishing scale for upper-secondary school students. The derived raw scores from the flourishing scale were transformed into percentile ranks and standardized scores (z- , t- , and stanine scores) from 1,599 students. The LERTAP 5 was used to determine the interval scores of the flourishing scale and equally divided into three score ranges by

using statine. The flourishing scale contained 45 items in total and it was measured through a 5-point Likert scale. The flourishing scale is composed of three subscales, that is, cognitive flourishing (15 items), psychological flourishing (15 items), and social flourishing (15 items).

The results showed that the norm of the flourishing scale for upper-secondary school students was divided into three levels, that is, a very good level for $> 77.01^{\text{st}}$ percentile ($7^{\text{th}} - 9^{\text{th}}$ stanine), a good level for 23.01^{st} to 77.00^{th} percentile ($4^{\text{th}} - 6^{\text{th}}$ stanine), and a fair level for $< 23.00^{\text{th}}$ ($1^{\text{st}} - 3^{\text{rd}}$ stanine). It can be concluded that the developed flourishing scale can be used to measure the flourish of secondary school students and the interpretation of the norm in each level can be used to guide students for improving their daily living activities and quality of life.

Keywords : Norms; Scale; Flourishing; Upper-secondary School Students

บทนำ

ปกติวิสัย (Norm) เป็นส่วนประกอบที่สำคัญเพื่อตีความหมายคะแนนของแบบทดสอบ แบบสอบถาม หรือมาตรวัดมาตรฐาน ทำให้ได้ทราบระดับความสามารถของผู้ตอบได้ทันที โดยไม่ต้องเอาคะแนนไปเปรียบเทียบกับผู้อื่น เพราะสามารถใช้ปกติวิสัยโดยเอาคะแนนของผู้ตอบไปทำการเทียบกับปกติวิสัยที่ได้สร้างไว้แล้ว การสร้างปกติวิสัยสามารถทำได้ต่อนำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นมาพร้อมทั้งมีการวิเคราะห์คุณภาพรายข้อของแบบทดสอบ นั้น และนำเครื่องมือที่มีค่าความตรงและความเที่ยงที่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากพอในการทำปกติวิสัย หลังจากนั้นจึงนำคะแนนมาทำปกติวิสัย ซึ่งการสร้างปกติวิสัยต้องคำนึงถึงหลัก 3 ประการ ดังนี้ 1) ความเป็นตัวแทนที่ดี เป็นการพิจารณาถึงกลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้สร้างปกติวิสัยว่าเกิดจากการสุ่มตัวแทนที่ดีของประชากรเป้าหมายหรือไม่ 2) มีความตรง (Validity) เป็นการนำคะแนนดิบไปเทียบกับปกติวิสัยที่ทำไว้แล้วสามารถแปลความได้ตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ และ 3) มีความทันสมัย (Recency) ปกติวิสัยขึ้นอยู่กับความสามารถของประชากรกลุ่มนั้น ดังนั้นปกติวิสัยที่เคยศึกษาไว้นานแล้วหลายปี อาจมีความผิดพลาดจากความเป็นจริง จึงต้องสร้างขึ้นใหม่ให้ทันสมัย โดยทั่วไปปกติวิสัยควรเปลี่ยนทุก ๆ 5 ปี (สมนึก ภัททิยธนี, 2560)

ความเจริญงอกงาม (Flourishing) เป็นตัวแปรทางด้านจิตวิทยาเชิงบวก ซึ่งนักวิจัยกำลังให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก (Keyes, 2002; Diener et al., 2010; Seligman 2011; Huppert & So, 2013; Henderson et al., 2013) ความเจริญงอกงามเป็นแนวคิดที่อธิบายความหมายของความสุขขั้นสูงซึ่งให้ความสำคัญกับความรู้สึกพึงพอใจ และองค์ประกอบพื้นฐานที่ก่อให้เกิดชีวิตที่ดีกับมุมมองความสุขอีกลักษณะหนึ่งที่น่าสนใจการเข้าถึงศักยภาพสูงสุดในตนเอง ความเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณและการตระหนักรู้ถึงตัวตนที่แท้จริงของตนเอง (Compton & Hoffman, 2013) ส่งผลให้ความเจริญงอกงามเป็นตัวแปรที่สะท้อนถึงความสุขได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ความเจริญงอกงามเปรียบเสมือนเกราะป้องกันและตัวช่วยที่ทำให้บุคคลสามารถผ่านพ้นจากปัญหาทางด้านจิตใจที่เผชิญต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี (Huta & Hawley, 2010) ผู้ที่มีอารมณ์ความรู้สึกเชิงบวกเกิดขึ้นในจิตใจอยู่เสมอมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตด้านต่าง ๆ มากกว่าคนที่มักประสบแต่อารมณ์ความรู้สึกเชิงลบ (Lyubomirsky, King, & Diener, 2005) ดังนั้นจะเห็นว่าความคิด ความรู้สึกส่งผลต่อภาพในอนาคตของแต่ละบุคคล การตระหนักรู้ตนเองและพัฒนาตนเองจะนำไปสู่ความสุข ความสำเร็จ และส่งผลต่อสังคมและประเทศชาติ

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีช่วงอายุประมาณ 16-17 ปี เป็นช่วงวัยรุ่นตอนกลาง มักจะมีพฤติกรรมก้ำกึ่งระหว่างความเป็นเด็กกับผู้ใหญ่ ส่วนช่วงอายุประมาณ 18-25 ปี เป็นวัยรุ่นตอนปลาย จะมีพฤติกรรมและกระบวนการค่อนข้างไปทางผู้ใหญ่ พัฒนาการวัยรุ่นในช่วงนี้จะมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2553) นอกจากนี้ยังเป็นวัยที่อยากรู้อยากลอง

จนบางครั้งความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมาที่เราสามารถพบเห็นได้ทั่วไป ซึ่งปัญหาที่พบบ่อยในสังคมก็ได้แก่ ปัญหาที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาความรุนแรง และปัญหาติดเกม เป็นต้น ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดก็มาจากตัวเด็กเองที่ไม่สามารถควบคุมตนเอง ควบคุมอารมณ์ได้ (ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน และคณะ, 2556) ปัญหาวัยรุ่นทำให้สะท้อนเห็นความอ่อนแอทางจิตใจ ขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง ขาดความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน หรือมีกลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว มีความคิดกับสิ่งรอบตัวในเชิงลบ นอกจากนี้ยังขาดการตระหนักรู้ในตนเอง รวมทั้งไม่สามารถเข้าถึงความสุข ความพอใจในตนเองในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม จึงเกิดปัญหาที่เป็นผลกระทบต่อสังคมไทย

ปัจจุบันมีผู้พัฒนามาตรวัดความสุขแต่ละฉบับมีแนวคิดในการนิยามความสุขที่แตกต่างกัน ในต่างประเทศมีการพัฒนามาตรวัดความสุขและตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความสุขอย่างหลากหลาย (Diener, Emmons, Larsen, & Griffin, 1985; Watson, Clark, & Tellegen, 1988; Ryff & Singer, 1998; Diener et al., 2010) ในประเทศไทยก็มีการพัฒนามาตรวัดความสุขเช่นเดียวกัน (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2555; ประเวศ ดันดีพิพัฒน์สกุล และเอกอนงค์ สิตลาภินันท์, 2554; ชูฤทธิ์ เตังไตรสรณ์ พระครุชิต คุณวโร และอรุณี วชิราพรทิพย์, 2551) ส่วนความสุขที่มุ่งเน้นวัดความเจริญงอกงามซึ่ง ปิยะทิพย์ ประจุพรม และคณะ (2561) ได้พัฒนาและตรวจสอบคุณสมบัติทางมาตรวัดของมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี โดยการสังเคราะห์แนวคิดของความเจริญงอกงามจาก 4 แนวคิดหลักของ Keyes (2002), Diener et al. (2010), Seligman (2011) และ Huppert and So (2013) สรุปได้ว่า ความเจริญงอกงาม (Flourishing) มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ความเจริญงอกงามทางปัญญา (Cognitive Flourishing) ความเจริญงอกงามทางจิตใจ (Psychological Flourishing) และความเจริญงอกงามทางสังคม (Social Flourishing)

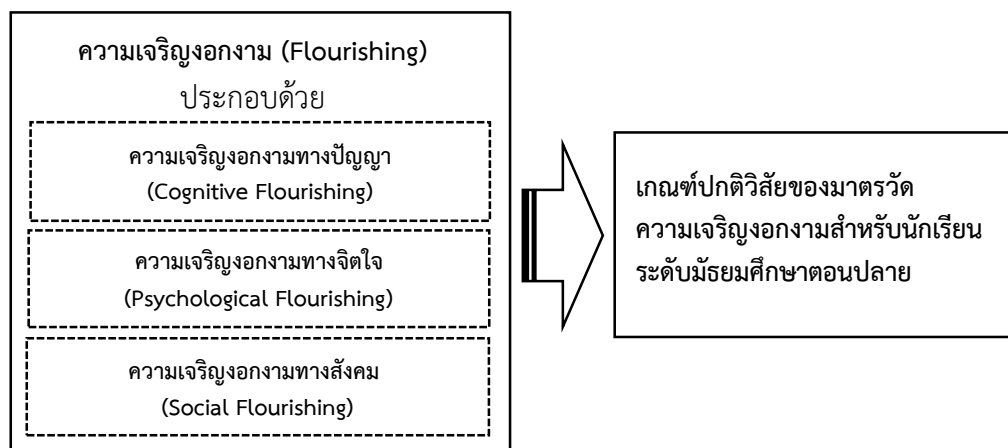
การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการพัฒนาปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พร้อมทั้งการแปลความหมายช่วงคะแนน ซึ่งผลการประเมินความเจริญงอกงามฯ ในแต่ละระดับ จะเสนอแนะว่าควรจะมีการพัฒนาหรือปรับปรุงในส่วนใด โดยผลการวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับองค์การ ผู้บริหาร สถาบันการศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ในการกำหนดนโยบาย แนวทางส่งเสริมป้องกันเพื่อให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีระดับความเจริญงอกงามในใจที่เหมาะสม ซึ่งความเจริญงอกงามเป็นปัจจัยที่ช่วยให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีเกราะป้องกัน และสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญระหว่างการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี หากองค์การมีการเฝ้าระวัง ติดตาม และส่งเสริมให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความเจริญงอกงามอยู่เสมอย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่นักเรียนเอง และเป็นพลังในการขับเคลื่อนองค์การให้มีคุณภาพและเป็นองค์กรแห่งความสุขเตรียมพร้อมเข้าสู่การพัฒนาของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาเกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

กรอบแนวคิดการวิจัย

คณะผู้วิจัยสังเคราะห์กรอบแนวคิด ทฤษฎี และนิยามของความเจริญงอกงามจาก 4 แนวคิดหลักของ Keyes (2002), Diener et al. (2010), Seligman (2011) และ Huppert and So (2013) สรุปได้ว่า ความเจริญงอกงาม (Flourishing) เป็นความสุขในระดับสูงของบุคคล ซึ่งครอบคลุมความสุขทั้งในระดับต้น (เน้นด้านอารมณ์ความรู้สึก และความสุขใจ) และความสุขในระดับลึกซึ้ง (เน้นความหมายของการใช้ชีวิต จิตวิญญาณ) ซึ่งความเจริญงอกงามมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ความเจริญงอกงามทางปัญญา (Cognitive Flourishing) ความเจริญงอกงามทางจิตใจ (Psychological Flourishing) และ ความเจริญงอกงามทางสังคม (Social Flourishing)



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่กำลังศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 และเขต 18 ได้แก่ ปราจีนบุรี นครนายก สระแก้ว ชลบุรี และระยอง

กลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power กำหนดให้ค่า Effect size = 0.3, α err prob = .05, Power ($1-\beta$ err prob) = .95 และ df = 820 โดยเลือกการทดสอบไค-สแควร์ (Chi-square test) แบบการทดสอบความกลมกลืน (The goodness of fit test) และ Type of power analysis เป็น A priori: computer required sample size-given α , power, and effect size คำนวณได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,599 คน

จากขนาดกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 สุ่มรายชื่ออำเภอ ที่ตั้งอยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 และเขต 18 โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย จากทั้งหมด 39 อำเภอ ได้จำนวน 21 อำเภอ คิดเป็นร้อยละ 50 ของอำเภอที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

1.2 จากอำเภอที่สุ่มตามข้อ 1 ทำการสุ่มรายชื่อโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ของแต่ละอำเภอ ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยสุ่มอำเภอละ 1 โรงเรียน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนอำเภอที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 7 และเขต 18

เขต	จังหวัด	อำเภอ ทั้งหมด (อำเภอ)	อำเภอ กลุ่มตัวอย่าง (อำเภอ)
เขต 7	ปราจีนบุรี	7	4
	นครนายก	4	2
เขต 18	สระแก้ว	9	5
	ชลบุรี	11	6
	ระยอง	8	4
รวม		39	21

1.3 จากโรงเรียนที่สุ่มตามข้อ 2 ทำการสุ่มนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่สังกัดในกลุ่มโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ตามสัดส่วนของโรงเรียน ให้นักเรียน จำนวน 1,599 คน รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รายชื่อโรงเรียน และจำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

จังหวัด	อำเภอ	รายชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด (คน)	จำนวนนักเรียน (คน)
ปราจีนบุรี	เมืองปราจีนบุรี	1.ปราจีนกัลยาณี	1,115	99
	กบินทร์บุรี	2.กบินทร์วิทยา	916	82
	ประจันตคาม	3.ประจันตราษฎร์บำรุง	522	47
	ศรีมหาโพธิ์	4.ศรีมหาโพธิ์	500	45
นครนายก	เมืองนครนายก	1.นครนายกวิทยาคม	1,189	106
	บ้านนา	2.บ้านนา นายกพิทยากร	788	70
สระแก้ว	เมืองสระแก้ว	1.สระแก้ว	1,300	116
	คลองหาด	2.คลองหาดพิทยาคม	473	42
	อรัญประเทศ	3.อรัญประเทศ	1,426	127
	โคกสูง	4.ทัพพระยาพิทยา	449	40
	วังสมบูรณ์	5.วังสมบูรณ์วิทยาคม	396	35
ชลบุรี	เมืองชลบุรี	1.ชลบุรี “สุขบท”	1,013	90
	พานทอง	2.พานทองสภานุปลั๊ก	258	23
	บ้านบึง	3.บ้านบึง (อุตสาหกรรมนุเคราะห์)	1,427	127
	พนัสนิคม	4.พนัสนิคมวิทยาคาร	1,421	127
	บ่อทอง	5.บ่อทองวงษ์จันทร์วิทยา	465	41
	ศรีราชา	6.สวนกุหลาบวิทยาลัยชลบุรี	815	73
ระยอง	เมืองระยอง	1.ระยองวิทยาคม	1,819	162
	แกลง	2.มกุฏเมืองราชวิทยาลัย	374	33
	บ้านค่าย	3.บ้านค่าย	625	56
	วังจันทร์	4.วังจันทร์วิทยา	640	57
รวม			17,931	1,599

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยแบ่งรายละเอียดออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และการเติมคำตอบ เกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับชั้น แผนการเรียน ชื่อโรงเรียน และจังหวัด

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ประกอบด้วย 1) ความเจริญงอกงามทางปัญญา 2) ความเจริญงอกงามทางจิตใจ และ 3) ความเจริญงอกงามทางสังคม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1 การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

1) การคำนวณค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (Item-Content Validity Index: I-CVI) เกณฑ์การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาจากค่า I-CVI ที่ผ่านเกณฑ์คุณภาพต้องไม่ต่ำกว่า .78 (Polit,

Beck, & Owen, 2007, p. 460) ผลการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือวิจัย ปรากฏว่า มีค่า I-CVI เท่ากับ 1.00 ซึ่งมากกว่า .78 แปลความหมายได้ว่า ข้อคำถามทุกข้อมีความตรงเชิงเนื้อหาผ่านเกณฑ์

2) การคำนวณค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (Scale's Content Validity Index: S-CVI) เกณฑ์การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ โดยพิจารณาจากค่า S-CVI ต้องมีค่าตั้งแต่ .90 ขึ้นไป (Polit, Beck, & Owen, 2007, p. 460) ผลการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับของเครื่องมือวิจัย ปรากฏว่า มีค่า S-CVI เท่ากับ 1.00 ซึ่งมากกว่า .90 แปลความหมายได้ว่า ข้อคำถามทั้งฉบับมีความตรงเชิงเนื้อหาผ่านเกณฑ์

2.2 ความเที่ยง (Reliability) ของเครื่องมือวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความเที่ยง (Reliability) โดยนำเครื่องมือวิจัยที่ผ่านการประเมินความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้ (Tryout) กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ หรือค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคำถามแต่ละข้อกับคำถามรวมทั้งฉบับ (Corrected Item Total Correlation) แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อที่เป็นบวกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป (บุญใจ ศรีสถิตยัณรากร, 2555, หน้า 247) หากคุณภาพเครื่องมือด้านความเที่ยง (Reliability) แบบสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) โดยหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ใช้เกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient- α) ตั้งแต่ .70 ขึ้นไป (Pallant, 2013, p. 104; บุญใจ ศรีสถิตยัณรากร, 2555, หน้า 294) ปรากฏว่า มีค่าความเที่ยงแต่ละด้านอยู่ระหว่าง .74 - .93 และมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับ เท่ากับ .94

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปรายละเอียดค่าอำนาจจำแนก ค่าความเที่ยง และคะแนนเต็มรายด้านและภาพรวมของมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าอำนาจจำแนก ค่าความเที่ยง และคะแนนเต็มรายด้านและภาพรวมของมาตรวัดฯ

มาตรวัดความเจริญงอกงาม	จำนวน (ข้อ)	ค่าอำนาจจำแนก	ค่าความเที่ยง	คะแนนเต็ม
1. ความเจริญงอกงามทางปัญญา (Cognitive Flourishing)	15	55. - 22.	74.	75
2. ความเจริญงอกงามทางจิตใจ (Psychological Flourishing)	15	63. - 26.	81.	75
3. ความเจริญงอกงามทางสังคม (Social Flourishing)	15	75. - 49.	93.	75
ภาพรวม	45	75. - 22.	94.	225

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 นำหนังสือขอความร่วมมือจากหัวหน้าโครงการวิจัยฯ เพื่อขออนุญาตจากผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พร้อมนัดวันเวลาในการเก็บข้อมูล

3.2 เมื่อถึงกำหนดวัน เวลานั้น คณะผู้วิจัยเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3.3 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียน โดยก่อนที่จะดำเนินการเก็บข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่ได้รับ ตลอดจนอธิบายวิธีการต่าง ๆ ให้กลุ่มตัวอย่างทราบ

3.4 หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกครั้ง ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง และนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาเกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีกระบวนการ 2 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 นำคะแนนดิบ (Raw Scores) ที่ได้จากการทดสอบมาตรวัดความเจริญงอกงาม มาแปลงเป็นปกติวิสัยในรูปของตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Percentile Rank) และคะแนนมาตรฐาน (คะแนนซี คะแนนที และคะแนนสเตโน) โดยคำนวณตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ และคะแนนทีจากการแจกแจงของผลการทดสอบมาตรวัดความเจริญงอกงาม ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,599 คน โดยใช้โปรแกรม LERTAP 5 จากนั้นจึงแปลงคะแนนซี (Z-scores) เป็นคะแนนที (T-scores) ด้วยสูตร $T = 10Z + 50$ โดย T หมายถึง คะแนนที และ Z หมายถึง คะแนนซี (Gregory, 2007, p. 87) สำหรับคะแนนสเตโนใช้วิธีการเปรียบเทียบจากตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ของ Miller, Lovler, and McIntire (2013, p. 140) รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบคะแนนสเตโนกับตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Miller et al., 2013, p. 140)

คะแนนสเตโน	ตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์
9	มากกว่า 96.00
8	มากกว่า 89.00 และน้อยกว่าหรือเท่ากับ 96.00
7	มากกว่า 77.00 และน้อยกว่าหรือเท่ากับ 89.00
6	มากกว่า 60.00 และน้อยกว่าหรือเท่ากับ 77.00
5	มากกว่า 40.00 และน้อยกว่าหรือเท่ากับ 60.00
4	มากกว่า 23.00 และน้อยกว่าหรือเท่ากับ 40.00
3	มากกว่า 11.00 และน้อยกว่าหรือเท่ากับ 23.00
2	มากกว่า 4.00 และน้อยกว่าหรือเท่ากับ 11.00
1	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 4.00

4.2 นำคะแนนสเตโนหรือตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ ที่ได้มากำหนดเป็นช่วงคะแนนของมาตรวัดความเจริญงอกงาม (Flourishing) ของทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเจริญงอกงามทางปัญญา (Cognitive Flourishing) ด้านความเจริญงอกงามทางจิตใจ (Psychological Flourishing) และด้านความเจริญงอกงามทางสังคม (Social Flourishing) ซึ่งผลการทดสอบความเจริญงอกงามในแต่ละด้านย่อย หรือมาตรวัดความเจริญงอกงามโดยรวมทุกด้าน ซึ่งจะระบุคะแนนสเตโน และตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ รวมทั้งเกณฑ์การแปลความหมายของช่วงคะแนนสเตโน และตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 เกณฑ์การแปลความหมายช่วงคะแนนสเตโน และตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์

ช่วงคะแนน สเตโนและ ตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์	มาตรวัดด้านย่อย/ มาตรวัดรวม			
	ความเจริญงอกงาม ทางปัญญา	ความเจริญงอกงาม ทางจิตใจ	ความเจริญงอกงาม ทางสังคม	ความเจริญงอกงาม โดยภาพรวม
7-9 PR ≥ 77.01	ดีมาก	ดีมาก	ดีมาก	มีความเจริญ งอกงามดีมาก
4-6 23.01 ≤ PR ≤ 77.00	ดี	ดี	ดี	มีความเจริญ งอกงามดี
1-3 PR ≤ 23.00	พอใช้	พอใช้	พอใช้	มีความเจริญ งอกงามพอใช้

การแปลความหมายความเจริญงอกงาม แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ระดับดีมาก จะมีค่าระดับอยู่ระหว่าง 189-225 คะแนน แสดงว่าเป็นคนที่มีความสุขอยู่ในระดับสูง ทั้งในด้านอารมณ์ ความรู้สึก และความพึงพอใจ นอกจากนี้ยังใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่ามีความหมายต่อตนเองและสังคม
2. ระดับดี จะมีค่าระดับอยู่ระหว่าง 162-188 คะแนน แสดงว่าเป็นคนที่มีความสุขอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งในด้านอารมณ์ ความรู้สึก และความพึงพอใจ ควรพัฒนาการใช้ชีวิตให้มีคุณค่า มีความหมายต่อตนเองและสังคม
3. ระดับพอใช้ จะมีค่าระดับอยู่ระหว่าง 45-161 คะแนน แสดงว่าเป็นคนที่มีความสุขอยู่ในระดับต่ำ ทั้งในด้านอารมณ์ ความรู้สึก และความพึงพอใจ นอกจากนี้ควรปรับปรุงการใช้ชีวิตให้มีคุณค่า มีความหมายต่อตนเองและสังคม

ผลการวิจัย

ผลการสร้างเกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากการคำนวณตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์และคะแนนสเตโนห์ โดยแบ่งสเตโนห์เป็น 3 ช่วง เท่า ๆ กัน เพื่อกำหนดเป็นระดับความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีรายละเอียดดังนี้.

สเตโนห์ที่ 7-9 มีตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ตั้งแต่ 77.01 ขึ้นไป หมายถึง นักเรียนมีความเจริญงอกงามในระดับดีมาก

สเตโนห์ที่ 4-6 มีตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ตั้งแต่ 23.01 ถึง 77.00 หมายถึง นักเรียนมีความเจริญงอกงามในระดับดี

สเตโนห์ที่ 1-3 มีตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 23.00 หมายถึง นักเรียนมีความเจริญงอกงามในระดับพอใช้

1. เกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามโดยภาพรวม

ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากนักเรียนจำนวน 1,599 คน โดยคำนวณตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์และเปรียบเทียบเป็นสเตโนห์ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 เกณฑ์การเทียบช่วงคะแนนดิบกับระดับความเจริญงอกงามโดยภาพรวมทั้ง 3 ระดับ

ช่วงคะแนนดิบ		เปอร์เซ็นต์ไทล์	สเตโนห์	ระดับความเจริญงอกงาม
มาตรวัด	$n = 1,599$			
189 - 225	189 - 220	$PR \geq 77.01$	7-9	ดีมาก
162 - 188	162 - 188	$23.01 \leq PR \leq 77.00$	4-6	ดี
45 - 161	96 - 161	$PR \leq 23.00$	1-3	พอใช้

จากตารางที่ 6 เกณฑ์การเทียบช่วงคะแนนดิบกับระดับความเจริญงอกงามของมาตรวัด ปรากฏว่า ผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 189-225 คะแนน มีความเจริญงอกงามที่ระดับดีมาก ผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 162-188 คะแนน มีความเจริญงอกงามที่ระดับดี และผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 45-161 คะแนน มีความเจริญงอกงามที่ระดับพอใช้

เกณฑ์การเทียบช่วงคะแนนดิบกับระดับความเจริญงอกงามของกลุ่มตัวอย่าง ($n = 1,599$) ปรากฏว่า ผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 189-220 คะแนน มีความเจริญงอกงามที่ระดับดีมาก ผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 162-188 คะแนน มีความเจริญงอกงามที่ระดับดี และผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 96-161 คะแนน มีความเจริญงอกงามที่ระดับพอใช้

2. เกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามทางปัญญา ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 เกณฑ์การเทียบช่วงคะแนนดิบกับระดับความเจริญงอกงามทางปัญญา

ช่วงคะแนนดิบ		เปอร์เซ็นต์ไทล์	สเตโนน	ระดับความเจริญงอกงามทางปัญญา
มาตรวัด	$n = 1,599$			
60 - 75	60 - 70	$PR \geq 77.01$	7-9	ดีมาก
51 - 59	51 - 59	$23.01 \leq PR \leq 77.00$	4-6	ดี
15 - 50	20 - 50	$PR \leq 23.00$	1-3	พอใช้

จากตารางที่ 7 เกณฑ์การเทียบช่วงคะแนนดิบกับระดับความเจริญงอกงามทางปัญญามาตรวัด ปรากฏว่า ผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 60-75 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางปัญญาที่ระดับดีมาก ผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 51-59 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางปัญญาที่ระดับดี และผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 15-50 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางปัญญาที่ระดับพอใช้

เกณฑ์การเทียบช่วงคะแนนดิบกับระดับความเจริญงอกงามทางปัญญาของกลุ่มตัวอย่าง ($n = 1,599$) ปรากฏว่า ผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 60-70 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางปัญญาที่ระดับดีมาก ผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 51-59 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางปัญญาที่ระดับดี และผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 20-50 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางปัญญาที่ระดับพอใช้

3. เกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามทางจิตใจ ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 เกณฑ์การเทียบช่วงคะแนนดิบกับระดับความเจริญงอกงามทางจิตใจ

ช่วงคะแนนดิบ		เปอร์เซ็นต์ไทล์	สเตโนน	ระดับความเจริญงอกงามทางจิตใจ(PF)
มาตรวัด	$n = 1,599$			
65 - 75	65-75	$PR \geq 77.01$	7-9	ดีมาก
54 - 64	54-64	$23.01 \leq PR \leq 77.00$	4-6	ดี
15 - 53	35-53	$PR \leq 23.00$	1-3	พอใช้

จากตารางที่ 8 เกณฑ์การเทียบช่วงคะแนนดิบกับระดับความเจริญงอกงามทางจิตใจของมาตรวัด ปรากฏว่า ผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 65-75 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางจิตใจที่ระดับดีมาก ผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 54-64 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางจิตใจที่ระดับดี และผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 15-53 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางจิตใจที่ระดับพอใช้

เกณฑ์การเทียบช่วงคะแนนดิบกับระดับความเจริญงอกงามทางจิตใจของกลุ่มตัวอย่าง ($n = 1,599$) ปรากฏว่า ผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 65-75 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางจิตใจที่ระดับดีมาก ผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 54-64 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางจิตใจที่ระดับดี และผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 35-53 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางจิตใจที่ระดับพอใช้

4. เกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามทางสังคม ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 เกณฑ์การเทียบช่วงคะแนนดิบกับระดับความเจริญงอกงามทางสังคม

ช่วงคะแนนดิบ		เปอร์เซ็นต์ไทล์	สเตโนน	ระดับความเจริญงอกงามทางสังคม(SF)
มาตรวัด	$n = 1,599$			
67-75	67-75	$PR \geq 77.01$	7-9	ดีมาก
56-66	56-66	$23.01 \leq PR \leq 77.00$	4-6	ดี
15-55	34-55	$PR \leq 23.00$	1-3	พอใจ

จากตารางที่ 9 เกณฑ์การเทียบช่วงคะแนนดิบกับระดับความเจริญงอกงามทางสังคมของมาตรวัด ปรากฏว่า ผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 65-75 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางสังคมที่ระดับดีมาก ผู้ที่ได้คะแนนดิบ

ตั้งแต่ 56-66 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางสังคมที่ระดับดี และผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 15-55 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางสังคมที่ระดับพอใช้

เกณฑ์การเทียบช่วงคะแนนดิบกับระดับความเจริญงอกงามทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง ($n = 1,599$) ปรากฏว่า ผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 65-75 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางสังคมที่ระดับดีมาก ผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 56-66 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางสังคมที่ระดับดี และผู้ที่ได้คะแนนดิบตั้งแต่ 35-55 คะแนน มีความเจริญงอกงามทางสังคมที่ระดับพอใช้

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบของงานวิจัยสามารถนำประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการแปลงคะแนนดิบที่ได้จากการตอบมาตรวัดความเจริญงอกงามมาแปลงเป็นปกติวิสัยในรูปของตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ (Percentile Rank) และคะแนนมาตรฐาน (คะแนนสเตโน) โดยคำนวณตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์จากการแจกแจงของผลการทดสอบที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,599 คน ซึ่งแบ่งสเตโนเป็น 3 ช่วง เท่า ๆ กัน เพื่อกำหนดเป็นระดับความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และแปลความหมายด้วยช่วงคะแนนเปอร์เซ็นต์ไทล์และสเตโนทั้งคะแนนโดยภาพรวมและคะแนนรายด้านย่อย มี 3 ระดับ ดังนี้ 1) สเตโนที่ 7-9 มีตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ตั้งแต่ 77.01 ขึ้นไป หมายถึง นักเรียนมีความเจริญงอกงามในระดับดีมาก 2) สเตโนที่ 4-6 มีตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ตั้งแต่ 23.01 ถึง 77.00 หมายถึง นักเรียนมีความเจริญงอกงามในระดับดี และ 3) สเตโนที่ 1-3 มีตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์น้อยกว่าหรือเท่ากับ 23.00 หมายถึง นักเรียนมีความเจริญงอกงามในระดับพอใช้ เป็นไปตามเกณฑ์ของ Gregory (2007) สำหรับคะแนนสเตโนใช้วิธีการเปรียบเทียบจากตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ตามหลักการของ Miller, Lovler and McIntire (2013, p. 140) ซึ่งทำให้คะแนนที่แปลงแล้วมีความหมายและง่ายต่อความเข้าใจมากขึ้น อีกทั้งสามารถนำคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบกันได้ สอดคล้องกับฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์ (2552) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของคะแนนเปอร์เซ็นต์ไทล์ คือ สามารถทำให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจง่าย ทำให้การแปลความหมายมีความชัดเจน สามารถนำไปเปรียบเทียบความสามารถของผู้เรียนกับผู้เรียนคนอื่นๆ ภายในกลุ่มได้ และ สามารถนำไปเปรียบเทียบระหว่างรายวิชากับระหว่างโรงเรียน ว่านักเรียนคนหนึ่งมีความสามารถเด่นหรือด้อยกว่ากันในรายวิชาใดหรือโรงเรียนใดมีนักเรียนที่มีความสามารถสูงกว่ากันได้

2. เมื่อพิจารณาความทันสมัยของมาตรวัด ถือว่าเกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความทันสมัย เพราะเป็นมาตรวัดที่สังเคราะห์กรอบแนวคิด ทฤษฎี และนิยามของความเจริญงอกงามจาก 4 แนวคิดหลัก ของ Keyes (2002), Diener et al. (2010), Seligman (2011) และ Huppert and So (2013) สรุปได้ว่า ความเจริญงอกงาม (Flourishing) เป็นความสุขในระดับสูงของบุคคล ซึ่งครอบคลุมความสุขทั้งในระดับต้น (เน้นด้านอารมณ์ ความรู้สึก และความพึงพอใจ) และความสุขในระดับลึกซึ้ง (เน้นความหมายของการใช้ชีวิต จิตวิญญาณ) ซึ่งความเจริญงอกงามมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ความเจริญงอกงามทางปัญญา (Cognitive Flourishing) ความเจริญงอกงามทางจิตใจ (Psychological Flourishing) และความเจริญงอกงามทางสังคม (Social Flourishing) ส่วนด้านความทันสมัยของมาตรวัดได้มีการพัฒนาและการตรวจสอบคุณสมบัติทางจิตวิทยาของมาตรวัดความเจริญงอกงาม สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี (ปิยะทิพย์ ประดุจพรม และคณะ, 2561) และสอดคล้องกับปิยะทิพย์ ประดุจพรม กนก พานทอง และรุ่งฟ้า กิตติญาณสุนต์ (2563) ได้พัฒนามาตรวัดความเจริญงอกงามแบบออนไลน์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนั้น เมื่อนำมาตรวัดความเจริญงอกงามแบบออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นนี้ไปใช้สามารถเข้าใช้ได้สะดวกทุกที่และทุกเวลาที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้

ข้อเสนอแนะ

เกณฑ์ปกติวิสัยของมาตรวัดความเจริญงอกงามที่พัฒนาขึ้นสามารถวัดและให้นักเรียนประเมินตนเอง และตระหนักรู้ว่าระดับคะแนนที่ได้ มีผลอยู่ในระดับดีมาก ดี หรือพอใช้ ทั้งในภาพรวมและรายด้านย่อย และสามารถนำข้อเสนอแนะที่ได้รับไปปรับปรุงตนเอง ข้อค้นพบนี้จะทำให้นักเรียนเข้าใจตนเอง พัฒนาตนเองให้อยู่ในระดับที่น่าพอใจ รวมทั้งระดับคะแนนของนักเรียนสามารถทำให้หน่วยงานทางการศึกษา สถานศึกษา ผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ปกครอง สามารถร่วมกันวางแผน กำหนดนโยบาย ออกแบบหลักสูตรหรือกิจกรรมที่จะบ่มเพาะให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษา มีระดับที่ดีมาก หรือคงอยู่ หรือพัฒนาตนเองให้มีความเจริญงอกงามขึ้นได้

บทสรุป

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้มาตรวัด และเกณฑ์ปกติวิสัยความเจริญงอกงามสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีมาตรฐาน พร้อมกับการแปลความหมายผลการประเมินที่มีความถูกต้องแม่นยำตามหลักการกระบวนการวิจัย นอกจากนี้ ยังใช้เป็นเครื่องมือในการวัดระดับความสุขขั้นสูงที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัย การดำรงชีวิต และการรับรู้ต่อชีวิตของตนเองในด้านบวก ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ และเป็นเกราะป้องกันที่เผชิญกับปัญหาระหว่างการเรียนได้เป็นอย่างดี ทำให้ยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองให้สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2552). **ทฤษฎีการวัดและการทดสอบ**. เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก <http://www.watpon.com>.
- ชูฤทธิ์ เตังไตรสรณ์ พระครุฑิต คุณวโร และอรุณี วชิราพรทิพย์. (2551). **การพัฒนามาตรวัดสุขภาวะองค์กรรวม แนวพุทธ**. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 17(6), 1650-1660.
- ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน, วิมลรัตน์ วันเพ็ญ, ศศกร วิชัย, พชรินทร์ อรุณเรือง, จันทร์ชนก โยธินชัชวาล, ธนโชติ เทียมแสง, หนึ่งฤทัย ยี่สุนศรี, ธัชกร ป้ายงูเหลือม และนภาพรรณ ลำเต๊ะ. (2556). **การสำรวจสถานการณ์ปัญหา พฤติกรรมเสี่ยงและการติดเกมในนักเรียน โรงเรียนนาร่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน**. สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต, กระทรวงสาธารณสุข.
- ประเวช ดันติพัฒน์สกุล และเอกอนงค์ สิตลาภินันท์. (2554). **คู่มือสร้างสุขระดับจังหวัด (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร แห่งประเทศไทย จำกัด.
- ปิยะทิพย์ ประดุงพรม, สุชาดา สกลกิจรุ่งโรจน์, พัทธา สิริวัฒนเกตุ, วิระญา กิจรัตน์, มาณวิภา ศรีวรรณ และชัยยาน้อยนารถ. (2561). **การพัฒนาและการตรวจสอบคุณสมบัติทางการวัดของมาตรวัดความเจริญงอกงาม สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี**. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 11(1), 21-29.
- ปิยะทิพย์ ประดุงพรม, กนก พานทอง และรุ่งฟ้า กิติญาณสันต์. (2563). **การพัฒนามาตรวัดความเจริญงอกงามแบบออนไลน์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย**. วารสารเกษมบัณฑิต, 21(2), 138-159.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2560). **การวัดผลการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 11)**. กอสนธิ์: โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, กาญจนา ตั้งชลทิพย์, สุภรต์ จรัสสิทธิ์, เฉลิมพล สายประเสริฐ, พงศา บุญศิริธนะ และวารรณภา อารีย์. (2555). **คู่มือการวัดความสุขด้วยตนเอง HAPPINOMETER (พิมพ์ครั้งที่ 1)**. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2553). **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย**. พิมพ์ครั้งที่ 9 เล่ม 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Compton, W. C., & Hoffman, E. (2013). **Positive Psychology: The science of happiness and flourishing**. 2nd ed. United States of America: Wadsworth Cengage Learning.
- Diener, E., Wirtz, D., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D., Oishi, S., & Biswas-Diener, R. (2010). **New measures of well-being: Flourishing and positive and negative feelings**. *Social Indicators Research*, 39, 247-266.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). **The satisfaction with life scale**. *Journal of personality assessment*, 49(1), 71-75.
- Gregory, R. J. (2007). **Psychological testing: history, principles, and applications**. Boston: Pearson/Allyn and Bacon.
- Henderson, L. W., Knight, T., & Richardson, B. (2013). **An exploration of the well-being benefits of hedonic and eudaimonic behaviour**. *The Journal of Positive Psychology*, (4)8, .336-322
- Huppert, F. A., & So, T. T. C. (2013). **Flourishing across Europe: Application of a new conceptual framework for defining well-being**. *Social Indicators Research*, (3)110, .861-837
- Huta, V. & Hawley, L. (2010). **Psychological Strengths and Cognitive Vulnerabilities: Are They Two Ends of the Same Continuum or Do They Have Independent Relationships with Well-being and Ill-being?**. *Journal of Happiness Studies*, 11, 71-93.
- Keyes, C. L. M. (2002). **The Mental Health Continuum: From languishing to flourishing in life**. *Journal of Health and Social Research*, 43, .222-207
- Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2005). **The Benefits of Frequent Positive Affect: Does Happiness Lead to Success?**. *Psychological Bulletin*, 131(6), 803-855.
- Miller, L. A., Lovler, R. L., & McIntire, S. A. (2013). **Foundations of Psychological Testing: A Practical Approach** (4th ed.). Los Angeles: SAGE.
- Ryff, C. D., & Singer, B. (1998). **The contours of positive human health**. *Psychological Inquiry*, 9, 1-28.
- Seligman, M. E. P. (2011). **Flourish: A new understanding of happiness and well-being-and how to achieve them**. London: Nicholas Brealey.
- Watson, D., Clark, L. A., & Tellegen, A. (1988). **Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS Scales**. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 1063-1070.

กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญจากแอปพลิเคชันเว็บตูน Language Techniques to Convey the Fear in Horror Cartoons from the Application Webtoon

อัศวินthy เรืองรอง ^{1*}(Akhawit Ruengrong)

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
(Lecturer in the Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences BanSomdejchaopraya Rajabhat University)

*Corresponding Author. E-mail : dr.akhawit_bsru@hotmail.com

(Received: February 8, 2021; Revised: April 19, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

การเข้าถึงข้อมูลในอินเทอร์เน็ตมากขึ้นในยุคปัจจุบัน ทำให้มีผู้อ่านการ์ตูนในรูปแบบของ แอปพลิเคชันมากขึ้น ผู้วิจัยสนใจเรื่องความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญ เนื่องจากมนุษย์แสดงออกมาตามธรรมชาติเมื่อรู้สึกกลัวซึ่งเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์หาทางอยู่รอดทั้งนำมาเป็นแรงผลักดันในทางถูกต้องที่สามารถพัฒนามนุษย์ไปสู่การพัฒนาสังคมได้

งานวิจัยเรื่องกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญจากแอปพลิเคชันเว็บตูน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาลักษณะของเนื้อหาความกลัว 2. ศึกษาการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัว ผู้วิจัยเลือกข้อมูลจากการ์ตูนแนวระทึกขวัญในแอปพลิเคชันเว็บตูน ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2558 - 31 ธันวาคม 2560 จำนวน 5 เรื่อง โดยเลือกจากจำนวนยอดไลค์ของผู้อ่าน ได้แก่ 1. เรื่อง Bastard 2. เรื่อง ตอนนี้อยู่โรงเรียนของเรา... 3. เรื่อง เรื่องเล่าจากวิญญาณ 4. เรื่อง Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน และ 5. เรื่อง ร่องรอยจากมือถือ โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้กรอบความคิดในเรื่องของความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญและกลวิธีการใช้ภาษา แล้วนำเสนอผลการศึกษารูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า 1. ลักษณะของเนื้อหาความกลัวพบ 5 ลักษณะ ซึ่งมีลำดับดังนี้ คือ ความกลัวเกี่ยวกับตัวเองและความกลัวเกี่ยวกับความจริง เป็นเนื้อหาที่ผู้แต่งนิยมใช้มากที่สุด และเนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่รู้และไม่สามารถสัมผัสได้ ความกลัวเกี่ยวกับผู้อื่น ความกลัวเกี่ยวกับสัตว์และแมลง เป็นเนื้อหาที่ผู้แต่งนิยมใช้รองลงมาตามลำดับ 2. กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัว มีกลวิธีการใช้โวหารภาษาเพื่อสื่อสารความกลัว คือ การใช้คำ และใช้ภาพพจน์ล้วนช่วยสื่อความหมายและความลึกซึ้งทางอารมณ์ให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น และกลวิธีการใช้โวหารภาษาเพื่อสื่อสารความกลัว คือการใช้สีหน้า ใช้ท่าทาง ใช้สี ใช้ลายเส้น และใช้ขนาดตัวอักษรเรียงลำดับจากมากไปน้อย ลักษณะดังกล่าวช่วยเน้นความหมายและความรู้สึกของตัวละครให้เข้มข้นยิ่งขึ้นเนื้อหาความกลัวที่ปรากฏในการ์ตูนแนวระทึกขวัญสามารถพบได้ในชีวิตประจำวัน จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนชีวิตของมนุษย์ในการแสดงความกลัวเหล่านั้นออกมาผ่านทั้งโวหารภาษาและอวัจนภาษา

คำสำคัญ : ความกลัว; การ์ตูนแนวระทึกขวัญ; กลวิธีการใช้ภาษา/เว็บตูน

Abstract

The large amount of access to the internet at the present lets people read cartoon in the application form more. The fear in horror cartoons is interesting in the sense that humans will react naturally when they fear. The act will drive them to survive and push them to the right way which can develop humans to develop the society.

This research aims to studies the content of the fear and the language techniques. The data were collected from the horror cartoons in the application called ‘WEBTOON’. The period of the collection was from 1st January 2015 to 31st December 2017. There were the 5 most favourite stories from the readers including 1. ‘Bastard’ 2. Torn Nee Rongrian Khong Rao (Our School Now) 3. Rueanglao Chark Winyan (Stories from spirits) 4. Sinsin’s House Baan Nee Phee Mai Lorn (This house is not haunting) and 5. Rongroi Chark Muetue (Clues from Cellphone). The researcher analyzed the data by using ‘Content Analysis’ and studying ‘Language Techniques’

The result of the research found that there are 5 types of fear. The most found type used by authors is the fear of oneself and truth, followed by the fear of unknown and intangible things, the fear of other people, the fear of animals and insects orderly. Language techniques are verbal and nonverbal languages. The verbal language technique to convey the fear is included with the usage of words, text and figures of speech. Those convey the meaning and the depth of emotions in order to let readers picture the image more clearly. The nonverbal language technique to convey the fear is included with, from the most used technique orderly, the usage of facial expressions, gestures, colors, delineation and font sizes. Those techniques helped to strongly emphasize the meaning and the characters’ feelings. The fear in the horror cartoons could be found in everyday life so it reflects the life of humans in the expression of fear through both verbal and nonverbal languages as explained in this research.

Keywords : Fear; Horror cartoon; Language Usage techniques

บทนำ

ปัจจุบันอินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทในชีวิตมากขึ้น ทำให้สื่อทางวรรณกรรมแพร่หลายและนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ทั้งในรูปแบบเดิม เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น สารคดี ที่นำเสนอแบบรูปเล่มแบบเดิม หรือในออนไลน์แบบใหม่ เป็นต้น การตูนก็คือทัศนศิลป์สองมิติรูปแบบหนึ่งซึ่งความหมายที่เฉพาะเจาะจงแปรเปลี่ยนไปตามเวลา ความหมายในสมัยใหม่โดยทั่วไปหมายถึง การวาดเส้นหรือจิตรกรรมแบบกึ่งเหมือนจริงและไม่เหมือนจริง เพื่อการเสียดสี การล้อเลียนให้ขบขัน หรือการแสดงออกซึ่งกระบวนแบบเชิงศิลปะ อย่างไรก็ตาม การตูนมีหลายประเภทและการตูนแนวระทึกขวัญก็มีคนนิยมอ่านกันมาก เพราะมีแนวเรื่องเน้นสร้างอารมณ์ความรู้สึก ตื่นเต้น หวาดกลัว ซึ่งเนื้อเรื่องอาจจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงหรือเรื่องเหนือธรรมชาติก็ได้ และโครงเรื่องอาจสร้างมาจากเรื่องจริงหรือมีเค้าโครงเรื่องมาจากประสบการณ์จริงของผู้เขียนเอง นอกจากจะกระตุ้นให้ผู้อ่านใจสั่นแล้วยังเล่นกับความรู้สึกกลัวที่อยู่ภายใต้จิตสำนึกของคน ความกลัวเป็นอารมณ์ที่เกิดจากการรับรู้ภัยคุกคามของสิ่งมีชีวิตซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสมองและการทำงานของอวัยวะและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในที่สุด ความกลัวในการตูนมีการสื่อสารด้วยวัจนะ หมายถึง การสื่อสารในระบบคำและประโยค โดยผ่านการฟัง พูด อ่าน เขียน โดยจะมีคำเป็นตัวสื่อความหมาย สิ่งที่เราอ่านไปทำให้มีเวลาไตร่ตรองคำพูดของแต่ละตัวละครมากกว่าการฟังที่เราฟังแล้วผ่าน ๆ ไปจนอาจลืมไปแล้วด้วย แต่การตูนสามารถกลับไปอ่านและคิดทบทวนคำพูดได้ อีกว่าตัวละครต้องการสื่ออะไรกับผู้อ่าน อีกทั้งยังมีการสื่อสารด้วยอวัจนภาษา หมายถึง การสื่อสารโดยไม่ใช้ระบบคำและประโยค ผู้เขียนก็จะวาดสีหน้าของตัวละครในการตูนทำให้ผู้อ่านเห็นสีหน้า บางทีผู้เขียนก็วาดสีหน้าที่เข้าใจยากโดยมีลบลมคมในที่ทำให้ผู้อ่านเดาเนื้อเรื่องหรือเหตุการณ์ นิยาย และ สิ่งต่าง ๆ ได้ยากขึ้นไป Vanat Putnark ในเว็บไซต์ Thematter พูดถึงความกลัวว่า “รู้ว่าน่ากลัวแต่ทำไมชอบดูกันนักเรื่องสยองเนี่ย” ความกลัวทำให้เรา

เดิบโตทางความรู้สึก “ความกลัวเป็นหนึ่งในอารมณ์พื้นฐานของมนุษย์ โดยรวมแล้ว ความกลัวคือความรู้สึกตอบสนองต่อภัยอันตรายหรือการคุกคามต่าง ๆ ในสถานการณ์ปกติ ความกลัวมักนำไปสู่การหลบหนีหรือหลบเลี่ยงอันตรายที่กำลังจะเกิดขึ้น ดังนั้นความน่าสงสัยอย่างหนึ่งคือ ทำไมคนเราถึงชอบเอาตัวเองไปสู่ความกลัว” (Vanat Putnark, 2559 : ออนไลน์) เนื่องจากความกลัวเป็นหนึ่งในอารมณ์ของมนุษย์ที่เมื่อเกิดขึ้นและเมื่อหายกลัว อารมณ์กลัวก็จะดับลงไปเองเป็นอารมณ์ไม่มีวันสิ้นสุดและมักจะวนเวียนไปอย่างนี้เสมอ ความกลัวเป็นความรู้สึกไม่มั่นคงทางอารมณ์ที่อยู่คู่กับการดำเนินชีวิตมนุษย์ ความกลัวอย่างมีเหตุผลจะช่วยให้เราแสดงพฤติกรรมที่ดีและเหมาะสมออกมา ในทางตรงกันข้ามความกลัวจะส่งผลร้ายแก่เราหากเรากลัวอย่างไรเหตุผล กลัวในสิ่งที่ไม่ควรกลัว เช่น กลัวฟ้าร้อง กลัวความมืด เช่นเดียวกับความกลัวของเด็กที่ไม่มีเหตุผลจำนวนไม่น้อย เป็นความเชื่อซึ่งยังคงมีคตินิยมติดอยู่บ้างในสังคมไทย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543 : 1 อ้างถึงใน เอื้องกานท์ จิงยิ่งเรืองรุ่ง, 2552 : 1)

การศึกษาเรื่องความกลัวส่วนมากเป็นการศึกษาเชิงทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาความกลัว หรือศึกษาเรื่องความกลัวในสถานการณ์อื่น ๆ และเป็นการศึกษาเชิงปริมาณด้วยการออกแบบวิจัยด้วยเครื่องมือคือการใช้แบบสอบถามกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เช่น เรื่อง “ความกลัวของเด็กวัยเรียน ที่เข้ารับการรักษาด้วยการผ่าตัด” (วชิกร อังคประสาทชัย และยุณี พงศ์จตุรวิทย์, 2561) สารสำคัญของศึกษานี้คือ เด็กวัยเรียนเกิดความกลัวจะพยายามหลีกเลี่ยงหรือปรับตัวเพื่อหลบเลี่ยงหรือลดผลกระทบต่อสิ่งที่มาคุกคาม ซึ่งความกลัวของเด็กวัยเรียนเกิดได้ 3 ประการ คือ เกิดจากการเรียนรู้ เกิดจากวุฒิภาวะ และเกิดจากจินตนาการ เรื่อง “การประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการความกลัวในเด็กวัยก่อนเรียนที่ได้รับสารทางหลอดเลือดดำ” (สุชาดา ปราบมีชัย สมสมร เรื่องวรรณ และพัชนี สมกำลัง, 2560) สารสำคัญของศึกษานี้คือมีวิธีการจัดการความกลัวในผู้ป่วยเด็กวัยก่อนเรียนที่ได้รับสารทางหลอดเลือดดำหลายวิธี ทั้งใช้หลักการเบี่ยงเบนความสนใจ การเล่นบทบาทสมมติ การให้ข้อมูลแก่ผู้ปกครอง การศึกษาข้างต้นเชื่อมโยงกับบทความ เรื่อง “ความกลัวมีผลอย่างไรกับเด็ก และควรเลี้ยงแบบไหนให้ไร้ความกลัว” (Giftoun, ออนไลน์) ที่กล่าวถึงความกลัวที่มีผลต่อเด็กคือทำให้ขาดการคิดไตร่ตรองด้วยเหตุผล ขาดพัฒนาการทางอารมณ์แลจิตใจ ทำให้เกิดความเครียด สมองสร้างเรื่องราวไปต่าง ๆ นานา ซึ่งผลกระทบดังกล่าวมีวิธีการป้องกันได้โดยที่พ่อแม่ต้องตั้งสติก่อนที่คิดจะหลอกลูกให้กลัว พ่อแม่ต้องให้คำแนะนำหรือให้เหตุผลแก่ลูก ให้ลูกเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูก เรื่องของความกลัวและแนวทางการแก้ปัญหาความกลัวดังกล่าวมานี้ ล้วนเป็นความกลัวที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันซึ่งมีผลกระทบต่อตัวเรา คือ เมื่อความกลัวครอบงำเรา จะทำให้กลัวตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องหาหนทางจัดการกับความกลัวเหล่านั้น เพื่อที่จะให้กลับมามีชีวิตปกติเหมือนเดิม เป็นเหมือนแรงผลักดันให้มนุษย์พยายามหาหนทาง ในการอยู่รอด นำไปสู่ความสุขทั้งตัวเองและสังคม หากนำความกลัวไปเป็นแรงผลักดันในหนทางที่ถูกต้องก็จะนำพาตัวเราไปสู่ในทางที่ดีขึ้น และสังคมก็จะดีขึ้นตามมา

การศึกษาเรื่องของความกลัวจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจใครรู้ กระนั้นก็มักเป็นการศึกษาในศาสตร์ทางจิตวิทยา และการศึกษาซึ่งใช้ในระเบียบวิธีของการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลกับประชากรและกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา แต่การศึกษาความกลัวในมิติของวรรณกรรมที่มุ่งศึกษาเนื้อหาและกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัว ในแอปพลิเคชันเว็บตูนแนวระทึกขวัญว่า ผู้สร้างสรรค์การ์ตูนมีกลวิธีสร้างให้ตัวละครรู้สึกกลัวอย่างไร ทั้งในแง่เนื้อหา และกลวิธีการใช้ภาษา จึงเป็นที่มาของการวิจัย เรื่อง “กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญจากแอปพลิเคชันเว็บตูน” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

งานวิจัยเรื่องดังกล่าว มุ่งวิเคราะห์และตีความให้เห็นว่า ผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมการ์ตูนมีกลวิธีสร้างสรรค์เนื้อหาอะไร และอย่างไร ตลอดจนสร้างสรรค์ภาษาทั้งวจนภาษาและอวจนภาษาอย่างไรเพื่อสื่อสารความกลัวของตัวละคร ของเหตุการณ์ที่ตัวละครประสบให้กระทบอารมณ์ของผู้อ่านหรือผู้เสพงานการ์ตูน แต่ละตัวละครก็เปรียบเหมือนมนุษย์แต่ละคน การสร้างความกลัวให้แต่ละตัวละครเปรียบเสมือนการถ่ายทอดหรือส่งผ่านความกลัวของ

มนุษย์ไปสู่ตัวละครผ่านถ้อยคำ น้ำเสียง ท่าที และ สีน้าแหวตา ตลอดจนลายเส้นและขนาดของตัวอักษร ซึ่งมี
ส่วนสำคัญทำให้การตื้นตันน่ากลัวมากขึ้น

การนำเสนอการ์ตูนปัจจุบันอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกันทั้งอยู่ในหนังสือซึ่งแทรกอยู่ในนิตยสาร
หนังสือพิมพ์ และอยู่ในรูปแบบแอปพลิเคชันที่สามารถเปิดอ่านได้ง่าย ไม่ต้องนำหนังสือไปเป็นเล่ม ๆ อีกต่อไป
อีกทั้งมีการ์ตูนหลายเรื่องให้เลือกอ่านตามความชอบ เช่น การ์ตูนแนวมะตีกขั้วก็มีให้อ่านจำนวนมาก
ดังในแอปพลิเคชันเว็บตูน คือ แอปพลิเคชันหนึ่งที่ไลน์ได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อตอบสนองผู้คน ที่ชอบอ่านการ์ตูน และ
เลือกอ่านการ์ตูนได้อย่างหลากหลาย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าแอปพลิเคชันดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการศึกษากลวิธีการ
สร้างความกลัวในการ์ตูนแนวมะตีกขั้วซึ่งถือว่าเป็นแหล่งของข้อมูลหรือหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis)
อันสำคัญของงานวิจัยเรื่องนี้

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะของเนื้อหาความกลัวที่เกิดขึ้นกับตัวละครที่ปรากฏในการ์ตูนแนวมะตีกขั้ว
2. เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวในการ์ตูนแนวมะตีกขั้ว

ขอบเขตงานวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย คือ การ์ตูนแนวมะตีกขั้วในแอปพลิเคชันเว็บตูน (Application
Webtoon) ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2558 - 31 ธันวาคม 2560 ที่มีทั้งหมดมากกว่า 5 เรื่อง แต่ผู้วิจัยเลือกศึกษา
ทั้งหมด 5 เรื่องซึ่งมีการเลือกสรรจากจำนวนยอดไลค์ของผู้อ่านแนวมะตีกขั้วที่ดำเนินเรื่องจบแล้ว ได้แก่

- | | |
|---|----------------------|
| 1. เรื่อง Bastard | จำนวนยอดไลค์ 505,151 |
| 2. เรื่อง ตอนนี โรงเรียนของเรา... | จำนวนยอดไลค์ 497,158 |
| 3. เรื่อง เรื่องเล่าจากวิญญาณ | จำนวนยอดไลค์ 486,658 |
| 4. เรื่อง Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน | จำนวนยอดไลค์ 257,589 |
| 5. เรื่อง ร่องรอยจากมือถือ | จำนวนยอดไลค์ 135,778 |

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่เป็นการ์ตูนแนวมะตีกขั้วจำนวน 5 เรื่อง ตามขอบเขตและเกณฑ์การได้มาของ
ข้อมูล เรียงลำดับเรื่อง คือเรื่อง Bastard ตอนนี โรงเรียนของเรา... เรื่องเล่าจากวิญญาณ Sinsin's House บ้านนี้
ผี(ไม่)หลอน ร่องรอยจากมือถือ จากแหล่งข้อมูล คือ จากแอปพลิเคชันเว็บตูน ด้วยเหตุผลว่าเป็นแหล่งข้อมูล
เหมาะสม สะดวก และสอดคล้องกับบริบททางสังคม

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

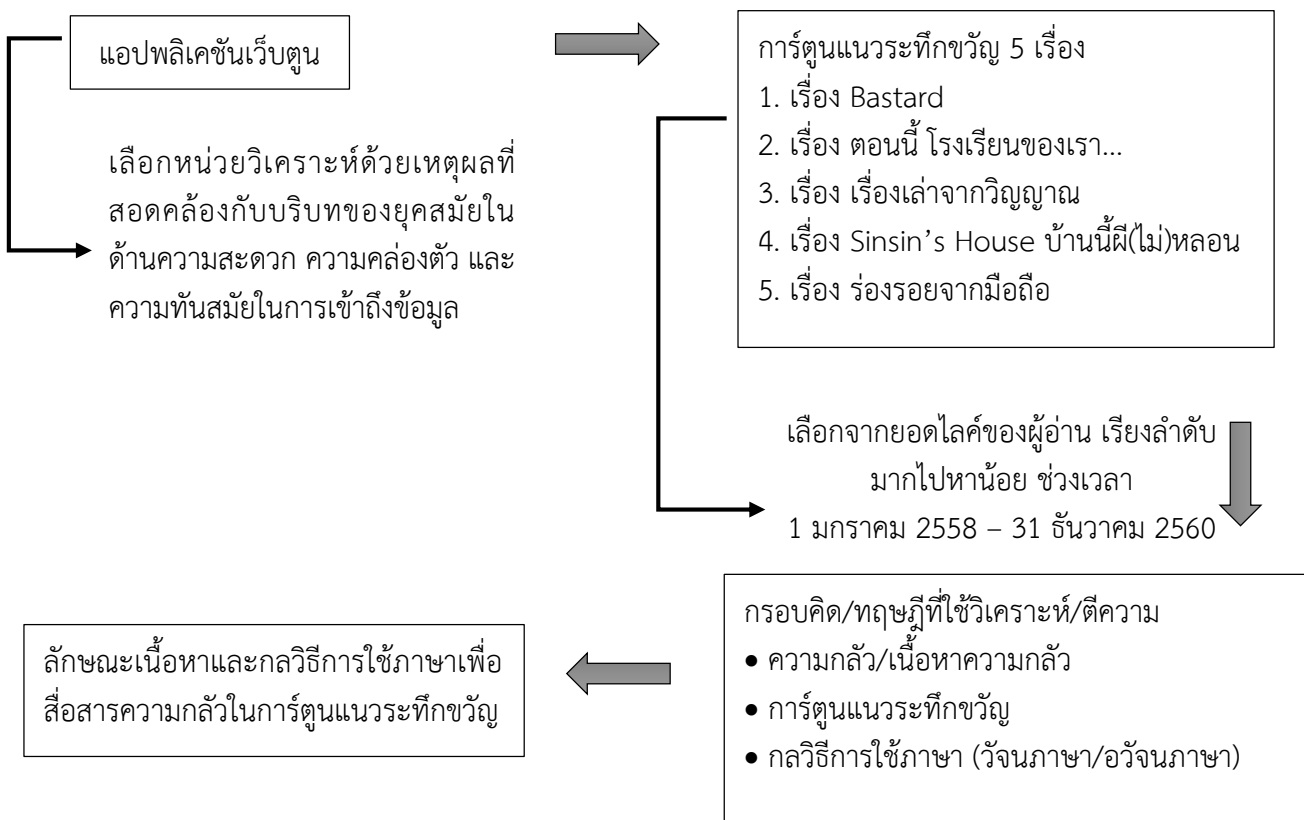
ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากหนังสือ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่
เกี่ยวข้องกับเรื่องกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวในการ์ตูนแนวมะตีกขั้ว และใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา
(Content Analysis) ด้วยกรอบคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความกลัว กลวิธีการใช้ภาษา และการ์ตูนแนวมะตีกขั้วจาก
การ์ตูนแนวมะตีกขั้ว 5 เรื่อง ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ข้อ คือ ศึกษาลักษณะเนื้อหาความกลัวที่เกิดขึ้นกับ
ตัวละครในการ์ตูนแนวมะตีกขั้วและศึกษากลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวในการ์ตูนแนวมะตีกขั้ว

3. การเรียบเรียงข้อมูล

ผู้วิจัยเรียบเรียงข้อมูลการวิจัย จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการ คือ ลักษณะของเนื้อหาที่นำเสนอความกลัวและกลวิธีการใช้ภาษาในการนำเสนอความกลัว ในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์ (Description Analysis) เป็นหลักและผสมผสานด้วยแผนภูมิ และภาพประกอบ เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

กรอบการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอกรอบการวิจัยในลักษณะของแผนภูมิ ดังนี้



ผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ลักษณะของเนื้อหาความกลัวที่เกิดขึ้นกับตัวละครที่ปรากฏในการ์ตูนแนวระทึกขวัญ

ในการศึกษาลักษณะความกลัวที่ปรากฏในการ์ตูนแนวระทึกขวัญทั้ง 5 เรื่อง ที่คัดสรรมาจากความนิยมของผู้อ่านผ่านทางแอปพลิเคชันเว็บตูน ปรากฏว่าพบเนื้อหาความกลัวโดยแบ่งได้เป็น 5 ลักษณะ

1.1 เนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่รู้และไม่สามารถสัมผัสได้ พบลักษณะเนื้อหาความกลัวที่แตกต่างกัน 2 ประเด็น

1.1.1 เนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่รู้ พบลักษณะร่วมของการ์ตูน 3 เรื่องที่ศึกษา ได้แก่ เรื่อง ร่องรอยจากมือถือ Bastard และตอนนี โรงเรียนของเรา... ซึ่งลักษณะความกลัวเกี่ยวกับเรื่องที่ผู้วิจัยพบว่าตัวละครที่รู้สึกกลัวลักษณะดังกล่าวไม่มีประสบการณ์จากเรื่องที่ประสบ จึงทำให้ตัวละครรู้สึกกลัวต่อเหตุการณ์นั้น ๆ และเรื่องที่พบดังกล่าวไม่ใช่เรื่องเกี่ยวข้องกับวิญญาณแต่อย่างใด แต่เป็นเรื่องที่ตัวละครไม่คุ้นชินหรือเรื่องที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลง

ตัวอย่าง

ทหาร : ฉันเพิ่งมาที่นี่ครั้งแรก พวกเขาคุ้นชินกับที่นี่แล้ว

เสียดำ : เอ้อ ฉันพักอยู่ยังต่อออกมาตอนกลางคืนอีก...

ทหาร : ฉันกลัวและระแวง เหมือนถูกส่งตัวมาอยู่บ้านใครไม่รู้

และสิ่งที่น่ากลัวที่สุดคือฉันไม่รู้จักพวกเขา แต่พวกเขารู้จักฉัน

(ร่ายรอยจากมือถือ, 2560 : ออนไลน์)

เหตุการณ์นี้เป็นตอนที่แทรกอยู่ในหลาย ๆ ตอนของเรื่องร่ายรอยจากมือถือ เป็นความหลังของคิมฮงซิก ในช่วงที่เขาไปเป็นทหาร เป็นการเล่าที่มาที่ไปของเขาในการที่เขาหายไปจากการเรียนและกลับมาเรียนอีกครั้ง ซึ่งตอนนี้คิมฮงซิกแสดงออกชัดเจนถึงการกลัวในสิ่งที่ไม่รู้จักร เนื่องจากเขาไปอยู่ค่ายทหารใหม่มันเป็นสถานที่ที่เขาไม่คุ้นชิน ไม่เคยอยู่และเขาไม่รู้จักรใคร ทำให้เขากลัวจนทำตัวไม่ถูก

1.1.2 เนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ พบลักษณะร่วมของการ์ตูน 2 เรื่องที่ศึกษา ได้แก่เรื่อง Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน และเรื่องเล่าจากวิญญาณ ซึ่งทั้งสองเรื่องนี้มี เนื้อเรื่องหลักเกี่ยวกับผีหรือสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ นอกจากนี้การกลัวเกี่ยวกับผีทั้งสองเรื่องมีลักษณะที่เหมือนกันคือภูมิหลังความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีที่ได้รับรู้มา ว่าจะต้องกลัวผีเพราะไม่มีการเรียนรู้ว่าจะรับมือเกี่ยวกับเรื่องเหนือธรรมชาติอย่างไร ทำให้เมื่อมีสถานการณ์ที่เร้าต่อความกลัวนั้น ๆ มนุษย์เกิดความกลัวได้ง่าย เพราะไม่มีคำอธิบายหรือสามารถพิสูจน์เกี่ยวกับผีได้ทางวิทยาศาสตร์

ตัวอย่าง

ตึก ตึก ตึก ฟีบ

ลูกพี่ : เอ้อ บ้าจริง ไม่มีอะไรซักหน่อย

นั่นสิ ใครจะมานั่งอยู่บนเขาในเวลาแบบนี้กันล่ะ?

ลูกน้อง : ลูกพี่ ลูกพี่ ข้างบน ผะ ผี ช่วยด้วย!!

(ร่ายรอยจากมือถือ, 2560 : ออนไลน์)

เหตุการณ์ข้างต้นมีคนสองคนกำลังขุดหลุมเพื่อทำอะไรสักอย่างในเวลากลางคืนก่อนที่จะได้ยินเสียงที่ไม่รู้ที่มา เพราะขณะนั้นเป็นตอนกลางคืน เงียบและไม่มีใครอยู่ เมื่อได้ยินเสียงอะไรแปลก ๆ มีเสียงขึ้นมาทำให้เกิดความกลัวและหันไปพบกับสิ่งที่เรียกว่าผีก็ทำให้กลัวจนร้องไม่เป็นเสียง สังเกตได้จากน้ำเสียงสั่นคลอน และพูดเกี่ยวกับประโยคขอร้องออกมาเพราะกลัวผีจะทำร้ายพวกเขา เนื่องจากเจอกับสิ่งที่ไม่รู้จะรับมืออย่างไรจึงร้องขอความช่วยเหลือออกมานั่นเอง

1.2 เนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับตัวเอง พบลักษณะเนื้อหาความกลัวที่แตกต่างกัน 2 ประเด็นคือ เนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับตัวเองถูกทำร้าย และเนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับตัวเองถูกผู้อื่นมองไม่ดี ดังนี้

1.2.1 เนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับตัวเองถูกทำร้าย พบลักษณะร่วมของการ์ตูน 5 เรื่องที่ศึกษา ได้แก่เรื่อง Bastard ตอนนี้ โรงเรียนของเรา... เรื่องเล่าจากวิญญาณ Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน และเรื่องร่ายจากมือถือ ความกลัวนี้เกิดขึ้นเฉพาะผู้ถูกระทำซึ่งเป็นการกระทำที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตของมนุษย์รับรู้ถึงอันตรายต่อร่างกายตั้งแต่เล็กน้อยจนถึงเสียชีวิตในสถานการณ์นั้น ๆ ทำให้ผู้กระทำมีสุขภาพจิตของการเอาตัวรอดในแต่ละสถานการณ์



(ภาพที่ 1 ตัวอย่างเนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับตัวเองถูกทำร้าย)

ที่มา: Bastard, 2560 : ออนไลน์

ตัวอย่าง

เพย์ : แก แกเป็นใคร...? นี่ตั้งใจจะ...?! ฮะ เฮ!!! นี่...!! ไฉนก่อน!!!
อะ...ถ้านายทำแบบนี้ นายจะกลายเป็นฆาตกรนะ ไอ้โง่!!!”

(Bastard, 2560 : ออนไลน์)

เหตุการณ์นี้เป็นตอนที่ตัวเอกหรือจินกำลังไปจะช่วยคยอนตอนที่โดนลักพาตัวไป และเจอผู้หญิงที่จับคยอนไปจึงต่อสู้กัน และกำลังจะทุบหน้าเธอให้และเพื่อเป็นการแก้แค้นให้คยอน ผู้หญิงคนนี้ก็กลัวว่าจินจะทำร้ายเธอโดยการทุบหน้า เธอเห็นทีท่าแล้วว่ามันสามารถสู้กับเขาชนะได้จึงพูดหวานล่อมให้เขาเห็นว่าถ้าเธอทำร้ายเขาจะกลายเป็นฆาตกร การพูดหวานล่อมและการแสดงสีหน้าของเธอนี้ชี้ให้เห็นว่าเธอกลัวจะถูกทำร้ายเป็นอย่างมาก

1.2.2 เนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับตัวเองถูกผู้อื่นมองไม่ดี พบในการ์ตูนแนวระทึกขวัญที่ศึกษา 4 เรื่อง ได้แก่เรื่อง Bastard ตอนนี้ โรงเรียนของเรา... เรื่องเล่าจากวิญญาณ และร่องรอยจากมือถือ ผู้ที่รู้สึกกลัวลักษณะนี้เป็นคนที่สนใจและใส่ใจคำพูดของคนรอบข้าง ทำให้คำพูดของผู้อื่นมีผลกระทบต่อจิตใจ จนเกิดความรู้สึกกลัว เพราะไม่อยากให้ตัวเองถูกผู้อื่นมองในทางที่ไม่ดี

ตัวอย่าง

ฮาริ : สงสัยว่าพี่ชายกำลังคิดอะไรอยู่ ยังจำอะไรอยู่ได้บ้าง
ฉันอยากรู้เรื่องพวกนั้นจริง ๆ ยิ่งคิดก็ยิ่งรู้สึกผิด
ฉันไม่ควรจะทิ้งพี่เอาไว้แล้วหนีมาแบบนี้
ถึงจะพยายามคิดยังไงก็ตาม สุดท้ายพี่ก็ตายเพราะฉันนะ
ข้าหลาดที่สุด...ที่หนีมาแบบนี้ ตอนนี้ฉันอยากรู้ว่าพี่...
คิดอะไรอาจจะกำลังแค้นฉันอยู่ก็ได้นะ

(ตอนนี้โรงเรียนของเรา..., 2559 : ออนไลน์)

เหตุการณ์นี้เป็นตอนที่พวกเขาหนีออกมาจากโรงเรียนแล้ว และกำลังเดินทางมุ่งสู่ถนนใหญ่ เธอก็เริ่มคิดถึงพี่ชายที่ตายว่าที่พี่ตายก็เป็นเพราะเธอและรู้สึกผิดต่อพี่ชายเป็นอย่างมาก หากพี่ชายยังรอดอยู่คงแค้นและเกลียดเธอมากที่เธอทิ้งเขาไว้แบบนี้ คำพูดว่า “ตอนนี้ฉันอยากรู้ว่าพี่...คิดอะไรอาจจะกำลังแค้นฉันอยู่ก็ได้นะ” แสดงให้เห็นว่าเธอกลัวว่าพี่ชายจะมองเธอเป็นคนไม่ดีที่ทิ้งเขาไป

1.3 เนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับผู้อื่น พบในการ์ตูนที่ศึกษาจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่เรื่อง **Bastard** ตอนนี้ โรงเรียนของเรา... เรื่องเล่าจากวิญญาณ และ **Sinsin's House** บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน ลักษณะความกลัวเกี่ยวกับผู้อื่นมีลักษณะร่วมที่เหมือนกันคือ รู้สึกกลัวเพราะเป็นห่วงผู้อื่นส่วนมากจะเป็นคนที่รักหรือรู้จักจึงไม่ต้องการให้คนที่เขาเป็นห่วงมีอันตราย เพราะมนุษย์มีความห่วงใยผู้ใกล้ชิดหรือผูกพันเสมอ



(ภาพที่ 2 ตัวอย่างเนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับผู้อื่น)

ที่มา: Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน, 2559 : ออนไลน์

ตัวอย่าง

ผีที่สิงตัวภา : ทันทีที่แกหนีไป ฉันจะหักคอตัวเอง...แบบนี้ หรือตอนนี้เลยดิเนะ

สามีของภา : ม ไม่!! อย่างนะ !!!

(Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน, 2559 : ออนไลน์)

เหตุการณ์นี้สามีของภาได้มาชวนภาให้หนีออกไปจากบ้านหลังนี้ แต่ผีที่สิงภาอยู่ตัวจึงได้พูดกับสามีของภาว่า ถ้าหากว่าสามีของภาหนีไปมันจะฆ่าภรรยาของเขา สามีของภาก็ไม่กล้าหนีไปเพราะกลัวว่าผีจะหักคอภรรยาที่เขารักซึ่งสิงอยู่ในร่างภรรยาเขา สังเกตได้จากที่สามีของภาได้ร้องห้ามด้วยความกลัว

1.4 เนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับความจริง พบในการ์ตูนแนวระทึกขวัญที่ใช้ศึกษาทั้งหมด 5 เรื่อง ได้แก่เรื่อง **Bastard** ตอนนี้ โรงเรียนของเรา... เรื่องเล่าจากวิญญาณ **Sinsin's House** บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน และ **ร่องรอยจากมือถือ** ผู้ที่รู้สึกกลัวความจริงที่พบทั้งห้าเรื่องนี้เป็นผู้ที่ไม่สามารถยอมรับความจริงต่อสถานการณ์ดังกล่าวได้ ทั้งที่รู้ว่าความจริงคือสิ่งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่ก็ยังรู้สึกกลัวเพราะสถานการณ์หรือความจริงนั้นทำให้รู้สึกไม่ปลอดภัย ความกลัวลักษณะนี้มักเป็นเนื้อหาที่เป็นสัจธรรมของชีวิต

ตัวอย่าง

“เกิดใหม่และดับสูญเป็นของคู่กัน... หมุนเวียนอยู่อย่างนั้นจนกว่าจะสิ้นโลกนี้ ผมตกอยู่ในช่วงเวลาเหมือนฝันและเจ็บปวดทรมานกลัวเกินความจริง หวาดกลัวทั้งการเกิดและการตาย ผมอาจกลายเป็นตัวละครในเรื่องสยองขวัญที่ชายหญิงคู่หนึ่งต้องสังเวยชีวิตให้กับผีร้ายในบ้านเก่าราคาถูก ที่ซื้อมา ด้วยสัญญามนต์ดำแลกกับความปรารถนาที่เป็นจริง...”

(Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน, 2559 : ออนไลน์)

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากที่โต้เถียงกัน ตั้งแต่มีโต้เถียงพ่อของเขาก็กลัวการเกิดและการตาย กลัวการเดินทางหรือถอยหลัง เพราะเมื่อเขาตัดสินใจผิดพลาดจะทำให้ลูกของเขาได้รับอันตราย ซึ่งความรักของผู้เป็นพ่อเป็นธรรมชาติของมนุษย์ และการเกิดหรือตายก็คือธรรมชาติของมนุษย์ แม้พ่อของเขาเข้าใจความจริงของชีวิตเป็นอย่างดี แต่เขาก็กลัวความตาย ทั้งที่รู้ว่าเกิดและดับเป็นธรรมชาติของมนุษย์

1.5 เนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับสัตว์และแมลง พบในการ์ตูนแนวระทึกขวัญที่ศึกษาจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่เรื่อง Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน Bastard และตอนนี้ โรงเรียนของเรา... ลักษณะเนื้อหาความกลัวดังกล่าวเป็นการแสดงออกถึงภูมิหลังและความเชื่อต่อสัตว์ที่พบเห็นนั้น ๆ เพราะมนุษย์แต่ละคนมีภูมิหลังความเชื่อต่อสัตว์ที่มีพิษและไม่พิษไม่เหมือนกัน จึงทำให้รู้สึกกลัวต่อสัตว์แตกต่างกัน

ตัวอย่าง

โทอรุ: แต่ที่มือนี้อะไรเนี่ย? ไล่เดือนทะเล เมื่อกี้กัดเจ้าปลาตัวนั้นอยู่นะ...

(ตอนนี้ โรงเรียนของเรา..., 2559 : ออนไลน์)

เหตุการณ์นี้เป็นตอนที่ชายสองคนกำลังตกปลาอยู่ ชายอีกคนก็ตกปลาได้และมีตัวคล้ายไล่เดือนกัดกินปลาอยู่ เขาหยิบปลามาจึงถูกมันกัดนิ้วเขาจนเลือดออก เขาจึงมีท่าทีกลัวสัตว์ตัวนี้ที่ไม่รู้ว่ามันคือตัวอะไร เขาใช้สายตาจ้องสัตว์ตัวนั้นอย่างจดจ่อ และแสดงสีหน้าที่ไม่ชอบและกลัวสัตว์ตัวนั้น

2. กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญ

ผู้วิจัยแบ่งกลวิธีการใช้ภาษาออกเป็นวัจนภาษาและอวัจนภาษา ดังนี้

2.1 กลวิธีการใช้วัจนภาษาเพื่อสื่อสารความกลัว

ผู้วิจัยแบ่งประเด็นการศึกษาการสื่อสารความกลัวโดยใช้วัจนภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวโดยแบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การใช้คำ และการใช้ภาพพจน์เพื่อสื่อสารความกลัว มีดังต่อไปนี้

2.1.1 การใช้คำสื่อสารความกลัว พบการใช้คำ 4 ลักษณะ คือ

1. การใช้คำนามสื่อสารความกลัว ปรากฏในการ์ตูนแนวระทึกขวัญทั้ง 4 เรื่องที่ศึกษา ได้แก่เรื่อง เรื่องเล่าจากวิญญาณ Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน Bastard และตอนนี้ โรงเรียนของเรา... ผู้แต่งได้ใช้คำนามเพื่อเรียกชื่อคนหรือสัตว์ซึ่งเป็นคำที่ตัวละครแสดงออกมาเพื่อสื่อถึงความกลัวเมื่อยามเกิดคับขัน ภัยอันตรายเข้ามาใกล้ตัว เช่น การใช้คำว่า “ลาง” หรือ “ลางร้าย”

ตัวอย่าง

ลูกน้อง : ถ้ามีใครมาเห็นพวกเราจะทำไคร้?

ลูกพี่ : พุดอะไรแบบนั้นล่ะ! อย่าพุดเป็นลางแบบนั้นสิ รีบๆ ลงไปกันเถอะ

(เรื่องเล่าจากวิญญาณ, 2560 : ออนไลน์)

2. การใช้คำกริยาสื่อสารความกลัว ปรากฏในการ์ตูนแนวระทึกขวัญทั้ง 5 เรื่องที่ศึกษา ได้แก่เรื่อง เรื่องเล่าจากวิญญาณ Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน ร่องรอยจากมือถือ Bastard และตอนนี้ โรงเรียนของเรา... ผู้แต่งได้ใช้คำกริยา เช่น ใช้คำว่า “กลัว” สื่อความตรง ๆ เพื่อแสดงความกลัวอย่างเปิดเผย ทำให้ผู้อ่านรับรู้ความรู้สึกที่ตัวละครแสดงออกมานั้นได้อย่างชัดเจน

ตัวอย่าง

“ตอนนี้นั่งอยู่ในป่า ไม่รู้ว่ามีอันอยู่ที่ไหน TT มาหาฉันหน่อยได้มั๊ย? ฉันทกลัว”

(ร่องรอยจากมือถือ, 2560 : ออนไลน์)

3. การใช้คำวิเศษณ์สื่ออารมณ์ความรู้สึก ปรากฏในการ์ตูนแนวระทึกขวัญ ทั้ง 3 เรื่อง ที่ศึกษา ได้แก่เรื่อง Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน ร้อยรอยจากมือถือ และตอนนี้ โรงเรียนของเรา... ผู้แต่งได้เลือกใช้คำวิเศษณ์สื่ออารมณ์ความรู้สึกที่จะเน้นย้ำและช่วยขยายข้อความนั้น ๆ เช่น ใช้คำหึงหึง เพื่อสื่อภาพของชนลูกทำให้เห็นภาพชัดเจน ว่าตัวละครรู้สึกกลัวอย่างมาก อันส่งผลให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนไปด้วย

ตัวอย่าง

“ชนลูก... หึงหึง”

(ร้อยรอยจากมือถือ, 2560 : ออนไลน์)

4. การใช้คำอุทานสื่ออารมณ์ความรู้สึก ปรากฏในการ์ตูนแนวระทึกขวัญทั้ง 5 เรื่องที่ศึกษา ได้แก่เรื่อง เรื่องเล่าจากวิญญาณ Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน ร้อยรอยจากมือถือ Bastard และตอนนี้ โรงเรียนของเรา... ผู้แต่งเลือกใช้คำอุทาน เพื่อสื่ออาการตกใจจากอารมณ์กลัวนั้น เช่น เสียงอุทานว่า อ้าก ซึ่งสื่อความรู้สึกว่ามนุษย์สูญเสียการควบคุมเพราะความกลัว มักจะพูดคำที่ขาดการไตร่ตรองออกมา คำอุทานสื่ออารมณ์กลัวเหล่านี้ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและเน้นย้ำอารมณ์กลัวได้อย่างเข้มข้น

ตัวอย่าง

“อย่านะ อ้ากกกกกก!!!!”

(Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน, 2559 : ออนไลน์)

2.1.2 การใช้ภาพพจน์สื่ออารมณ์ความรู้สึก พบการใช้ภาพพจน์ที่เด่น ๆ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การใช้ภาพพจน์อุปมาสื่ออารมณ์ความรู้สึก ปรากฏในการ์ตูนแนวระทึกขวัญ 4 เรื่องที่ศึกษา ได้แก่เรื่อง เรื่องเล่าจากวิญญาณ Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน ร้อยรอยจากมือถือ และตอนนี้ โรงเรียนของเรา... ผู้แต่งได้ใช้ภาพพจน์อุปมาเพื่อขยายความรู้ของผู้อ่านถึงความรู้สึกกลัวของตัวละครชัดเจนยิ่งขึ้น ด้วยการเปรียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง เช่น “ฉันทกลัวและระแวงเหมือนถูกส่งตัวมาอยู่บ้านใครก็ไม่รู้ที่ฉันไม่รู้จักพวกเขา” (ร้อยรอยจากมือถือ, 2560 : ออนไลน์) เป็นตอนที่ตัวละครคือคิมฮงชิกเป็นทหารใหม่ที่เขาไปอยู่ในค่ายที่เขาต้องปรับตัวและไม่รู้จักใคร ซึ่งเหมือนกับที่เขาไปอยู่ในบ้านของคนที่ไม่รู้จัก ไม่คุ้นชิน

2. การใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์สื่ออารมณ์ความรู้สึก ปรากฏในการ์ตูนแนวระทึกขวัญ 4 เรื่องที่ศึกษา ได้แก่เรื่อง เรื่องเล่าจากวิญญาณ ร้อยรอยจากมือถือ Bastard และตอนนี้ โรงเรียนของเรา... ผู้แต่งต้องการขยายความรู้โดยการเปรียบเทียบความกลัวของสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งหนึ่งเพื่อให้ผู้อ่านรับรู้ถึงความกลัวที่เกิดขึ้นกับตัวละครได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น “ที่นี่ไม่ใช่โรงเรียนแต่เรียกว่าเป็นนรกที่มีอยู่จริงจะเหมาะกว่า...” (ตอนนี้ โรงเรียนของเรา..., 2559 : ออนไลน์) เด็ก ๆ พูดถึงสถานการณ์ของโรงเรียนขณะนี้ว่าเป็นนรก ซึ่งหมายถึงเป็นสถานที่ที่เลวร้ายและน่ากลัวทุกซอกทุกมุมแม้ยังไม่ได้ตายด้วยซ้ำ (ปกติโรงเรียนจะเป็นที่ปลอดภัยและเป็นความหวังของเด็ก ๆ)

3. การใช้ภาพพจน์สัทพจน์สื่ออารมณ์ความรู้สึก ปรากฏในการ์ตูนแนวระทึกขวัญ 4 เรื่องที่ศึกษา ได้แก่เรื่อง เรื่องเล่าจากวิญญาณ ร้อยรอยจากมือถือ Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน และ Bastard ผู้แต่งต้องการให้ผู้อ่านจินตนาการของเสียงที่เกิดขึ้นเพื่อจะช่วยให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนได้ยินเสียง โดยธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ และเห็นกิริยาอาการของสิ่งนั้น ๆ ลักษณะดังกล่าวช่วยให้เกิดความกลัวมากยิ่งขึ้น เช่น “ปิ๊บ ปิ๊บ แก๊วก!!! จิน : แอ็ก แอ็ก ... ตึกตัก ตึกตัก ตึกตัก...” (Bastard, 2560 : ออนไลน์) ตัวละครในเรื่องคือจินได้ยินเสียง ปิ๊บ ปิ๊บ ซึ่งเป็นสัญญาณที่พ่อใส่รหัสการเปิดประตู จินกลัวมากจนทำให้หัวใจของเขาเต้นแรง และดัง “ตึกตัก ตึกตัก” ซึ่งเป็นการเลียนเสียงของการเต้นของหัวใจอันเกิดจากความกลัว

2.2.1 การใช้สีหน้าสื่อความกลัว ปรากฏในการ์ตูนแนวระทึกขวัญ 5 เรื่องที่ศึกษา

ที่มา: Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน, 2559 : ออนไลน์

ที่มา: Bastard, 2560 : ออนไลน์

แดงและสีดำในการสร้างสรรค์ความกลัวของภาพเพื่อให้ผู้อ่านรับรู้ถึงความรู้สึกของตัวละครได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งสีแดงและสีดำเป็นสีในโทนของความน่ากลัวอีกทั้งยังมีนัยถึงเลือดและความสูญเสีย ความตายจึงเหมาะที่จะนำมาใช้กับสถานการณ์ที่ตัวละครรู้สึกกลัว เพื่อเพิ่มความสมจริงของเนื้อเรื่องและอารมณ์ของตัวละครให้ผู้อ่านรับรู้ได้อย่างชัดเจน



(ภาพที่ 5 ตัวอย่างการใช้สื่อความกลัว)

ที่มา: เรื่องเล่าจากวิญญาณ, 2560 : ออนไลน์

2.2.4 การใช้ลายเส้นสื่อบอกความกลัว ปรากฏในการ์ตูนแนวระทึกขวัญที่ศึกษา 5 เรื่อง ซึ่งผู้แต่งมีการใช้เส้นเพื่อสร้างความสมจริงให้กับเนื้อหาของเรื่องและความรู้สึกของตัวละคร ซึ่งเส้นที่นำมาใช้มีอยู่สองลักษณะคือ เส้นตรงและเส้นโค้งซึ่งนำมาใช้ในความหมายที่แตกต่างกันไปของแต่ละเส้น ซึ่งการนำเส้นมาสร้างสรรค์ในความรู้สึกกลัวของตัวละครนี้ เป็นการชี้ให้เห็นและเน้นย้ำความรู้สึกของตัวละครได้เป็นอย่างดี



(ภาพที่ 6 ตัวอย่างการใช้ลายเส้นสื่อบอกความกลัว)

ที่มา: Bastard, 2560 : ออนไลน์

2.2.5 การใช้ขนาดตัวอักษรสื่อความกลัว ปรากฏในการ์ตูนแนวระทึกขวัญที่ศึกษา 4 เรื่อง ซึ่งเป็นรายละเอียดที่ผู้แต่งต้องการจะบอกในเรื่องความดังของเสียงที่สัมพันธ์กับขนาดของตัวอักษร ถ้ามีขนาดใหญ่หรือเสียงดังมากก็จะสื่อสารว่าตัวละครรู้สึกกลัวมากขึ้น ลักษณะดังกล่าว ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึก และเห็นภาพตามไปด้วย



(ภาพที่ 7 ตัวอย่างการใช้ขนาดตัวอักษรสื่อความกลัว)

ที่มา: Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน, 2559 : ออนไลน์

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การใช้ภาษาเพื่อสื่อความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญจากแอปพลิเคชันเว็บตูน” จากการ์ตูนแนวระทึกขวัญ 5 เรื่อง พบเนื้อหาความกลัว 5 ลักษณะคือ ความกลัวเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่รู้ ความกลัวเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ ความกลัวเกี่ยวกับตัวเองถูกทำร้ายและตัวเองถูกผู้อื่นมองไม่ดี ความกลัวเกี่ยวกับผู้อื่น ความกลัวเกี่ยวกับความจริง และความกลัวเกี่ยวกับสัตว์และแมลง และพบกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวใน 2 ลักษณะคือ การใช้จินตภาพและการใช้อวัจนภาษาเพื่อการสื่อสารความกลัว เนื้อหาและกลวิธีการสื่อสารความกลัวดังกล่าวสามารถนำไปสู่การอภิปรายได้ 3 ประการคือ

ประการแรกความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับความกลัวในวรรณกรรม เนื้อหาหลักของความกลัวในการ์ตูนแนวระทึกขวัญที่ปรากฏในงานวิจัยนั้นเป็นลักษณะความกลัวที่พบได้ทั่วไปในสังคม เช่น เนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่รู้และไม่สามารถสัมผัสได้ เนื้อหาความกลัวเกี่ยวกับตัวเองถูกทำร้าย เพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมและวรรณกรรมก็เป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์เนื่องจากวรรณกรรมเป็นผลงานของมนุษย์ ลักษณะความกลัวที่ปรากฏในการ์ตูนแนวระทึกขวัญนั้นเป็นอย่างไร ลักษณะความกลัวของมนุษย์ก็เป็นเช่นนั้น ดังที่ ตรีศิลป์ บุญขจร (2542) กล่าวว่าวรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคมทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม ด้านรูปธรรม หมายถึง เหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคม ส่วนด้านนามธรรมหมายถึงค่านิยมในชีวิตจิตใจของคนในสังคม ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน ดังนั้นวรรณกรรมจึงเป็นการตอบสนองทั้งทางด้านการกระทำและความคิดของมนุษย์ต่อสังคม

ประการที่สองความกลัวกับจิตวิทยา ในทางจิตวิทยา แล้วความกลัวเป็นอารมณ์ธรรมชาติของทุกคนไม่ว่ามนุษย์คนไหน ๆ ก็ต้องมีความกลัว ความกลัวที่ผู้แต่งสร้างในการ์ตูนแนวระทึกขวัญบางประเด็นความกลัวไม่ได้เกิดจากตัวเองถูกกระทำแต่เกิดจากการกลัวเกี่ยวกับผู้อื่นซึ่งเป็นบุคคลที่ตัวเองห่วงใย เมื่อเกิดความกลัวมนุษย์ก็จะแสดงออกตามสัญชาตญาณ ดังที่ ไมเคิล กลาสสัน (Michael McGlasson, 2561:ออนไลน์) ได้กล่าวว่า บางครั้งความกลัวของมนุษย์ไม่ได้เกิดขึ้นเองแต่เกิดจากการรับเอาความเจ็บปวดหรือความกลัวของคนอื่นเข้ามาในจิตใจ ซึ่งตัวอย่างที่เด่นชัดที่สุดในเรื่องนี้ก็คือ การที่เราชมภาพยนตร์สยองขวัญแล้วรู้สึกกลัวเช่นเดียวกับตัวละครในเรื่องเมื่อเราเริ่มมีความรู้สึกกลัว จังหวะการเต้นของหัวใจของเราจะแรงขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ระบบอวัยวะในการหายใจทำงานผิดปกติ สังเกตได้จากการที่เราหายใจถี่ เมื่อเรารู้สึกกลัวมากยิ่งขึ้น เราจะพบว่าร่างกายจะตึงหรือสั่นและท้ายสุดก็มีการขับเหงื่อออกมาทางต่อมเหงื่อที่กระจายอยู่ทั่วร่างกาย ซึ่งบางครั้งเราเองก็อาจไม่รู้สึกรู้สีกว่าร่างกายกำลังมีการขับเหงื่อในปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ประการสุดท้ายความกลัวกับวัฒนธรรม ในการทำงานวิจัยที่ผู้วิจัยพบความกลัวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในเรื่องของความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทำให้เห็นว่าในสังคมของคนไทยในยุคปัจจุบัน ผู้แต่งยังมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีสางทำให้พิสูจน์ได้ว่าความเชื่อเรื่องผียังมีความผูกพันกับชีวิตของคนไทยมาอย่างช้านานไม่ว่าโลกจะก้าวหน้าทางด้านวัตถุ เทคโนโลยีสักเพียงใด เรายังพบว่าคนไทยให้ความสำคัญกับเรื่องเหล่านี้อยู่มากไม่น้อย ดังที่ วรุธ สุวรรณฤทธิ์ (2546) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมเกิดจากรีกรู้เป็นมรดกของสังคมเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งที่บุคคลได้มาด้วยการเรียนรู้เป็นสมบัติส่วนร่วมคงที่ตายตัว โดยเฉพาะความเชื่อถือเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง ความเชื่ออาจจะเกิดจากความไม่รู้ ความไม่รู้ทำให้เกิดความกลัวจึงต้องคิดสร้างความเชื่อขึ้นมาเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นมั่นคงในชีวิต เหตุผลที่มนุษย์สร้างความเชื่อขึ้นมาเพราะเกิดจากความกลัวของมนุษย์ที่ส่วนใหญ่มีต่อธรรมชาติ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีความเห็นว่าหากผู้อ่านได้อ่านการ์ตูนแนวระทึกขวัญ โดยอ่านอย่างถี่ถ้วน แล้วจะเห็นว่างานเขียนเกี่ยวกับการ์ตูนแนวระทึกขวัญไม่ได้สร้างเพียงความเพลิดเพลินหรือให้ความตื่นเต้นแก่ผู้อ่านเพียงอย่างเดียว แต่ยังแฝงลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์ให้ผู้อ่านได้ศึกษา ทั้งยังให้ข้อคิด คติธรรมในการดำเนินชีวิตไว้ในงานเขียนแต่ละเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านนำไปปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวันเพื่อการพัฒนาตัวเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาทวิวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวในการตูนแนวมะตีกขวัญจากแอปพลิเคชันเว็บตูนทำให้ผู้วิจัยพบประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจเกี่ยวกับประเด็นต่อไปนี้

1. ศึกษาทวิวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารความกลัวในภาพยนตร์แนวมะตีกขวัญเพื่อจะให้เห็นถึงลักษณะ “ร่วม” และลักษณะ “เฉพาะ” ระหว่างการ์ตูนและภาพยนตร์
2. ศึกษาทวิวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารอารมณ์ต่าง ๆ ในการตูนแนวมะตีกขวัญอื่น ๆ เพื่อให้เห็นถึงทวิวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารอารมณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ ความสะเทือนใจหรือกระทบอารมณ์จากเนื้อหาของเรื่องนั้นจะนำไปสู่การขบคิดหรือกระตุ้นทางปัญญาได้ อันเป็นการพัฒนามนุษย์ในมิติของจิตวิญญาณได้อย่างลึกซึ้งอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ตอนนี้ โรงเรียนของเรา... . (2559). เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2561. เข้าถึงได้จาก https://www.webtoons.com/th/thriller/now-our-school/list?title_no=600
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2542). **นวนิยายกับสังคมไทย พ.ศ. 2475 - 2500**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บางกอกการพิมพ์. ร่องรอยจากมือ. (2560). เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2561. เข้าถึงได้จาก https://www.webtoons.com/th/drama/traces-of-hands/list?title_no=1103
- เรื่องเล่าจากวิญญาณ. (2560). เข้าถึงเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2561. เข้าถึงได้จาก https://www.webtoons.com/th/thriller/ghost-teller/list?title_no=944
- วชิรกร อังคประสาธชัย และยุณี พงศ์จตุรวิทย์. (2561). **ความกลัวของเด็กวัยเรียนที่เข้ารับการรักษาด้วยการผ่าตัด**. วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิกโรงพยาบาลพระปกเกล้า, ปีที่ 35 ฉบับที่ 2 (เมษายน - มิถุนายน 2561), 222 - 230.
- วรวิธ สุวรรณฤทธิ์. (2546). **วิถีไทย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุชาติดา ปราบมีชัย, สมสมร เรื่องวราภรณ์ และพัชนี สมกำลัง. (2560). **การประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการความกลัวในเด็กวัยก่อนเรียนที่ได้รับสารน้ำทางหลอดเลือดดำ**. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนมฉบับการประชุมวิชาการครบรอบ 25 ปี วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม, วันที่ 17 - 19 พฤษภาคม 2560, 196 - 202.
- เอื้องกานท์ จิ้งยี่รุ่ง. (2552). **การศึกษาความกลัวของเด็กไทย**. หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Bastard. (2560). เข้าถึงเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2561. เข้าถึงได้จาก https://www.webtoons.com/th/thriller/bastard/list?title_no=637&page=10
- Giftoun. (2561). **ความกลัวมีผลอย่างไรกับเด็กและควรเลี้ยงแบบไหนให้ไร้ความกลัว**. เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2564. เข้าถึงได้จาก <https://www.parentsone.com/how-to-protect-without-fear/>
- McGlasson, Michael. **The Psychology of Fear**. Retrieved 22 February 2018. From <http://constructinghorror.com/index.php?id=61>
- Sinsin's House บ้านนี้ผี(ไม่)หลอน. (2559). เข้าถึงเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2561. เข้าถึงได้จาก https://www.webtoons.com/th/thriller/sinsinhouse/list?title_no=521
- Vanat Putnark. (2559). **“รู้ว่ำน่ากลัวแต่ทำไมชอบดูกันนักเรื่องสยองเนี่ย” ความกลัวทำให้เราเติบโตทางความรู้สึก**. เข้าถึงเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2561. เข้าถึงได้จาก <https://thematter.co/pulse/why-we-love-being- fear/11515>

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบางน้ำผึ้ง Factors Affecting Ecotourism Management of Bang Nam Pheung Community

กัญยวรรณ กำนัดสินธุ์^{1*} (Kanyawan Kamnedsin)

¹ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
(Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences BanSomdejchaopraya Rajabhat University)

*Corresponding Author. E-mail : hukanyawan@bsru.ac.th

(Received: February 8, 2021; Revised: April 23, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบางน้ำผึ้ง” วัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จย่อไม่พ้น 4 M คือ คน (man) เงิน (money) วัสดุอุปกรณ์ (materials) และการจัดการ (management) ซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ คน ซึ่งหมายรวมทั้งผู้นำและผู้ตาม เพราะทรัพยากรและงบประมาณที่มีจำนวนมาก แต่ขาดคนที่จะมาบริหารจัดการ และขาดคนที่จะนำทรัพยากรมาสร้างมูลค่าเพิ่มได้ จากผลงานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม จะพบว่าคนมีบทบาทสำคัญอย่างมาก ในระดับผู้นำเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และมีคุณลักษณะเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย สามารถสร้างการมีส่วนร่วมในทุกระดับและร่วมในการบริหารจัดการในทุกขั้นตอนกระทั่งประสบความสำเร็จเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยสมบูรณ์ ทำให้สมาชิกชุมชนเกิดรายได้เสริม สร้างความรัก ความสามัคคี และความภาคภูมิใจ จึงทำให้เกิดการพัฒนาควบคู่การอนุรักษ์ทรัพยากรและวัฒนธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการ; แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ; ชุมชนบางน้ำผึ้ง

Abstract

The article “Factors Affecting Ecotourism Management of Bang Nam Pheung Community” Objectives to identify factors affecting the success of community tourism development. The factors that affect success are inevitably 4 M; Man, Money, Materials, and Management, where the most important factors are people, including leaders and followers. Because of the resources and the budget may have a lot but lack of people to manage. Moreover, lack of people to bring resources to create value added from the research to participation of local people in Bangnamphueng Community in Managing the Ecotourism and Cultural Tourism. It found that the leaders who have the vision and democratic leadership qualities could build engagement at all levels, even to be successful. It is complete ecotourism. It encourages community members to earn income, strengthen love, unity and pride. As a result, there is continuous development along with the conservation of the community's resources and culture.

Keywords : Factors Affecting Ecotourism Management; Bang Nam Pheung Community

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่นานาประเทศให้ความสำคัญ เนื่องจากแต่ละประเทศมุ่งพัฒนาประเทศควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามหลักปรัชญาสากลว่าด้วยการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (Environmentally Sustainable Development) โดยมุ่งเน้นให้เกิดการอนุรักษ์มากกว่าการจัดการการท่องเที่ยวที่เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเท่านั้น ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีการจัดการการรักษาสิ่งแวดล้อม และให้ข้อมูลความรู้ทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนแก่นักท่องเที่ยวด้วย ดังนั้นการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะบริหารจัดการที่ดีได้ในระดับชุมชน เนื่องจากความร่วมมือของประชาชนในระดับชุมชน จะเกิดการอนุรักษ์หวงแหนทรัพยากรของตนได้ดีที่สุด และเมื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความเข้าใจจากระดับชุมชนและกระจายตัวไปหลายชุมชน จะทำให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นยั่งยืนส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชนและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมีความยั่งยืน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนจะเกิดขึ้นได้นั้นต้องมีการบริหารจัดการปัจจัยต่าง ๆ เป็นอย่างดี

ปัจจุบันภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างจริงจัง โดยใช้กระบวนการขับเคลื่อนโดยชุมชนเอง ซึ่งสอดคล้องกับกฎบัตรอาเซียนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรและวัฒนธรรม เนื่องจากกลุ่มประเทศอาเซียนมีทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สวยงามโดดเด่นแตกต่างจากชนชาติอื่น ๆ ในโลก จึงนับเป็นต้นทุนในการสนับสนุนการท่องเที่ยวแบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ รัฐบาลไทยจึงมีแนวนโยบายการสร้างความมั่นคงจากเศรษฐกิจฐานราก โดยการส่งเสริมสนับสนุนชุมชนให้เกิดการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดชฯ ในหลวงรัชกาลที่ 9 ของไทย ซึ่งองค์การบริหารส่วนบางน้ำผึ้ง ก็เป็นชุมชนหนึ่งที่เห็นความสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เกิดมูลค่าควบคู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งนี้ต้องไม่กระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน ดังนั้นชุมชนบางน้ำผึ้งจึงดำเนินการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สร้างรายได้ สร้างอาชีพ และสร้างความสุขต่อครอบครัวและชุมชนไปพร้อมกัน

แนวคิดทฤษฎี

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน สมาชิกชุมชนต้องมีเป้าหมายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ ชัดเจน เพื่อการอนุรักษ์ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชนให้คงอยู่ โดยพจนานา สนวนศรี (2546 : 185-188) กล่าวว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเกิดจาก การมองกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกับคนภายนอกให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อสภาพปัญหาชุมชนที่ประสบอยู่ และมีความหวังที่จะได้เพื่อนที่เข้าใจร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน อันเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตามการหลีกเลี่ยงไม่ได้ว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นที่ชุมชนต้องรวมตัวกันเข้ามามีส่วนร่วมจัดการให้นักท่องเที่ยวท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตามกฎ กติกาของชุมชน มีการจัดระเบียบการแบ่งปันผลประโยชน์แก่ผู้คนที่เกี่ยวข้องและผลประโยชน์ในชุมชน การสร้างมาตรฐานต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบมากเกินไปจนขีดความสามารถที่ชุมชนจะจัดการได้ และยังต้องทำให้การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการเรียนรู้ระหว่างคนกับธรรมชาติ เป็นการสร้างโอกาสในการ พัฒนาวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อม โดยมองที่รายได้เป็นเพียงแค่ผลพลอยได้จากกระบวนการเรียนรู้ท่ามกลางการ

ท่องเที่ยว การพัฒนาชุมชนจึงต้องเป็นพื้นฐานการคิดจากชุมชนเอง ที่มีความภูมิใจในวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของตนเองที่พร้อมจะสื่อต่อคนภายนอก โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด ซึ่งการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนมีกระบวนการจัดการดังนี้

1. การประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นสิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนภายนอก ดังนั้น ทักษะ ความชัดเจน การจัดการที่เหมาะสม จึงเป็นเรื่องที่ชุมชนเองยังมีความกังวลอยู่พอสมควร แม้ว่าจะมีปัจจัยที่เอื้อ และการสนับสนุนจากภายนอกพอสมควร แต่ชุมชนเองต้องสามารถคาดการณ์ และประเมินว่า วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ความเป็นไปได้มากน้อยเพียงไร โดยการร่วมกันอภิปราย ระดมความคิดเห็น จากชุมชนให้กว้างขวางจนสามารถสรุปด้วยมติของชุมชนเอง ซึ่งมีองค์ประกอบการประเมินอยู่ 7 ประการด้วยกัน คือ

1.1 ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอก และสภาพปัญหาชุมชน ตลอดจนมองแนวทางแก้ไขปัญหามาได้แบบชัดเจน และมองกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่ง หรือกิจกรรมร่วมเชื่อมต่อกับทิศทางแก้ไขปัญหามาโดยภาพรวมของชุมชนได้ แล้วจึงได้กำหนดเป็นวัตถุประสงค์เป้าหมายการทำการกิจกรรมการท่องเที่ยว

1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งหมด เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องเกี่ยวข้องกับสิทธิของชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชุมชนที่ชุมชนต้องมีการคิดไตร่ตรองวินิจฉัย และร่วมตัดสินใจจะเปิดหมู่บ้านรองรับอย่างไร ควรเป็นรูปแบบใด ใครบ้างที่เกี่ยวข้อง ใครมีบทบาทจัดการอย่างไร และภายหลังนักท่องเที่ยวกลับแล้วมีการลดผลกระทบอย่างไร ด้วยวิธีการใด ตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์ภายในชุมชน

1.3 ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรภายในชุมชน เพื่อรับผิดชอบกิจกรรมนี้ หรือผลักดันให้องค์กรชุมชนอื่นที่พิจารณาแล้วว่า มีความพร้อมทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นหน่วยงานหนึ่งขององค์กรนั้น ๆ แต่ทั้งนี้ การดำเนินการขององค์กรต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใส เพราะมีผลประโยชน์ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

1.4 การพิจารณาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หรือของดีในชุมชนเพื่อจัดปรับเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวให้สอดคล้องต่อชุมชน ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้น้อยที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้

1.5 ความพร้อมของผู้ที่สนใจจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยว จะมีบทบาทหลากหลายมากขึ้น คือ จะมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับที่พัก อาหาร การดูแลความปลอดภัย การนำพานักท่องเที่ยว การสื่อความหมาย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต้องไม่ใช่กระจุกตัวอยู่เฉพาะกลุ่มแกนนำภายในชุมชนเท่านั้น ควรมีระบบกระจายที่ทั่วถึงและเป็นธรรม

1.6 การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ที่ระรอนักท่องเที่ยวเพื่อสามารถจัดปรับกระบวนการให้เหมาะสม สอดคล้องยิ่งขึ้น และร่วมแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการลดผลกระทบของการท่องเที่ยวในครั้งต่อไป

1.7 ประสบการณ์ทักษะในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ต้องบูรณาการความต้องการความเพลิดเพลิน ความตื่นตัวและการเรียนรู้ ให้เป็นโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่

จึงอาจกล่าวได้ว่า ชุมชนบางน้ำผึ้งเข้าเกณฑ์การประเมินความเป็นไปได้ในการจัดการการท่องเที่ยว ผู้นำจึงได้ตัดสินใจที่จะพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นเสมือนงานพัฒนาชุมชนอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้ยากเนื่องจากการท่องเที่ยวนั้นต้องตอบสนองนักท่องเที่ยวแบบบริโภคนิยม ดังนั้นการท่องเที่ยวมักจะทำให้ชุมชนหลุดออกจากฐานการผลิตเดิม คือ ภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรมครัวเรือน มาสู่ธุรกิจด้านบริการ กำลังซื้อที่สูงกว่าของนักท่องเที่ยวจึงสามารถ

กำหนด “สินค้า” และ “บริการ” ได้ตามความต้องการ จึงทำให้สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวหันมาตอบรับวัฒนธรรมภายนอกที่มาจากนักท่องเที่ยว ดังนั้นก่อนที่จะเปิดแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ชุมชนควรจะต้องเข้าใจและตระหนักต่อการท่องเที่ยว ตลอดจนการสร้างภูมิคุ้มกันโดยการเตรียมความพร้อมชุมชน ซึ่งผู้ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีกระบวนการทำงาน ดังนี้ (พจนา สวนศรี, 2546, น. 189-190)

2.1 การให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้ชุมชนในการพิจารณาทั้งด้านบวกและลบของการท่องเที่ยว ซึ่งในขั้นตอนนี้อาจจะมีเฉพาะผู้นำหรือกลุ่มสนใจ

2.2 การสร้างการมีส่วนร่วม เป็นการดึงเอากลุ่มที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ และผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำทางธรรมชาติ ได้มาร่วมกันตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ร่วมกัน

2.3 สมาชิกชุมชนร่วมกันสำรวจทางกายภาพ เช่น แหล่งทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินทำกินแสดงที่ตั้งของบ้านเรือน ทรัพยากรคนสร้างและทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว ผลการศึกษานี้จะทำให้เห็นศักยภาพ ข้อจำกัดของชุมชน และปัญหาของชุมชนร่วมกัน

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ทั้งในด้านศักยภาพ-ข้อจำกัด โอกาสและความเสี่ยงในขั้นตอนนี้จะทำให้ชุมชนได้มองเห็นได้ด้วยตนเอง เพื่อการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและอาจพบว่าเพื่อแก้ปัญหาให้ตรงจุด

2.5 การพัฒนาศักยภาพและแก้ไขจุดอ่อนที่มีอยู่ร่วมกัน เช่น การรวบรวมองค์ความรู้ ซึ่งแต่ละชุมชนจะแตกต่างกันออกไปมีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน เช่น บางชุมชนเด่นด้านการพัฒนาชุมชน บางชุมชนเด่นระบบการจัดการนิเวศที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เหมาะสม เป็นต้น ซึ่งชุมชนต้องร่วมกันดึงเอกลักษณ์ ให้เห็นร่วมกันก่อนนำสู่การเผยแพร่ออกไป ร่วมกันปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม สอดคล้อง ปลอดภัย ไม่ทำลายระบบนิเวศ มีการปรับปรุงบ้านพักและความสะอาดภายในชุมชนให้เป็นมาตรฐานของชุมชน โดยมีคณะกรรมการของชุมชนตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งมีการฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น นักสื่อความหมาย การสร้างเวทีเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งในขั้นตอนนี้จะเห็นความสามารถของชุมชน ในการรองรับการท่องเที่ยว ทั้งความพร้อมจำนวนบุคลากร และขีดความสามารถในการรองรับทั้งพื้นที่ทางธรรมชาติ และรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

2.6 การวางรูปแบบการบริหารจัดการ ในขั้นตอนนี้จะเป็นการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาทำงาน หรืออาจใช้องค์กรที่ชุมชนมีอยู่เดิมแต่เพิ่มเติมบทบาทหน้าที่ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน กำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยว โปรแกรมและราคาการจัดสรรผลประโยชน์ สู่ชาวบ้านและชุมชน และมีมาตรการในการป้องกันผลกระทบ โดยร่วมกันสร้างกฎ-กติกา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว

2.7 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รับรู้และช่วยให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจ

2.8 ทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ในขั้นตอนนี้อาจมีการจัดท่องเที่ยวนำร่อง เพื่อทดสอบความพร้อมของชุมชน โดยการเชิญบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่มีประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม ให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นทิศทางต่อไปในอนาคต

2.9 ประเมินผล ในขั้นตอนประเมินผล อาจแยกออกมาเป็น 2 ส่วน คือ การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานทุกครั้งและการประเมินผลเป็นช่วง ๆ ทุก ๆ 3 - 6 เดือน เป็นต้น เพื่อเป็นการประเมินผลจะช่วยให้เกิดการทบทวนตนเอง และแก้ไขข้อบกพร่อง

2.10 การพัฒนาองค์กร โดยมีการฝึกอบรม การบริหารจัดการ การสร้างการมีส่วนร่วม การศึกษาดูงาน สำหรับแกนนำองค์กรชุมชนเพื่อจัดการท่องเที่ยว เพื่อเปรียบเทียบหลักการบริหารจัดการของแต่ละชุมชน นำมาพัฒนาทักษะการบริหารจัดการในชุมชน และป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมา

กระบวนการเตรียมชุมชนที่กล่าวมาข้างต้น เป็นกระบวนการสำคัญในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยการปลูกจิตสำนึกของชุมชนท้องถิ่นให้รู้จักตนเอง และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยว นอกจากปลูกสำนึกของชุมชนแล้วยังเป็นการสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ได้เข้ามาเยี่ยมชม

3. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีเป้าหมายอยู่ที่การอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ ความเป็นชุมชน วัฒนธรรมชุมชน กฎหมายบางอย่างที่นำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนอาจไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน อีกทั้งการเกิดเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยว อาจส่งผลต่อชุมชนคือการฟื้นฟูวิถีชีวิต เกิดรายได้เสริม และเปิดโอกาสให้หน่วยงานและบุคคลภายนอกได้เข้าใจวิถีชีวิตชุมชน (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน : ออนไลน์)

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน ต้องดำเนินการดังนี้

3.1 แผนงาน คือการเตรียมความพร้อมชุมชน งานสร้างเครือข่าย และงานพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน / ของที่ระลึก

3.2 วิธีการดำเนินงาน คือมีการเตรียมความพร้อมของชุมชน โดยการศึกษาศักยภาพ ความเป็นไปได้ จัดการอบรมการบริหารจัดการ จัดเตรียมแหล่งท่องเที่ยวและบริการต่าง ๆ จัดอบรมการสื่อความหมายทางธรรมชาติและวัฒนธรรม จัดทำข้อมูลประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ติดตามประเมินผล สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างหมู่บ้าน องค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน รวมทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก

3.3 ผลการดำเนินงาน สามารถวัดผลการดำเนินงานได้จากที่หมู่บ้านสามารถจัดการท่องเที่ยวเกิดศูนย์ประสานงานท่องเที่ยว พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่กำลังสูญหายได้รับการฟื้นฟู และมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ

3.4 ปัญหา-อุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน คือพื้นที่ห่างไกลยากลำบากในการเดินทาง ศักยภาพของคนทำงานในชุมชนมีจำกัด และขาดผู้ประสานอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย ได้รับการพัฒนาเจริญก้าวหน้าเฟื่องฟูมาตามลำดับ ก่อเกิดรายได้หมุนเวียนอย่างมากมายมหาศาล ในทางกลับกันสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว และภาพพจน์ของการท่องเที่ยวถดถอยลง การจัดการ การท่องเที่ยวประสบปัญหาห้วงการพัฒนากับการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม ดังนั้นประเทศจึงมุ่งส่งเสริมการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ กระแสโลกให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงเกิดกระแสการพัฒนาที่สำคัญ 3 ด้านได้แก่ ด้านแรก กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ด้านที่สอง กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวในการศึกษา เรียนรู้สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ด้านที่สาม กระแสความต้องการพัฒนาคน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

Dowling (1995 อ้างถึงใน ตรุณี แก้วม่วง, 2552) นักวิชาการจากสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคพื้นแปซิฟิก (PATA) องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) กล่าวไว้ว่า การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่ป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเพื่อรักษาระบบนิเวศ ของธรรมชาติ คือ Green Tourism หรือ Ecotourism อย่างยั่งยืนได้ โดยประชาชนในท้องถิ่นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ (community based participation) ร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมบำรุงรักษา ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งปัจจุบันแนวความคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ได้รับการตอบสนองจากภาครัฐและภาคเอกชนเป็นอย่างดี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบ

นิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2550) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศโดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษา ระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ส่วนคณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬา (2540) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชมทัศนียภาพ สภาพ ธรรมชาติสภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ กองอนุรักษ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรมีองค์ประกอบ 4 ประการคือ ประการแรกเป็นองค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or Authentic or Endemic or Unique) รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-System) ประการที่สองเป็นองค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible Travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมไปถึง การอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ประการที่สามเป็นองค์ประกอบด้าน กิจกรรมและกระบวนการเป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยส่งเสริมให้เกิด การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์ความ ประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตอาสา เป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education-Based Tourism) และประการสุดท้ายเป็นองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการ คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of Local Community or People Participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิดวางแผนปฏิบัติตาม ได้รับประโยชน์ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วม บำรุงรักษาทรัพยากร ดังนั้นท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะก่อให้เกิดผลประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่น เป็นการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาที่ชุมชนเพื่อการบำรุงรักษาและการจัดการแหล่ง ท่องเที่ยวอีกด้วย และในที่สุดท้องถิ่นก็จะเกิดการมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1980 p. 213) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปในมักจะ กล่าวถึงขั้นตอนการตัดสินใจแต่ไม่ได้หมายความว่ามีส่วนร่วมมีแต่ขั้นตอนการตัดสินใจเพียงอย่างเดียว ยังเป็นเรื่อง ของการตัดสินใจที่จะปฏิบัติเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ ยังต้องมีขั้นตอนสำคัญๆ คือ การมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ (Decision making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) การมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์ (Benefit) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งทุกขั้นตอนมีความสัมพันธ์ โดยมุ่งเน้น การมีส่วนร่วมที่ขั้นตอนการตัดสินใจเป็นประการสำคัญ จึงอาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การ ที่กลุ่มประชาชนหรือสมาชิกของชุมชนได้ออกมาทำงานร่วมกัน แสดงออกถึงความต้องการร่วมกัน และมีความ ต้องการที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกันทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม และการดำเนินการร่วมกัน เพื่อให้เกิดอำนาจต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ ที่จะส่งผลต่อการปรับปรุงสภาพสังคมให้เปลี่ยนแปลงไปสู่ สังคมที่ดีกว่าเดิม โดยที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนหรือของกลุ่มตั้งแต่ต้น คือ มีส่วนร่วมในการ วิเคราะห์ปัญหา การแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติในกิจกรรม และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เพื่อการปรับปรุงแก้ไขในการพัฒนาต่อไป ซึ่ง โกวิทย์ พวงงาม (2545, น.8) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมการ จัดการชุมชนไว้ 4 ประการคือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน

ดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนเกิดขึ้นจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐานหรือเป็นการใช้การท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดรายได้ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งการท่องเที่ยวชุมชนมีหลักการสำคัญคือ ชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการตัดสินใจ ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง ยกย่องคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนของสภาพแวดล้อม คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรมเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนในชุมชนท้องถิ่น และต้องมีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน และเมื่อชุมชนได้ดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการท่องเที่ยวทั่วไป เพื่อเป็นการกระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม เนื่องจากการปรับวิถีชีวิตภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์หรือกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว อาจทำให้ชุมชนอ่อนแอจากการไหลเข้ามาของกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของชุมชนควรเป็นการเลือกสรรตามวิถีทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน ซึ่งแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนได้มาเป็นแนวคิดทางเลือกสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อมูลทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง

องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นอบต.ที่มีพื้นที่สีเขียวขนาดใหญ่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นที่ราบลุ่มอยู่บนพื้นที่เขตบางกระเจ้าซึ่งเป็นพื้นที่ที่กระเพาะหมูและเป็นพื้นที่สีเขียวอุดมสมบูรณ์ ใกล้กับกรุงเทพมหานคร ได้รับการขนานนามว่า “ปอดของกรุงเทพมหานคร” จึงได้รับการอนุรักษ์เป็นพื้นที่สีเขียวและมีพื้นที่ติดกับอีก 3 อบต. ได้แก่ อบต.บางกอบัว อบต.บางยอ และ อบต.บางกระสอบ ซึ่งอบต.บางน้ำผึ้งประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน และมีประชากรรวม 4,872 คน (แผนพัฒนาสามปีองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง)

ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบางน้ำผึ้ง มีดินที่มีความอุดมสมบูรณ์มากเพราะเป็นแหล่งทับถมของดินปากอ่าวไทย มีแหล่งน้ำในหมู่บ้านมีแม่น้ำลำคลองธรรมชาติ พื้นที่ชุมชนบางน้ำผึ้งจึงมีทุนทางทรัพยากรทางธรรมชาติสูง คือ มีพื้นที่สีเขียวขนาดใหญ่ เป็นที่นิยมของคนกรุงเทพฯมาพักผ่อนและออกกำลังกายด้วยการปั่นจักรยานชมธรรมชาติรายรอบชุมชนและริมแม่น้ำเจ้าพระยา อันเนื่องจากชุมชนบางน้ำผึ้งมีสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กไว้สำหรับเดิน และรองรับการปั่นจักรยาน จึงกลายเป็นที่นิยมปั่นจักรยานชมสวนเกษตรในชุมชน ดังนั้นชุมชนบางน้ำผึ้งจึงเป็นชุมชนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว จึงมีการส่งเสริมพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ (Eco – Tourism)

อบต.บางน้ำผึ้งจึงได้จัดให้มีตลาดน้ำบางน้ำผึ้งที่นับเป็นจุดเด่นในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งตลาดบางน้ำผึ้งเกิดขึ้นจากแนวคิดของนายสำเนา รัชมิตต์ นายก อบต.บางน้ำผึ้งที่ต้องการต้องการจัดหาแหล่งระบายสินค้าทางการเกษตรของชาวชุมชน โดยการจัดเวทีประชาคม รับความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนทั้ง 11 หมู่บ้าน มติของเวทีประชาคมคือการให้มีตลาดน้ำของชุมชน โดยการจัดตั้งสำเร็จในปีเมื่อ พ.ศ.2552 (การให้ข้อมูลของนายก อบต.) ควบคู่กับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และจากความร่วมมือของสมาชิกชุมชนจึงได้จัดทำสะพานปูนเรียบลำคลองโดยรอบ ให้นักท่องเที่ยวมีเส้นทางปั่นจักรยานชมธรรมชาติและมีที่พักแบบโฮมสเตย์

ที่อนุรักษ์บ้านแบบไทย ๆ ให้นักท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนบางน้ำผึ้งไปพร้อมกัน (กันยารวรรณ์ กำเนิดสินธุ์, 2558)

สภาพเศรษฐกิจชุมชน ประชากรส่วนใหญ่ของชุมชนบางน้ำผึ้งประกอบอาชีพที่เป็นรายได้หลักของชุมชน คือ อาชีพรับราชการและรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม แต่ชุมชนยังมีความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแพทย์แผนไทย สมุนไพร หมอพื้นบ้าน ด้านการดนตรีพื้นบ้าน ด้านงานฝีมือ แต่ประชาชนท้องถิ่นดั้งเดิมยังยึดอาชีพเกษตรกรรม มีสวนผัก ผลไม้ อาชีพเกษตรจะมีข้อจำกัดเรื่องน้ำกร่อยเนื่องจากน้ำเค็มหนุน และน้ำท่วมเมื่อน้ำทะเลขึ้นสูง เนื่องจากอยู่ติดแม่น้ำเจ้าพระยาและติดกับทะเลอ่าวไทย เมื่อการเกษตรมีข้อจำกัดมากขึ้น รายได้จากการทำการเกษตรก็ลดลงตามไปด้วย ดังนั้นชาวชุมชนจึงไขว่คว้าหาอาชีพที่มีรายได้ประจำมากขึ้น เช่น ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างภาคเอกชน สมาชิกชุมชนจึงร่วมกันสนับสนุนให้เปิดตลาดน้ำเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกชุมชน (ข้อมูล : ทะเบียนท้องถิ่น อำเภอพระประแดง ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2557)

จุดเด่นของกิจกรรมการท่องเที่ยว

ด้วยสภาพทางสภาพแวดล้อมที่เขียวชอุ่ม ทั้งยังมีอาหารพื้นบ้าน ขนมไทยที่รสชาติดั้งเดิม อีกทั้งยังเดินทางสะดวกด้วยรถยนต์ส่วนตัวจากกรุงเทพมหานคร จึงมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากในวันหยุด ซึ่งจุดเด่นการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง ได้แก่ ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง โฮมสเตย์ สวนป่าชุมชน หมู่บ้านโอท็อป เส้นทางมรดก (เส้นทางปั่นจักรยานชมธรรมชาติ)

ชุมชนบางน้ำผึ้งเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ “ปอดกรุงเทพ” ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสีเขียวขนาดใหญ่อยู่ในพื้นที่ 6 ตำบลของ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ได้แก่ ต.บางกะเจ้า บางน้ำผึ้ง บางกอบัว บางกระสอบ บางยอ และ ต.ทรงคนอง ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า “กระเพาะหมู” เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในโครงการพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ โดยภาครัฐได้จัดทำ “โครงการสวนป่ากลางมหานคร” โดยการส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันปลูกป่าในวันสำคัญ ๆ ในพื้นที่สวนพฤกษชาติ “ศรีนครเขื่อนขันธ์” เพื่อส่งเสริมการสร้างผืนป่าสีเขียวและส่งเสริมความเป็นเจ้าของป่าสีเขียวแห่งนี้ ซึ่งผืนป่าแห่งนี้มีพื้นที่ติดกับกรุงเทพมหานคร จึงนับว่าเป็นปอดของคนกรุงเทพฯ อย่างแท้จริง จึงเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบ Eco Tourism ชาวชุมชนบางน้ำผึ้งจึงเห็นเป็นโอกาสในการพัฒนาอาชีพและรายได้ร่วมกับการรักษาผืนป่าและทรัพยากรชุมชนควบคู่กันไป จึงได้มีการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปีอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของชุมชน (กรมป่าไม้, 2550 : ออนไลน์)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบางน้ำผึ้ง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบางน้ำผึ้ง ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ (ทรัพยากร) และการจัดการ โดยมีกลยุทธ์การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบดังนี้ (กันยารวรรณ์ กำเนิดสินธุ์, 2558)

1. คน (Man) มีคนที่มีความรู้ ตั้งแต่ระดับผู้นำเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความเป็นประชาธิปไตย มีสมาชิกชุมชนที่มีภูมิความรู้เป็นปราชญ์ชาวบ้าน มีภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความพร้อมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนภายนอก มีจิตสาธารณะ เห็นกับประโยชน์ชุมชนมากกว่าประโยชน์ส่วนตน มีการร่วมกันจัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน มีทำให้ชุมชนพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามหลักการพึ่งพาตนเอง “ระเบิดจากข้างใน” โดยสมาชิกในชุมชนใช้ศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มกำลังความสามารถและพัฒนาเรียนรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น ประธานกลุ่มลูกประคบสมุนไพร ให้ข้อมูลไว้ว่าเราได้จัดตั้งกลุ่มด้วยการระดมทุนสมาชิกกลุ่ม และฟื้นฟูภูมิปัญญาการผลิตลูกประคบสมุนไพรดั้งเดิมผสมผสานกับการเรียนรู้การสร้างนวัตกรรม คือการแปรรูปเป็นหมอนรองคอ เป็นเข็มขัดคาดเอวเพื่อสะดวกต่อการพกพา เป็นต้น ส่วนการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมชุมชน สมาชิกชุมชนของแต่ละหมู่บ้านสามารถร่วมออกข้อบังคับชุมชนร่วมกับผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านตนเองได้ เพื่ออนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ให้ยั่งยืน

2. เงิน (Money หรือ Budget) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ของชุมชนบางน้ำผึ้งย่อมต้องมีทุน ซึ่งทุนในการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้งนั้นมาจากหลายช่องทาง ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลตามแผนพัฒนา 3 ปีที่มีอยู่อย่างจำกัด สมาชิกในชุมชนได้มีการระดมทุนเพื่อการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ เช่นกลุ่มลูกประคบสมุนไพร กลุ่มผ้ามัดย้อม กลุ่มสมุนไพรพื้นบ้าน กลุ่มธนาคารชุมชน เป็นต้น อีกทั้งยังมีการเปิดให้ใช้ที่ดินส่วนบุคคลเพื่อเปิดตลาดน้ำโดยเสียค่าเช่าแผงละ 50 บาทต่อวันสำหรับสินค้าเกษตรชุมชน ส่วนสินค้าอื่น ๆ ที่เข้าไปจัดจำหน่ายในชุมชนจะอยู่ในพื้นที่ธุรกิจ โดยเสียค่าเช่าแผง 150 บาทต่อวัน เป็นการ จัดหางบประมาณพัฒนาชุมชนตามแนวความคิดการพึ่งพาตนเอง เมื่อชุมชนเข้มแข็งในระดับหนึ่ง จึงนำมาซึ่งการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ภาคเอกชน และการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนบางน้ำผึ้งมีแหล่งทุนที่หลากหลายสามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

3. วัสดุอุปกรณ์ (Materials) หรือ ทรัพยากร (Resource) ความสำเร็จในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ของชุมชนบางน้ำผึ้ง ส่วนหนึ่งมาจากการมีทรัพยากรที่เอื้อต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่เขตกระเพาะหมู หรือปอดกรุงเทพฯ เป็นพื้นที่ป่าสีเขียว อีกทั้งยังมีคลองเล็ก ๆ รายรอบหมู่บ้านเป็นคลองขุดเพื่อเก็บน้ำทำการเกษตร และตีดแม่น้ำเจ้าพระยา นับเป็นทรัพยากรที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ได้ส่วนหนึ่ง โดยชุมชนได้จัดทำถนนรอบหมู่บ้านตามแนวลำคลองเพื่อเป็นเส้นทางจักรยานชมธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชน ถนนทาสีเขียวชาวบ้านจึงเรียกว่าเส้นทางมรกต และทรัพยากรที่สำคัญอีกอย่างของชุมชนคือคน หรือสมาชิกชุมชนซึ่งเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า การฟื้นฟูความรู้และศักยภาพของคนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ชุมชนบางน้ำผึ้งจึงได้ดำเนินกิจกรรมฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนและส่งเสริมอาชีพจากภูมิความรู้ของคนรุ่นเก่า อีกทั้งยังนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ให้เข้ากับคนรุ่นใหม่ หรือให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม เมื่อทรัพยากรที่มีอยู่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งเสริมรายได้ จึงทำให้สมาชิกชุมชนรักและหวงแหนสิ่งที่มีอยู่ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไปโดยปริยาย

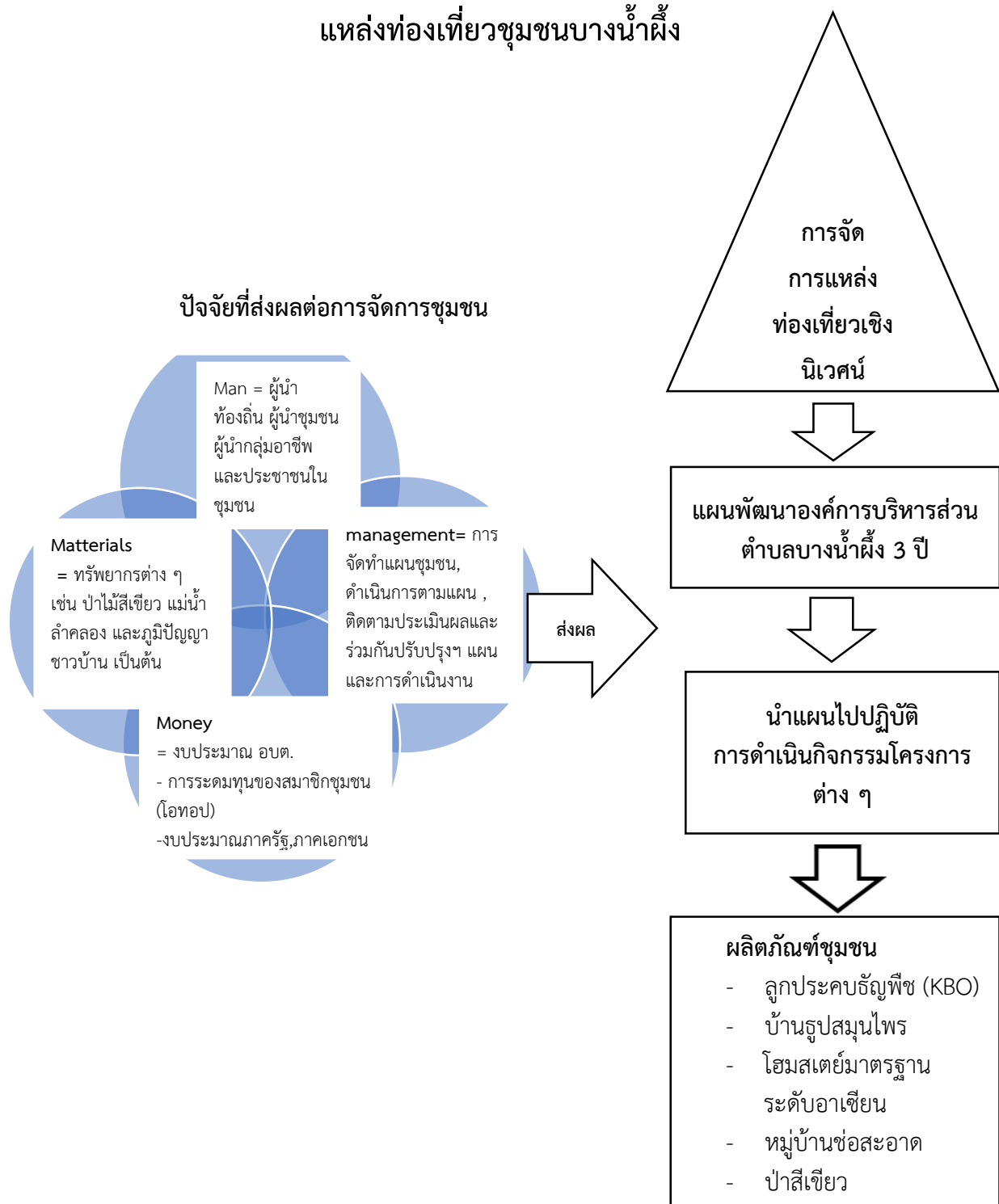
4. การจัดการ (Management) การจัดการชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์นั้นต้องเข้าเกณฑ์ของกรมการท่องเที่ยวและกีฬา คือการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่ทำลายวิถีชีวิตของชุมชน สิ่งสำคัญคือสมาชิกชุมชนต้องร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมออกข้อบังคับชุมชนเพื่อการควบคุมให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ให้นักท่องเที่ยวสร้างปัญหาแก่ชุมชนและไม่เกิดความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับสมาชิกชุมชน ซึ่งการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้งเป็นไปตามเกณฑ์กำหนด ด้วยชุมชนบางน้ำผึ้งมีผู้นำคือนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีวิสัยทัศน์ประสานความร่วมมือรอบด้าน และยึดหลักการกระจายอำนาจ ไม่แบ่งแยกหน้าที่ระหว่างผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ จึงเกิดการทำงานแบบสามประสานจากภายในชุมชนก่อน คือผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ และสมาชิกชุมชนจึงเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง รวมทั้งการสร้างเครือข่ายแบบไตรภาคีกับภายนอกคือภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนภายนอกเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน

สรุป

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ของชุมชนบางน้ำผึ้งต้องมีปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ โดยมีคนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสามารถกำหนดกลยุทธ์ในการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน คนในระดับผู้นำต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีทักษะการประสานความร่วมมือ ยึดหลักการกระจายอำนาจสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนอย่างทั่วถึง มีการสร้างกลไกในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เมื่อผู้นำทุกระดับเกิดความร่วมมือมีความสามัคคีกันทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความมั่นใจ เชื่อถือและศรัทธา ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในทุกขั้นตอน และเมื่อสมาชิกชุมชนได้รับ

ผลประโยชน์ที่ตนเองร่วมบริหารจัดการ ชาวชุมชนจึงเกิดความภาคภูมิใจ ความรัก และความห่วงใยในทรัพยากร ชุมชนและร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรและวัฒนธรรมชุมชนอย่างเข้มแข็ง ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณเงินทุน จากการจัดหารายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง การระดมทุนจากสมาชิกชุมชน และการสนับสนุน จากภาครัฐและภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนบางน้ำผึ้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ สามารถ สร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรที่มีอยู่ ก่อเกิดรายได้เสริมให้กับสมาชิกในชุมชนอย่างทั่วถึง

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง



ภาพที่ 1 : ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบางน้ำผึ้ง

ที่มา : กันยารวรรธ กำนัดสินธุ์, 2562

เอกสารอ้างอิง

- กันยารวรรณ์ กำเนิดสินธุ์. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม. วารสารสารสนเทศ ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2560, (175- 184).
- _____. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม. สารรัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. 2550. การอนุรักษ์ฟื้นฟูลุ่มน้ำปิงสำหรับเยาวชน. เชียงใหม่: คลองช่าง.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 – 2560. [ออนไลน์]. http://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114. [สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2560].
- กองอนุรักษ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545). โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : กองอนุรักษ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- ข้อมูลสำนักบริหารงานทะเบียนท้องถิ่น. อำเภอพระประแดง ณ เดือน กุมภาพันธ์ 2557.
- นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง. (2558). สัมภาษณ์การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง. อำเภอพระประแดง : สมุทรปราการ.
- ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบางน้ำผึ้ง. (2558). สัมภาษณ์การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้ง. อำเภอพระประแดง : สมุทรปราการ.
- ผู้จัดการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง. (2558). สัมภาษณ์การบริหารจัดการตลาดน้ำขององค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง. อำเภอพระประแดง : สมุทรปราการ.
- แผนพัฒนาสามปี อบต.บางน้ำผึ้ง. (2558-2560). องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ.
- พจนา สอนศรี. (2546). เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวธรรมชาติ หน่วยที่ 8 - 15. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2561). การท่องเที่ยวโดยชุมชน, CBT. [ออนไลน์] <http://www.cbt-i.or.th/index.php?ge>. [12 มกราคม 2561].
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12.[ออนไลน์]www.odd.go.th/files/FileFolders/Documents. [สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2558].
- สัมภาษณ์. (2558). ผู้จัดการตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง.
- Cohen J. M. & Uphof, N. T. (1980). Participation's Place in Rural Development, Seeking Clarity Through Specificity. World Development.
- Dowling, (1995). อ้างถึงใน ดร.ณิ แก้วม่วง, (2552). All tourism should be Sustainable Tourism. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

รูปแบบการสื่อสารทุนชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จังหวัดบุรีรัมย์

The communication pattern of community capital for community based tourism:
A case study of OTOP Nawatwithi community tourism, Buri Ram province

เนริสา ชัยคุมมงคลลาภ ^{1*} (Nerisa Chaisupamongkollarp)

¹คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
(Faculty of Mass Communication Technology, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon)

*Corresponding Author. E-mail: nerisa.c@rmutp.ac.th

(Received: February 12, 2021; Revised: April 16, 2021; Accepted: May 11, 2021)

บทคัดย่อ

ผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารทุนชุมชนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ทั้ง 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนท่องเที่ยว นวัตวิถี บ้านสวายสอ และชุมชนบ้านตาลอง มีการนำทุนชุมชนมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นจุดขายของการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และสมาชิกชุมชนเป็นเจ้าบ้านที่ดี โดยมีรูปแบบการสื่อสารแบบผสมผสาน ทั้งการสื่อสารแบบเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ ทั้งในลักษณะการสื่อสารจากบนลงล่าง ซึ่งเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ หรือผู้นำชุมชนจะใช้ในการชี้แจงและการสร้างความเข้าใจเบื้องต้น จากนั้นในระยะต่อมาจะเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นรูปแบบของการสื่อสารจากล่างขึ้นบน เมื่อเข้าสู่ช่วงเวลาในการต้อนรับนักท่องเที่ยว สมาชิกของชุมชนจะร่วมมือร่วมใจกันทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่ รูปแบบการสื่อสารจะเป็นลักษณะตามแนวนอน และแบบสองทาง ทั้งนี้ในภาพรวมของการสื่อสารทุนชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ท่วงทำนองในการสื่อสารระหว่างกันเป็นไปด้วยความเอาใจใส่ ให้กำลังใจในการทำงาน แสดงให้เห็นถึงการสื่อสารในเชิงบวก ส่วนในด้านการสื่อสารทุนชุมชนไปยังนอกชุมชน ทั้ง 2 ชุมชนมีการสื่อสารแนวคิดหลักที่ชัดเจนเพื่อเสนอจุดขายของชุมชน โดยชุมชนท่องเที่ยว นวัตวิถี บ้านสวายสอ อำเภอเมือง สื่อสารด้วยแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และชุมชนบ้านตาลอง อำเภอสตึก สื่อสารด้วยแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และวิถีชีวิต

คำสำคัญ : การสื่อสาร; ทุนชุมชน; ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

Abstract

The research results on the communication pattern of community capital for community-based tourism: A case study of OTOP Nawatwithi community tourism, Buri Ram province, found that OTOP Nawatwithi Tourism Communities Both communities, namely Ban Sawaisor community and Ban Ta Long community have applied community capital to be the selling point of tourism which is a community-based tourism and community members are good hosts position. Communities have blended communication styles both formal and informal communication. Top-down communication, which is used, by government officials or community leaders to clarify and build understanding at the beginning, Bottom-up communication is used in later stages to

give members an opportunity to express their opinions. Community members work together in a time of welcoming tourists, in which the communication pattern is horizontal and two-way communication. Overview of communication community grants emphasize the participatory communication. Communication between each other shows care and encouragement consistent with positive communication. On another side of communicating community capital to outside the community, the two communities communicate clear key ideas to present the community's point of sale. Ban Sawaisor community communicates with ideas Ecotourism and Ban Ta Long community communicate with ideas Cultural tourism and lifestyle.

Keywords : Communication; Community capital; OTOP Nawatwithi community tourism

บทนำ

ชุมชนท้องถิ่น คือ ฐานล่างของสังคม ชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่งต่างก็มีทุนในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น ทุนสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม เป็นต้น ทุนเหล่านี้ช่วยให้การดำรงชีวิตเป็นอยู่อย่างสมดุลและมีความสุข ดังนั้น ทุนจึงสำคัญดอกหนึ่งของการพัฒนา เพื่อนำพาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งและมั่นคงอย่างแท้จริง จึงต้องมีความเข้าใจ และหาช่องทางฟื้นฟูด้วยการนำทุนที่ยังคงดำรงอยู่มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ได้ นอกจากนี้ ยังสามารถนำทุนชุมชนมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (จิราพร ไชยเชนทร์, 2563)

ทุนชุมชนสำหรับการท่องเที่ยว ประกอบด้วยทุนหลากหลายประเภท ได้แก่ 1) ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี 2) ทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) วัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงประเพณีดั้งเดิมตามกลุ่มชาติพันธุ์ 3) ทุนมนุษย์ (Human Capital) หรือทุนภูมิปัญญา เป็นความรู้ที่สั่งสมในตัวบุคคลและปราชญ์ชาวบ้าน 4) ทุนสังคม (Social Capital) คือความเป็นสังคมที่ดีงาม มีรากฐาน เช่น ความสามัคคี ความร่วมมือ ความซื่อสัตย์สุจริต 5) ทุนการเมือง (Political Capital) การปกครองชุมชน รวมทั้งองค์กรที่ตั้งขึ้นมา 6) ทุนก่อสร้าง (Built Capital) ชุมชนมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ และ 7) ทุนการเงิน (Financial Capital) การเรียกเก็บค่าบริการเพื่อหักเงินสมทบมาบริหารจัดการการท่องเที่ยว การกระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม (ทศพร แก้วขวัญไกร, 2562; จามรี พระสุนิล, 2563, ชนิษฐา ใจเปง, 2563) โดยคนในชุมชนต้องมีความรู้ความเข้าใจว่าทุนของแต่ละชุมชนนั้นมีความแตกต่าง และต้องสามารถนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นจุดเด่นในการเสนอขายเป็นสินค้าและบริการในการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) และพันธกิจกระทรวงมหาดไทย ล้วนมีเป้าหมายส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ รัฐบาลโดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จึงได้มีการดำเนินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีขึ้น โดยมีมุ่งหมายลดความเหลื่อมล้ำของสังคม มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญ ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศให้มีความเข้มแข็ง เชื่อมโยงเส้นทางในการท่องเที่ยว (กระแสหลัก เมืองรอง ชุมชน) ให้มีความโดดเด่นมีความพร้อมบนอัตลักษณ์ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี สร้างและพัฒนาบุคลากร ผู้ประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ให้มีขีดความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ และนำมาต่อยอดการบริหารจัดการชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยเน้นการขายสินค้าอยู่ในชุมชน ใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์แปลงเป็นรายได้ ชุมชนไม่ต้องแข่งขัน หรือนำผลิตภัณฑ์ออกไปขายนอกชุมชน แต่ทำหน้าที่เป็นชุมชน

ท่องเที่ยวที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี ชวนกันคิดผลิตสินค้าและบริการ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชน ที่ซึ่งรายได้จะกระจายอยู่กับคนในชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2561)

อย่างไรก็ตาม นอกจากการทำความเข้าใจกับทุนของชุมชนแล้ว ภัยคุกคามที่มีความสำคัญ คือ การสื่อสาร ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ไม่สามารถแยกขาดได้จากการพัฒนา เนื่องจากเป็นปัจจัยหนึ่งของความสำเร็จในการทำงานทั้งภายในชุมชน และภายนอกชุมชน โดยเฉพาะกับการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community based tourism หรือ CBT) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ สมาชิกในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและการตัดสินใจ การท่องเที่ยวจะช่วยส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง ยกระดับคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม คงเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมทั้งเกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมกับคนในท้องถิ่น และมีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2550) การจัดการทั้งหมดต้องอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน ทั้งการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา วางแผน ดำเนินงาน และประเมินผล (สถาบันการท่องเที่ยวชุมชน, 2551) ตามที่ Agung (1998) ได้กล่าวไว้ว่า ไม่มีการพัฒนาใดที่สามารถดำเนินการได้โดยปราศจากการมีส่วนร่วม และแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นหากปราศจากการสื่อสาร

การสื่อสารชุมชนเป็นบริบทที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทแห่งความเป็นชุมชน ภายในกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ดังนั้น การสื่อสารชุมชนจึงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากการสื่อสารอื่น โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) ผู้ส่งสาร (Sender) สามารถเป็นได้ทั้งรายบุคคลและคณะ 2) สาร (Message) เนื้อหา หรือข้อมูลข่าวสาร 3) ช่องทางการสื่อสาร หรือสื่อ (Channel/Media) การสื่อสารภายในชุมชนนิยมใช้สื่อบุคคลและเครือข่ายร่วมกับสื่อพื้นบ้าน นอกจากนี้ยังมีสื่อที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกิจกรรม สื่อใหม่ หรือสื่อสังคม เป็นต้น 4) ชุมชนผู้รับสาร (Receiver) กลุ่มบุคคลเป้าหมายที่หวังผลให้เกิดพฤติกรรมตามความประสงค์ของการสื่อสาร 5) การป้อนกลับ (Feedback) และ 6) ผลของการสื่อสารชุมชน (Effect) การหวังผลอันเกิดจากการสื่อสารที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ (สุชาติ พงศ์กิตติวิบูลย์, 2559) ซึ่งในการสื่อสารของชุมชนมีรูปแบบการสื่อสารที่สามารถจำแนกได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

จำแนกทิศทางการสื่อสาร แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) หมายถึง การส่งสารจากผู้ส่งสารถ่ายทอดสารไปยังผู้รับสารแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ซักถามข้อสงสัยหรือแสดงความคิดเห็น และการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two-way Communication) หมายถึง การสื่อสารที่ผู้ส่งสารส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสารทางหนึ่งในขณะเดียวกันเมื่อผู้รับสารได้รับข้อมูลแล้ว ก็ส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสารทางหนึ่ง จึงเป็นการสื่อสารที่มีการโต้ตอบกัน

จำแนกตามลักษณะการใช้ แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Communication) หมายถึง การติดต่อสื่อสารที่คำนึงถึงบทบาทหน้าที่และตำแหน่งระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสารเป็นสำคัญ ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร และการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal Communication) หมายถึง การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นโดยไม่พิจารณาถึงตำแหน่งหน้าที่ และมีได้ดำเนินไปตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ เกิดขึ้นจากความสนิทสนม คั่นเคย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในทางส่วนตัว

จำแนกตามสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารแบบใช้ถ้อยคำหรือแบบวจนะ (Verbal Communication) หมายถึง การสื่อสารที่อาศัย คำพูด (Words) หรือตัวเลข (Number) เป็นสัญลักษณ์ของข่าวสาร และการสื่อสารแบบไม่ใช้ถ้อยคำหรือแบบอวจนะ (Non-verbal Communication) หมายถึง การสื่อสารโดยปราศจากคำพูด แต่แสดงออกทางท่าทาง สีหน้า การเคลื่อนไหวของร่างกาย

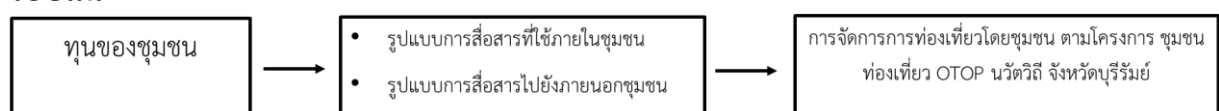
จำแนกตามการไหลของข่าวสาร แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ การสื่อสารตามแนวดิ่ง (Vertical Communication) โดยแบ่งออกเป็น การสื่อสารจากบนลงล่าง (Top-down หรือ Downward Communication) หมายถึง การส่งข่าวสารจากบุคคลที่มีตำแหน่งสูงกว่าลงมายังตำแหน่งที่ต่ำกว่า และการสื่อสารจากล่างขึ้นบน (Bottom-up หรือ Upward Communication) หมายถึง การส่งข่าวสารจากผู้ส่งสารซึ่งอยู่ในระดับหรือตำแหน่งที่ต่ำกว่าขึ้นไปสู่ผู้รับสารซึ่งอยู่ในระดับหรือตำแหน่งที่สูงกว่า เป็นการเปิดโอกาสให้สื่อสารอย่างเท่าเทียมกัน และการสื่อสารตามแนวนอน หรือแนวนราบ (Horizontal Communication) หมายถึง การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ที่มีระดับหรือตำแหน่งที่เสมอกัน ใกล้เคียงกัน โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกันของกลุ่ม ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด และเป็นการสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคม

ทั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วยการท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้พบข้อเสนอจากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นของการสื่อสารอยู่เป็นจำนวนมาก แต่งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการทำงานที่ศึกษาเรื่องของการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวยังมีจำนวนจำกัด จึงเป็นที่มาของการวิจัย เรื่อง รูปแบบการสื่อสารทุนชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อค้นหาวิธีการสื่อสารทุนชุมชน ในการนำเสนอเป็นสินค้าและบริการในการท่องเที่ยวของชุมชน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพและรวบรวมรายการทุนชุมชนของชุมชนท่องเที่ยว นวัตวิถี บ้านสวายสอ อำเภอเมือง และบ้านตาลอง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารทุนชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านสวายสอ อำเภอเมือง และบ้านตาลอง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารทุนชุมชนไปใช้ในการจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิด



ระเบียบวิธีการวิจัย

วิธีการศึกษาใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informant Interview) จำนวน 16 คน ซึ่งและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) พื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ ชุมชนท่องเที่ยว นวัตวิถี บ้านสวายสอ อำเภอเมือง และบ้านตาลอง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ประชากร ประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มสมาชิกในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 13 คน และ 2) เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 3 คน กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยสำรวจจากคุณลักษณะที่เหมาะสม เช่น ความรู้ความสามารถ ตำแหน่ง หน้าที่ที่รับผิดชอบ บทบาทที่มีต่อชุมชน ฯลฯ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสุ่มแบบสโนว์บอล (Snowball Technique) โดยสอบถามรายชื่อจากผู้ให้ข้อมูลในแต่ละกลุ่มที่ได้สัมภาษณ์แล้ว เพื่อค้นหาผู้ให้ข้อมูลที่เหมาะสมต่อไป และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured

Interview) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Research) จัดหมวดหมู่และเรียบเรียงตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา โดยหาความเชื่อมโยง และวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล รวมทั้งอ้างอิงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อ 1 สภาพและรายการทุนชุมชนของชุมชนท่องเที่ยววันวิถี บ้านสวายสอ หมู่ 7 ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง และบ้านตาลอง หมู่ 7 ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านสวายสอ หมู่ 7 ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ คำว่า สวายสอ เป็นภาษาเขมร หมายถึง มะม่วงขาว สมาชิกในชุมชนเป็นการรวมกันระหว่างกลุ่มคน 2 เชื้อชาติ คือ กลุ่มคนไทยเชื้อสายเขมร และคนไทยเชื้อสายลาว ที่ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองบุรีรัมย์ประมาณ 18 กิโลเมตร

1.1.1 ทุนธรรมชาติ (Natural capital) เป็นพื้นที่เดียวในประเทศไทยที่สามารถพบเห็นนกกระเรียนพันธุ์ไทยได้ตามธรรมชาติบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติชมนกกระเรียนพันธุ์ไทย ซึ่งความหมายของนกกระเรียน คือ ความอุดมสมบูรณ์ และมีการทำการเกษตรในรูปแบบอินทรีย์ ทั้งการปลูกข้าวหอมมะลิ และพืชผักต่าง ๆ

1.1.2 ทุนวัฒนธรรม (Cultural capital) การละเล่นซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและความ เป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น การแสดงรำพื้นถิ่นวิถีชาวนา การแสดงรำนกกระเรียนจากนักเรียน การแสดงสีซอ วิธีการอยู่ร่วมกันระหว่างคนไทยเชื้อสายเขมรและเชื้อสายลาวซึ่งอพยพมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่

1.1.3 ทุนมนุษย์ (Human capital) หรือทุนภูมิปัญญา นายทองพูน อุ่นจิตต์ ชาวนานักอนุรักษ์และผู้ใหญ่บ้านสวายสอ ผู้ริเริ่มการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชนจนประสบความสำเร็จ กลายเป็นภูมิปัญญา และขยายออกสู่สมาชิกในชุมชนเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง

1.1.4 ทุนสังคม (Social capital) ความสัมพันธ์ของคนไทยเชื้อสายเขมรและเชื้อสายลาวที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ ความร่วมมือ ความสามัคคีของคนในชุมชน

1.1.5 ทุนการเมือง (Political capital) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวอินทรีย์บ้านสวายสอ ข้าว เป็นผลิตภัณฑ์หลักที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ เช่น ทอเสื่อกก ทอผ้าพื้นบ้าน (ผ้าก่วย) สไบ แปรรูปผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งสมาชิกในชุมชนสามารถเข้าร่วมได้อย่างอิสระ

1.1.6 ทุนก่อสร้าง (Built capital) โรงสีข้าวของชุมชน เพื่อรองรับผลผลิตของสมาชิกในกลุ่มเกษตรอินทรีย์สามารถนำผลผลิตมาสีข้าวได้ ห้องบรรจุข้าว ถนนสายวัฒนธรรมประจำหมู่บ้านสำหรับการจัดกิจกรรมร่วมกันของชุมชน

1.1.7 ทุนการเงิน (Financial capital) กลุ่มออมทรัพย์ การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ทุนชุมชนที่นำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ พิสูจน์ได้จากการที่นกกระเรียนพันธุ์ไทย หรือนกเขนิน ที่ได้รับการอนุรักษ์สามารถใช้ชีวิตตามธรรมชาติในบริเวณชุมชนได้ เป็นผลมาจากการที่สมาชิกในชุมชนให้ความสำคัญในการทำเกษตรอินทรีย์ ทั้งการปลูกข้าว และผลผลิตทางการเกษตรอื่น ๆ พื้นดิน แหล่งน้ำจึงปลอดภัยเหมาะกับการอยู่อาศัยของทั้งคนและสัตว์ โปรแกรมการท่องเที่ยวจึง

มุ่งเน้นไปที่การชมนกกระเรียนพันธุ์ไทย สำหรับอาหารพื้นบ้านที่มาจากผลผลิตปลอดสารพิษ รวมทั้งเส้นทางการปั่นจักรยานท่องเที่ยวทางธรรมชาติบริเวณรอบอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก ตอบโจทย์กระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและกระแสรักสุขภาพซึ่งกำลังเป็นที่นิยม

1.2 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านตาลอง หมู่ 7 ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ชื่อตาลอง มาจากชื่อของสองตายายที่อาศัยอยู่ดั้งเดิม คือ ตาคอนกับยายแล ตาคอน มีอาชีพหูกทอ ภาษามอญ เรียกว่า ล็อง ชาวบ้านจะเรียกตาคอนว่า ตาล็อง จึงเปลี่ยนชื่อจากบ้านโนนสว่างมาเป็น บ้านตาลอง จนถึงปัจจุบัน สมาชิกในชุมชนประกอบด้วยคนไทย คนไทยเชื้อสายเขมร และกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย ที่ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอสตึก ระยะทาง 13 กิโลเมตร อยู่ห่างจากจังหวัดบุรีรัมย์ระยะทาง 54 กิโลเมตร

1.2.1 ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) มีแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ และทุกรั่วเรื้อนทำปุ๋ยคอก เลี้ยงวัว เลี้ยงไก่ และปลูกผัก

1.2.2 ทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) กลุ่มสตรีที่มีฝีมือทางหัตถกรรมทอผ้าไหมที่สวยงาม พิธีบายศรีสู่ขวัญ การละเล่นพื้นบ้านรำตรด หรือเรือมตรด การละเล่นพื้นบ้านเรือมอันเร ความศรัทธาต่อศาลเจ้าหลวงปู่ดุม สำหรับอาหารพื้นถิ่นขนมจีนน้ำยาไก่บ้าน ปลาอย่างจิ้มน้ำพริกไก่สมุนไพร หมกหมู ขนหมอมหรือขนมต้มใบมะพร้าว และขนมมะกะจ๊อบ หรือขนมเทียน

3.2.1 ทุนมนุษย์ (Human Capital) หรือทุนภูมิปัญญา นางเมือง โยรัมย์ ประธานกลุ่มผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติ บ้านตาลอง เป็นผู้สร้างภูมิปัญญาการย้อมสีกว่า 50 สี จากวัตถุดิบธรรมชาติในท้องถิ่น นางธีรภาพ วงศ์สุรินทร์ ผู้ใหญ่บ้านตาลอง นางวงเดือน โยรัมย์ ผู้สืบทอดองค์ความรู้การละเล่นรำตรด การละเล่นพื้นบ้านในวันตรุษสงกรานต์

1.2.4 ทุนสังคม (Social Capital) แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน แม้ว่าจะเป็นชุมชนที่ขาดแคลนด้านทรัพยากรธรรมชาติ แต่ด้วยความร่วมแรงร่วมใจทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในฐานะชุมชนต้นแบบที่มีหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน และชุมชนอื่น ๆ ทั่วประเทศเดินทางมาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง

1.2.5 ทุนการเมือง (Political Capital) กลุ่มผ้าไหมบ้านตาลอง กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงฐานมอญ และศูนย์สาธิตการตลาดบ้านตาลอง

1.2.6 ทุนก่อสร้าง (Built Capital) ดำเนินการปรับปรุงสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ ลานวัฒนธรรมของชุมชน สร้างห้องประชุมประชาคม ฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว

1.2.7 ทุนการเงิน (Financial Capital) กลุ่มออมทรัพย์ การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ทุนชุมชนที่นำไปใช้ในการจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ วัฒนธรรมวิถีชีวิตที่น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ โดยจัดให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ผ่านฐานการเรียนรู้ เช่น ผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติ โดยเฉพาะสีเหลืองจากแก่นขนุนที่ชาวบ้านสามใส่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ฐานการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การนำมูลของวัวมาผลิตกระถางต้นไม้ เรียกว่า กระถางมอญ ซึ่งใช้ประโยชน์เป็นกระถางและสามารถเป็นปุ๋ยได้ไปพร้อมกัน นับเป็นการนำสิ่งปฏิกูลมาใช้สร้างรายได้ ช่วยให้ภูมิทัศน์ของชุมชนสะอาดเป็นระเบียบ รวมทั้งใช้จุดเด่นความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนที่ร่วมกันสร้างความเข้มแข็งให้หมู่บ้านเล็ก ๆ ที่ไม่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่โดดเด่น สู่การเป็น 1 ใน 50 หมู่บ้านที่ชนะการประกวดชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในระดับประเทศ ดังนั้น แนวคิดในการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านตาลองหมู่ 7 ตำบลทุ่งวัง คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิต

วัตถุประสงค์ข้อ 2 รูปแบบการสื่อสารทุนชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านสวายสอ อำเภอเมือง และบ้านตาลอง หมู่ 7 ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

2.1 รูปแบบการสื่อสารทุนชุมชนภายในชุมชน

2.1.1 ชุมชนบ้านสวายสอ หมู่ 7 ตำบล สะแกโพรง

ผลจากการวิจัยพบว่า การริเริ่มจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านสวายสอ เกิดจากการพิจารณาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวของหน่วยงานราชการ คือ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จนได้รับคัดเลือกให้พัฒนาสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ประจำปีงบประมาณ 2561 และได้มีการเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมชุมชน เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การพัฒนาสำหรับอาหาร และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว เป็นต้น รวมทั้งมีการร่วมกันวิเคราะห์ทุนชุมชน เพื่อนำมาเป็นจุดขายของชุมชน และนำมาจัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชน

ระยะเริ่มต้นของการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน การสื่อสารทุนชุมชนเกิดขึ้นใน 2 ด้าน คือ ระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ และการสื่อสารภายในของสมาชิกชุมชน ซึ่งจะใช้การสื่อสารทั้งรูปแบบเป็นทางการ โดยเป็นการสื่อสารแบบบนลงล่างในลักษณะของการสั่งการ เช่น การติดต่อผ่านหนังสือราชการ การประชุม จากนั้นเป็นการสื่อสารแบบล่างขึ้นบน โดยหน่วยงานภาครัฐจะเข้าไปเป็นผู้ริเริ่มในการจัดกิจกรรมเพื่อระดมความคิด การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยสมาชิกของชุมชนได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมสามารถแสดงความคิดเห็น นำเสนอข้อมูลที่มีประโยชน์ได้ ส่วนการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการมีการดำเนินการ เช่น การเข้าพบปะสมาชิกในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลของทุนชุมชน โดยอาจไปพบตามบ้าน หรือนัดกลุ่มสมาชิกมารวมตัวกัน เพื่อออกแบบวิธีการที่เหมาะสมในการนำทุนชุมชนมาจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับทักษะของสมาชิก เช่น สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ต้องสามารถอธิบายความเป็นมาของการปลูกข้าว พันธุ์ข้าว การปลูกผักอินทรีย์ เรื่องราวความเป็นมาของนกระเรียนพันธุ์ไทย

ในขั้นตอนนี้ ทางชุมชนจะมีการเตรียมสร้างนักสื่อสารเรื่องราวชุมชน สำหรับนำชมฐานท่องเที่ยวต่าง ๆ ของชุมชน รวมถึงต้องมีสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ทำหน้าที่อธิบาย สาธิต และดูแลกิจกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งวิธีการสื่อสารทุนชุมชนจะเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างสมาชิกในชุมชน เช่น การเล่าเรื่องตำนานของชุมชน ทั้งนี้ ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเยาวชนในชุมชน พบว่า เด็กในวัย 11-12 ปี สามารถเล่าเรื่องราวของชุมชน ชี้แจงถึงฐานการท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์เกือบเทียบเท่าผู้ใหญ่ในชุมชน

ระยะการดำเนินงาน คือ ช่วงเวลาที่มีนักท่องเที่ยวติดต่อเพื่อจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและพักค้างคืนในชุมชน ผู้ใหญ่บ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารให้แก่ 12 ทหารเสือของชุมชน ซึ่งมีหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มดูแลฐานต่าง ๆ ในโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชน โดยการสื่อสารจะใช้ทั้งการสื่อสารแบบเป็นทางการ คือ การเรียกประชุมเพื่อเตรียมความพร้อม ทั้งเรื่องของสถานที่รับรอง อาหาร ที่พัก เตรียมผู้นำชมที่ประจำในแต่ละฐานการท่องเที่ยว และมีการประกาศแจ้งเสียงตามสายในตอนเช้าของวันที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาถึง นอกจากนี้ยังใช้การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการระหว่างการทำงาน เช่น มีการบอกกล่าวแบบเผชิญหน้าถึงกำหนดการเมื่อพบปะกันในการใช้ชีวิตประจำวัน การแจ้งเตือนผ่านข้อความในกลุ่มไลน์ เฟสบุ๊กข้อบัญญัติส่วนตัว การโทรศัพท์ติดต่อเพื่อแจ้งข่าว นัดหมายเวลาในการเตรียมงาน

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลทุนชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นภูมิปัญญาที่ควรบันทึกไว้เป็นหลักฐานและรักษาไว้ไม่ให้สูญหาย สมาชิกของชุมชน โดยเฉพาะปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ใหญ่ในชุมชนจะใช้วิธีการบอกเล่า เพื่อให้ทำการจดบันทึกรวบรวมเป็นคู่มือ และในบางกรณีจะมีเจ้าหน้าที่จากภาคราชการเข้ามาช่วยรวบรวมข้อมูล เช่น การปลูกข้าวอินทรีย์ ซึ่งการสื่อสารทุนชุมชนในขั้นตอนนี้ เป็นการ

สื่อสารตามแนวนอน หรือแนวราบ ช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน และทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องราวของชุมชนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดความรักความหวงแหนในทุนชุมชนของชุมชนเช่นกัน

ระยะหลังดำเนินการ คือ ภายหลังจากนักท่องเที่ยว หรือผู้ที่เดินทางมาศึกษาดูงานเดินทางกลับ สมาชิกในชุมชนจะมีการประชุมร่วมกันเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน นำข้อเสนอแนะไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น เช่น รสชาติของอาหาร ความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องราวของนักสื่อสารชุมชน ข้อผิดพลาดในการประสานงาน เป็นต้น

2.1.2 ชุมชนบ้านตาลอง หมู่ 7 ตำบลทุ่งวัง

การเริ่มต้นจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านตาลอง เกิดจากกรมการพัฒนาชุมชนพิจารณาเห็นศักยภาพของทุนชุมชน ที่สามารถนำมาต่อยอดพัฒนาเพื่อเพิ่มช่องทางการสร้างรายได้ผ่านการท่องเที่ยวชุมชน ชุมชนบ้านตาลองจึงได้เข้าร่วมในโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ประจำปีงบประมาณ 2561 จากนั้นจึงได้ผ่านขั้นตอนการเตรียมความพร้อมชุมชน สมาชิกในชุมชนและทุนชุมชนประเภทต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาในหลายรูปแบบ ได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การพัฒนาสำหรับอาหาร และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและสมาชิกในชุมชนได้ระดมสมองร่วมกันเพื่อวิเคราะห์ทุนชุมชน คัดเลือกนำมาเป็นจุดขายและนำมาออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชน

การดำเนินงานระยะเริ่มต้นของการพัฒนาทุนเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านตาลอง มีลักษณะใกล้เคียงกับชุมชนบ้านสวายสอ โดยมีการสื่อสารใน 2 รูปแบบ คือ ระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ และการสื่อสารภายในของสมาชิกชุมชน มีการสื่อสารทั้งรูปแบบของการติดต่อผ่านหนังสือราชการ การประชุมสมาชิก ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ โดยใช้การสั่งการในการเริ่มต้น เพื่อให้ชุมชนได้ทราบว่าทางภาครัฐกำลังริเริ่มโครงการเพื่อสร้างชุมชนท่องเที่ยวขึ้น ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐจะเป็นผู้เริ่มในการจัดกิจกรรมเพื่อระดมความคิด การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ในขั้นตอนนี้สมาชิกของชุมชนจะสามารถแสดงความคิดเห็น เสนอข้อมูลในส่วนของชุมชนที่สมาชิกมีความเข้าใจมากกว่าได้ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของภาครัฐจะใช้รูปแบบการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ โดยลงพื้นที่ไปตามกลุ่มอาชีพต่าง ๆ หรือไปตามบ้านเรือนของสมาชิก เพื่อทำความคุ้นเคย สร้างความเป็นกันเองในการทำงาน พร้อมกับเก็บรวบรวมข้อมูลของทุนชุมชน นำมาออกแบบแนวทางในการนำทุนชุมชนมาพัฒนาเป็นกิจกรรมในโปรแกรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ กิจกรรมดังกล่าวต้องเหมาะสมกับความสามารถของสมาชิก เช่น กลุ่มผ้าไหมบ้านตาลอง ซึ่งใช้การย้อมสีจากธรรมชาติ ต้องสามารถสาธิตวิธีการเตรียมวัตถุดิบสำหรับย้อมสี อธิบายขั้นตอนการย้อม และนำนักท่องเที่ยวทำกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ในระยะเริ่มต้นของการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว หน้าที่ที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง คือ นักสื่อสารเรื่องราวชุมชน สำหรับนำชมฐานท่องเที่ยวต่าง ๆ ของชุมชน รวมถึงต้องมีสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ทำหน้าที่อธิบาย สาธิต และดูแลกิจกรรมของนักท่องเที่ยว ดังนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่นี้ต้องมีทักษะในการสื่อสาร ทั้งสามารถอธิบายรายละเอียดให้นักท่องเที่ยวเข้าใจได้ โดยวิธีการสร้างนักสื่อความหมายชุมชน จะใช้วิธีบอกเล่า ถ่ายทอดเนื้อหาเกี่ยวกับทุนชุมชนประเภทต่าง ๆ ระหว่างสมาชิกที่เป็นปราชญ์กับสมาชิกคนอื่น เช่น การเล่าเรื่องความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐาน ทั้งนี้ ในชุมชนบ้านตาลอง ได้มีการถ่ายทอดการร้องเพื่อใช้ในการละเล่นเรือบตรด และเรือบอันเร ให้แก่สมาชิกซึ่งเป็นเยาวชนในชุมชน ให้สามารถแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม รวมทั้งไปแสดงโชว์ในงานสำคัญต่าง ๆ

ระยะการดำเนินงาน เป็นช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวได้ติดต่อเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ทั้งแบบการศึกษาดูงาน และการพักค้างคืนที่โฮมสเตย์ของชุมชน ผู้ใหญ่บ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารให้แก่ประธานกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งในโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชน โปรแกรมการท่องเที่ยวนี้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความ

ต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้การทำงานในแต่ละครั้งอาจจะไม่เหมือนกัน การสื่อสารจึงเกิดขึ้นใน 2 รูปแบบ ในกรณีที่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ จะใช้วิธีการเรียกประชุมเพื่อเตรียมความพร้อม ทั้งเรื่องของสถานที่รับรอง อาหาร ที่พัก และนักสื่อสารเรื่องราวชุมชนที่มีความพร้อมที่สุด มีการประกาศแจ้งให้ทุกครัวเรือนทราบผ่านทางเสียงตามสาย และกระดานแจ้งข่าวของชุมชน นับเป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ หากกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มย่อย จะใช้วิธีการบอกกล่าวแบบปากต่อปาก โดยให้ประธานกลุ่มเป็นผู้แจ้ง ใช้การแจ้งเตือนผ่านข้อความในกลุ่มไลน์ หรือ เฟสบุ๊กชื่อบัญชีส่วนตัว บางครั้งใช้การติดต่อทางโทรศัพท์เพื่อการให้ข้อมูลโดยตรงเพื่อสร้างความมั่นใจ และแสดงให้เห็นถึงการเอาใจใส่ ซึ่งเป็นวิธีการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ

ผลการวิจัยพบว่า ในชุมชนบ้านตาลอง ได้มีการรวบรวมทุนชุมชนที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อไม่ให้สูญหาย เช่น ข้อมูลผ้าไหมเพื่อสุขภาพ เมืองตาลอง บทร้องสำหรับการละเล่นพื้นบ้านเรือบตรด และเรือบอันเร ในบางงานอาจมีเจ้าหน้าที่จากภาครัฐช่วยรวบรวมข้อมูล อย่างไรก็ตามกลุ่มที่สำคัญที่สุด คือ สมาชิกในชุมชนที่จะต้องช่วยกันรวบรวมเนื้อหา และถ่ายทอดไปสู่เยาวชนในชุมชน ทำให้การสื่อสารทุนชุมชนเป็นไปในรูปแบบการสื่อสารในแนวราบ ทุกคนมีส่วนร่วมช่วยกันในการบันทึกเรื่องราวของชุมชนให้สำเร็จ การสื่อสารยังมีส่วนช่วยในสร้างความสัมพันธ์อันดีให้แก่คนในชุมชนได้เรียนรู้และมีความเข้าใจที่ตรงกัน

ภายหลังจากนักท่องเที่ยว หรือผู้ที่เดินทางมาศึกษาดูงานเดินทางกลับ เป็นระยะหลัง การดำเนินการ ส่วนใหญ่แล้วผู้ใหญ่บ้านจะมีการนัดประชุมสมาชิกในชุมชนเพื่อนำข้อแนะนำติชมจากนักท่องเที่ยว ไปปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ความสวยงาม ความพร้อมเพรียงในการแสดง การตอบคำถามนักท่องเที่ยว และข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยว

2.2 รูปแบบการสื่อสารทุนของชุมชนไปยังภายนอกชุมชน

ชุมชนบ้านสวายสอ หมู่ 7 ตำบลสะแกโพรง และชุมชนบ้านตาลอง หมู่ 7 ตำบลทุ่งวัง มีรูปแบบการสื่อสารทุนชุมชนไปยังภายนอกชุมชนใกล้เคียงกัน แบ่งเป็น 4 รูปแบบ คือ 1) การสื่อสารผ่านช่องทางของชุมชน เช่น เฟสบุ๊กชื่อบัญชีของชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่สร้างขึ้นในช่วงการดำเนินงานของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หลังจากนั้นจะไม่มีต่อเนื่องในการนำเสนอเรื่องราวของชุมชน นอกจากนี้จะเป็นการสื่อสารเฉพาะตัวบุคคลผ่านเฟสบุ๊กส่วนตัว หรือบัญชีไลน์ เพื่อทำการซื้อขายผลิตภัณฑ์ของชุมชน และวิถีทัศน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ชุมชน ซึ่งมีหน่วยงานต่าง ๆ ให้การสนับสนุนในจัดทำขึ้น 2) การสื่อสารผ่านช่องทางสื่อสารมวลชน และสื่อออนไลน์ เช่น การเสนอข่าวผ่านสื่อเมื่อมีผู้บริหาร หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเดินทางมาเยี่ยมชมงานรายการท่องเที่ยวทางโทรทัศน์ และช่องทางของผู้มีอิทธิพลออนไลน์ทางการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยการสื่อสารทั้งหมดจะมีการนำเสนอจุดเด่นและเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีจากทุนชุมชน 3) การสื่อสารผ่านการสร้างเนื้อหาของนักท่องเที่ยว หรือการบอกต่อแบบปากต่อปากบนอินเทอร์เน็ต (Electronic Word-of-Mouth หรือ eWOM) เช่น การรีวิวสถานที่และผลิตภัณฑ์ การกดไลค์ กดแชร์ และการปักหมุดสถานที่ต่าง ๆ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และ 4) การสื่อสารผ่านการจัดกิจกรรม สมาชิกในชุมชนมีโอกาสได้สื่อสารทุนชุมชน ผ่านการพูดคุย บอกเล่าในงานออกร้านขายผลิตภัณฑ์และบริการการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ข้อ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารทุนชุมชนไปใช้ในการจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 และ 2 พบว่า การดำเนินการเพื่อการท่องเที่ยวของทั้ง 2 ชุมชนมีการนำทุนชุมชนเกือบทุกประเภทมาใช้เพื่อเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยว เช่น ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านตาลอง ใช้การทำเกษตรอินทรีย์ที่ต้องอาศัยเวลาในการสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจกับการสมาชิกในชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์จากการไม่ใช้สารเคมี ที่ส่งผลดีต่อทั้งสุขภาพ รวมทั้งเมื่อความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติส่งนกระเรียนพันธุ์ไทยปรากฏในท้องถิ่น และสามารถนำมาเป็นจุดขายของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว

ขณะที่ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านตาลอง ใช้ภูมิปัญญาด้านการย้อมผ้าจากสีธรรมชาติและวัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้านรำตรด หรือเรือมตรด การละเล่นพื้นบ้านเรือมอันเร รวมถึงการใช้ชีวิตตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและความสามัคคีของคนในชุมชนมาเป็นจุดเด่นในการนำเสนอการท่องเที่ยวจนประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ชุมชนทั้ง 2 แห่ง ได้ดำเนินการสื่อสารทุนของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการสื่อสารภายในระหว่างสมาชิกในชุมชนและการสื่อสารกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาให้การสนับสนุน โดยใช้การสื่อสารหลากหลายรูปแบบตามบริบทของการทำงาน ซึ่งเนื้อหาของการสื่อสารนอกจากจะเป็นการถ่ายทอดข้อมูลของการท่องเที่ยวชุมชนแล้ว ยังเกี่ยวข้องการเรื่องของการให้กำลังใจ การรับฟังและให้คำปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ซึ่งผู้นำชุมชนของทั้ง 2 หมู่บ้านให้ความสำคัญตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาของการดำเนินการ รวมทั้งจำเป็นต้องมีการสื่อสารกันอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการประชุมเพื่อทบทวนการทำงาน การหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน หลังการต้อนรับนักท่องเที่ยว ส่วนการสื่อสารภายนอกชุมชน พบว่า การสื่อสารกับนักท่องเที่ยวที่มายังชุมชนชุมชนทั้ง 2 แห่ง ยังคงขาดผู้ทำหน้าที่นักสื่อสารความหมายชุมชน และขาดความสามารถในการพึ่งพาตัวเองในการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในชื่อบัญชีของชุมชน จึงยังจำเป็นต้องอาศัยพึ่งพิงหน่วยงานจากภายนอกชุมชน

ดังนั้น แนวทางในการสื่อสารทุนชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ทั้ง 2 ชุมชนได้เตรียมการไว้ คือ การพัฒนาทักษะของสมาชิกในชุมชน ทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทุนทุกประเภทที่ชุมชนใช้ในการท่องเที่ยว การให้ความสำคัญและยกระดับความสามารถด้านการสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ให้มีศักยภาพมากขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า ทั้ง 2 ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นชุมชนท่องเที่ยว นวัตวิถี บ้านสวายสอ หมู่ 7 ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง และบ้านตาลอง หมู่ 7 ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ มีรูปแบบการสื่อสารทุนชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใน 3 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อ 1 สภาพและรายการทุนชุมชนของชุมชนท่องเที่ยว นวัตวิถี บ้านสวายสอ หมู่ 7 ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง และบ้านตาลอง หมู่ 7 ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถอภิปรายได้ใน 1 ประเด็น ดังนี้

สื่อสารแนวคิดหลักเพื่อเสนอจุดขายของชุมชน

ชุมชนท่องเที่ยว นวัตวิถีทั้ง 2 แห่งที่เป็นกรณีศึกษา มีแนวคิดในการสื่อสารทุนชุมชนที่ชัดเจน โดยบ้านสวายสอ หมู่ 7 ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง นำเสนอการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขณะที่ชุมชนบ้านตาลอง หมู่ 7 ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ นำเสนอการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดแบบ 1 ชุมชน 1 แนวคิด (Thematic Villages) ซึ่งเป็นการสร้างความแตกต่างให้แก่สินค้าทางการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชนด้วยการสร้างสรรค์แนวคิด (A village with an idea) และแนวคิดเฉพาะ (Specific idea) ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือผลิตภัณฑ์ชุมชน (Szymanska, J., & Jedlička, P., 2020) ทั้ง 2 ชุมชน มีการนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแนวคิดที่นำเสนอโดยมีต้นทางมาจากการทำความเข้าใจทุนของชุมชน เช่น เส้นทางปั่นจักรยานชมธรรมชาติรอบอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก และการชมนกกระเรียนพันธุ์ไทยตามธรรมชาติ ของชุมชนบ้านตาลอง และการชมการละเล่นพื้นบ้านเรือมตรด เรือมอันเร การทดลองย้อมผ้าไหมด้วยสีธรรมชาติ กิจกรรมในการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านตาลอง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Anna Kłoczko-Gajewsk (2013) พบว่า แนวคิดแบบ 1 ชุมชน 1 แนวคิด ส่วนใหญ่จะมีที่มาจาก ชื่อหมู่บ้าน ประเพณีท้องถิ่น และอาชีพ เป็นต้น โดยชุมชนจำนวนไม่น้อยใช้การประชุมระดมสมอง รวมถึงการวิเคราะห์ SWOT เป็นวิธีคัดเลือกแนวคิดของชุมชน ทั้งนี้ในส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์ แม้จะมีแนวคิดทางการท่องเที่ยว คือ การเป็นเมืองแห่งกีฬา มีสโมสรและสนามการ

แข่งขันกีฬามาตรฐานโลก แต่ในอีกทางหนึ่งนั้น หลายหน่วยงานในจังหวัดมีความพยายามในการขยายรูปแบบการท่องเที่ยวและเพิ่มระยะเวลาในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น จึงมีการเสนอการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดหลักของทางการท่องเที่ยวเป็นทางเลือกเพิ่มเติม เพื่อเป็นการกระจายรายได้ สร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นในภาพรวมของจังหวัด ซึ่งในประเด็นที่กล่าวมา Jones, B. O. (2016) พบว่าวัตถุประสงค์เบื้องต้นของการจัดท่องเที่ยวโดยชุมชน มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน สำหรับแนวคิด 1 ชุมชน 1 แนวคิด เป็นแนวคิดที่ได้รับสนใจอย่างแพร่หลายในประเทศแถบยุโรป เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐออสเตรีย สาธารณรัฐโปแลนด์ รวมถึงประเทศในเอเชียคือ สาธารณรัฐเกาหลี และสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Szymanska, J., & Jedlička, P., 2020)

วัตถุประสงค์ข้อ 2 รูปแบบการสื่อสารทุนชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านสวายสอ อำเภอเมือง และบ้านตาลอง หมู่ 7 ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

การสื่อสารแบบผสมผสานและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

รูปแบบการสื่อสารของชุมชนสวายสอ และชุมชนบ้านตาลอง มีการใช้การสื่อสารหลากหลายรูปแบบให้เหมาะสมตามสถานการณ์และบริบท เช่น การสื่อสารแบบทางเดียว การสื่อสารแบบสองทาง การสื่อสารแบบเป็นทางการ มีวาระในการประชุมสมาชิกที่ทำงานอย่างชัดเจน มีระบบแบบแผนในการประชุม การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ การสื่อสารแบบใช้ถ้อยคำหรือแบบวัจนะ และการสื่อสารแบบอวัจนะ การสื่อสารจากบนลงล่าง เวลา มีโครงการต่าง ๆ พอเป็นขั้นตอนการทำงานจะใช้การสื่อสารจากล่างขึ้นบน ให้สมาชิกได้มีโอกาสเสนอความคิดเห็น ส่วนในระนาบของผู้ปฏิบัติงานจะเป็นการสื่อสารตามแนวนอน ทุกคนสามารถพูดคุยหารือระหว่างกัน และทำงานทดแทนหน้าที่กันได้ ในการตัดสินใจเน้นรับฟังความคิดเห็นและเสียงส่วนใหญ่เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานสอดคล้องกับ สุชาดา พงศ์กิตติวิบูลย์ (2559) และกาญจนา แก้วเทพ (2548) ที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารชุมชนว่าเป็นสมบัติร่วมของชุมชน ซึ่งเปิดพื้นที่ให้ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) อันจะนำไปสู่ความรักและความห่วงใยในการสื่อสารของชุมชน ทำให้เกิดแบบจำลองใหม่ของการสื่อสาร คือแบบจำลองเชิงพิธีกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อการสร้างความเข้าใจ ความหมาย อารมณ์ ความรู้สึกร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการสื่อสารแบบสองทางซึ่งไม่ผูกขาดการเป็นผู้รับและผู้ส่ง ขณะเดียวกันยังเป็นการสื่อสารที่ผสมผสานทั้งของเก่าและของใหม่ ทั้งนี้ในส่วนของชุมชนบ้านตาลอง ผลแห่งความสำเร็จทั้งในระดับจังหวัดและประเทศ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม แม้ว่าชุมชนจะมีข้อจำกัดในด้านทรัพยากรธรรมชาติ แต่ยังสามารถนำจุดเด่นเรื่องความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน ทำให้ชุมชนได้รับการยอมรับและมีการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริมอย่างแท้จริง ซึ่ง Mendoza (2017) ได้ศึกษาผลของการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชนคิคิล (Kikil) ในประเทศแม็กซิโกพบว่า สมาชิกที่ได้รับเชิญให้มาร่วมแสดงความคิดเห็นได้รับความใส่ใจมีการสอบถามความเห็นของทุกคน เมื่อต้องมีการตัดสินใจจะใช้การออกเสียง ทำให้มีความมั่นใจมากขึ้นในทักษะและความรู้ โดยสามารถบริการนักท่องเที่ยวได้มากกว่าเดิม

วัตถุประสงค์ข้อ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารทุนชุมชนไปใช้ในการจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

การสื่อสารเชิงบวกเพื่อสร้างกำลังใจทำงานสำเร็จ

ความสำคัญของการสื่อสารทุนชุมชนเพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืนจากผลการวิจัย คือ การทำให้เกิดการระเบิดจากภายในด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้สมาชิกของชุมชนมีความพร้อมในการเป็นเจ้าบ้านและพร้อมสำหรับการทำงานร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสื่อสารทุนชุมชนภายในชุมชน ผลจากการวิจัย พบว่า เนื้อหา หรือ ถ้อยคำในการสื่อสาร จะเป็นไปเพื่อสร้างกำลังใจ แสดงให้เห็นถึงความหวังใญ่ ให้การสนับสนุน และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันเพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เช่น การให้กำลังใจเมื่อสมาชิกพยายามทำสิ่งที่ไม่คุ้นเคยอย่างการต้อนรับนักท่องเที่ยว การใช้ช่องทางในการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากการสื่อสารในการทำงานลักษณะบริษัท หรือ หน่วยงานอื่น ๆ เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ล้วนมีความเกี่ยวพันในลักษณะเครือญาติ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด การทำงานร่วมกันย่อมต้องอาศัยมิตรจิตมิตรใจ โดยเฉพาะการเสริมพลัง (Empower) ให้สมาชิกมีความมั่นใจในการทำสิ่งที่ไม่เคยทำ เช่น การต้อนรับ พุดคุย ให้บริการนักท่องเที่ยว การสาธิต อธิบายตามฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารในเชิงบวก (Positive Communication) ซึ่งเป็นการสื่อสารที่เน้นแสดงออกถึงการยอมรับและยืนยัน (Accepting and Affirmative) เพื่อสนับสนุนให้เกิดผลที่ดี (Favourable, Having a Good Effect) ให้มีความสำคัญกับการสนับสนุน ให้กำลังใจ และความช่วยเหลือ (Supportive, Encouraging and Helpful) มีมุมมองต่อโลกในแง่ดี เพื่อให้เกิดการพัฒนา (Optimistic and Tending to Promote Development) ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ (Effective and Constructive) ตามคำนิยามของ Arkadyevna, L. O. (2014) เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ รัตนา บุญเลิศ (2561); สถาปนิก นามวงษ์ (2558) ซึ่งพบว่า จุดแข็งของชุมชนที่จัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ ความเป็นเครือญาติ หรือกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ทำให้มีมิติทางด้านความรู้สึก หรือทางด้านจิตวิทยา เช่น ความสัมพันธ์แน่นแฟ้นภายในชุมชน การมีมิตรจิตมิตรใจ ความเอื้ออาทร การอาศัยพึ่งพากันและกัน รู้จักคุ้นเคยกัน มีความเหนียวแน่น ไว้วางใจกัน ทำให้มีการเปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชน โดยมุ่งประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก ดังนั้น เมื่อต้องพบกับอุปสรรคในการทำงาน เกิดปัญหา ผู้นำชุมชนและสมาชิกจะใช้การพุดคุย การรับฟังกัน สมาชิกในกลุ่มยึดหลักการให้อภัยเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และเป็นกำลังใจให้กัน (ศุภมาส แหวนวิเศษ และเจริญชัย เอกมาไพศาล, 2560) ในทางเดียวกันหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาทำงานกับชุมชน ต้องมีการเดินทางไปเยี่ยมเยียน การพุดคุยอย่างเป็นกันเอง การให้คำปรึกษา และการช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ สมาชิกในชุมชนจะเกิดความรัก ความผูกพัน และความศรัทธาในตัวบุคคลและองค์กร (พรรัตน์ ทองเลิศ, และปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2556) จึงจะทำให้การนำทุนชุมชนมาใช้สื่อสารเป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลจากการวิจัย สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้โดยนำไปศึกษาเพื่อผลักดันให้เกิดนโยบายที่เหมาะสมในการส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยว ได้แก่ กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กลยุทธ์และกลวิธีการสื่อสารการตลาดเพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. การสื่อสารทุนชุมชน ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนานักสื่อความหมายของชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนให้สามารถสานต่อภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างถูกต้อง

2. การสื่อสารทุนชุมชนควรมีการสื่อสารไปยังภายนอกชุมชนให้มากขึ้น โดยพัฒนาศักยภาพด้านการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารให้แก่สมาชิกในชุมชน สามารถใช้สื่อที่เป็นของชุมชนให้เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2561). **คู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี**. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). **ก้าวต่อไปของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- จามรี พระสุนิต. (2563). **การจัดการความรู้ทุนชุมชนเพื่อการส่งเสริมการจัดการที่ยั่งยืนของตำบลแม่เปา อำเภอพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย**. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, 37(1) (มกราคม – เมษายน), 60-79.
- จิราพร ไชยเชนทร์. (2563). **ชุมชนคลองร้อยสายกับทุนทางสังคมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว**. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 14(2) (เมษายน – มิถุนายน), 1-15.
- ชนิษฐา ใจเปง. (2563). **แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางสังคม: กรณีศึกษาชุมชนนครชุม กำแพงเพชร**. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ, 30, 1 (มกราคม-มิถุนายน), 26-38.
- ทศพร แก้วขวัญไกร. (2562). **เศรษฐกิจชุมชน: การสะสมทุนชุมชนเพื่อความอยู่รอดในสถานการณ์ปัจจุบัน**. วารสารหาดใหญ่วิชาการ, 17(1) (มกราคม-มิถุนายน), 69-83.
- พรรัตน์ ทองเลิศ และ ปาริชาติ สถาปัตตานนท์. (2556). **การสื่อสารในการจัดการการท่องเที่ยวของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง**. วารสารการประชาสัมพันธ์และการโฆษณา 6(2), 72-87.
- รัตนา บุญเลิศ. (2562). **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านท่าช้างทอง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ศุภมาส แหวนนิเศษ และเจริญชัย เอกมาไพศาล. (2560). **ปัจจัยแห่งความสำเร็จในกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาดำบ่น้ำเขียว จังหวัดตราด**. วารสารธรรมศาสตร์, 36(1) (มกราคม-เมษายน).
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2551). **การท่องเที่ยวโดยชุมชน**. สืบค้นจาก <http://cbt-i.org/travel.php> เมื่อ 21 มกราคม 2564.
- สถาปนิก นามวงษ์. (2558). **การพัฒนาแผนการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านนาต้นจั่น อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2550). **คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์.
- สุชาติ พงศ์กิตติวิบูลย์. (2559). **หน่วยที่ 8 การสื่อสารชุมชนกับการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม**. ในเอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นการสื่อสารชุมชน (Introduction to community communication) หน่วยที่ 6-10 สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Adler, P. S., & Kwon, S. W. (2002). **Social capital: Prospects for a new concept**. The Academy of Management Review, 27(1), 17-40.

- Arkadyevna, L. O. Positive communication: definition and constituent features [Online]. (2014). **Вестник Волгоградского государственного университета. Серия, 2. Языкознание** 5(24). Available from: DOI: <http://dx.doi.org/10.15688/jvolsu2.2014.5.16> [2019, April 1].
- Agunga, R. A. (1998). **Communication for development in Africa-a clarion call**. *Communicare: Journal for Communication Sciences in Southern Africa*, 17(1), 28-48.
- Gajewska, Anna Kloczko. (2013). **General characteristics of thematic villages in Poland**. *Journal on Bioeconomy and Sustainable Development*, 2, 2013 (December).
- Jacobs, C. (2007). **Measuring success in communities: Understanding the community capitals framework**. Extension Extra Community Capitals Series 1-8. Retrieved from [http://www.agron.iastate.edu/Courses/agron515/Capitals Extension%20Extra.pdf](http://www.agron.iastate.edu/Courses/agron515/Capitals%20Extension%20Extra.pdf)
- Jones, K. D. (2016). **Empowering Early Childhood Teachers: A Community Based Participatory Research Approach**. *Electronic Theses, Projects, and Dissertations*. 426. Available from: <https://scholarworks.lib.csusb.edu/etd/426> [2019, April 1]
- Kłoczko-Gajewska, A. (2013). **General characteristics of thematic villages in Poland**. *Visegrad Journal on Bioeconomy and Sustainable Development*, 2(2), 60-63.
- Mendoza, M. M. R. (2017). **How they do it: Community Based Tourism; Case study of the community participation of Kikil**. Mexico: Yucatan.
- Romrattanaphan, W. (2005). **Social Cost.Bangkok: Project for Enhancing Learning for Community Happiness**. (In Thai)
- Szymanska, Joanna & Jedlička, Pavel. (2020). **The Importance of High Nature Value Areas in the Development of the Rural Areas of Lower Silesia Conference: Hradec Economic Days 2020** [Online], pp.794-803. Available from: DOI: 10.36689/uhk/hed/2020-01-089 [2020, April 1].
- The Reconsider Team. (2013). **Community capital and alternative financing resource guide: Exploring the methods for aggregating and disseminating community capital to spur diversified economic development**. *Community Capital Resources: University of Michigan*.

ระเบียบการเขียนต้นฉบับ

กองบรรณาธิการวารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้กำหนดระเบียบการเขียนต้นฉบับ เพื่อให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการดำเนินการ สำหรับเตรียมต้นฉบับเพื่อขอตีพิมพ์ในวารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การจัดรูปแบบ

1.1 ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษขนาด A4 โดย กำหนดค่าความกว้าง 15 เซนติเมตร ความสูง 23.7 เซนติเมตร และเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมือ 3.5 เซนติเมตร ด้านล่างและขวามือ 2.5 เซนติเมตร

1.2 รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง ภาษาไทยและภาษาอังกฤษใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK ทั้งเอกสาร พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาด ชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการจัดวาง ตำแหน่งดังนี้

1) หัวกระดาษ ประกอบด้วย เลขหน้า ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งกึ่งกลางกระดาษ

2) ชื่อเรื่องภาษาไทย ขนาด 18 และภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ ความยาวไม่เกิน 2 บรรทัด

3) ชื่อผู้เขียน ภาษาไทยขนาด 16 และภาษาอังกฤษ (ถ้ามี) ขนาด 14 ชนิดตัวเอียงธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวาได้ชื่อเรื่อง ให้ใส่เครื่องหมายดอกจัน * กำหนดเป็นตัวยก กำกับท้ายนามสกุลของผู้ประสานงานหลัก

4) หน่วยงานหรือสังกัดที่ทำวิจัย ภาษาไทย ขนาด 14.5 และภาษาอังกฤษ ขนาด 10.5 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขวาได้ชื่อผู้เขียน กรณีคณะผู้เขียนมีหน่วยงานหรือสังกัดที่ต่างกัน ให้ใส่ตัวเลข 1 และ 2 กำหนดเป็นตัวยก ตามลำดับกำกับท้ายนามสกุล และด้านหน้าหน่วยงานหรือสังกัด

5) เชิงอรรถ กำหนดเชิงอรรถในหน้าแรกของบทความ ส่วนแรกกำหนดข้อความ “ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)” ภาษาไทยขนาด 13 ภาษาอังกฤษขนาด 13 ชนิดตัวธรรมดา ส่วนที่ 2 ระบุข้อความ “e-mail” ระบุเป็น e-mail ของผู้ประสานงานหลัก ในส่วนสุดท้ายกำหนดข้อความ “**กิตติกรรมประกาศ”(ถ้ามี) ระบุเฉพาะแหล่งทุน และหน่วยงานที่สนับสนุนงบประมาณ เช่น งานวิจัยเรื่องนี้ ได้รับสนับสนุนทุนวิจัยจาก “ทุนงบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา”

6) หัวข้อบทคัดย่อภาษาไทยขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษด้านซ้ายได้ที่อยู่/หน่วยงานสังกัดของผู้เขียน เนื้อหาบทคัดย่อไทย 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

7) หัวข้อคำสำคัญภาษาไทยขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้ายได้บทคัดย่อภาษาไทย เนื้อหาภาษาไทยขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ไม่เกิน 4 คำ เว้นระหว่างคำด้วยเครื่องหมายอัฒภาค “ ; ”

8) หัวข้อบทคัดย่อภาษาอังกฤษขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางกระดาษด้านซ้ายได้ที่อยู่/หน่วยงานสังกัดของผู้เขียน เนื้อหาบทคัดย่อภาษาอังกฤษขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

9) หัวข้อคำสำคัญภาษาอังกฤษขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้ายได้บทคัดย่อภาษาอังกฤษเนื้อหาภาษาอังกฤษขนาด 10 ชนิดตัวธรรมดาไม่เกิน 4 คำเว้นระหว่างคำด้วยเครื่องหมายอัฒภาค “ ; ”

10) หัวข้อหลักภาษาไทย 18 อังกฤษขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

11) หัวข้อย่อภาษาไทย 16 ชนิดตัวหนา อังกฤษขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา Tab 0.75 เซนติเมตรจากอักษรตัวแรกของหัวเรื่อง

12) เนื้อหาภาษาไทยขนาด 16 อังกฤษขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรก เว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

13) อ้างอิง (References) หัวข้อภาษาอังกฤษขนาด 18 ชนิดตัวหนา ชิดขอบซ้าย เนื้อหาภาษาไทยขนาด 16 ภาษาอังกฤษขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชื่อผู้เขียนชิดขอบซ้ายหากยาวเกิน 1 บรรทัดให้ Tab 0.75 เซนติเมตร การอ้างอิงเอกสารให้เขียนตามแบบ APA (American Psychological Association)

14) ผู้เขียน/คณะผู้เขียน ภาษาไทยขนาด 16 ชนิดตัวหนา ชิดขอบซ้าย เนื้อหาชื่อผู้เขียนขนาด 14 ภาษาอังกฤษขนาด 10 ชนิดตัวหนา ให้ระบุค่านำหน้าชื่อได้แก่ นาย นาง นางสาว และตำแหน่งทางวิชาการ ตำแหน่งชื่อผู้เขียนชิดขอบซ้ายหากยาวเกิน 1 บรรทัด ให้ Tab 0.75 เซนติเมตร ข้อมูลที่อยู่ติดต่อได้พร้อมรหัสไปรษณีย์ และ อีเมล ในตำแหน่งชิดขอบซ้ายหากยาวเกิน 1 บรรทัด ให้ Tab 0.75 เซนติเมตร

1.3 จำนวนหน้า บทความต้นฉบับมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า

2. การเขียนอ้างอิง

การอ้างอิงเอกสารให้เขียนอ้างอิงตามรูปแบบ APA (American Psychological Association) โดยให้แปลรายการอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษทุกรายการ และยังคงรายการอ้างอิงภาษาไทยเดิมไว้ด้วยเพื่อให้กองบรรณาธิการตรวจสอบความถูกต้องในการแปล สามารถดูหลักเกณฑ์การอ้างอิงวารสาร สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้ที่ (<http://research.bsru.ac.th>)

3. ลำดับหัวข้อในการเขียนต้นฉบับ

การเขียนต้นฉบับกำหนดให้ใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น ในกรณีเขียนเป็นภาษาไทย ควรแปลคำศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยให้มากที่สุด ยกเว้นในกรณีที่คำศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นคำเฉพาะ ที่แปลไม่ได้หรือแปลแล้วไม่ได้ความหมายชัดเจนให้ใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษได้ และควรใช้ภาษาที่ผู้อ่านเข้าใจง่าย ชัดเจน หากใช้คำย่อต้องเขียนคำเต็มไว้ครั้งแรกก่อน โดยเนื้อหาต้องเรียงลำดับตามหัวข้อดังนี้

3.1 ชื่อเรื่องควรสั้น และกะทัดรัด ความยาวไม่ควรเกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

3.2 ชื่อผู้เขียนเป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ หากเกิน 6 คน ให้เขียนเฉพาะคนแรกแล้วต่อท้ายด้วย และคณะ

3.3 ชื่อหน่วยงานหรือสังกัด ที่ผู้เขียนทำงานวิจัย เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

3.4 บทคัดย่อเขียนทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ โดยเขียนสรุปเฉพาะสาระสำคัญของเรื่อง อ่านแล้วเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 300 คำ หรือ 20 บรรทัด โดยให้นำบทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ขึ้นก่อน ทั้งนี้ บทคัดย่อภาษาไทย กับบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ต้องมีเนื้อหาตรงกัน

3.5 คำสำคัญ(Keywords) ให้อยู่ในตำแหน่งต่อท้ายบทคัดย่อ และ Abstract ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ ในการเลือกหรือค้นหาเอกสารที่มีชื่อเรื่องประเภทเดียวกันกับเรื่องที่ทำการวิจัย

3.6 บทนำเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย และควรอ้างอิงงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

3.7 วัตถุประสงค์ชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

3.8 กรอบแนวคิดชี้แจงความเชื่อมโยงตัวแปรต้น ตัวแปรตาม ในการทำการวิจัย

3.9 ระเบียบวิธีการวิจัย

3.10 ผลการวิจัยเป็นการเสนอสิ่งที่ได้จากการวิจัยเป็นลำดับ อาจแสดงด้วยตาราง กราฟ แผนภาพ ประกอบการอธิบาย ทั้งนี้ถ้าแสดงด้วยตาราง ควรเป็นตารางแบบไม่มีเส้นขอบตารางด้านซ้าย และขวา หัวตารางแบบ

ธรรมดาไม่มีสี ตารางควรมีเฉพาะที่จำเป็น ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง สำหรับรูปภาพประกอบควรเป็นรูปภาพขาว-ดำที่ชัดเจน และมีคำบรรยายใต้รูป กรณีที่ผู้เขียนต้นฉบับประสงค์จะใช้ภาพสีจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายดังกล่าว

3.11 อภิปรายผลควรมีการอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด และควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบการทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบเพื่อให้ผู้อ่านเห็นด้วยตามหลักการหรือคัดค้านทฤษฎีที่มีอยู่เดิม รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการนำผลไปใช้ประโยชน์และการให้ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

3.12 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานวิจัยควรเป็นข้อเสนอแนะที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้จริง

3.13 ผู้เขียน หรือคณะผู้เขียนในส่วนท้ายของบทความให้เรียงลำดับตามรายชื่อในส่วนหัวเรื่องของบทความ โดยระบุตำแหน่งทางวิชาการ ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ และ e-mail





สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา Journal of BSRU-Research and Development Institute

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริม สนับสนุน ให้นักศึกษา อาจารย์ นักวิจัย และนักวิชาการทั่วไป ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการ และบทความจากผลงานวิจัย ได้แก่ สหวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อกระตุ้นให้นักศึกษา อาจารย์ นักวิจัย และนักวิชาการทั่วไป ตระหนักถึงความจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา (E-education) ค้นคว้า และวิจัย
3. เพื่อเป็นสื่อกลางในการศึกษา ค้นคว้า ข้อมูลและแหล่งวิทยาการความรู้ต่าง ๆ อันเป็นการเปิดโลกกว้างทางการเรียนรู้ แก่สาธารณชนทั่วไป

ที่ปรึกษา

- | | | |
|--------------------------------|---------|--------------|
| 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลินดา | เกณท์มา | อธิการบดี |
| 2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เผด็จ | กำคำ | รองอธิการบดี |

บรรณาธิการบริหาร

ศาสตราจารย์ ดร.พนอเนือง สุทัศน์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นนท์ณิธิ ดุลยทวีสิทธิ์ รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

กองบรรณาธิการ

- | | | |
|-------------------------------------|------------------|--------------------------------------|
| 1. ศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.ชาญวิทย์ | เกษตรศิริ | ข้าราชการบำนาญ |
| 2. ศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ | สถาปิตานนท์ | จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย |
| 3. ศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ | อารมณ์สุวรรณ | มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ |
| 4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำพล | บุตดาสาร | มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร |
| 5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จินดา | ยีนยงชัยวัฒน์ | มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา |
| 6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติขจร | โสภณาภรณ์ | มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา |
| 7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธเนศ | ตั้งจิตเจริญเลิศ | มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร |
| 8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรุฒม์ | พลอยสวยงาม | มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา |
| 9. อาจารย์ ดร.กำธร | จิตศิริ | มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร |
| 10. อาจารย์สรสินธุ์ | ฉายสินสอน | มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา |

ฝ่ายจัดการและประสานงาน

นางสาวจิรภรณ์ คล้ายวิจิตร

ออกแบบปก

นางสาวเพ็ญภา พงศนิรันดร์

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

1. ศ.กิตติคุณ ดร.ไพฑูรย์	สินลาร์ตัน	ข้าราชการบำนาญ
2. รศ.ดร.สมบัติ	ทิมทรัพย์	ข้าราชการบำนาญ
3. รศ.ดร.วิชัย	แหวนเพชร	ข้าราชการบำนาญ
4. รศ.ดร.วิโรจน์	วัฒนานิมิตกุล	ข้าราชการบำนาญ
5. รศ.ดร.ปราณีต	ม่วงนวล	ข้าราชการบำนาญ
6. รศ.ดร.สมบูรณ์	ศิริสรทริณ	มหาวิทยาลัยมหิดล
7. รศ.ดร.ภัทร	พลอยแหวน	มหาวิทยาลัยมหิดล
8. รศ.ดร.สมศักดิ์	อมรสิริพงศ์	มหาวิทยาลัยมหิดล
9. รศ.ดร.อาภรณ์พันธ์	จันทร์สว่าง	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10. รศ.ดร.วิสุทธิ	วิจิตรพัชรภรณ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
11. รศ.ดร.กำจร	หลุยยะพงศ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
12. รศ.ศิริจันทร์	ศิริปทุมานันท์	ข้าราชการบำนาญ
13. รศ.สุนัน	เสถียรยานนท์	ข้าราชการบำนาญ
14. รศ.คณิตา	ตั้งคนานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
15. ผศ.ดร.จันทร์วิภา	ดิลกสัมพันธ์	ข้าราชการบำนาญ
16. ผศ.ดร.ดวงกมล	ชาติประเสริฐ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
17. ผศ.ดร.นพ.ภูติพ	เตชาดิวัฒน์	มหาวิทยาลัยมหิดล
18. ผศ.ดร.พัฒน์	สินหนิง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
19. ผศ.ดร.ดุจดี	คงสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
20. ผศ.ดร.เสาวณี	เรืองไชยศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
21. ผศ.ดร.สิงห์	สิงห์ขจร	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
22. ผศ.ดร.ดรุษ	ประดิษฐ์ทรง	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
23. ผศ.ดร.นฤมล	สุนสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
24. ผศ.เชิดศิริ	นิลผาย	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
25. ผศ.อุกฤษ	คูหพันธ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
26. อาจารย์ ดร.วิวัฒน์	กรรมนิโรจน์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
27. อาจารย์ ดร.สุวิดา	นวมเจริญ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

673-675 อาคาร 100 ปี ศรีสุริยวงศ์ ชั้น 7
1061 ซ.อิสรภาพ 15 ถ.อิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กทม. 10600
โทร. 02-473-7000 ต่อ 1600, 1601, 1606
แฟกซ์. ต่อ 1601

Email. rdibsrugo@bsru.ac.th

Website. <http://research.bsru.ac.th>

Journal Website. <http://ejs.bsru.ac.th/research>

ISSN 2465-4523



Journal Website.
<http://ejs.bsru.ac.th/research>



RDI Website.
<http://research.bsru.ac.th>